

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ



عنوان طرح:

مطالعه اتنوبوتانیکی پارک ملی کیاسر

واحدهای سازمانی مجری

پژوهشکده گیاهان دارویی جهاد دانشگاهی

و

دانشگاه پیام نور ساری

مسئول اجرای طرح

مجید قربانی نهوجی

عباس قلی پور

مرداد ۱۳۹۹



مطالعه اتنوبوتانیکی پارک ملی کیاسر

جمهوری اسلامی ایران

پژوهشکده گیاهان دارویی جهاد دانشگاهی

و

دانشگاه پیام نور ساری

گزارش نهایی طرح پژوهشی

مطالعه اتنوبوتانیکی پارک ملی کیاسر

مسئول طرح

مجید قربانی نهوجی

عباس قلی پور

مرداد ۱۳۹۹



مشخصات مسئول و همکاران طرح طبق پرسشنامه مصوب:

نام و نام خانوادگی	مسئولیت در طرح	تخصص	رتبه علمی	جمع کل نفر ساعت همکاری در طرح
مجید قربانی نهوجی	مجری	زیست شناسی - سیتماتیک گیاهی	استادیار	۵۱۰
عباس قلی پور	مجری	زیست شناسی - سیتماتیک گیاهی	دانشیار	۵۱۰
محمد رضا لبافی	همکار	مهندسی کشاورزی - زراعت	استادیار	۶۰
حسن فلاح حسینی	همکار	فارماکولوژی - طب سنتی	دانشیار	۲۰
نسیم رسولی	کارشناس	---	---	---



تقدیر و تشکر:

از ریاست محترم و معاونت محترم پژوهش و فناوری دانشگاه پیام نور ساری و همچنین ریاست، معاونت پژوهش و آموزش و مدیر گروه پژوهشکده گیاهان دارویی جهاد دانشگاهی، جهت فراهم سازی تمهیدات لازم برای اجرای طرح قدردانی می‌گردد.

یقیناً این پژوهش بدون مساعدتهای بی دریغ اداره کل محیط زیست استان مازندران مقدور نبود. بدین وسیله برخورد لازم می‌دانیم که از ریاست محترم اداره کل محیط زیست استان مازندران به جهت ارایه حداکثری همکاری‌های لازم از قبیل ارایه مجوز ورود به پارک ملی کیاسر، امکانات حفاظتی و تأمین و بویژه تأمین امکانات اقامت هفتگی و شبانه روزی در پارک ملی کیاسر همراه با استفاده از وسایل نقلیه سازمان کمال تشکر را ابراز داریم.

از کلیه محیط‌بانان عزیز، متعهد و پر تلاش پارک ملی کیاسر آقایان ابراهیمی، علیپور، کریمی سوچلمانی، زمانپور، روحی، موسوی، ایمانی، اصغری، ساداتی، محمدی، حمیدی، عمادی و زرجم پور که با سعه صدر و بدون چشم داشت همواره یار و مددکار تیم پژوهشی ما بودند و همچنین از تمامی بومیان و ساکنین محلی که با ارایه اطلاعات ارزشمند و میهمان نوازی گرم و بی نظیرشان یاریگر ما بودند کمال تشکر و قدردانی را داریم. برای تمامی این بزرگواران آرزومند سلامتی و موفقیت در راه حفاظت و صیانت از ارزشهای زیست محیطی و فرهنگی کشورمان هستیم.

و من ا. التوفیق

دکتر مجید قربانی نهوجی / دکتر عباس قلی پور

مرداد ۱۳۹۹

چکیده

پارک ملی کیاسر به عنوان یکی از پارکهای حفاظت شده سی گانه سازمان محیط زیست ایران بوده و در مناطق مرتفع رشته کوههای البرز در جنوب شهرستان ساری و حفاصل استانهای مازندران و سمنان واقع شده و از سال ۱۳۸۲ به عنوان پارک ملی معرفی شده است. اقلیم سرد و کوهستانی مرتفع این منطقه از یک سو و قرار گرفتن در نواحی ترانزیشن مناطق رویشی هیرکانی و ایرانو-تورانی از سوی دیگر موجب استقرار گروههای ویژه‌ای از گیاهان در این منطقه شده است. علاوه بر غنای فلورستیکی منطقه از نظر پوشش رستنی‌ها، وجود عوامل دیگری همچون حضور ساکنین محلی و اقوام عشایر که از قدیم الایام در این منطقه سکنی داشته و پیشینه تاریخی طولانی نیز در بکارگیری سنتی گیاهان خودروی منطقه در رفع آلام و بیماری‌ها دارند و امروزه نیز دسترسی ناچیزی به طب مدرن دارند، موجبات اهمیت مطالعه این منطقه از نظر ویژگی‌های اتنوبوتانیکی گیاهان دارویی منطقه را فراهم می‌آورد. از جایکه دانش طب سنتی استفاده از گیاهان دارویی عمدتاً در ذهن افراد سالخورده و باتجربه وجود دارد، لذا لزوم مستند نمودن این اطلاعات قبل از نابودی و از دست رفتن آنها امری لازم و اجتناب ناپذیر می‌باشد.

استفاده مردمان بومی از گیاهان برای درمان برخی از بیماریها طی سالیان متمادی، منجر به پایه گذاری دانش گرانبهای اتنوبوتانی شده است. این دانش اغلب یک راهنمای اصلی از طب مدرن است که منجر به کشف داروهای جدید می‌گردد. افراد سالخورده و مسن از مهم‌ترین منابع اطلاعات سنتی و گیاهان دارویی هستند، بنابراین هدف از این مطالعه مستند کردن دانش اتنوبوتانی در زندگی مردم منطقه پارک ملی کیاسر در شمال ایران می‌باشد. مطالعه حاضر در طی سال ۱۳۹۸ در منطقه انجام شد. برای این مطالعه ابتدا با استفاده از نقشه‌ی جغرافیایی، منطقه‌ی مورد مطالعه به دقت شناسایی شد، سپس از افراد سالخورده و مجرب در رابطه با گیاهان دارویی منطقه سؤال شد. نمونه‌هایی از گیاهان مورد سؤال جمع‌آوری و جهت شناسایی به هرباریوم دانشگاه پیام نور ساری و هرباریوم پژوهشکده گیاهان دارویی جهاد دانشگاهی منتقل شد.

مطابق نتایج پژوهش حاضر، ۱۰۳ گونه با کاربردهای مختلف، متعلق به ۹۲ جنس و ۴۳ تیره گیاهی در منطقه شناسایی شدند. بزرگترین تیره‌ها از نظر تعداد گونه به ترتیب، تیره‌های گل‌سرخ (Rosaceae) با ۱۲ گونه، آفتابگردان (Asteraceae) با ۱۱ گونه، نعنای (Lamiaceae) با ۸ گونه، نیام داران (Papilionaceae) با ۸ گونه، چتریان (Apiaceae) با ۷ گونه و شب بو (Brassicaceae) با ۵ گونه می‌باشند. فرم رویشی همی کریپتوفیت، مهم ترین شکل زیستی منطقه مورد مطالعه است. بیشترین استفاده گیاهان در منطقه به صورت دارویی، خوراکی، علوفه‌ای و افزایش دهنده شیر دام است و بیشترین مصرف دارویی در درمان ناراحتی‌های دستگاه گوارش، گردش خون و اختلالات تنفسی می‌باشد.

واژگان کلیدی: اتنوبوتانی، پارک ملی کیاسر، گیاهان دارویی، استفاده‌ی سنتی



فهرست مطالب :

شماره صفحه	عنوان مطلب
۴	چکیده
۹	فصل اول
۹	کلیات پژوهش
۱۰	۱-۱- اتنوبوتانی (گیاهشناسی مردمی) چیست؟
۱۲	۱-۲- اتنوبوتانی کمی
۱۳	۱-۳- لزوم انجام مطالعات اتنوبوتانیکی
۱۵	۱-۴- لزوم انجام تحقیقات اتنوبوتانیکی در منطقه پارک ملی کیاسر
۱۶	۱-۵- سوالات و فرضیه‌های تحقیق
۱۶	۱-۵-۱- سوالات تحقیق
۱۶	۱-۵-۲- فرضیه های تحقیق
۱۷	۱-۶- اهداف مطالعه
۱۷	۱-۶-۱- هدف اصلی
۱۷	۱-۶-۲- اهداف جزئی
۱۸	پیشینه تحقیق
۱۹	۱-۲- تاریخچه
۲۰	۲-۲- مطالعات انجام گرفته در سطح استان مازندران
۲۶	۳-۲- مطالعات انجام گرفته در سطح کشور
۳۳	۴-۲- مطالعات انجام گرفته در سایر نقاط دنیا
۳۶	مواد و روشها
۳۷	۱-۳- معرفی منطقه
۳۸	۲-۳- جمعآوری گیاه و آماده سازی نمونههای گیاهی
۴۲	۳-۳- گردآوری اطلاعات
۴۲	۱-۳-۳- روش میدانی
۴۳	۲-۳-۳- روش کتابخانه‌ای
۴۳	۴-۳- روش تجزیه و تحلیل دادهها
۴۸	نتایج
۴۹	۱-۴- مقدمه
۵۰	۲-۴- پراکنش جغرافیایی (کورولوژی) گیاهان کاربردی منطقه مورد بررسی:
۵۰	۳-۴- فرم رویشی (شکل زیستی) گیاهان مورد مطالعه
۵۱	۴-۴- بزرگترین تیره ها از نظر غنای گونه های کاربردی منطقه
۵۲	۵-۴- بخش های گیاهی مورد مصرف
۵۲	۶-۴- کاربرد گیاهان در منطقه
۵۳	۷-۴- کاربرد گیاهان دارویی در درمان بیماریها
۵۳	۸-۴- تیره‌های بزرگ گیاهی از نظر غنای گونه های دارویی
۵۴	۹-۴- بخش های گیاهی مورد مصرف در گونه های دارویی منطقه
۵۵	۱۰-۴- فراوانی شیوه مصرف گیاهان دارویی منطقه
۵۶	۱۱-۴- گیاهان شناسایی شده در منطقه و موارد کاربردی آنها



- ۱۶۲..... ۱۲-۴- طراحی سامانه جمع آوری اطلاعات اتنوبوتانی
- ۱۶۲..... ۱-۱۲-۴- مشخصات گیاهشناسی
- ۱۶۴..... ۲-۱۲-۴- اطلاعات پایه
- ۱۶۶..... ۴-۱۲-۴- جزئیات
- ۱۶۷..... فصل پنجم
- ۱۶۷..... بحث و نتیجه گیری
- ۱۶۸..... ۱-۵- رویکرد کلی
- ۱۷۲..... ۲-۵- گیاهان با کاربرد جدید در منطقه
- ۱۷۴..... ۳-۵- پرکاربردترین گیاهان منطقه
- ۱۷۵..... ۴-۵- گیاهان دارویی دارای خواص مشابه در منابع
- ۱۸۰..... ۵-۵- گیاهان دارویی سمی
- ۱۸۰..... ۶-۵- گیاهانی که به عنوان علوفه دام مصرف می شوند
- ۱۸۲..... ۷-۵- گیاهان مورد استفاده به عنوان سوخت
- ۱۸۲..... ۸-۵- گیاهانی که کاربرد صنعتی دارند
- ۱۸۳..... ۹-۵- گیاهانی که خاصیت آفت زدایی دارند
- ۱۸۳..... ۱۰-۵- گیاهانی که خاصیت رنگرزی ، صنایع خانگی (حصیر بافی) و کود زیستی دارند
- ۱۸۴..... ۱۱-۵- نتیجه گیری
- ۱۸۵..... ۱۲-۵- پیشنهادات
- ۱۸۶..... منابع فارسی
- ۱۸۸..... منابع انگلیسی

عنوان مطلب	شماره صفحه
شکل ۳-۱: نقشه جغرافیایی استان مازندران و پارک ملی کیاسر در جنوب شهرستان کیاسر	۳۷
شکل ۳-۲: تصویر ماهواره ای استان مازندران و پارک ملی کیاسر	۳۷
شکل ۳-۳: تصویر ماهواره‌ای پارک ملی کیاسر و موقعیت آن در مرز استان مازندران و سمنان	۳۷
شکل ۳-۴: نمودار آمیروترمیک شهرستان کیاسر در فاصله سال ۸۵ الی ۹۵	۳۸
شکل ۳-۵: وسایل لازم برای جمع‌آوری و پرس گیاهان	۳۹
شکل ۴-۱: توزیع فراوانی گیاهان کاربردی در پارک ملی کیاسر در واحد های جغرافیایی گیاهی	۴۸
شکل ۴-۲: توزیع فراوانی شکل زیستی گیاهان کاربردی در منطقه مورد مطالعه	۴۹
شکل ۴-۳: بزرگترین تیره ها از نظر غنای گونه‌ای	۴۹
شکل ۴-۴: درصد فراوانی بخش های گیاهی مورد مصرف	۵۰
شکل ۴-۵: درصد فراوانی نوع مصرف	۵۰
شکل ۴-۶: فراوانی تعداد مصارف به نوع بیماری ها	۵۱
شکل ۴-۷: فراوانی بزرگترین تیره ها از نظر غنای گونه های دارویی	۵۲
شکل ۴-۸: فراوانی بخش های گیاهی مورد مصرف در گونه های دارویی	۵۲
شکل ۴-۹: فراوانی شیوه ی مصرف گیاهان دارویی و درصد آن در منطقه	۵۳
شکل ۴-۱۰: تصویر گیاهان معرفی شده	۶۱
شکل ۴-۱۱: تصویر گیاهان معرفی شده	۷۲
شکل ۴-۱۲: تصویر گیاهان معرفی شده	۸۱
شکل ۴-۱۳: تصویر گیاهان معرفی شده	۹۱
شکل ۴-۱۴: تصویر گیاهان معرفی شده	۱۰۱
شکل ۴-۱۵: تصویر گیاهان معرفی شده	۱۰۹
شکل ۴-۱۶: تصویر گیاهان معرفی شده	۱۱۸
شکل ۴-۱۷: تصویر گیاهان معرفی شده	۱۲۷
شکل ۴-۱۸: تصویر گیاهان معرفی شده	۱۳۶
شکل ۴-۱۹: تصویر گیاهان معرفی شده	۱۴۵
شکل ۴-۲۰: تصویر گیاهان معرفی شده	۱۵۴
شکل ۴-۲۱: تصویر گیاهان معرفی شده	۱۵۹
شکل ۴-۲۲: صفحه ورود به سامانه جمع آوری اطلاعات اتنوبوتانی	۱۶۰
شکل ۴-۲۳: صفحه مشخصات گیاهشناسی در سامانه جمع آوری اطلاعات اتنوبوتانی	۱۶۱
شکل ۴-۲۴: صفحه اطلاعات پایه در سامانه جمع آوری اطلاعات اتنوبوتانی	۱۶۲
شکل ۴-۲۵: صفحه فرم ورود داده ها در سامانه جمع آوری اطلاعات اتنوبوتانی	۱۶۳
شکل ۴-۲۶: بخش جزئیات در سامانه جمع آوری اطلاعات اتنوبوتانی	۱۶۴



فهرست جدول ها :

شماره صفحه	عنوان مطلب
۴۲	جدول ۱-۳ : نمونه فرم جمع آوری اطلاعات گیاهان دارویی
۴۴	جدول ۲-۳: موقعیت جغرافیایی مناطق مورد مطالعه
۴۵	جدول ۳-۳: ویژگی های افراد مصاحبه شده در مطالعه اتنوبوتانیکی منطقه
۱۷۰	جدول ۱-۵: مقایسه غنای اتنوبوتانیکی منطقه مطالعه شده
۱۷۱	جدول ۲-۵: لیست گیاهان دارویی با کاربرد جدید در منطقه
۱۷۱	جدول ۳-۵: لیست گیاهان با بیشترین گزارش مصرف
۱۷۴	جدول ۴-۵: لیست گیاهان دارویی با خواص مشابه در منابع
۱۷۸	جدول ۵-۵: لیست گیاهانی دارویی سمّی
۱۷۹	جدول ۶-۵: لیست گیاهانی که به عنوان علوفه دام مصرف می شوند
۱۸۰	جدول ۷-۵: لیست گیاهانی که به عنوان سوخت مصرف می شوند
۱۸۱	جدول ۸-۵: لیست گیاهانی که کاربرد صنعتی دارند
۱۸۱	جدول ۹-۵: لیست گیاهانی که خاصیت آفت زدایی دارند
۱۸۲	جدول ۱۰-۵: لیست گیاهانی که خاصیت رنگرزی دارند
۱۸۲	جدول ۱۱-۵: لیست گیاهانی که در صنایع خانگی (حصیر بافی) استفاده می شوند
۱۸۳	جدول ۱۲-۵: لیست گیاهانی که به عنوان کود زیستی مصرف می شوند



فصل اول

کلیات پژوهش



۱-۱- اتنوبوتانی (گیاه‌شناسی مردمی) چیست؟

از ابتدای خلقت بشر، گیاهان، جزء جدایی‌ناپذیر زندگی بشر بوده‌اند. به طوری که تعامل هزاران ساله انسان با گیاهان تجربه‌ای عظیم و دانشی گرانبها را به وجود آورده است. مطالعه و بررسی این دانش بومی، زمینه‌ی شکل‌گیری رشته‌ی علمی گیاه‌شناسی مردمی (اتنوبوتانی) شده است؛ یعنی می‌توان گفت: اتنوبوتانی مطالعه روابط و کنش‌های متقابل بین گیاهان و انسان‌ها است که لازمه‌ی آن داشتن دانش گیاه‌شناسی مردمی و مردم‌شناسی می‌باشد (انونیموس، ۱۹۹۶). گیاه‌شناسی مردمی از رشته‌های علوم زیستی است که در دهه آخر قرن بیستم بیشترین توسعه و تکامل خود را طی نمود. با توجه به مسائل و مشکلات زیست محیطی ناشی از توسعه صنعتی، امروزه گیاه‌شناسی مردمی به یک حوزه حساس و مهم از بررسی و توسعه در مدیریت منابع، حفاظت از تنوع زیستی در اکوسیستم، ژنتیک گونه‌ها و توسعه اقتصادی تبدیل شده است. گیاهان بسیاری نظیر ذرت، کاکائو و کائوچو که امروزه به صورت گیاهان صنعتی درآمد‌دهاند از طریق گیاه‌شناسی مردمی کشف و معرفی شده‌اند. این دانش گرانبها که به صورت شفاهی از نسلی به نسل بعد منتقل می‌شد، امروزه به دلیل مدرنیسم، فرهنگ‌زدایی و توسعه فرهنگ بیگانه در آستانه‌ی نابودی و انقراض قرار دارد (اکبرزاده ۱۳۸۴، اسکندری ۱۳۸۰، قلیچ نیا ۱۳۸۰، شبابی طبری ۱۳۷۵، صفائیان و همکاران ۱۳۷۴). اتنوبوتانی ریشه در گیاه‌شناسی دارد و گیاه‌شناسی نیز از تمایل بشر برای یافتن گیاهان مناسب جهت مبارزه با بیماری‌ها منشأ گرفته است. در حقیقت پزشکی و گیاه‌شناسی همیشه رابطه‌ی بسیار نزدیکی با هم داشته‌اند. در طول زمان تفسیرهای مختلفی برای واژه اتنوبوتانی ارائه شده است از جمله: پاورز (۱۸۷۹)، گیاه‌شناسی قومی اولیه را مطالعه تمامی اشکال گیاهی که افراد محلی و بومی برای اهداف دارو، غذا، پوشاک و زینتی استفاده می‌کنند و هارشرگر (۱۸۹۶)، آنرا استفاده گیاهان توسط افراد محلی تفسیر کرده است؛ گیلیمور (۱۹۳۲)، نه تنها گیاه‌شناسی اقتصادی بلکه کل دانش سنتی در مورد گیاهان و زندگی آن‌ها را مطالعه‌ی روابط موجود بین انسان‌ها و پوشش گیاهی محیط اطراف تعریف کرده است؛ فورد (۱۹۷۸)، گیاه‌شناسی مردمی را مطالعه‌ی روابط مستقیم بین



انسان‌ها و گیاهان معرفی کرده است و مارتین (۱۹۹۴) ، تمامی مطالعات مربوط به گیاهان که روابط متقابل افراد محلی با محیط طبیعی را دربرمی‌گیرد شرح می‌دهد.

واژه‌ی اتنوبوتانی اولین بار در سال ۱۸۹۶ توسط جان هارش‌برگر در مطالعه‌ای که بر روی کاربرد گیاهان توسط افراد بومی مانکوس کانیون واقع در کلرادو صورت گرفت به‌کار برده شد (کامگو و رودریگز، ۲۰۰۳). از آن به بعد حوزه این علم گسترش یافت و در اواخر قرن ۱۹ به‌عنوان یک شاخه علمی مستقل توسعه پیدا نمود و ابزار جدیدی برای تحقیقات داروسازی پدید آورد (قربانی، ۲۰۰۴).

این دانش بسیار گسترده می‌باشد و جنبه‌های متفاوتی از جمله اتنوبوتانی ، اتنواکولوژی و اتنوفارماکولوژی گیاهان را دربرمی‌گیرد، یکی از زیرشاخه‌های گیاه‌شناسی مردمی مدرن، مطالعه‌ی دانش مردمان بومی از خواص دارویی گیاهان به همراه شناخت آن‌ها از اجزای پوشش گیاهی محیط می‌باشد، که برای مردمان بومی این امکان را فراهم می‌ساخت تا از انواع گیاهان که به اعتقاد آن‌ها ارزش دارویی داشتند استفاده کنند. این زیرشاخه اکنون به‌عنوان مردم‌داروشناسی (اتنوفارماکولوژی) شناخته می‌شود که یکی از فعالترین زمینه‌های تحقیق گیاه‌شناسی مردمی را تشکیل می‌دهد. استفاده از گیاهان دارویی به قدمت عمر عقلی و رشد شعور انسان است. چون امراض با پیدایش بشر متولد شده‌اند و اسناد چند هزار ساله‌ی موجود در تاریخ طب و داروسازی حاوی تجربیات و اطلاعات ارزشمند گیاهی‌درمانی می‌باشد. خدمات علما و دانشمندان مسلمان نظیر جابر بن حیان، زکریای رازی، ابونصر فارابی، ابوعلی‌سینا و امثال ایشان که سرآمد علوم شیمی، پزشکی و داروسازی عصر خود بودند، به اندازه‌ای است که هنوز هم جوامع انسانی از پرتو آن‌ها در زمینه‌های مذکور استفاده می‌کند. تا چند دهه‌ی گذشته، آنچه که به‌عنوان دارو مورد استفاده قرار می‌گرفت، از منابع طبیعی و به‌طور عمده از گیاهان به دست می‌آمد.



۱-۲- اتنوبوتانی کمی

در سال‌های اخیر برای بالا بردن ارزش مطالعات اتنوبوتانیکی، تلاش‌هایی برای بهبود روش سنتی با به‌کار بردن روش‌های کمی در گردآوری داده‌های اتنوبوتانیکی با پردازش و تفسیر آن‌ها انجام گرفته است. چنین روش‌های کمی به توصیف کمی متغیرها و آنالیز الگوهای مشاهده شده در مطالعه، در کنار آزمایش آماری فرضیه‌ها کمک می‌نماید. اتنوبوتانی کمی مفهومی جدیدتر می‌باشد که برای اولین بار در سال ۱۹۸۷ توسط پرانس و همکاران، به صورت "کاربرد تکنیک‌های کمی برای آنالیز داده‌های مصارف گیاهان" به‌کار برده شد.

کمی نمودن باعث کیفیت دادن به داده‌ها شده و بر مدیریت حفاظت منابع و توسعه کمک می‌نماید. استفاده از این روش‌ها به اهداف محقق و طبیعت مطالعه و نوع فرضیه‌ها بستگی دارد. این روش‌های آماری برای تفسیر انواع داده‌های اتنوبوتانیکی به‌کار برده می‌شوند. در سال‌های اخیر واژه‌ی دیگری نیز مورد استفاده قرار می‌گیرد که اتنوبوتانی کاربردی^۱ نامیده می‌شود و بیشتر به منظور حفاظت و توسعه پایدار به کار می‌رود. این حوزه بیشتر به دانش سنتی و درک فرهنگی و اشکال عملی تکیه داشته و می‌تواند برای حل مشکلات مردم محلی منطقه به کار رود. در واقع هدف اصلی آن نیز حل مشکلات مردم محلی و ایجاد توسعه پایدار است. در این حوزه نیز از روش‌های کمی استفاده می‌گردد. همچنین اتنوبوتانی کاربردی می‌تواند با سایر علوم از قبیل گیاه‌شناسی محض، جنگل‌داری، کشاورزی پایدار، پزشکی و فرماکوگنوزی مشارکت و همکاری نزدیک داشته باشد. به طور کلی می‌توان گفت: اتنوبوتانی کاربردی نوعی اتنوبوتانی کمی و یا نوعی اتنوبوتانی است که سعی در استفاده از دانش محلی و بومی در تصمیمات مدیریتی دارد. (قربانی، ۲۰۰۴).

^۱. Applied Ethnobotany

۱-۳- لزوم انجام مطالعات اتنوبوتانیکی

با پیشرفت سریع علوم، از یک سو و مسایل اقتصادی از سوی دیگر، از مصرف گیاهان دارویی به صورت گذشته کاسته شد و داروهای شیمیایی در بسیاری موارد جایگزین گیاهان شدند. تجربه‌ی چند دهه‌ی اخیر نشان داد که داروهای شیمیایی با تمام کارایی، اثرات نامطلوب بسیاری دارند و روشن شده است که کمترین ماده‌ی خالصی وجود دارد که فاقد اثرات سوء باشد و این آثار سوء هم از طریق درمان مستقیم، اعمال می‌شود و هم از طریق نفوذ برخی از این داروها در خاک و جذبشان توسط گیاهان مورد استفاده انسانها و حیوانات، اعمال اثر می‌کنند از جمله‌ی آنها، می‌توان لوامیزول را نام برد (بوکسال و همکاران، ۲۰۰۶). در ایران نیز حکیمان بزرگ کشور در گذشته بهترین داروهای خود را از گیاهان تهیه و تأمین می‌کردند و در حال حاضر نیز صرف‌نظر از گیاهان دارویی که مصرف سنتی دارند بیش از ۸۵ نوع داروی گیاهی به اشکال مختلف و با کیفیت مناسب در فارماکوپه دارویی وجود دارد (احمد موسوی، ۱۳۸۳). در طول قرن گذشته میزان فعالیت‌های انسانی به اندازه‌ای بود که اکوسیستم‌های طبیعی بسیار تغییر نموده و منجر به بروز مشکلات اکولوژیک از قبیل انقراض گونه‌ها و تخریب زیستگاه‌ها گردیده است. اکثر گیاهان دارویی نیز دارای زیستگاه‌های محدودی می‌باشند که با تخریب زیستگاه‌ها خطر انقراض، آنها را تهدید می‌کند. به علاوه، سرعت از بین رفتن دانش محلی و بومی و افراد متخصص در زمینه گیاهان دارویی سنتی به نظر بیشتر از سرعت از بین رفتن جنگل‌ها و اکوسیستم‌ها می‌باشد و این از بین رفتن دانش محلی بر توسعه‌ی پزشکی مدرن نیز تأثیر می‌گذارد.

بسیاری از داروهای جدید و نیز داروهای سنتزی با دنبال نمودن و بررسی داروهای سنتی کشف شده‌اند. مطالعات اتنوبوتانی برای اهداف حفاظت و توسعه‌ی پایدار نیز ضروری می‌باشند. در واقع اتنوبوتانی یک موضوع کلیدی برای حفاظت و توسعه پایدار است و اتنوبوتانی دارویی و اتنواکولوژی خطوط ارتباطی مهمی بین سنت و مدرنیزاسیون از یک طرف و مدیریت پایدار و توسعه منطقه‌ای از طرف دیگر می‌باشند.



از سوی دیگر اتنوبوتانی می‌تواند باعث تقویت پیوستگی فرهنگی بین نسل‌های قدیم و جدیدتر گردد (قربانی، ۲۰۰۴).

شناسایی گیاهان متنوعی که در طبیعت وجود دارند همراه با مطالعه‌ی خصوصیات دارویی آن‌ها، دریچه‌ی جدیدی را در پیش روی دانشمندان و محققین رشته‌های مختلف گشوده و زمینه را برای درمان بسیاری از بیماری‌ها توسط این گیاهان فراهم می‌آورد. در بسیاری از مناطق هنوز گونه‌های دارویی ناشناخته‌ای وجود دارند که از سالیان گذشته تاکنون برای تسکین آلام و بیماری‌های اهالی بومی مورد استفاده قرار می‌گیرند. در نقاط مختلف جهان چنین اطلاعاتی در بین اقوام و گروه‌های مختلف وجود داشته و به‌صورت سینه به سینه از نسلی به نسل دیگر منتقل شده‌اند و با مدرن شدن جوامع، این اطلاعات ارزشمند به تدریج در حال از بین رفتن می‌باشند. با در نظر گرفتن این واقعیت، اولین گام در جهت استخراج و کاربردی کردن اطلاعات نهفته شده در این چنین جوامعی، ارائه‌ی فهرست دقیق گیاهان دارویی، کاربردها و نحوه‌ی استفاده از این گیاهان در مناطق موردنظر است. (سلطانی‌پور، ۲۰۰۶؛ اهوازی و همکاران، ۲۰۰۸؛ فالستو، ۲۰۰۹؛ حضرت، ۲۰۱۱). در ایران نیز تحقیقات متعددی در این رابطه صورت گرفته است شناسایی و معرفی فلور گیاهان دارویی و موارد استفاده‌ی سنتی این گیاهان، فراهم کننده‌ی اطلاعات مفیدی در رابطه با پراکنش و کاربردهای گیاهان دارویی هر منطقه بوده و زمینه‌ساز فعالیت‌های دارویی مختلفی در ارتباط با این موضوع می‌باشد. در این خصوص تاکنون فعالیت‌های متعددی در برخی از مناطق و استان‌های کشور و یا در ارتباط با خانواده‌ها و گونه‌های پرکاربرد دارویی در نقاط مختلف کشور انجام شده است (اهوازی و همکاران، ۲۰۰۸؛ سلطانی‌پور، ۲۰۰۶؛ نقیبی و همکاران، ۲۰۰۵).

۱-۴- لزوم انجام تحقیقات اتنوبوتانیکی در منطقه پارک ملی کیاسر

استان مازندران با توجه به داشتن تنوع گیاهی منحصر به فرد و روستاهای فراوان که قرن‌ها مردمان بومی آن در تعامل با طبیعت می‌زیستند، از نظر دانش مردمان بومی غنی می‌باشد. با توجه به اینکه نسل امروزی کمتر پایبند باورها و سنت‌های گذشتگان می‌باشند و با عنایت به اینکه منبع اطلاعاتی اصلی این دانش پیرزنان و پیر مردان روستایی‌اند که با مرگ هریک از آن‌ها این گنجینه ثبت نشده اطلاعات گرانبها نابود می‌گردد. (اکبرزاده ۱۳۸۴، اسکندری ۱۳۸۰، قلیچ نیا ۱۳۸۰، شبابی طبری ۱۳۷۵، صفائیان و همکاران ۱۳۷۴).

پارک ملی کیاسر به دلیل ویژگی‌های مختلف اکولوژیکی مانند ارتفاع زیاد، بارش سالیانه زیاد و دمای میانگین پایین سالانه و همچنین به دلیل ویژگی‌های مختلف اکولوژیکی مانند قرار داشتن در نواحی مابین دو ناحیه پوششی هیرکانی و ایرانو- تورانی (Transitional Zone)، دارای پوشش گیاهی بسیار قابل توجه و بسیار متنوعی است. اساساً وجود تنوع زیستی شاخص گیاهی و جانوری در این منطقه سبب شد تا به عنوان پارک ملی در فهرست مناطق حفاظت شده ایران قرار بگیرد. در عین حال این منطقه از تنوع قومیتی و فرهنگی بسیار کهن و قدیمی برخوردار بوده و رویکرد مردمان بومی منطقه به استفاده از درمانهای گیاهی در منطقه به دلایل مختلف فوق‌الذکر و همینطور دسترسی کمتر به نواحی شهری به شدت زیاد است. در واقع منطقه پارک ملی کیاسر از نظر تنوع گیاهان دارویی و همچنین فرهنگ استفاده از آنها در درمان بیماری‌ها منطقه‌ای منحصر به فرد بوده و حایز اهمیت می‌باشد.

این پژوهش به منظور مطالعه‌ی گیاهشناسی مردمی در منطقه پارک ملی کیاسر واقع در جنوب شهرستان ساری و در مرز استانهای مازندران و سمنان انجام شده است. اطلاعات مورد نیاز پس از شناسایی افراد مطلع، ضمن مصاحبه‌ی رودررو با آن‌ها بر اساس فرم‌های جمع‌آوری اطلاعات، دانش بومی مردم، گردآوری می‌گردد. گونه‌های گیاهی کاربردی معرفی شده از سوی بومیان با مراجعه به رویشگاه‌های طبیعی جمع-آوری و پس از تأیید آنها توسط بومیان، نمونه‌های استاندارد هرباریومی تهیه می‌گردد. هریک از گیاهان با



استفاده از منابع معتبر فلوریستیک شناسایی و نام علمی آنها تعیین می‌گردد. با مراجعه به منابع علمی موجود کاربردهای ارائه شده توسط بومیان مورد بحث قرار می‌گیرد.

۱-۵- سوالات و فرضیه‌های تحقیق

۱-۵-۱- سوالات تحقیق

۱. پتانسیل‌های موجود در منطقه از نظر وجود و تنوع گیاهان دارویی و کاربردهای سنتی استفاده از آنها در منطقه چیست؟
۲. فراوانی استفاده از این گیاهان دارویی در منطقه مربوط به درمان کدام بیماری‌ها است؟
۳. پرکاربردترین گیاهان دارویی و متداول‌ترین شیوه‌های فراوری و درمانی گیاهان در منطقه چیست؟

۱-۵-۲- فرضیه‌های تحقیق

- با توجه به سوابق بررسی شده در منطقه از نظر پیشینه فرهنگی و مطالعات فلوریستیک و تنوع زیستی گیاهی، سه فرضیه برای انجام این تحقیق مورد نظر می‌باشد که عبارتند از:
۱. مفروض است که پارک ملی کیاسر دارای گونه‌های دارویی متعدد با کاربردهای سنتی مختلف می‌باشد.
 ۲. دانش ارزشمندی از نظر طب سنتی و گیاهان دارویی در بین مردمان بومی منطقه وجود دارد که مستند و مکتوب نمی‌باشد.
 ۳. گیاهان خودرو و دارویی منطقه توسط مردمان بومی جهت درمان بیماریهای مختلف گوارشی و عفونی مورد استفاده قرار می‌گیرند.



۱-۶- اهداف مطالعه

۱-۶-۱- هدف اصلی

مطالعه‌ی گیاه‌شناسی مردمی (اتنوبوتانی) در منطقه پارک ملی کیاسر استان مازندران

۱-۶-۲- اهداف جزئی

- ۱- مطالعه منابع علمی موجود در ارتباط با گیاه‌شناسی مردمی ایران و مازندران.
- ۲- شناسایی و تبیین اهمیت پارک ملی کیاسر به‌عنوان یکی از زیستگاه‌های ارزشمند گیاهان دارویی در استان مازندران.
- ۴- شرایط اقلیمی متنوع این منطقه که برای رویش گیاهان مناسب می‌باشند کدام است؟
- ۵- شناسایی افراد مطلع در ارتباط با کاربرد های سنتی گیاهان مختلف در منطقه‌ی مورد مطالعه.
- ۶- مصاحبه با افراد مطلع محلی و گردآوری اطلاعات در ارتباط با نقش گیاهان در زندگی مردمان بومی.
- ۷- جمع‌آوری نمونه‌های گیاهی معرفی شده توسط بومیان و تهیه‌ی نمونه‌های هرباریومی سند جهت نگهداری در هرباریوم پژوهشکده گیاهان دارویی جهاد دانشگاهی و دانشگاه پیام نور ساری
- ۸- شناسایی نمونه‌های گیاهی جمع‌آوری شده با استفاده از منابع معتبر گیاه‌شناسی و تعیین نام علمی آنها.
- ۹- مطالعه منابع علمی موجود و گردآوری اطلاعات در مورد هر یک از گونه‌های گیاهی کاربردی شناسایی شده.



فصل دوّم

پیشینه تحقیق



۲-۱- تاریخچه

در مناطق مختلف ایران، گیاهان دارویی متنوعی می‌رویند که از جنبه‌های کاربردی و درمانی تعداد زیادی از آنها، اطلاع صحیح و کامل در دسترس نیست و آنچه که امروزه در کتب علمی به آنها اشاره گردیده، محدود به بررسی‌های ناقصی است که دانشمندان گیاه‌شناس خارجی یا ایرانی، ضمن توقف‌های کوتاه خود در نواحی نسبتاً دور و یا ضمن عبور از مناطق مختلف، به آنها دسترسی پیدا نموده‌اند. در کشور ما که وسعت پهناور دارد و آب و هوای متفاوت در نواحی مختلف آن حکم‌فرما می‌باشد، گیاهان متنوعی در هر ناحیه‌اش می‌رویند که منحصراً با انجام طرح‌های کوچک منطقه‌ای می‌توان به گیاهان مفید آن ناحیه دسترسی پیدا کرد. خوشبختانه با طرح‌های تحقیقاتی مختلف که سال‌های اخیر در دانشگاه‌های ایران تنظیم و انجام گرفته، به گیاهانی که در نواحی مرتفع کوهستانی و در کویرها و شوره‌زارها می‌رویند، دسترسی پیدا شد که در بین آنها نمونه‌های ارزنده‌ای به چشم می‌خورد و اگر این کار به همین نحو ادامه یابد، چه بسا اطلاعات ارزنده‌ای که از وجود گیاهان مفید دارویی در نواحی مختلف کسب گردد (زرگری، ۱۳۷۴).

مطالعات اتنوبوتانی در سال‌های اخیر در نقاط مختلف دنیا چشمگیر بوده است و پروژه‌های ملی و بین‌المللی زیادی در زمینه‌ی مطالعات اتنوبوتانی با هدف کشف داروهای جدید در حال انجام می‌باشند در ایران نیز مطالعات علمی چندی به طور پراکنده انجام شده است، از اصلی‌ترین کارهایی که در زمینه اتنوبوتانی کشور انجام شده می‌توان به موارد زیر اشاره کرد:

پروفسور اشلیمر (G. L. Schlimmer 1874) کتابی با عنوان *Terminologic medio-pharmaceutique et Anthropologique Francasie-persane* به زبان فرانسوی تکمیل نمود که حاوی لیست گیاهان دارویی ایران بود که توسط بواسیه، دوکاندول، هاوسکنخت و سایر داروسازان و گیاه‌شناسان اروپایی شناسایی شده بود. همچنین دکتر ایچسون (J. A. T. Aitchison) در نوشته خود با عنوان



Notes on the products of Western Afghanistan and of North-Eastern Persia که در سال ۱۸۹۰

در آینبورگ چاپ شد، بخشی از گیاهان دارویی ایران را ذکر نموده است.

دیوید هوپر و هنری فیلد (Hooper & Field 1937) در مطالعه‌ای با عنوان گیاهان مفید و دارویی ایران و عراق، بر اساس جمع‌آوری‌های انجام شده در طول ۸ سال توسط هنری فیلد، جانستون - ساینٹ (P. Johnston-saint 1933)، دکتر کاوان (J. M. Cowan) و دکتر دارلینگتون (C. D. Darlington 1929) که از بازارهای ایران (تهران و اصفهان) و عراق (بغداد) جمع‌آوری شد، به معرفی و لیست نمودن گیاهان دارویی ایران به همراه اسم محلی و علمی، شیوه و نوع مصرف پرداخته‌اند و نیز داروهای ترکیبی مورد استفاده را نیز ذکر نموده‌اند.

از لحاظ سابقه‌ی تحقیق مطالعاتی بر روی گیاهان دارویی مناطق مختلف کشور و جهان صورت گرفته که به ذکر این مطالعات می‌پردازیم و برای سهولت در بیان، این مطالعات را در سه بخش مطالعات انجام گرفته در سطح استان، کشور و جهان بیان می‌کنیم.

۲-۲- مطالعات انجام گرفته در سطح استان مازندران

شکری و صفائیان (۱۹۹۳) در مطالعه‌ی گیاهان دارویی مازندران که همگام با جمع‌آوری فلور مازندران صورت گرفته، با استفاده از منابع موجود و و نیز تجربه‌ی افراد محلی در زمینه گیاهان دارویی، حدود ۲۱۰ گیاه دارویی را لیست نموده‌اند که ۱۵۰ گونه از آن‌ها بومی ایران بوده و بقیه غیر بومی می‌باشند. تشخیص این گیاهان به عنوان دارویی بیشتر از روی منابع انجام گرفته و در مقاله منتشر شده در مورد موارد مصرف این گیاهان اشاره خاصی نشده است.

شکری و همکاران (۱۳۸۲) به بررسی اکولوژیک پوشش گیاهی مراتع بیلاقی هزارجریب بهشهر پرداختند. این تحقیق به منظور شناخت شباهت‌های اکولوژیک بین اجتماعات گیاهی مراتع بیلاقی هزارجریب واقع در زیرحوزه تجن از ارتفاعات البرز انجام گرفت. اجتماعات گیاهی منطقه بر اساس معیار فلوربستیکی-

فیزیونومیک، تفکیک و شباهت‌های اکولوژیک بین اجتماعات مذکور به روش رسته‌بندی قطبی (بری - کورتیس) با بکارگیری شاخص سورنسون تعیین گردید. تجزیه و تحلیل داده‌های برداشت شده از ۶ اجتماع گیاهی منطقه به روش رسته‌بندی باعث تفکیک اجتماعات مذکور در سه گروه درختچه‌ای لور - اوری، سوزنی برگ ارس و بالشتکی‌ها - گندمیان شده، تجزیه و تحلیل آثار عوامل اکولوژیک مطالعه شده نشان داد که با کاهش بارندگی اجتماع لور - اوری (*Carpinus betulus* - اجتماع ارس (*Quercus macranthera* - *Juniperus communis* - *Juniperus sabina*) و سپس بالشتکی‌ها - گندمیان جایگزین شده‌اند. همچنین نتایج حاصل از مطالعات نشان داد که آشیان اکولوژیک اجتماعات ارس، شیب‌های تند و خاک‌های کم عمق با مواد آلی کم و دارای درصد بالای شن، سنگریزه و آهک می‌باشد. در حالیکه اجتماع لور - اوری در خاک‌های عمیق با مواد آلی نسبتاً بیشتر و درصد شن، سنگریزه و آهک ناچیز پراکنش یافته‌اند. اجتماع بالشتکی - گندمیان در اراضی کم‌شیب نسبتاً هموار قرار گرفته‌اند. تغییرات PH و EC خاک در این اجتماعات ناچیز بوده است.

به منظور شناسایی و ثبت گیاهانی با کاربرد دارویی در روستای وسطی کلای قائمشهر، پژوهشی اتنوبوتانیکی توسط قلی‌پور و همکاران (۱۳۸۹) انجام شد. در این پژوهش مشخص شد که ۳۳ گونه گیاهی متعلق به ۳۲ جنس از ۲۵ تیره توسط روستائیان برای درمان بیماری‌های گوناگون مورد استفاده قرار می‌گیرد. کاربردهایی برای ۹ گونه‌ی گیاهی به شرح زیر ذکر شده که هنوز در هیچ منبع علمی ثبت نشده و برای اولین بار گزارش می‌گردد: *Calystegia sepium*, *Eryngium caucasicum*, *Pterocarya*, *Campanula*, *Paliurus spina-christi*, *Pimpinella affinis*, *Rubus hyrcanus*, *fraxinifolia*, *Potentilla reptans*, *rapunculus* و *Punica granatum*. همچنین در این پژوهش نام های محلی ۱۰ گونه‌ی گیاهی برای اولین بار گزارش گردید.

در مطالعه اتنوبوتانیکی قوم بربر در شهرستان قائمشهر مازندران، توسط زالی و همکاران (۱۳۸۹)، نتایج نشان داد که ۸۵ درصد افراد این قوم به درمان با گیاهان اعتماد بیشتری نسبت به درمان با داروهای



شیمیایی دارند و ۹۰ درصد از افرادی که از گیاهان داروئی استفاده می کنند و حاضر به پاسخگویی شدند را زنان تشکیل می دادند. بیشترین گیاهانی که در این قوم برای درمان بیماریها استفاده می شود عبارت است از نعناع، گزنه، سنبل الطیب، گل گاوزبان و سرشاخه و گل ها با رقم ۸۰ درصدی بیشترین اندامی از گیاهان بودند که مورد استفاده قرار گرفتند.

صفاپور و همکاران (۱۳۸۹) برای بررسی اتنوبوتانی و جایگاه گیاه دارویی گزنه دو پایه (*Urtica dioica*)، در طب سنتی، مطالعه‌ی موردی را در شهرستان ساری و قائمشهر استان مازندران انجام دادند. نتایج نشان داد کاربردهای دارویی این گیاه در بین ۹۱ درصد از افراد شناخته شده و ۹ درصد باقیمانده‌ی آنها فقط از مصرف خوراکی این گیاه (برای تهیه نوعی آش محلی) اطلاع داشتند. بالاترین آمار به دست آمده از مصرف سنتی این گیاه برای درمان قند خون با ۶۳/۷ درصد و کمترین آمار (۱ درصد) برای درمان تنگی نفس و نیرودهندگی، به دست آمد.

به منظور معرفی تعدادی از مهمترین گیاهان دارویی، سلامی و همکاران (۱۳۸۹)، تحقیقی را در مراتع بیلاقی آلاشت منطقه سوادکوه انجام دادند. بر اساس نتایج بدست آمده ، ۶۴ گونه گیاهی دارویی از ۴۹ جنس در منطقه شناسایی شد که گونه‌های گیاهی سه تیره Compositae, Leguminosae, Labiatae به دلیل تعداد و تنوع گونه‌ها مهمترین تیره‌های گیاهی منطقه را تشکیل داده و تیره‌های Caryophyllaceae, Rosaceae, Brassicaceae, Scrophulariaceae, Boraginaceae, Geraniaceae در مراحل بعدی قرار می گیرند. همچنین بر اساس بررسی‌های به عمل آمده تعدادی از مهمترین گیاهان دارویی در منطقه

شامل: *Thymus pubescens, Rosa canina, Teucrium polium, Onosma microcarpa, Stachys inflata, Stachys lavandolifolia, Stachys bbyzanthina, Artemissia chamamelifolia, Marrubium vulgare, Ziziphora clinipodioides, Teucriumchamaedrys, Verbascum agrimoniflora, Marrubium astracanicum, Achillea biebersteinii, Nepeta cataria, Astragalus gossypinus* می باشند که در منطقه، پراکنش نسبتاً بالایی دارند. نتایج حاصل از بررسی مراحل فنولوژی گونه‌های دارویی منطقه حاکی از آن است که اکثر گونه‌ها از اواسط خرداد تا اواخر مرداد مرحله‌ی گل‌دهی



را می‌گذرانند لذا با یک برنامه‌ریزی دقیق و حساب شده می‌توان به حداکثر بهره‌برداری از مراتع در جهت بهره‌برداری از گیاهان دارویی دست یافت. طبق بررسی‌های به عمل آمده تعدادی از این گونه‌ها به عنوان آرام‌بخش، ضد اسپاسم و گرفتگی عضلانی، درمان زخم‌ها، بیماری‌های گوارشی و دستگاه تنفسی و رفع سرماخوردگی به کار گرفته می‌شوند همچنین این گونه‌ها علاوه بر مصارف دارویی و درمانی در فراورده‌های آرایشی و بهداشتی، تهیه‌ی لوسیون‌های پوستی و در صنایع غذایی نظیر نوشابه‌سازی، شکلات‌سازی و شیرینی‌سازی به کار گرفته می‌شوند.

حیدری و همکاران (۱۳۸۹) به مطالعه‌ی گیاهان دارویی حوزه‌ی آبخیز سرخ آباد سوادکوه پرداختند نتایج این مطالعه نشان می‌دهد که گیاهان دارویی این منطقه شامل ۳۹ گونه است و به ۱۹ تیره تعلق دارند و در میان آن‌ها تیره‌ی Asteraceae با ۲۵/۶٪ فراوانی، بیشترین گونه‌های دارویی را به خود اختصاص داده‌اند. مهم‌ترین ترکیب شیمیایی این گیاهان اسانس و تانن و مهم‌ترین اثر درمانی مربوط به مدر بودن گونه‌ها می‌باشد. در میان قسمت‌های مورد استفاده بیشترین فراوانی از آن برگ است.

برای معرفی گیاهان دارویی با تأکید بر مواد موثره و اثرات درمانی، سعیدی و همکاران (۱۳۸۹) به مطالعه موردی مرتع قاضی مزرعه شهرستان آمل پرداختند. نتایج حاصل از این تحقیق نشان داد ۳۹ گونه‌ی دارویی متعلق به ۲۰ تیره در منطقه‌ی قاضی مزرعه وجود دارد که از این بین تیره‌ی Asteraceae با ۲۳/۱٪ بیشترین گونه‌های دارویی را به خود اختصاص داده و بالاترین درصد درمانی مربوط به خاصیت مدر بودن گونه‌های دارویی منطقه می‌باشد و در بین اندام‌های گیاهی برگ در ۱۸ مورد و در میان مواد موثره نیز تانن بیشترین کاربرد را دارند.

برزگر و همکاران (۱۳۸۹) به بررسی جایگاه گیاهان دارویی در فرهنگ مردم مازندران (مطالعه‌ی موردی شهرستان ساری) پرداختند. در این بررسی از بین افرادی که پرسشنامه‌ها را تکمیل کردند، تعداد خانم‌هایی که از گیاهان دارویی برای درمان و پیشگیری از بیماری استفاده می‌کردند ۵۸٪ و آقایان ۱۷٪ بود و ۸۳٪ از خانم‌ها و ۶۳٪ از آقایان دارای تحصیلات دانشگاهی بودند بیشترین پاسخ (۴۳٪) درباره



دلایل استفاده از گیاهان دارویی، نداشتن عوارض جانبی و طبیعی بودن محصول و کمترین پاسخ (۰.۳٪) ارزان بودن محصول اعلام شد. بیشترین دلیل عدم استفاده در بین افرادی که از گیاهان دارویی استفاده نمی کردند، طولانی بودن دوره‌ی درمان (۳۳٪) و پس از آن وقت‌گیر بودن آماده سازی داروهای گیاهی در منزل (۱۹٪) اعلام شد و تمامی افرادی که اعتقاد به درمان با گیاهان دارویی داشتند مایل به استفاده از آن‌ها به صورت بسته بندی و تجاری بودند. بیشترین گیاهان مورد استفاده به ترتیب اکالیپتوس، چای سبز، کاسنی، آویشن، شوید، اسطوخدوس، بابونه، پرسیاوشان، گزنه، سنبل الطیب و بنفشه‌ی وحشی و بیشترین اندام مورد استفاده‌ی گیاهان در ابتدا برگ و بعد از آن ریشه است.

ضرغامی مقدّم و همکاران (۱۳۸۹) به بررسی اتنوفارماکولوژی گیاه دارویی زنگوله‌ای رنگین (هواچوبه) (*Onosma dichoroanthum*) در طبّ سنتی منطقه‌ی کوهستانی کیاسر استان مازندران پرداختند. نتایج نشان داد که در طبّ سنتی منطقه از ترکیب عصاره ریشه این گیاه در روغن حیوانی به‌عنوان یک ضدّ التهاب و مرهم به جهت ضدعفونی و بستن زخم‌های ناشی از سوختگی‌ها استفاده می‌شود. علاوه بر آن از سایر گونه‌های این جنس نیز در منطقه جهت درمان بیماری‌هایی نظیر تنگی نفس، تورّم لوزه، زخم معده، روماتیسم، بیماری‌های قلبی‌عروقی و کلیوی، بواسیر و گرفتگی صدا و سینه نیز استفاده می‌گردد. همچنین از رنگ قرمز حاصل از ریشه‌های هواچوبه علاوه بر خاصیت درمانی به‌عنوان ماده رنگی در صنعت نساجی و غذایی نیز به‌کار می‌رود.

برای معرفی تعدادی از مهم‌ترین گیاهان دارویی مراتع مشجر و بیلاقی منطقه‌ی سنگده، قلی‌زاده و همکاران (۱۳۸۹) مطالعه‌ای را در این منطقه انجام دادند. بر اساس نتایج بدست آمده، ۱۷۰ گونه‌ی دارویی از ۲۴ خانواده در منطقه شناسایی شده که تیره‌های *Lamiaceae*, *Asteraceae*, *Fabaceae*, *Rosaceae*, *Caryophyllaceae*, *Scrophulariaceae*, *Boraginaceae*, *Campanulaceae*, *Geraniaceae* به ترتیب به لحاظ داشتن تعداد گونه مهم‌ترین تیره‌های گیاهی منطقه را تشکیل می‌دهند. با توجه به بررسی‌های به‌عمل آمده از طریق منابع علمی و یاری جستن از اطلاعات مردمی، از گونه‌های دارویی فوق به‌عنوان



تقویت قلب و درمان کم‌خوابی، تسکین سرفه، تسکین اعصاب، درمان برونشیت، درمان سیاه‌سرفه و آسم، ضد یرقان و ضد سرفه استفاده می‌شود.

وکیلی و همکاران (۱۳۸۹) پژوهشی را برای معرفی گیاهان دارویی مرتع رینه واقع در جنوب شهرستان آمل و در بخش لاریجان انجام دادند. پس از بازدید صحرایی و مطالعه لیست فلوریستیک منطقه مشخص شد که تیپ اصلی منطقه را تیپ *Bromus tomentellus-Festuca ovina* تشکیل می‌دهند. در این مرتع گونه‌های همراه تیپ *Melica onobrychis, Hordeum fragilea, Acanthophyllum Sp, Thymus cornata* می‌باشند. طبق نتایج به‌دست آمده ۶۶٪ گیاهان منطقه را گیاهان با ارزش دارویی و ۳۴٪ را گیاهان غیر دارویی تشکیل می‌دهند. که در بین گیاهان دارویی ۸۵٪ آن‌ها چندساله، ۱۲٪ یکساله و ۳٪ آن‌ها دوساله هستند. گیاهان منطقه از یازده خانواده می‌باشند و بیشترین خانواده‌هایی که گیاهان دارویی منطقه به آن تعلق دارند به ترتیب: تیره کاسنی، Asteraceae (۲۴٪)، نعنائیان، Lamiaceae (۱۲٪) و نیام داران، Papilionaceae (۱۰٪) می‌باشند. بیشترین فرم رویشی گیاهان منطقه پهن‌برگ علفی (۷۳٪) و کمترین آن‌ها بوته‌ای‌ها (۳٪) می‌باشند. بیشترین گیاهان دارویی که در ترکیب پوشش گیاهی مشاهده می‌شود شامل: آویشن، گون، بومادران، باریجه، قدومه، اسپند، بادام کوهی، زرشک و خشخاش وحشی می‌باشند که تا کنون اطلاعاتی مبنی بر استفاده بهینه از گیاهان مورد نظر در مرتع مذکور به‌دست نیامده است.

قلی‌پور (۱۳۹۰) در مطالعه گیاه‌شناسی مردمی دهستان ولویی شهرستان سوادکوه استان مازندران، ۷۹ گونه از گیاهان کاربردی متعلق به ۷۵ جنس و ۴۶ تیره را شناسایی کرد. Rosaceae با ۸ گونه کاربردی، بزرگ‌ترین تیره و تیره‌های Lamiaceae و Brassicaceae به ترتیب با ۶ و ۵ گونه در رتبه‌های بعدی قرار می‌گیرند. در مجموع ۶۲ گونه از گیاهان کاربردی منطقه با کاربرد دارویی، ۱۸ گونه خوراکی، ۸ گونه بعنوان علوفه دام، ۵ گونه صنعتی، ۲ گونه حشره‌کش، ۳ گونه پاک‌کننده، ۵ گونه بعنوان کود شالیزار، ۱

گونه زینتی و ۱ گونه در تهیه ذغال کاربرد داشته‌اند. نام محلی ۶۰ گونه برای اولین بار ذکر شده و تعداد ۱۷ گونه گیاهی در منطقه مورد مطالعه با کاربردهای جدید شناسایی شده‌اند.

اهوازی و همکاران (۱۳۹۱) گیاهان دارویی پرمصرف در طب سنتی را در منطقه شرق مازندران مورد مطالعه قرار دادند. در این تحقیق اطلاعات طب سنتی مربوط به ۱۴ گونه گیاه دارویی متعلق به ۱۱ تیره جمع‌آوری و شناسایی شدند. مقایسه اطلاعات موجود با تحقیقات مشابه در منطقه البرز مرکزی (الموت) نشان می‌دهد که در برخی موارد نحوه‌ی استفاده از گیاهان و نیز خواص ذکر شده برای آن‌ها با هم تفاوت زیادی دارد و در سایر موارد تقریباً با هم مشابه و یا کمی متفاوت است که آن نیز ناشی از آداب و روش زندگی در هر منطقه می‌باشد. بیماری‌هایی که در این منطقه با گیاهان دارویی قابل درمان می‌باشد شامل قند خون، چربی خون، مشکلات دستگاه گوارش، دستگاه تنفسی و بیماری‌های عفونی است و بیشترین گیاهی که در این منطقه استفاده می‌شود و تقریباً می‌توان گفت همه افراد این منطقه آن را شناخته و موارد مصرف آن را نیز می‌دانند گل گاوزبان ایرانی (*Echium amoenum*) می‌باشد که در حجم وسیعی از مناطق مستعد منطقه نیز کاشته می‌شود و در منابع هم به اثرات آرام بخشی و برطرف کننده سرماخوردگی آن اشاره شده است. از گیاهان مهم دیگر که در بیشتر روستاهای منطقه مورد مصرف قرار می‌گیرد کاسنی (*Cichorium intybus*) است که در اکثر مناطق پرشگری شده به عنوان گیاه تب بر، دفع کننده سنگ کلیه، رفع کم خونی، تسکین درد و در بهبودی بیماری سرخک از آن استفاده می‌کنند.

۲-۳- مطالعات انجام گرفته در سطح کشور

همان‌طور که در ابتدای فصل ذکر شد، از اولین کارهای اتنوبوتانیکی که در کشور انجام شد، کارهای اتنوبوتانیکی پروفیسور اشلیمر (۱۸۷۴)، ایچسون (۱۸۹۰)، هوپر و فیلد (۱۹۳۷) بود. از جمله کارهای اتنوبوتانیکی دیگری که در کشور انجام شده، می‌توان به موارد زیر اشاره کرد:



مازندرانی و همکاران (۱۳۸۳) مطالعه‌ای را برای معرفی گیاهان دارویی کوهستان زیارت گرگان انجام دادند. منطقه مورد مطالعه با وسعت ۶۵۱ هکتار، واقع در طرح جنگل‌داری زیارت در ۱۶ کیلومتری در این تحقیق شهرستان گرگان واقع شده است. این ذخیره‌گاه از نظر توپوگرافی، دارای یال، دره‌های متعدد با شیب‌های متفاوت و محدوده‌ی ارتفاعی ۶۵۰ تا ۲۲۵۰ متر است. هدف، شناسایی گیاهان دارویی منطقه است که در مجموع ۱۰۷ گونه متعلق به ۱۰۳ جنس و ۴۲ تیره گزارش شده است که در این میان، ژئوفیت‌ها (۳۶/۴ درصد)، تروفیت‌ها (۲۰/۶ درصد)، فانروفیت‌ها (۱۹/۶ درصد)، کامفیت (۱۲/۱ درصد) و همی کریپتوفیت (۱۱/۲ درصد)، مهم‌ترین شکل‌های زیستی منطقه‌ی مورد مطالعه محسوب می‌شوند.

موسوی (۱۳۸۳) مطالعه‌ای را در زمینه‌ی گیاهان دارویی استان زنجان انجام داد، بر اساس نتایج این مطالعه، ۲۱۲ گونه‌ی دارویی در استان زنجان شناسایی شد که متعلق به ۶۸ تیره‌ی گیاهی می‌باشد. بیشترین تعداد گونه‌ی دارویی متعلق به تیره‌ی کاسنی (Compositae) با ۲۷ گونه می‌باشد و تیره‌ی نعنا (Lamiaceae) با ۲۲ گونه و تیره‌ی گل سرخ (Rosaceae) با ۱۵ گونه در رده‌های بعدی قرار دارند. نتایج همچنین نشان دادند که تعداد ۴۹ گونه گیاه دارویی در استان زنجان برای مردم قبلاً شناخته شده بود در صورتی که ۱۶۳ گونه با در نظر گرفتن منابع مختلف به عنوان گیاه دارویی جدید از این استان شناسایی و معرفی گردید.

در مطالعه دیگری، کلوندی و همکاران (۱۳۸۶) به مطالعه و شناسایی گیاهان دارویی استان همدان پرداختند. در این مطالعه در مجموع، ۶۰۰۰ نمونه گیاهی از مناطق مختلف استان جمع‌آوری گردید که از میان آن‌ها، ۳۱۵ گونه گیاه دارویی مربوط به ۷۱ خانواده و ۲۰۹ جنس شناسایی شد. از این تعداد ۱۵۹ گونه دارای مصارف سنتی در استان می‌باشند و ۱۵۶ گونه فاقد استفاده‌ی سنتی و بومی در استان بوده ولی در منابع دارویی از آن‌ها به عنوان گیاه دارویی نام برده شده است.

قربانی و همکاران (۲۰۰۶) به مطالعه‌ی اتنوبوتانیکی منطقه‌ی ترکمن صحرا در شمال ایران پرداختند که در این مطالعه ۱۳۶ گونه با کاربرد دارویی، ۱۵ گونه به عنوان غذا و ۳۶ گونه بعنوان غذا- دارو که متعلق



به ۵۳ خانواده و ۱۲۲ جنس بودند گزارش شد. ۹۱٪ از گیاهان بومی منطقه و ۹٪ از مناطق دیگر وارد شده است. گیاهان برخی از خانواده‌ها مثل Lamiaceae, Rosaceae, Asteraceae, Polygonaceae, و Berberidaceae به‌عنوان گیاهان دارویی بیشتر از حد پیش بینی شده حضور داشتند.

با مطالعه‌ای که حسینی و همکاران (۱۳۸۷) بر روی گیاهان دارویی استان گلستان انجام دادند، مشخص شد استان گلستان با مساحت ۲۰۴۶۰/۷ کیلومتر مربع، دارای ۴۰۹ گونه، گیاه دارویی متعلق به ۹۵ تیره گیاهی می‌باشد که ۱۵۶ گونه‌ی آن در اراضی جنگلی، ۹۸ گونه در اراضی مرتعی، ۴۷ گونه در اراضی زراعی، حاشیه‌ی جاده‌ها، اماکن شهری و روستایی و همچنین ۱۰۸ گونه به صورت مشترک در این اراضی پراکنش دارند. همچنین نتایج نشان داد تعداد ۴۵ گونه از گیاهان دارویی توسط مردم استان شناخته شده است و به شکل چای، سبزی، شربت، مربا، چاشنی و سرکه مورد استفاده قرار می‌گیرند که از جمله به زرشک، اسفند، گل‌گاوزبان ایرانی، آویشن و علف چای، می‌توان اشاره کرد. در این تحقیق، همچنین تعداد ۷۰ گونه گیاهی برای نخستین بار به عنوان گیاهان دارویی استان معرفی شده‌اند. گیاهان دارویی استان بر اساس فرم رویشی آن‌ها شامل ۸۳ گونه درخت، درختچه و بوته، ۱۸۹ گونه، چندساله علفی و ۱۳۷ گونه جزء گیاهان یک‌ساله و دوساله می‌باشند. گیاهان تیره‌ی کاسنی با ۴۹ گونه، نعنائیان با ۳۴ گونه، پروانه‌آسا با ۲۳ گونه، چتریان و گل‌سرخیان با ۲۱ گونه، مهم‌ترین تیره‌های گیاهی استان را تشکیل می‌دهند.

پرویز غلامی و همکاران (۱۳۸۹) برای شناسایی و معرفی مهم‌ترین گیاهان دارویی مراتع با بهره‌گیری از دانش بومی، مطالعه موردی را در مراتع منطقه ماهور، ممسنی استان فارس انجام دادند. نتایج نشان داد از کل فلور منطقه‌ی مورد مطالعه که شامل ۱۳۵ گونه گیاهی بود تعداد ۷۳ گونه داروئی شناسی شدند که متعلق به ۳۴ تیره گیاهی می‌باشند. تیره Compositae بیشترین تعداد گونه دارویی را به خود اختصاص داده بودند. فرم رویشی همی کریپتوفیت و گیاهان چندساله بیشترین فراوانی را داشتند.

میردیلمی و همکاران (۱۳۸۹) مطالعه‌ی اتنوبوتانی و اتنواکولوژی درباره گیاهان دارویی کچیک (در شمال شرق استان گلستان) انجام دادند. در این تحقیق یک ارزیابی اتنوبوتانی در ۵ روستای واقع در منطقه



ترکمن‌نشین اطراف شهرستان کلالة صورت پذیرفت. در این بررسی تعداد ۴۵ گونه دارویی - خوراکی، متعلق به ۲۱ خانواده با توجه به سابقه‌ی مصرف توسط مردم بومی معرفی شد. نتایج نشان داد که دانش بومی نه تنها دارای اطلاعاتی در زمینه‌ی خواصّ درمانی گونه‌های دارویی است، بلکه در مورد خصوصیات اکولوژیکی گیاهان (اتنواکولوژی) نیز اطلاعات گرانبهایی دارد که حتی بدون نیاز به عملیات اکولوژیکی و صرف هزینه و زمان زیاد جهت پلات اندازی، می‌توان پراکنش تقریبی آنها را نیز برآورد نمود.

کامرانی و همکاران (۱۳۸۹) به بررسی تنوع زیستی و اتنوبوتانی فلور دارویی مانداب های شیب جنوبی البرز پرداختند. نتایج نشان می‌دهد که بیش از ۵۰۶ گونه شناسایی شده، بیش از ۲۲٪ گونه ها ارزش دارویی شناخته شده در بین اهالی محلی دارند و تعدادی از گونه ها به خصوص انحصاری، دارای ظرفیت- های دارویی ناشناخته اند، که زمینه‌ی پژوهشی جدیدی را فراهم می‌آورند. این تعداد از گیاهان متعلق به ۶۱ جنس و ۳۴ خانواده‌اند. غنی‌ترین خانواده‌ها Asteraceae (۱۵ گونه) و Fabaceae (۹ گونه) می‌باشد. شکل زیستی غالب مربوط به همی کریپتوفیت‌ها (۴۱٪)، ژئوفیت‌ها (۲۰٪) است. فراوان‌ترین گونه‌های دارویی *Mentha longifolia*, *Trifolium pretens*, *Plantago major*, *Lythrum solitaria* و کمیاب‌ترین آنها *Eupatorium cannabinum*, *Inula helenium*, *Glycyrrhiza glabra*, *Alitaria petiolata* می‌باشد. در حدود ۴۵٪ مصرف دارویی چند منظوره داشته، ۲۲٪ در درمان بیماری‌های مختلف گوارشی کاربرد دارند.

کاظمی و همکاران (۱۳۸۹) به بررسی اتنوبوتانی و تنوع زیستی گیاهان دارویی سواحل ذخیره‌گاه زیست کره میانکاله پرداختند. در این بررسی در حدود ۱۷۵ گونه شناسایی شد که ۴۴ گونه دارای ارزش دارویی بودند. شاخص‌ترین گونه‌های دارویی با مصارف محلی در زون ماسه‌های روان شامل: *Artemisia annua*, *Plantago psyllium* و در زون درختچه‌زار *Rubus scantus*, *Hypericum perforatum*, *Punica granatum*, *Mespilus germanica*, *Verbena officinalis* می‌باشد.



زالی و همکاران (۱۳۸۹) طی مطالعه‌ای به معرفی گیاهان دارویی منطقه‌ی کلاله با تأکید بر بیولوژی و اثرات دارویی پرداختند. نتایج این مطالعه نشان داد از میان ۷۶ گونه شناسایی شده، تعداد ۳۲ گونه دارای کاربرد دارویی‌اند. این گونه‌های دارویی به ۳۱ جنس و ۱۶ تیره تعلق دارند. مهم‌ترین تیره Compositae است که ۳۱/۲۵٪ گونه‌ها را به خود اختصاص می‌دهد. در میان مواد مؤثره اسانس در ۸ گونه دیده شده که بیشترین فراوانی را دارد. برگ که در ۱۴ گونه با فراوانی ۴۳/۷۵٪، مصرف دارویی دارند مهم‌ترین بخش مورد استفاده‌ی این گیاهان دارویی است. بیشتر گیاهان این منطقه مدر هستند و برای کلیه مفید می‌باشند. بیشترین فرم زیستی با فراوانی ۶۸/۷۵٪ متعلق به فرم کامفیت است و فرم رویشی علفی بیشترین فراوانی را به خود اختصاص می‌دهد.

جهانتاب و همکاران (۱۳۸۹) مطالعه‌ی اتنوبوتانیکی بر روی گیاهان دارویی منطقه‌ی گچساران انجام دادند. در این تحقیق کاربردهای رایج گیاهان دارویی منطقه مورد مطالعه قرار گرفته، که پایه‌ای جهت تحقیقات کامل فیتوشیمیایی، فارماکولوژیک و اقتصادی در منطقه می‌باشد. از گونه‌های غالب منطقه، تره (پیاز)، بومادران، علف چشمه، آویشن و مریم‌گلی است که هر کدام دارای خواص متعددی است. آویشن در درمان سرماخوردگی، لیزک در درمان سنگ کلیه، بومادران برای درمان شکم درد، درد معده و اسهال، علف چشمه برای درمان کلیه درد و کمر درد، مریم‌گلی ضد تشنج و نفخ معده، رفع سردرد و صرع، درمان سینه پهلو و سرماخوردگی حاد و عفونت ریه‌ها، دم کرده‌ی درمنه برای دفع کرم و ضد انگل، سکسکه، سختی تنفس، دلپیچه و درد استفاده می‌شود.

شریفی فر و همکاران (۱۳۸۹)، به بررسی اتنوبوتانیکی گیاهان دارویی شهرستان سیرجان پرداختند، طی این بررسی، ۷۹ گونه گیاه دارویی از مناطق مختلف سیرجان جمع آوری و پس از شناسایی نمونه‌ها اطلاعات مربوط به هر یک از گیاهان ثبت گردید. به دلیل تفاوت فرهنگ استفاده از گیاهان دارویی در بین مردم بومی منطقه سیرجان با سایر مناطق کشور و تفاوت در موارد استفاده گیاهان مختلف و وجود برخی



گیاهان خاص در این منطقه نتایج قابل توجهی در زمینه دانش بومی مردمان این منطقه در استفاده از گیاهان دارویی به دست آمد.

رجائی و محمدی (۲۰۱۱) در مطالعه اتنوبوتانیکی گیاهان دارویی کوه هزار (با ۹۰۰ کیلومتر مربع مساحت و حداکثر ارتفاع ۴۴۶۵ متر) واقع در جنوب شرقی ایران، از ۷۵ نفر از افراد مطلع مصاحبه‌ای انجام دادند. استفاده‌ی سنتی از ۹۲ گونه متعلق به ۳۵ خانواده گیاهی و ۷۸ جنس ثبت شده است. بیشترین تعداد گونه‌های دارویی از نعنائیان، Lamiaceae (۲/۱۵٪) بوده‌اند به دنبال آن Asteraceae (۱۲٪)، Fabaceae و Apiaceae (هر کدام ۷/۸٪)، Rosaceae (۴/۵٪) و Brassicaceae (۴/۵٪) بیشترین تعداد گونه‌ها را داشتند. بیشترین نحوه‌ی مصرف گیاهان به صورت جوشانده و تزریق بود. بیشترین موارد استفاده گیاهان دارویی برای درمان اختلالات سیستم گوارشی (۴/۵۲٪)، ادراری-تناسلی (۱۳٪)، تنفسی (۸/۱۸٪) و قلب و سیستم گردش خون (۲/۱۰٪) ذکر شده است و برگ، بیشترین قسمت مورد استفاده گیاهان دارویی منطقه بود.

امیری و همکاران (۲۰۱۱) برای مستند کردن پتانسیل اتنوبوتانیکی منطقه زنگلانلو (Zangelanlo) در شمال شرق ایران به بررسی اتنوبوتانیکی گیاهان دارویی با مصرف سنتی منطقه پرداختند. استفاده عمده گیاهان دارویی منطقه به عنوان تببر، درمان مشکلات گوارشی، زردی، بیماری‌های تنفسی، ادراری، پوستی و دیابت می‌باشد. در این پژوهش، ۵۲ گونه متعلق به ۴۸ جنس و ۲۶ خانواده گزارش شدند. بزرگ‌ترین خانواده‌ها از نظر تعداد گونه دارویی در منطقه شامل: Lamiaceae (با ۹ گونه)، Asteraceae (با ۸ گونه)، Apiaceae (با ۴ گونه) و Fabaceae (با ۳ گونه) می‌باشند. برای هر گونه نام محلی، نام علمی، بخش مورد استفاده و استفاده‌های دارویی ارائه شده است. در بین بخش‌های گیاهی مورد مصرف، برگ‌ها در اکثر موارد (۲۸ گونه) یعنی ۲۵٪ کل استفاده‌ها را شامل می‌شوند، به دنبال آن میوه (۱۹٪)، گل (۱۷٪)، ریشه (۱۵٪)، دانه (۱۲٪)، همه بخش‌های گیاه (۸٪)، پوست تنه و صمغ (هر کدام ۲٪) قرار می‌گیرند. مجموعه داده‌ها نشان دادند که این گیاهان دارویی برای درمان ۴۳ نوع بیماری استفاده می‌شوند.



سجّادی و همکاران (۱۳۹۰) به بررسی مصارف سنتی منتخبی از گیاهان شهرستان کاشان پرداختند. در این تحقیق جمع‌آوری و شناسایی گیاهان برخی از مناطق شهرستان کاشان انجام گردید. بدین منظور در مدت دو سال متوالی گیاهان مختلف موجود در این مناطق جمع‌آوری و مورد شناسایی سیستماتیک قرار گرفتند. در این بررسی ۷۵ گونه گیاهی متعلق به ۲۵ خانواده جمع‌آوری گردید که در این بین خانواده‌های نعنائیان با ۱۱ گونه و خانواده‌ی کاسنی با ۱۰ گونه گیاهی بیشترین سهم را داشتند. از میان گیاهان جمع‌آوری شده، ۶۴ گونه دارای کاربرد محلی و سنتی بودند. از بین مصارف سنتی و محلی ذکر شده، اثر نرم‌کنندگی سینه و ضد سرفه، بیشترین مورد ذکر شده توسط افراد محلی بود.

دولتخواهی و همکاران (۱۳۹۱) برای مطالعه اتنوبوتانیکی گیاهان دارویی شهرستان کازرون فلور گیاهان دارویی شهرستان را مطالعه کردند. بر اساس این مطالعه تعداد ۹۱ گونه گیاهی دارویی (۸۷ جنس و ۳۹ خانواده) در منطقه شناسایی و اطلاعات درمانی گونه‌های مذکور ثبت شد. همچنین مشخص شد که خانواده نعنائیان (Lamiaceae) با ۱۱ گونه و خانواده آفتاب‌گردان (Asteraceae) با ۹ گونه بیشترین تعداد گونه‌های دارویی را دارا می‌باشند. بارهنگ (Plantago) با ۳ گونه بزرگ‌ترین جنس دارویی منطقه می‌باشد.

بر اساس نتایج حاصل از مطالعه اتنوبوتانیکی گیاهان دارویی سنتی مصدق و همکاران (۲۰۱۲) در استان کهگیلویه و بویراحمد، به طور کلی با ۲۳ نفر از افراد مطلع و آگاه مصاحبه شد. در این مطالعه ۱۳۸ گونه گیاهی با کاربرد سنتی در منطقه گزارش شد که متعلق به ۵۲ خانواده گیاهی می‌باشند. Asteraceae و Lamiaceae، خانواده‌های با بیشترین استفاده‌های محلی می‌باشند. کاربرد اکثر گونه‌ها برای درمان بیماری‌های سیستم گوارشی، اختلالات متابولیت و تنفسی می‌باشند. بخش‌هایی از گیاهان که بیشترین مصرف را در منطقه داشتند به ترتیب، بخش‌های هوایی (۳۱/۹٪)، برگ‌ها (۱۴/۸٪) و میوه‌ها (۱۱/۷٪) بوده‌اند.



مرادی نژاد و همکاران (۱۳۹۱) به بررسی اتنوبوتانیکی گیاهان دارویی در مبارکه اصفهان پرداختند. نتایج این بررسی نشان داد، بیشترین کاربرد گیاهان دارویی این منطقه در زمینه رفع مشکلات گوارشی با فراوانی ۱۷٪ بوده به طوری که از ۲۶ کاربرد در این زمینه، ۵۳ گونه استفاده می‌گردید که ۲۰ گونه جهت رفع اسهال استفاده می‌شد. فراوانی کاربرد گیاهان مؤثر بر پوست و مو در حدود ۱۴٪ بود، به طوری که از ۲۲ کاربرد در این زمینه، ۳۲ گونه استفاده می‌شد که ۸ گونه جهت رفع جوش‌های صورت استفاده می‌گردید. فراوانی کاربرد به عنوان ضد التهاب و عفونت در حدود ۱۱٪ بود، به طوری که از ۲۲ کاربرد در این زمینه، ۳۵ گونه استفاده می‌گردید که ۱۲ گونه جهت سرماخوردگی استفاده می‌شد. فراوانی کاربرد مؤثر بر دستگاه گردش خون ۹٪ بود. از ۱۵ کاربرد در این زمینه، ۳۳ گونه استفاده می‌گردید که ۸ گونه جهت کاهش چربی خون استفاده می‌شد. فراوانی کاربرد گیاهان مؤثر بر تسکین درد و سیستم کلیه و ادراری به ترتیب ۸٪ بود. از ۱۳ کاربرد در زمینه‌ی سیستم ادراری، ۳۲ گونه استفاده می‌شد که ۱۲ گونه جهت دفع سنگ کلیه استفاده می‌شد. فراوانی کاربرد گیاهان مؤثر بر رفع مشکلات غدد و متابولیسم، مشکلات عصبی و مشکلات تنفسی به ترتیب ۷، ۶ و ۵ درصد بود. همچنین گیاهان دارویی مؤثر بر رفع مشکلات دهان و دندان و مشکلات عضلانی به ترتیب ۳ و ۲ درصد بود.

۴-۲- مطالعات انجام گرفته در سایر نقاط دنیا

Javier Tardio و همکاران (۲۰۰۶) مطالعه‌ی اتنوبوتانیکی درباره‌ی گیاهان وحشی با مصرف خوراکی در اسپانیا انجام دادند. بر اساس این مطالعه، ۴۱۹ گونه‌ی گیاهی متعلق به ۱۴ خانواده گزارش شد. لیستی از گونه‌ها، قسمت‌های مورد استفاده، محل جمع‌آوری، شیوه‌ی مصرف و زمان برداشت آن‌ها ارائه شده است. از هفت دسته مواد غذایی مختلف در نظر گرفته شده، سبزیجات بزرگترین گروه بودند، به دنبال آن گیاهان مورد استفاده به عنوان نوشیدنی، میوه و گیاهان مورد استفاده برای چاشنی، شیرینی، نگهدارنده و دیگر کاربردها بودند. مهمترین گونه‌هایی که برحسب تعداد گزارش شده اند شامل: *Silene vulgaris*, *Rubus ulmifolius*, *Origanum vulgare*, *Rorippa nasturtium-aquaticum*, *Foeniculum vulgare*, *Scolymus hispanicus*, *Asparagus acutifolius*



Carmine Guarino و همکاران (۲۰۰۸) در ناحیه Campania, Sannio، در منطقه‌ای از Benevento در جنوب ایتالیا مطالعه اتنوبوتانیکی را هم بر اساس منابع کتابخانه‌ای و هم بر اساس مصاحبه حضوری در منطقه انجام دادند. بر اساس نتایج این مطالعه به طور کلی ۳۶۵ گونه در ۵۹ تیره شناسایی شدند. که ۳۶۱ گونه از این گونه‌ها گیاهان دارویی هستند و ۸۲ گونه برای بیماری‌های انسانی و ۳۵ گونه در دامپزشکی استفاده می‌شوند.

Yanping Teng و همکاران (۲۰۱۱) مطالعه‌ی اتنوبوتانیکی درباره گیاهان دارویی و کاربرد آنها در منطقه شانکسی (Shaanxi) در چین انجام دادند. بر طبق نتایج این مطالعه ۹۴ گونه متعلق به ۸۶ جنس در ۴۶ تیره در بین مردم بومی برای بیماری‌های روزانه مختلف مورد استفاده قرار گرفتند. ۱۹ گونه در ۱۵ تیره فقط به صورت اندمیک در Shaanxi یافت شدند. گونه‌های غالبی که استفاده می‌شدند: Leguminosae (۷ گونه)، Compositae و Liliaceae (هر کدام ۶ گونه)؛ و بعد از آنها Ranunculaceae, Berberidaceae و Umbelliferae. ریشه‌ها (در ۴۶ گونه) بخش‌های اصلی گیاه بودند که به طور مکرر استفاده می‌شدند و به دنبال آن میوه (در ۷ گونه)، دانه (در ۶ گونه) و پوست درخت (در ۵ گونه). در میان ۹۴ گونه گیاهی دارویی گزارش شده، ۳۱/۹٪ (۳۰ گونه) وحشی و ۶۸/۱٪ (۶۴ گونه) کشاورزی بودند.

SERPIL DEMIRCI و همکاران (۲۰۱۲)، مطالعه‌ی اتنوبوتانیکی را در اندیرین (کارامانماراس ترکیه)، بر روی گیاهان وحشی که مصرف دارویی داشتند انجام دادند. در این مطالعه ۹۲ تاکسون از گیاهان وحشی متعلق به ۴۱ تیره که در اندیرین (Andirin) مصرف دارویی داشتند گزارش شده است. مهمترین گیاهان دارویی متعلق به تیره‌های Labiatae (۱۶ تاکسون)، Compositae (۱۵ تاکسون)، Rosaceae (۶ تاکسون)، Liliaceae (۴ تاکسون) بود؛ متداول‌ترین روش استفاده از این گیاهان دارویی به صورت دم‌کرده و جوشانده بود. این گیاهان دارویی به‌طور عمده برای درمان بیماری‌هایی چون سنگ‌کلیه سرماخوردگی و آنفلوانزا، بی‌حسی، بیماری‌های پوستی، بیماری‌های دیابتی و سرفه استفاده می‌شوند. همه‌ی ساکنین اندیرین (شامل ۵۲ روستا) در طول این مطالعه میدانی ویزیت شدند.



M.A.Khan و همکاران (۲۰۱۲) مطالعه اتنوبوتانیکی را درباره گیاهان دارویی Poonch valley ، Azad Kashmir در شمال پاکستان انجام دادند. به طور کلی در این مطالعه ۵۶ گونه گیاه دارویی متعلق به ۳۶ تیره شناسایی شدند. Asteraceae ، Lamiaceae ، Liliaceae ، Rununculaceae ، Verbenaceae تیره‌هایی هستند که در مطالعه‌ی این منطقه زیاد حضور دارند؛ درحالی‌که Brassicaceae ، Caesalpinaceae ، Mimosoideae و Cyperaceae تقریباً وجود ندارند. استفاده‌های گونه‌های گزارش شده به طور عمده برای بیماری‌هایی چون: عفونت ادراری و سنگ کلیه (۱۳ گونه)، اسهال (۱۲ گونه)، اختلالات تنفسی (۱۰ گونه)، آسم (۹ گونه)، و رماتیسم (۶ گونه) به کار می‌روند.



فصل سوّم

مواد و روش‌ها



۳-۱- معرفی منطقه

طبق اطلاعات ارائه شده در آمار نامه سازمان حفاظت محیط زیست ایران پارک ملی کیاسر یکی از پارکهای ملی ۳۰ گانه کشور است که با مساحت حدود ۹۲۶۵ هکتار در حدود جغرافیایی $۸^{\circ} ۳۶'$ الی ۱۰° در بخش غربی و ۱۳° در بخش شرقی عرض شمالی و $۲۸^{\circ} ۴۳'$ طول شرقی، در ۸۵ کیلومتری جنوب شرقی شهرستان ساری و در مرز شمالی پناهگاه حیات وحش دودانگه و ۱۰ کیلومتری جنوب شهرستان کیاسر واقع شده است. این منطقه کوهستانی که در قسمت‌های میان بند و بالابند جنگل‌های خزری واقع شده است در سال ۱۳۸۲ طی مصوبه شورای عالی محیط زیست بعنوان پارک ملی معرفی شده است.

(دیده بان محیط زیست و حیات وحش ایران- سازمان حفاظت محیط زیست -۱۳۹۶).

در مجموع پارک ملی کیاسر منطقه‌ای کوهستانی با قله‌ها و دره‌های متعدد می‌باشد. حداقل ارتفاع منطقه ۱۱۰۰ متر و حداکثر ارتفاع آن ۲۸۳۵ متر می‌باشد و اختلاف ارتفاع حدود ۱۷۰۰ متر در منطقه وجود دارد. مهمترین قله‌های موجود در محدوده پارک شامل؛ قله اصلی شاهدژ با ارتفاع ۲۸۳۵ متر، سفید کوه (اسپی کوه) با ارتفاع ۲۶۳۰ متر، شاه پسند با ارتفاع حدود ۲۶۳۰ متر و شیت با ارتفاع حدود ۲۵۰۶ متر می‌باشد. وجود این قله‌ها سبب ایجاد تنوع نسبتاً بالای توپوگرافی در پارک شده است. از نظر جهت شیب بیشترین شیب‌ها در جهت‌های شمال و جنوب قرار دارند و انواع دیگر شیب (غربی، شرقی، شمال غربی و شرقی و جنوب غربی و شرقی) به میزان کمتری در منطقه وجود دارند.

این منطقه دارای روستاهایی بیلاقی با قدمت زیاد و مردمان دام‌پرور و کشاورز می‌باشد. مطالعات اولیه نشان دهنده غنای بالای منطقه از نظر گیاه‌شناسی مردمی می‌باشد. با توجه به این که هنوز مطالعه‌ی جامعی در ارتباط با گیاه‌شناسی مردمی منطقه صورت نگرفته است، لذا انجام چنین مطالعاتی جهت ثبت علمی این دانش در منطقه قبل از نابودی آن از اهمیت زیادی برخوردار می‌باشد.



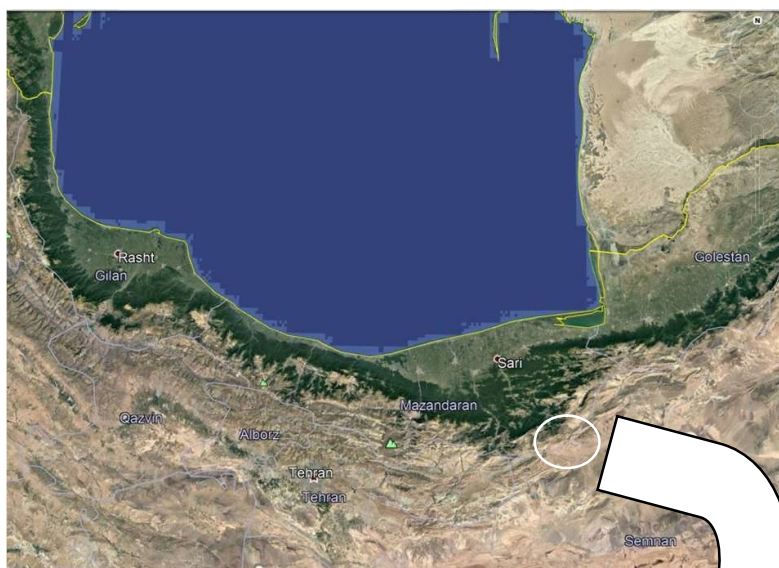
در تصویر ۱-۳ نقشه جغرافیایی استان مازندران و پارک ملی کیاسر در جنوب شهرستان کیاسر و در تصویر ۲-۳ تصویر ماهواره ای استان مازندران و پارک ملی کیاسر نشان داده شده است. همچنین در تصویر ۳-۳ تصویر ماهواره ای پارک ملی کیاسر و موقعیت آن در مرز استان مازندران و سمنان همراه با مشخصات شاخص جغرافیایی آن ارائه شده است. همینطور در شکل ۴-۳ مشخصات آب و هوایی و اقلیمی منطقه مورد مطالعه با استفاده از اطلاعات اخذ شده از سازمان هواشناسی کشور در قالب ارائه نمودار باران دمایی منطقه ارائه شده است.

۲-۳- جمع آوری گیاه و آماده سازی نمونه های گیاهی

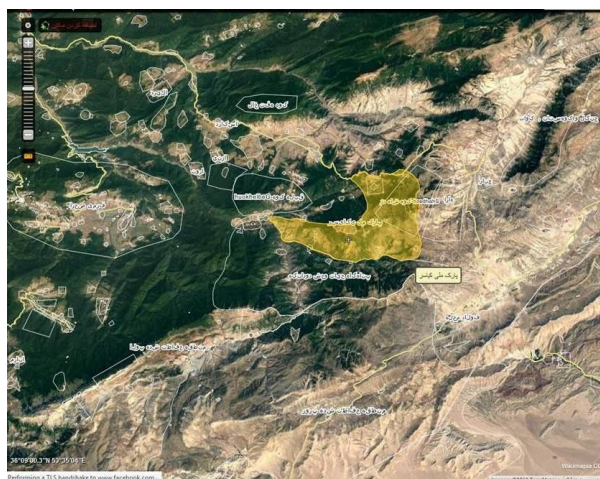
جمع آوری گیاهان منطقه ای مورد مطالعه طی فصول رویشی گیاهان در سال ۱۳۹۸ انجام گرفت. فرایند جمع آوری گیاهان یک فرایند علمی است که نیازمند برخورداری از برخی اطلاعات، ابزار و روش هایی است که با رعایت و بهره‌وری از آنها می توان به نمونه های خوب و قابل استفاده دست یافت. با کمک اطلاعاتی که از افراد اطلاع دهنده و بومیان منطقه در زمان گلدهی گیاه مورد نظر گیاهان جمع آوری شدند. وسایل عمده جهت جمع آوری گیاهان شامل دفترچه یادداشت، مداد، بیلچه باغبانی، قیچی باغبانی و چاقو که برای چیدن شاخه ها و یا برای کندن و خارج نمودن قسمت زیرزمینی گیاه و طناب چنگک دار، که برای جمع آوری و کندن شاخه های فوقانی درختان مورد استفاده قرار گرفتند. نمونه های جمع آوری شده به تفکیک گونه در داخل روزنامه قرار گرفته و سپس داخل کیسه های پولی اتیلن بزرگ و مقاوم، به صورت در بسته قرار گرفتند. البته اگر نمونه جمع آوری شده ظریف و صدمه پذیر بود و یا در هر دفعه جمع آوری گیاهان از دو یا سه نمونه بیشتر بودند از پرس صحرایی استفاده می شد.



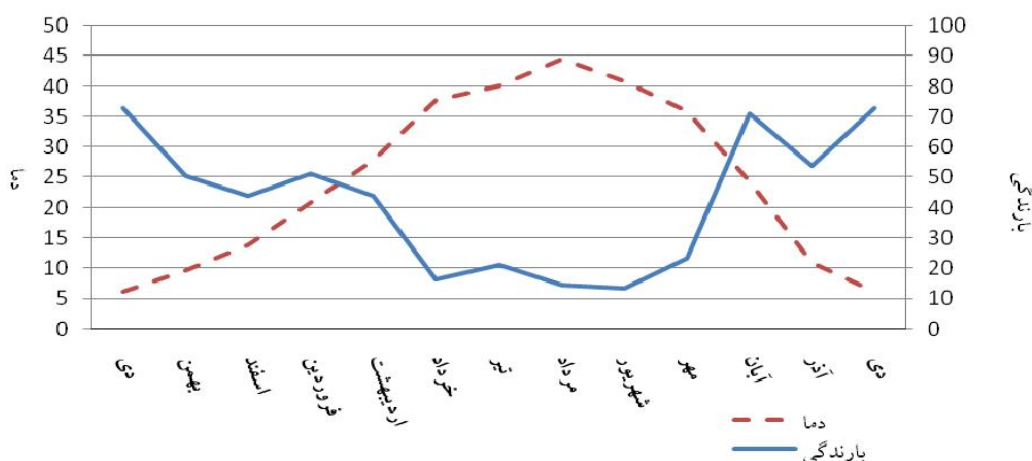
شکل ۳-۱: نقشه جغرافیایی استان مازندران و پارک ملی کیاسر در جنوب شهرستان کیاسر



شکل ۳-۲: تصویر ماهواره ای استان مازندران و پارک ملی کیاسر



شکل ۳-۳: تصویر ماهواره‌ای پارک ملی کیاسر و موقعیت آن در مرز استان مازندران و سمنان



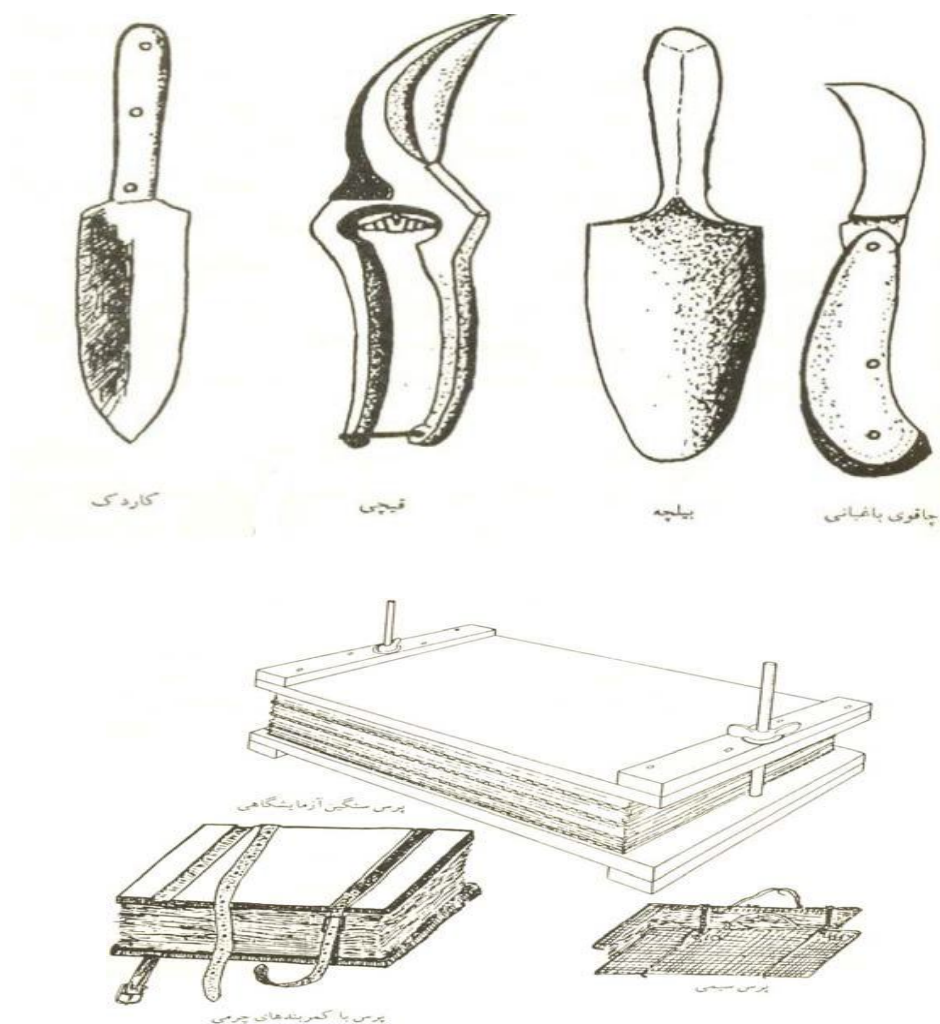
شکل ۳-۴: نمودار آمبروترمیک شهرستان کیاسر در فاصله سال ۸۵ الی ۹۵- (برگرفته از اطلاعات سازمان هواشناسی کشور).

مرحله خشک کردن نمونه گیاهی نیازمند استفاده از وسیله‌ای به نام پرس است. پرس از دو قطعه معمولاً چوبی یا فلزی، فاقد انعطاف، به ابعاد 30×45 سانتیمتر و دو کمر بند یا طناب با استحکام کافی و تعدادی کاغذ خشک کن و مقوا و کاغذ روزنامه تشکیل شده است. در مرحله پرس کردن، باید هر یک از بسته های روزنامه حاوی گیاه را از داخل کیسه پلاستیکی بیرون آورده و نمونه گیاهی را داخل پوشه کاغذی (کاغذ کاهی یا کاغذ روزنامه) قرار داد. در این مرحله باید دقت کرد تا گیاه به بهترین شکل و وضعیت خود در داخل پوشه کاغذی قرار گیرد. اگر طول نمونه گیاه از طول پوشه بیشتر است می توان گیاه را به اشکال U, V, N, M تا نمود. در صورت نیاز باید برخی از گل هایی را که قسمت درونی آن مشهود نیست باز نمود و یا برخی از برگها را پشت رو قرار داد.

برای قرار دادن پوشه های کاغذی حاوی گیاه در داخل پرس، ابتدا باید یک کاغذ خشک کن یا روزنامه تا شده دیگری را روی پوشه محتوی گیاه قرار داد و این عمل را برای کلیه گیاهان تکرار نمود. پس از قرار دادن تمام گیاهان در پرس، قطعه دیگر پرس را روی آن قرار می دهیم و آن را از دو سمت توسط کمر بند یا طناب، با فشار مناسب می بندیم. آنگاه آن را به صورت عمودی در معرض جریان هوا قرار می دهیم همواره باید از قرار دادن پرس در مقابل تابش مستقیم آفتاب یا محل های خیلی گرم و مرطوب خودداری

نمود. این عمل موجب زرد شدن، گندیدگی و یا رشد قارچ و کپک در روی نمونه های پرس شده می گردد. پس از حداکثر ۲۴ ساعت باید پرس را باز نموده و کاغذهای خشک کن و یا روزنامه های تا شده را تعویض نمود. تعویض دوم یا سوم یک روز درمیان و تعویض های بعدی هر ۵ روز یک بار تا خشک شدن کامل گیاه اتفاق می افتد.

پس از خشک شدن روی مقوای سفید به ابعاد $42 \times 29/5$ سانتیمتر با چسب نواری چسبانده شدند. سپس با استفاده از منابع معتبر گیاهشناسی از جمله فلورا ایرانیکا (Rechinger et al. 1963- 2013)، فلور ترکیه (Davis, 1965-1985) ، فلور روسیه (Komarov and shishkin , 1963-1974) ، فلور ایران (اسدی و همکاران ۱۳۶۷-۱۳۹۲) و غیره، هر یک از نمونه‌ها در هرباریوم شناسایی و تعیین نام می‌گردند.



شکل ۳-۵: وسایل لازم برای جمع‌آوری و پرس گیاهان



بر اساس منابع علمی موجود در سطح کشور و جهان هر یک از گونه‌های شناسایی شده از منطقه مورد مطالعه، از نظر ارزش کاربردی، ویژگی‌های اکولوژیک، پراکنش جغرافیایی و ... مورد ارزیابی قرار می‌گیرند. مشخصات گیاه شامل نام علمی، خانواده، محل و تاریخ جمع‌آوری، نام جمع‌آوری کننده، نام محلی و نام فارسی بر روی برچسبی کاغذی (Lable-لابل)، یادداشت و درگوشه سمت راست پایین مقوا الصاق شد. سپس نمونه‌ها به هرباریوم گیاهی پژوهشکده گیاهان دارویی جهاد دانشگاهی و هرباریوم دانشگاه پیام‌نور ساری منتقل شد.

۳-۳- گردآوری اطلاعات

اطلاعات با دو روش مطالعات میدانی و کتابخانه‌ای جمع‌آوری گردید.

۳-۳-۱- روش میدانی

در ابتدا با بررسی نقشه‌های توپوگرافی و جغرافیایی منطقه و نیز با استفاده از اطلاعات افراد بومی، مسیرهای عبور و مرور و عوارض طبیعی مورد شناسایی قرار گرفتند و طرح مناسبی برای بررسی‌های میدانی و جمع‌آوری نمونه‌های گیاهی تهیه گردید. پس از بررسی‌های مقدماتی و شناسایی افراد مطلع، از طریق مصاحبه رودرو، فرم جمع‌آوری اطلاعات گیاهان کاربردی (جدول ۳-۱) که شامل؛ نام محلی گیاه کاربردی، نوع کاربرد گیاه، قسمت مورد استفاده، نحوه استفاده و ... می‌باشد تکمیل می‌گردد. گیاهان معرفی شده، طی فصول رویشی گیاهان در سال ۱۳۹۸ در حالتی که شامل ریشه، برگ، گل و حتی- الامکان میوه بودند از رویشگاه‌های طبیعی در منطقه مطالعاتی جمع‌آوری و موقعیت جغرافیایی و ارتفاع آن از سطح دریا تعیین و ثبت می‌گردند.



۳-۲-۳- روش کتابخانه‌ای

- پس از پرس و خشک کردن نمونه‌ها در آزمایشگاه گیاه‌شناسی نمونه‌های استاندارد هرباریومی تهیه میگردند. با استفاده از منابع معتبر گیاه‌شناسی از جمله: فلور ایرانیکا (Rechinger *et al.* 1963- 2013)، فلور ترکیه (Davis, 1965-1985)، فلور روسیه (Komarov and shishkin , 1963-1974)، فلور ایران (اسدی و همکاران ۱۳۶۷-۱۳۹۲) و غیره، هر یک از نمونه‌ها با استفاده از کلیدهای شناسایی و مطالعه‌ی شرح گونه‌ها، در هرباریوم شناسایی و تعیین نام می‌گردند. بر اساس منابع علمی موجود در سطح کشور و جهان، هر یک از گونه‌های شناسایی شده از منطقه‌ی مورد مطالعه، از نظر ارزش کاربردی، ویژگی‌های اکولوژیک، پراکنش جغرافیایی و ... مورد ارزیابی قرار می‌گیرند.

- لیست گیاهانی که کاربرد دارویی‌شان در منطقه با منابع مطابقت داشت و یا مشابه درمانی آن در منابع موجود بود، مشخص گردید

- لیست گیاهانی که طبق مطابقت با منابع بررسی شده، دارای کاربرد دارویی جدیدی در منطقه بودند مشخص گردید

۳-۴- روش تجزیه و تحلیل داده‌ها

نمودارهای حاصل از تجزیه و تحلیل داده‌ها و تعیین فراوانی تیره‌ها، جنس‌ها و گونه‌های مختلف بر اساس کاربردهای مختلف و مناطق پراکنش آن‌ها با استفاده از نرم‌افزار Excel 2007 رسم می‌شود.



جدول ۱-۳: نمونه فرم جمع آوری اطلاعات گیاهان دارویی

کد گیاه جمع آوری شده:	
نام محلی گیاه:	نام فارسی گیاه:
تاریخ جمع آوری گیاه:	نام جمع آوری کننده گیاه و اطلاعات:
آدرس دقیق محل جمع آوری گیاه:	
مختصات جغرافیایی و ارتفاع محل جمع آوری گیاه:	
محل جمع آوری اطلاعات مربوط به کاربرد گیاه (نام روستا):	
نام فرد اطلاع دهنده:	حرفه فرد اطلاع دهنده:
سن فرد اطلاع دهنده:	میزان سواد فرد اطلاع دهنده:
موارد کاربرد و خواص درمانی - برای درمان کدام بیماریها از این گیاه استفاده میشود؟ (به دقت و با جزئیات ثبت گردد)	
قسمت مورد استفاده گیاه:	
اندام هوایی <input type="checkbox"/> ریشه <input type="checkbox"/> غده، پیاز یا ریزوم <input type="checkbox"/> برگ <input type="checkbox"/> گل <input type="checkbox"/> میوه <input type="checkbox"/> دانه <input type="checkbox"/> تمام قسمت های گیاه <input type="checkbox"/>	
سایر (نام ببرید):	
شیوه مصرف: خوراکی به صورت خام <input type="checkbox"/> جوشانده <input type="checkbox"/> دم کرده <input type="checkbox"/> ضماد <input type="checkbox"/> پاشویه <input type="checkbox"/> بخور <input type="checkbox"/> مرهم <input type="checkbox"/> قرص <input type="checkbox"/>	
<input type="checkbox"/> شربت <input type="checkbox"/> ضماد <input type="checkbox"/> سایر (نام ببرید):	
سایر فرآورده ها و موارد استفاده:	



با کمک افراد خبره بومی محل اطلاعات مربوط به گیاهان دارویی منطقه توسط پرسشگری و پر کردن فرم پرسشنامه توسط آنها انجام شد. بعد از جمع آوری گیاهان مورد نظر به وسیله ابزار مناسب، نمونه‌های استاندارد هرباریومی تهیه شده و شناسایی و نامگذاری دقیق و علمی گیاه صورت پذیرفت. پس از شناسایی دقیق گیاه کدهای مربوط به هر گیاه و پرسشنامه‌های تکمیل شده آن مطابقت داده شد.

در راستای زمینه‌سازی برای یکسان سازی ورود، دسته بندی و بهره برداری از داده های اتنوبوتانیکی منطقه نرم افزار سامانه الکترونیکی داده های اتنوبوتانیکی طراحی و اجرا گردید. لذا پس از طراحی و اجرای این پایگاه داده‌ها، اطلاعات پرسشگری شده از گیاهان مختلف با تعریف کدهای مخصوص به تدریج در پایگاه داده‌ها ثبت و تجمیع خواهد شد. با طراحی این سامانه الکترونیکی این قابلیت وجود دارد که اطلاعات اتنوبوتانیکی سایر مناطق که در آینده انجام می‌شوند نیز به طور مجزا و یا تلفیقی به سیستم وارد شده و برای بهره برداری‌های بزرگتر و وسیعتر قابلیت خواهد داشت.

در مرحله بعد اطلاعات جمع آوری شده که در پایگاه داده‌ها به نحو مقتضی وارد شده‌اند استخراج و دسته‌بندی شدند. در نهایت خروجی داده‌های طرح به صورت گروه‌بندی گیاهان برای موارد مصرف، اثرات کاربردی، تعداد جنس‌ها و گونه‌های دارویی، انواع نحوه فراوری، اندامهای مورد مصرف گیاهان و ... انجام شده و کلیه اطلاعات همراه با تجزیه و تحلیل‌های متناسب و ارائه نمودارهایی که توسط نرم افزار مربوطه انجام خواهد شد ارائه گردید.

مشخصات مربوط به مناطق و افراد پرسش شده، در رابطه با جمع آوری اطلاعات گیاهان دارویی محلی در جدول شماره ۲-۳ نشان داده شده است.



جدول ۲-۳: موقعیت جغرافیایی مناطق مورد مطالعه

مختصات جغرافیایی		ارتفاع از سطح دریا	منطقه	ردیف
عرض جغرافیایی	طول جغرافیایی			
۵۳° ۴۰' ۱۶"	۳۶° ۰۸' ۲۷"	۲۰۲۸ متر	میر افضل	۱
۵۳° ۳۲' ۲۸"	۳۶° ۰۹' ۲۹"	۱۶۰۰ متر	آغون گله	۲
۵۳° ۳۱' ۷۳"	۳۶° ۰۶' ۱۴"	۱۱۱۴ متر	بندبن	۳
۵۳° ۳۹' ۴۱"	۳۶° ۱۱' ۵۸"	۱۸۲۵ متر	عالی کلا	۴
۵۳° ۳۷' ۲۰"	۳۶° ۰۸' ۱۹"	۱۷۰۲ متر	بالاده	۵
۵۳° ۴۲' ۲۱"	۳۶° ۰۷' ۵۲"	۲۰۴۲ متر	واوسر	۶
۵۳° ۳۲' ۳۰"	۳۶° ۰۹' ۰۲"	۱۶۹۵ متر	سواسره	۷
۵۳° ۳۷' ۳۴"	۳۶° ۱۲' ۱۴"	۱۵۰۹ متر	لنگر	۸
۵۳° ۳۳' ۳۴"	۳۶° ۰۷' ۳۹"	۱۴۰۸ متر	آتنی	۹



در این مطالعه، ۴۰ نفر مورد مصاحبه قرار گرفتند که ۲۱ نفر آن ها مرد و ۱۹ نفر زن بودند. میانگین سنی افراد مصاحبه شونده ۴۸ سال بود. این افراد ساکن روستاهای مختلف بوده و اطلاعاتی در مورد گیاهان دارویی داشته و یا خود در کار طب سنتی تجربه داشته و چند نفر نیز در کار خرید و فروش گیاهان دارویی بودند (جدول ۳-۳).

جدول ۳-۳: ویژگی های افراد مصاحبه شده در مطالعه اتنوبوتانیکی منطقه

نام	سن	محل سکونت	نام	سن	محل سکونت
لیلا رضی	۵۵	آتنی	نادعلی فرامرزی	۳۶	سواسره
کریم موسوی	۳۵	آتنی	معصومه موسوی	۴۵	سواسره
ندری رضی	۶۰	آتنی	حوریه رضازاده	۴۲	عالی کلا
سید جلال موسوی	۶۲	آتنی	محمد الندانی	۴۸	عالی کلا
آقا بابا موسوی	۸۰	آتنی	آقا مار رضازاده	۵۲	عالی کلا
ماه تیره خرسند	۵۶	آتنی	جعفر جعفری	۴۶	بالاده
شهر بانو قدبنان	۶۰	آتنی	فاطمه رضی	۴۸	بالاده
کلثوم خواستی	۷۰	آتنی	فاطمه شجاعی	۵۰	بالاده
مهدی کوچکی	۵۰	آتنی	تقی آباد	۵۹	واوسر
سیده زهرا موسوی	۶۵	آتنی	فاطمه آباد	۴۷	واوسر
کبری رستمی	۶۳	لنگر	روح الله رضازاده	۸۷	واوسر
حسین حیاتی	۷۰	لنگر	رستم قدبنان	۴۰	واوسر
فاطمه حیاتی	۷۲	لنگر	میترا رضی	۵۵	واوسر
کریم سلطانی	۵۵	آغون گله	اعظم رضی	۳۳	واوسر
نجیبه موسوی	۴۵	آغون گله	حسین علی خواست	۴۳	میر افضل
راضیه بابایی	۴۵	آغون گله	سید سلیمه موسوی	۳۱	میر افضل
یار علی گلی	۷۰	بندبن	عمه گل سلیمانی	۴۵	میر افضل
صغری نادری	۶۹	بندبن	رضا خواست	۴۹	میر افضل
فاطمه اسدی	۳۲	بندبن	احمد علی احمدی	۵۰	میر افضل
امر الله سادات پور	۳۵	سواسره	سکینه سلطانی	۳۶	میر افضل



فصل چهارم

نتایج



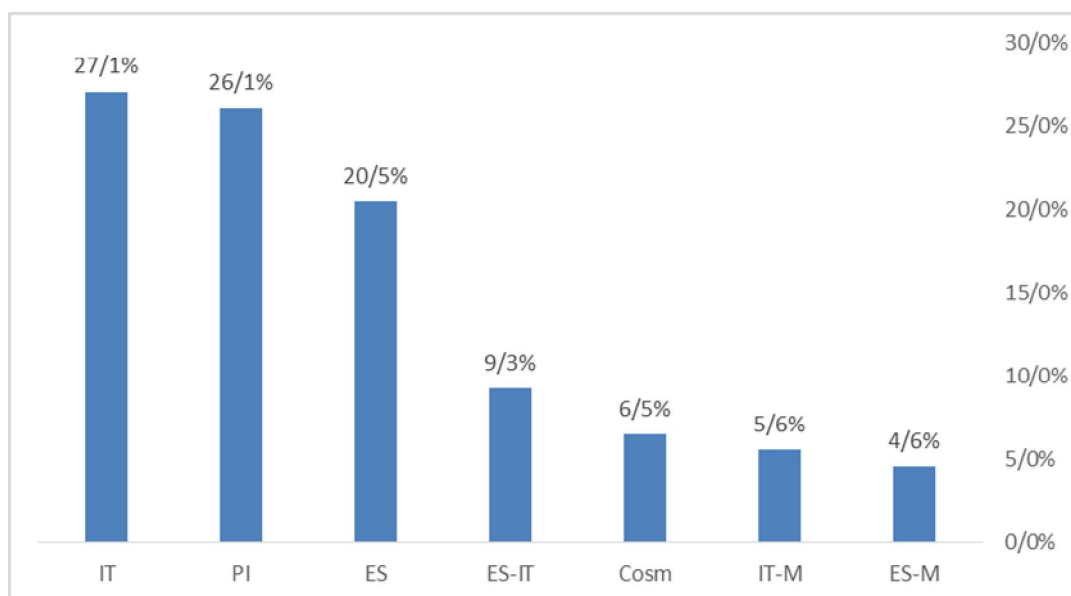
۴-۱- مقدمه

لازمه انجام مطالعات اتنوبوتانیکی در یک منطقه، مطالعات و بررسی‌های فلورستیکی گسترده است. در مطالعه حاضر که یک مطالعه اتنوبوتانیکی است، در ابتدا مطالعه فلورستیکی صورت پذیرفته و گونه‌های متعددی در طرح شناسایی شدند. سپس از بین آنها نمونه‌هایی که دارای مصارف کاربردی هستند ارایه می‌گردد تا اهداف طرح حاضر محقق گردد. در نتیجه این طرح به طور کلی تعداد ۱۰۳ گونه گیاهی مختلف با کاربردهای متفاوت از پارک ملی کیاسر، جمع آوری شد که متعلق به ۹۲ جنس و ۴۳ تیره می‌باشند. گیاهان کاربردی منطقه در زمینه‌های خوراکی، دارویی، علوفه‌ای، افزاینده شیر دام، چوب‌های مفید صنعتی، آفت‌زدایی و ... مورد استفاده قرار می‌گیرند.

استفاده‌ی گیاهان جمع آوری شده به صورت دارویی، خوراکی، علوفه‌ای و افزایش دهنده شیر دام، صنعتی و سایر کاربردهای زینتی، سمی، سوخت، کود، رنگرزی، آفت‌زدایی و تولید نوقان (تولید پيله کرم ابریشم) می‌باشد. گونه‌های *Calystegia sepium* L. *Echium amoenum* Fish & C.A.Mey، *Mentha longifolia* L. *Achillea millefolium* L. *Allium paradoxum* (M.B.) G. Don *Euphorbia amygdaloides* L. *Lamium album* L. *Urtica dioica* L. *Sisymbrium irio* L. *Plantago major* L. *Juglans regia* L. *Berberis integerrima* L. *Euphorbia helioscopia* L. *Artemisia annua* L. *Cichorium intybus* L. به عنوان پرکاربردترین گیاهان منطقه بوده و اغلب مردمان بومی از آن‌ها یاد کرده‌اند. اطلاعات مربوط به گونه‌های کاربردی، شامل پراکنش جغرافیایی گیاهان در منطقه مورد مطالعه، فرم رویشی گیاهان، تیره‌های بزرگ از نظر غنای گونه‌ای، بخش‌های گیاهی مورد مصرف، نوع مصرف گیاهان، تعداد مصارف و بیماری‌ها و غیره به صورت نمودارهایی در ادامه ارائه می‌گردد.

۲-۴- پراکنش جغرافیایی (کورولوژی) گیاهان کاربردی منطقه مورد بررسی:

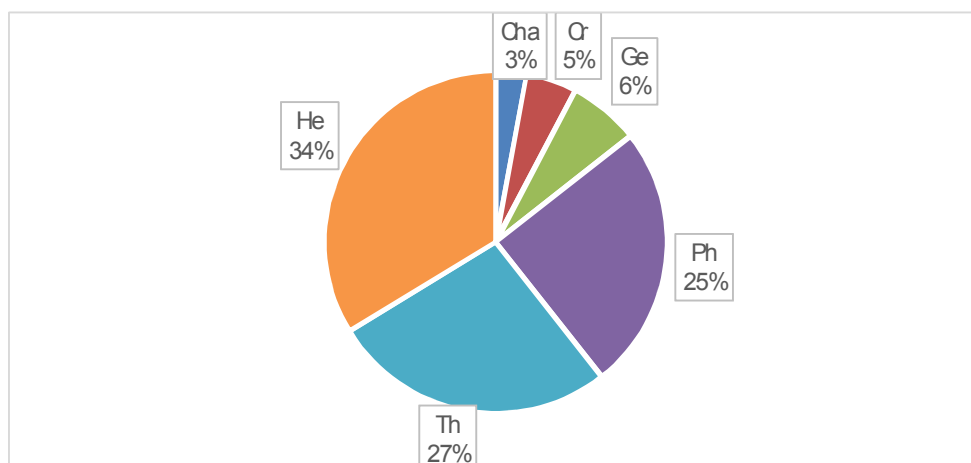
گیاهان کاربردی منطقه از نظر جغرافیای گیاهی به گروههای یک ناحیه‌ای، دوناحیه‌ای، چند ناحیه‌ای و جهان وطنی تقسیم بندی می‌گردند. ۲۷/۱٪ از گونه‌های کاربردی معرفی شده، عنصر رویشی ناحیه ایران - تورانی، ۲۶/۱٪ چند ناحیه‌ای، ۲۰/۵٪ یورو - سیبری، ۹/۳٪ به طور مشترک مربوط به ناحیه ایران - تورانی و مدیترانه‌ای، ۶/۵٪ جهان وطنی، ۵/۶٪ به طور مشترک مربوط به ناحیه ایران - تورانی و مدیترانه‌ای و ۴/۶٪ به طور مشترک مربوط به ناحیه یورو - سیبری و مدیترانه‌ای می‌باشد (شکل ۴-۱).



شکل ۴-۱: توزیع فراوانی گیاهان کاربردی در پارک ملی کیاسر در واحد های جغرافیایی گیاهی (ES=ناحیه یورو-سیبری، PI=چندین ناحیه‌ای، IT=ناحیه ایران-تورانی، M=ناحیه مدیترانه‌ای، Cosm=جهان وطنی)

۳-۴- فرم رویشی (شکل زیستی) گیاهان مورد مطالعه

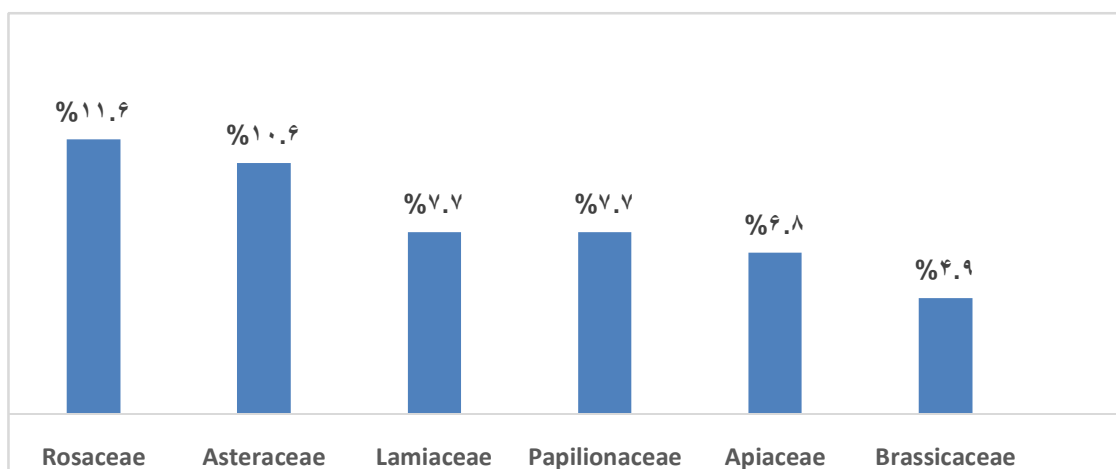
بر اساس نتایج بدست آمده، بیشترین درصد فرم رویشی مربوط به همی کریپتوفیت (۳۴٪) و سپس تروفیت (۲۷٪) و فانرویت (۲۵٪) است و فرم رویشی کامفیت (۳٪) کمترین مقدار را دارد (شکل ۴-۲)



شکل ۴-۲: توزیع فراوانی شکل زیستی گیاهان کاربردی در منطقه مورد مطالعه (شکل زیستی: Th=تروفیت، Ph=فانروفیت، He=همی کریتوفیت، Cr=کریتوفیت، Cha=کامفیت، Ge=ژئوفیت)

۴-۴- بزرگترین تیره ها از نظر غنای گونه های کاربردی منطقه

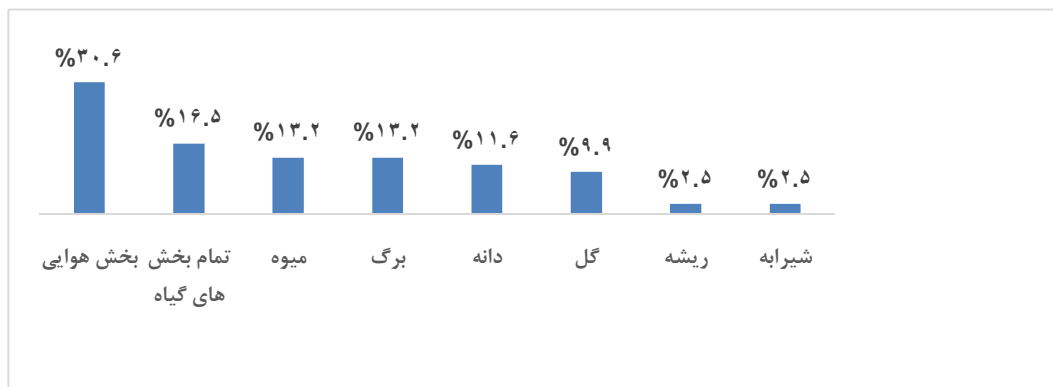
بر اساس اطلاعات گیاهان جمع آوری شده، تیره هایی که بیشترین تعداد گونه های کاربردی را دارند شامل Rosaceae با ۱۲ گونه (۱۱/۶٪)، Asteraceae با ۱۱ گونه (۱۰/۶٪)، Lamiaceae و Papilionaceae با ۸ گونه (۷/۷٪)، Apiaceae با ۷ گونه (۶/۸٪) و Brassicaceae با ۵ گونه (۴/۹٪)، بزرگترین تیره ها از نظر غنای گونه ای هستند (شکل ۴-۳).



شکل ۴-۳: بزرگترین تیره ها از نظر غنای گونه ای

۴-۵- بخش های گیاهی مورد مصرف

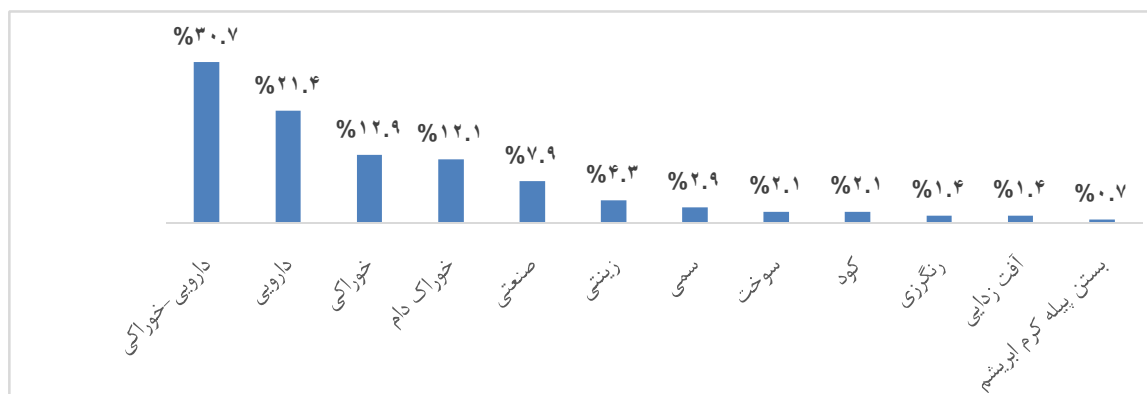
بر اساس گزارش افراد بومی، بیشترین بخش های گیاهی که مورد استفاده قرار می گیرند مربوط به بخش هوایی (۳۰/۶٪)، تمام بخش های گیاه و برگ (۱۶/۵٪)، میوه (۱۳/۲٪)، برگ (۱۳/۲٪)، دانه (۱۱/۶٪)، گل (۹/۹٪)، ریشه (۲/۵٪) و شیرابه گیاه (۲/۵٪) می باشد (شکل ۴-۴)



شکل ۴-۴: درصد فراوانی بخش های گیاهی مورد مصرف

۴-۶- کاربرد گیاهان در منطقه

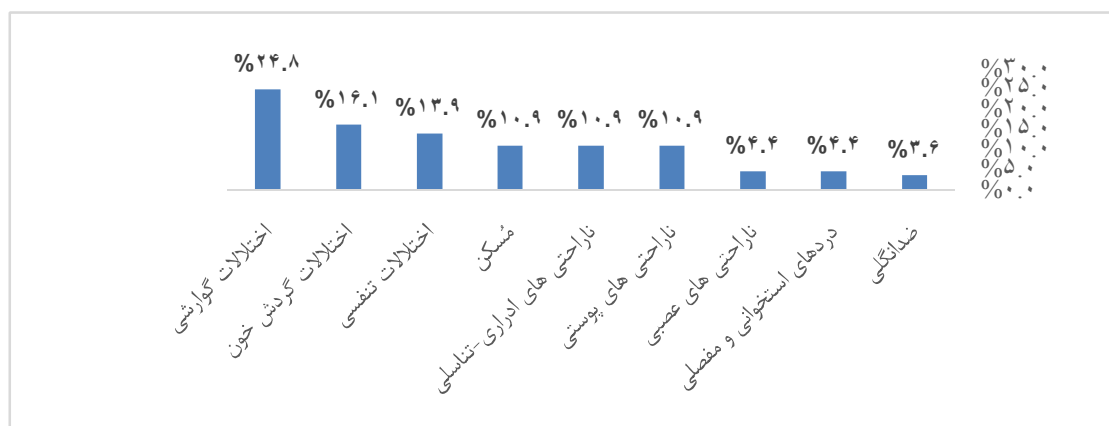
گیاهان کاربردی منطقه بیشتر به عنوان غذا و دارو به صورت مشترک (۳۰/۷٪)، فقط دارو (۲۱/۴٪)، فقط خوراک انسان (۱۲/۹٪)، خوراک دام (۱۲/۱٪) و سایر کاربردهای زینتی، سمی، سوخت، کود، رنگریزی، آفت زدایی و تولید نوقان (تولید پيله کرم ابریشم) که سهم هر کدام به ترتیب در شکل ۴-۵ اشاره شده است مصرف می شوند. (شکل ۴-۵)



شکل ۴-۵: درصد فراوانی نوع مصرف

۷-۴- کاربرد گیاهان دارویی در درمان بیماری‌ها

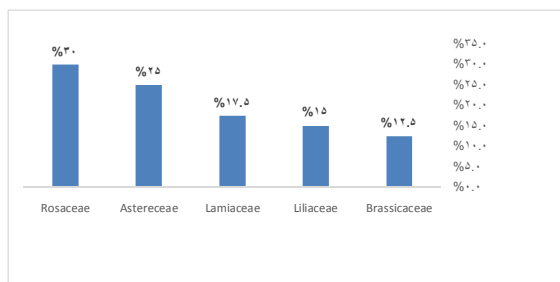
در این مطالعه، حدود ۶۷ گونه از گیاهان کاربردی منطقه مصرف دارویی دارند و بیشتر گیاهان مورد مصرف برای درمان بیماری‌های مربوط به دستگاه گوارشی (۲۴/۸٪)، دستگاه گردش خون (۱۶/۱٪)، تنفسی (۱۳/۹٪) دستگاه ادراری و تناسلی (۱۰/۹٪)، کاربرد به عنوان مسکن (۱۰/۹٪) و درمان بیماری‌های پوستی (۱۰/۹٪) به کار می‌روند و کم‌ترین مصرف در درمان بیماری‌های انگلی (۳/۶٪) می‌باشد. (شکل ۴-۶) این نمودارها مربوط به گیاهانی است که مصارف آن‌ها حداقل توسط سه نفر از مطلعین پرسشگری شده، گزارش شده باشند.



شکل ۴-۶: فراوانی تعداد مصارف به نوع بیماری‌ها

۸-۴- تیره‌های بزرگ گیاهی از نظر غنای گونه‌های دارویی

بر اساس اطلاعات گیاهان جمع‌آوری شده، تیره‌هایی که بیشترین تعداد گونه‌های دارویی را دارند شامل Rosaceae با ۱۲ گونه (۳۰٪)، Asteraceae با ۱۰ گونه (۲۵٪)، Lamiaceae با ۷ گونه (۱۷/۵٪)، Liliaceae با ۶ گونه (۱۵٪)، Brassicaceae با ۵ گونه (۱۲/۵٪) می‌باشند.



شکل ۴-۷: فراوانی بزرگترین تیره ها از نظر غنای گونه های دارویی

۹-۴- بخش های گیاهی مورد مصرف در گونه های دارویی منطقه

بخش هوایی (۰.۲۶)، میوه (۰.۱۵)، گل (۰.۱۴)، برگ (۰.۱۴)، تمام بخشهای گیاه (۰.۱۳/۵) و دانه (۰.۱۰/۵)

بیشترین بخش های گیاهی مورد مصرف در گونه های دارویی می باشند و کم ترین مقدار مربوط به ریشه

(۰.۳) و شیرابه (۰.۳) می باشد (شکل ۴-۸)

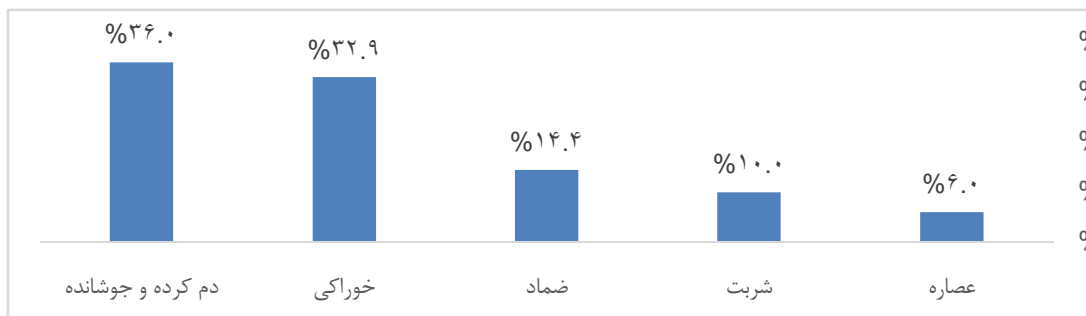


شکل ۴-۸: فراوانی بخش های گیاهی مورد مصرف در گونه های دارویی

۴-۱۰- فراوانی شیوه مصرف گیاهان دارویی منطقه

بر اساس مطالعات انجام شده، متداولترین شیوه ی مصرف گیاهان دارویی منطقه مورد مطالعه به صورت دم کرده و جوشانده (%۳۶)، خوراکی (%۳۲/۹)، ضماد (%۱۴/۴)، شربت (%۱۰) و عصاره (%۶) می باشد

(شکل ۴-۹)



شکل ۴-۹: فراوانی شیوه ی مصرف گیاهان دارویی و درصد آن در منطقه



۴-۱۱- گیاهان شناسایی شده در منطقه و موارد کاربردی آنها

Aceraceae Family

گیاهان تیره افرا

Recently: Sapindaceae

1- *Acer velutinum* Boiss.

نام محلی: افرا نام فارسی: افرا پلت

مشخصات گیاه: درختی بلند قامت است که در شرایط مساعد رویشگاهی ارتفاع آن به بیش از ۴۰ متر رسیده و قطر آن از ۱۵۰ سانتیمتر فراتر می‌رود و به دلیل نور پسند بودن از این درخت به عنوان پیشاهنگ در جنگلکاری‌ها استفاده می‌شوند. بذر فراوان تولید می‌کند و به لحاظ سبک بودن و داشتن بال از قابلیت انتشار گسترده برخوردار است.

اطلاع دهنده ها: شهربانو قدبنان، تقی آباد، کبری رستمی **حرفه:** دامدار، سفید کار، کشاورز،

فرم رویشی: فانروفیت **کورو تیپ:** ناحیه یورو-سیبری

محل جمع آوری: استان مازندران، جنوب ساری، پارک ملی کیاسر، روستای آتنی، ۱۴۰۸ متر،

" ۳۴' ۳۳° E و " ۳۹' ۰۷° N - قربانی و قلی پور

کاربرد گیاه: صنایع دستی **قسمت مورد استفاده:** چوب درخت

کاربرد صنعتی: از چوب درخت برای تهیه ذغال و هیزم و در نجاری استفاده می‌شود هم چنین برای

ساختن ظرف تهیه دوغ (به اصطلاح محلی تلم) از چوب این درخت استفاده می‌کنند.



Amaranthaceae Family

گیاهان تیره تاج خروس

2- *Amaranthus chlorostachys* Boiss.

Recently: *Amaranthus hybridus* L.

نام محلی: اشکنی نام فارسی: تاج خروس

مشخصات گیاه: گیاه یکساله، ایستاده، علفی، به ارتفاع ۳۰ تا ۱۰۰ سانتیمتر، منفرد، ایستاده، سبز یا کمی متمایل به قهوه ای، برگ لوزی-تخم مرغی، تخم مرغی-سرنیزه ای، دارای دمبرگ بلند، بدون کرک یا در سطح گل رگبرگها کرک دار گل ریز سبزمفام، مجتمع در توده هایی گویچه ای شکل واقع در پانیکولی منشعب کشیده، سنبله انتهایی اغلب طویل تر از بقیه گل آذین، کاسبرگها ۵ عدد همراه با ۵ پرچم، میوه خشک، تکدانه، بازشونده به وسیله شکاف عرضی به صورت در پوش.

اطلاع دهنده ها: لیلا رضی، نذری رضی، سیدکریم موسوی **حرفه:** کشاورز، خریدوفروش گیاهان دارویی، باغدار

فرم رویشی: همی کریپتوفیت، **کوروتیپ:** ناحیه ایران تورانی و یورو-سیبری

محل جمع آوری: استان مازندران، جنوب ساری، پارک ملی کیاسر، روستای آتنی، ۱۴۰۸ متر،

" ۳۴' ۳۳° E: و " ۳۹' ۰۷° N: - قربانی و قلی پور

کاربرد گیاه: خوراکی، پرورش زنبور **قسمت مورد استفاده:** برگ

شیوه مصرف: برگ این گیاه در آش و کوکو سبزی استفاده می شود. این گیاه در فصل گل دهی دارای گرده فراوانی است که زنبورها از آن استفاده می کنند.



Apiaceae Family

گیاهان تیره چتریان

3- *Anethum graveolens* L.

نام فارسی: شوید

نام محلی: شوت

مشخصات گیاه: گیاهی است دو لپه، علفی، یک ساله یا دو ساله، معطر، با ریشه راست و مخروطی شکل و سفید و ساقه استوانه‌ای شیار دار، منشعب به ارتفاع ۴۰ - ۱۲۰ سانتیمتر و برگ‌ها واجد بریدگی‌های خطی می‌باشند، گلها بسیار کوچک و به رنگ زرد بوده و فاقد کاسبرگ و گلبرگ درشت و متمایز هستند، میوه فندقه، بیضوی، مسطح و به طول ۴ میلی‌متر و عرض ۳ میلی‌متر است. رنگ آن قهوه‌ای روشن و در سطح آن برجستگی‌هایی به رنگ زرد و در کناره‌های آن لبه‌بالمانندی به رنگ زرد روشن دیده می‌شود.

اطلاع دهنده‌ها: سکینه سلطانی، تقی‌آباد، کبری رستمی **حرفه:** کشاورز، سفیدکار، دامدار

فرم رویشی: همی کریپتوفیت، **کورو تیپ:** ناحیه ایران تورانی و یورو-سیبری

محل جمع‌آوری: استان مازندران، جنوب ساری، پارک ملی کیاسر، روستای میر افضل، ۲۰۲۸ متر،

" ۱۶' ۴۰" E: ۵۳° و " ۲۷' ۰۸" N: ۳۶° - قربانی و قلی پور

کاربرد گیاه: خوراکی (سبزی خوردن)، دارویی **قسمت مورد استفاده:** برگ، دانه،

خواص درمانی: کاهنده قند و چربی خون، لاغر کننده، رافع دل پیچه، در کاهش چربی خون تأثیر دارد،

درمان درد شدید معده و ورم آن، درمان دیابت، درمان سرفه، در درمان استفراغ‌های شدید از دم کرده

شوید استفاده می‌کنند، خوردن شوید شیر مادران شیرده را زیاد می‌کند. خوردن تخم شوید مانع تشنج

می‌شود. ضد درد است، ضد نفخ شکم است، تقویت کننده معده است،



شیوه مصرف: برای درمان درد معده درمان سرفه از دم کرده برگ شوید استفاده می کنند. از شوید به صورت خام هم در سبزی خوردن استفاده می کنند. همچنین از خشک شده آن به صورت خوراکی و در تهیه غذا (سبزی پلو، آش و) استفاده می کنند. باعث درمان دیابت (کاهش قند خون) و کاهش چربی خون، جهت درد درمان دل درد در حیوانات از گیاه به صورت خوراکی (تخم گیاه به مقدار ۳۰ گرم) استفاده می شود. تخم شوید را ابتدا بو داده بعد آن را آسیاب می کنند تا پودر شود بعد همراه سرکه سیب استفاده می کنند.

4- *Coriandrum Sativum* L.

نام محلی: گشنیز نام فارسی: گشنیز

مشخصات گیاه: گیاهی دو لپه، علفی، یکساله با ساقه افراشته، شیار دار و منشعب است، برگها متناوب و به طور شانه‌ای منقسم شده و برگهای فوقانی دارای بریدگی‌های خطی هستند. گل‌های سفید یا صورتی آن به صورت چترهای مرکب در انتهای شاخه‌ها قرار دارند. میوه‌ها فندقوی و دو قسمتی بوده و قبل از رسیدگی کامل بوی تند و ناخوشایند ساس از خود متساعد می کنند.

اطلاع دهنده‌ها: سکینه سلطانی، تقی آباد، کبری رستمی **حرفه:** کشاورز، سفید کار، دامدار

فرم رویشی: تروفیت **کورتیپ:** چند ناحیه ای

محل جمع آوری: استان مازندران، جنوب ساری، پارک ملی کیاسر، روستای میر افضل، ۲۰۲۸ متر،

" ۱۶' ۴۰" E: ۵۳° و " ۲۷' ۰۸" N: ۳۶° - قربانی و قلی پور

کاربرد گیاه: دارویی، خوراکی، اشتها آور، ضد نفخ و هاضم غذا، کاهنده چربی خون، تنظیم فشار خون،

لاغر کننده، سبزی خوردن

قسمت مورد استفاده: برگ و دانه



خواص درمانی: خاصیت خلط آوری دارد، گشنیز برای کبد مفید است، پایین آورنده چربی خون، آرامش

اعصاب

شیوه مصرف: دم کرده برگ آن برای اثرات درمانی ذکر شده، گشنیز را به صورت خورد شده داخل آش،

سوپ، کوفته و ... استفاده می کنند، به صورت خام به عنوان سبزی خوردن مصرف می شود.

5- *Daucus carota* L.

نام محلی: هویج وحشی **نام فارسی:** هویج وحشی

مشخصات گیاه: گیاهی است دوساله، با بذر تکثیر و انتشار می یابد. دارای ریشه دوکی شکل، عمودی با بافت چوبی، به رنگ مایل به سفید است. برگ ها دو شانهِ ای تا سه شانهِ ای شکاف دار، نیزه ای، نوک تیز، با موهای زبر کوتاه تا بلند در هم، غلاف در محل اتصال به ساقه باد کرده و پهن است. ساقه افراشته، شیاردار، منشعب، به بلندی ۸۰-۳۰ سانتیمتر. گل به رنگ سفید تا سفید مایل به زرد، دارای ۵ گلبرگ، دوره گلدهی: اوایل تابستان تا پاییز.

اطلاع دهنده ها: سید جلال موسوی، آقا بابا موسوی، محمد الندانی حرفه: کشاورز، درودگر، دامدار

فرم رویشی: همی کریپتوفیت **کورتیپ:** ناحیه یورو-سیبری و ایران-تورانی

محل جمع آوری: استان مازندران، جنوب ساری، پارک ملی کیاسر، روستای عالی کلا، ۱۸۲۵ متر،

" ۴۱' ۳۹° E و " ۵۸' ۱۱° N - قربانی و قلی پور

کاربرد گیاه: خوراکی

قسمت مورد استفاده: همه بخش های گیاه



شیوه مصرف: این سبزی را به صورت تازه، ساقه و برگ گیاه را چیده، خرد کرده با آن سبزی پلو درست می کنند، یا این گیاه را خشک کرده و سپس الک می کنند داخل کوکو می ریزند. تخم این گیاه را خشک کرده با ماست مخلوط کرده، روی نان محلی می ریزند.

6- *Eryngium caeruleum* M.Bieb.

نام محلی: زولنگ **نام فارسی:** زول

مشخصات گیاه: گیاهی چندساله یا دو ساله، اغلب به رنگ آبی آسمانی، ساقه‌ها منفرد، استوانه‌ای، شیاردار، با گل آذین به ارتفاع ۳۰ تا ۵۰ به ندرت ۱۰۰ سانتی‌متر دربخش فوقانی با شاخه‌های دو شاخه‌ای واگرا، با شاخه‌های فرعی متعدد، گل آذین دیهیم متراکم، برگها قاعده‌ای علفی، پهنک تخم مرغی کامل یا سه بخشی، برگهای اطراف گل آذین بدون دمبرگ، پنجه‌ای منقسم، لوب‌های ۳ تایی، سرنیزه‌ای، میوه واژ تخم مرغی.

اطلاع دهنده‌ها: شهربانو قدبنان، رضا خواست، مهدی کوچکی **حرفه:** کشاورز، خانه دار، باغدار

فرم رویشی: همی کریپتوفیت **کرووتیپ:** ناحیه یورو-سیبری، ایران-تورانی و مدیترانه ای

محل جمع‌آوری: استان مازندران، جنوب ساری، پارک ملی کیاسر، روستای میر افضل، ۲۰۲۸ متر،

" ۱۶' ۴۰" E و " ۲۷' ۰۸" N: - قربانی و قلی پور

کاربرد گیاه: دارویی، خوراکی **قسمت مورد استفاده:** بخش هوایی

خواص درمانی: اشتها آور، مسکن درد، ضد عفونی کننده معده، درمان دل درد، بهبود بواسیر

شیوه مصرف: برای موارد دارویی از دمکرده یا جوشانده گیاه استفاده میشود. در مصرف خوراکی این گیاه را برای سبزی شکم پری به همراه جعفری، گشنیز، پونه، سیر، تره، گردو و رب انار استفاده می کنند. همچنین در غذاهای دیگر مثل کوکو و خورش سبزی استفاده می شود.



7- *Froriepia subpinnata* (Ledeb.) Baill.

نام محلی: اناریجه نام فارسی: اناریجه

مشخصات گیاه: گیاه دو ساله، بدون کرک، ساقه به ارتفاع ۱۸۰ سانتیمتر، استوانه‌ای، با قاعده‌ای به ضخامت ۲/۵-۳/۵ میلی‌متر، برگ‌ها شانه‌ای بخش، شانه‌های چترها ۳ تا ۴ تایی، نامساوی، راست، چترک-ها کوچک، کم گل، میوه‌ها به طول حدود ۲ میلی‌متر و عرض ۱/۵ میلی‌متر، گل و میوه دهی اواخر تابستان.

اطلاع دهنده‌ها: سیده سلیمه موسوی، آقا بابا موسوی، ماه تیره خرسند حرفه: کشاورز، درودگر، دامدار

فرم رویشی: تروفیت کوروتیپ: ناحیه یورو-سیبری

محل جمع‌آوری: استان مازندران، جنوب ساری، پارک ملی کیاسر، روستای میر افضل، ۲۰۲۸ متر،

" ۱۶' ۴۰" E: ۵۳° و " ۲۷' ۰۸" N: ۳۶° - قربانی و قلی پور

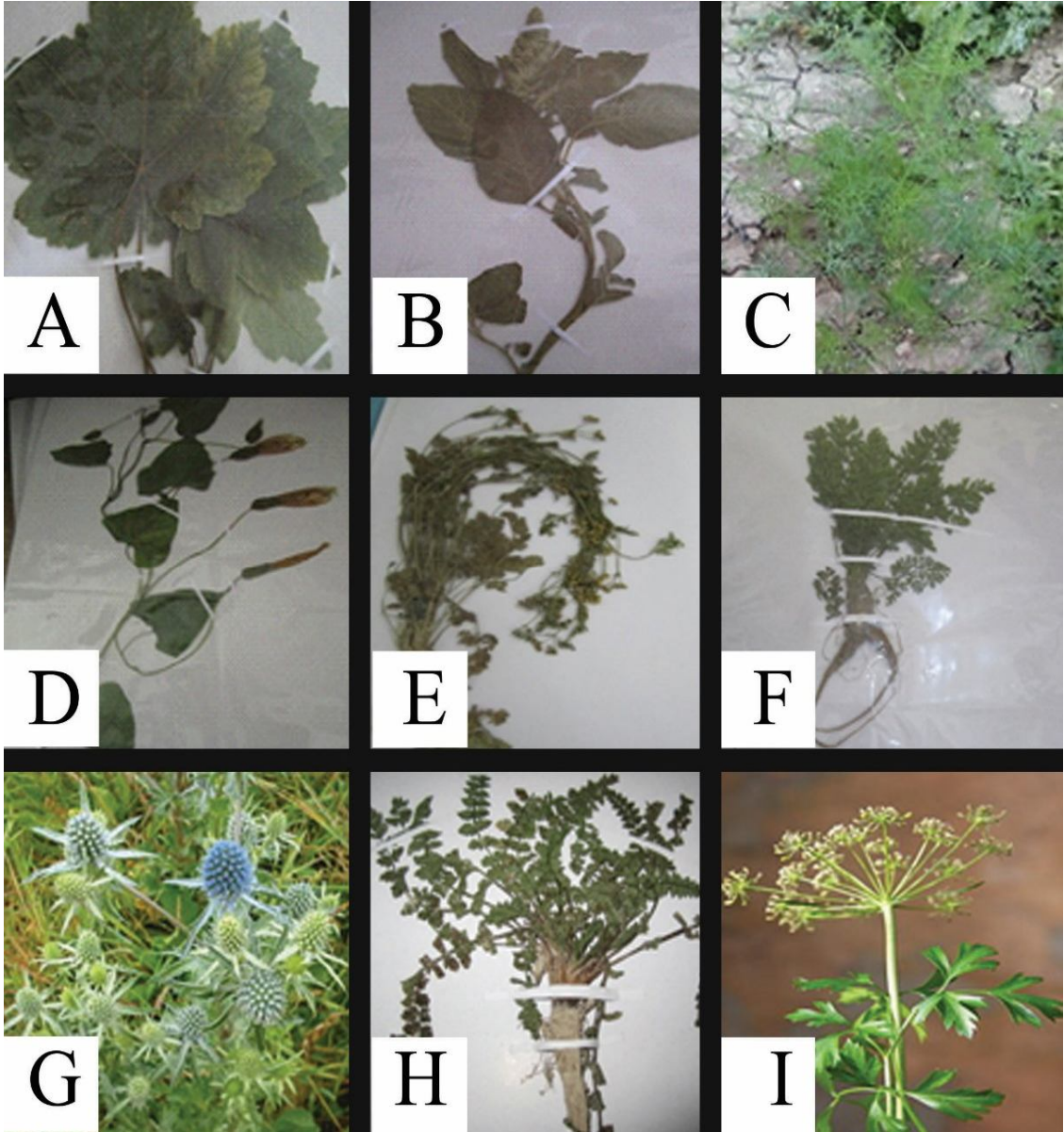
کاربرد گیاه: خوراکی، دارویی قسمت مورد استفاده: برگ، ساقه، بخش هوایی

خواص درمانی: ضدسرطان

شیوه مصرف: مصرف درمانی به صورت خام خواری و یا دم‌کرده و حوشانده گیاه است. در مصرف

خوراکی این سبزی را برای سبزی شکم‌پری به همراه جعفری، گشنیز، سیر، تره، گردو، پونه و رب

انار استفاده می‌کنند. همچنین در غذاهای دیگر مثل کوکو، خورشت سبزی و استفاده می‌کنند.



شکل ۴-۱۰: A- *Acer velutinum* B- *Amaranthus chlorostachys* C- *Achillea millefolium*

D- *Anethum graveolens* E- *Calystegia sepium* F- *Coriandrum Sativum* G- *Daucus carota*

H- *Eryngium caeruleum* I- *Froriepia subpinnata*



8- *Petroselinum crispum* (Mill.) Fuss

نام محلی: جعفری نام فارسی: جعفری

مشخصات گیاه: گیاهی علفی، دو لپه، یکساله با ارتفاع ۰/۳ تا یک متر و دارای ریشه راست، دوکی شکل یا متورم و به رنگ مایل به زرد است. به حالت وحشی در اکثر نواحی جنوب شرقی اروپا، آسیا و ایران می روید و به علاوه در نواحی مختلف پرورش می یابد. برگ های جعفری شفاف، به رنگ سبز تیره دارای بریدگی های لوزی یا مثلث شکل با تقسیمات فرعی است. برگهای قسمت فوقانی ساقه آن، منقسم به قطعات باریک و نوار مانند، با ظاهری متفاوت از برگ های تحتانی می باشد. گلهایی کوچک مایل به سبز و مجتمع به صورت چتر مرکب دارد. در قاعده اشعه چترهای اصلی و فرعی آن زائده های باریک و غیر مستقیم دیده می شود. میوه آن کوچک به درازای دو میلی متر، به قطر یک میلی متر یا کمی بیشتر، به رنگ سبز و دارای بو و طعم بسیار معطر و فندقه است.

اطلاع دهنده ها: شهریانو قدبنان، عمه گل سلیمانی، مهدی کوچکی حرفه: کشاورز، خانه دار، باغدار،

فرم رویشی: تروفیت کوروتیپ: چند ناحیه ای

محل جمع آوری: استان مازندران، جنوب ساری، پارک ملی کیاسر، روستای میر افضل، ۲۰۲۸ متر،

" ۱۶' ۴۰" E: ۵۳° و " ۲۷' ۰۸" N: ۳۶° - قربانی و قلی پور

کاربرد گیاه: خوراکی، دارویی قسمت مورد استفاده: برگ

خواص درمانی: مفید برای هضم غذا، اشتها آور، سبزی خوردن

شیوه مصرف: در مصرف درمانی به صورت دم کرده و جوشانده و خام خواری استفاده میشود. از جعفری

در سبزی خورشت قورمه سبزی و همچنین در از بین بردن بوی بد ماهی و مرغ در خورشت ها و بروی

نان قرص استفاده می کنند.



9- *Scandix pecten-veneris* L.

نام محلی: پنبه ریک، درزنی نام فارسی: شانه ونوس

مشخصات گیاه: گیاه یکساله، به ارتفاع ۶ تا ۴۳ سانتیمتر، با شاخه‌های واگرا، کم و بیش بدون کرک یا کرکدار با کرک‌های زبر، گاهی با کرک‌های نمدی متراکم و کوتاه، پهنک برگ‌ها به طول ۱ تا ۱۲ و عرض ۱ تا ۱۰ سانتیمتر، مستطیلی تا مستطیلی-تخم مرغی، ۲ تا ۳ بار شانه‌ای یا شانه‌ای بخش، دمبرگ به طول ۰ تا ۱۲ میلی متر، بلندتر یا کوتاهتر از محور برگ، برگه‌ها اغلب سبز، در بالا با دندان‌های عمیق با مژه‌های کوتاه، میوه به طول ۲/۳ تا ۸ سانتیمتر، بدون کرک زبر یا با کرک‌های برگشته، فصل گل و میوه دهی بهار تا اوایل تابستان.

اطلاع دهنده‌ها: سیده‌زهرا موسوی، کبری رستمی، احمدعلی احمدی حرفه: خانه دار، کشاورز، دامدار

فرم رویشی: تروفیت کوروتیپ: ناحیه ایران-تورانی

محل جمع‌آوری: استان مازندران، جنوب ساری، پارک ملی کیاسر، روستای میر افضل، ۲۰۲۸ متر،

"۱۶' ۴۰" E و "۲۷' ۰۸" N - قربانی و قلی پور

کاربرد گیاه: خوراکی قسمت مورد استفاده: بخش هوایی

شیوه مصرف: به عنوان سبزی آشی و پلویی و خورشتی مصرف می شود.



Asteraceae (Compositae) Family

گیاهان تیره آفتابگردان

10- *Achillea millefolium* L.

نام محلی: بومادرون نام فارسی: بومادران

مشخصات گیاه: گیاه پایا، ایستاده، به ارتفاع ۳۰-۵۰ سانتیمتر، ساقه ایستاده، ساده یا در بخش فوقانی منشعب، برگ پوشیده از کرک‌های روی هم خوابیده، گل سفید یا سفید متمایل به زرد، مجتمع در کپه-های کوچک به صورت توده‌ای دیهمی و متراکم، موسم گل ادیبهشت-خرداد.

اطلاع دهنده ها: حسین حیاتی، سید جلال موسوی، کریم موسوی **حرفه:** کشاورز، کشاورز، باغدار

فرم رویشی: همی کریپتوفیت **کورتیپ:** ناحیه یورو-سیبری و ایرانی تورانی

محل جمع آوری: استان مازندران، جنوب ساری، پارک ملی کیاسر، روستای لنگر، ۱۵۰۹ متر،

" ۳۴' ۳۷° E و " ۱۴' ۱۲° N - قربانی و قلی پور

کاربرد گیاه: خوراکی، دارویی **قسمت مورد استفاده:** کل گیاه

خواص درمانی: تب‌بر، کاهش دهنده فشار خون، ضد عفونی کننده، درمان سرماخوردگی، رفع زخم معده، درمان سر درد و درمان اسهال خونی، درمان ناراحتی های سوئی هاضمه، ادرار آور و دفع کننده سنگ کلیه، ضد نفخ است،

شیوه مصرف: جوشانده گیاه برای لطافت و نرمی پوست استفاده می‌شود. برای درمان کم خونی، بیماری قند، روماتیسم و درد مفاصل، گیاه را پخته و به صورت ضماد روی محل مورد نظر قرار می دهند. برای استفاده به عنوان سبزی کوکویی و پلوویی آن را خشک می‌کنند.



11- *Anthemis altissima* L.

Recently: *Cota altissima* (L.) J.Gay

نام فارسی: بابونه

نام محلی: گوک سری

مشخصات گیاه: گیاه یک ساله، به ارتفاع ۲۰ تا ۶۰ سانتیمتر، ساقه اغلب در بالا منشعب، برگها به طول

۳ تا ۷ سانتیمتر، تخم مرغی یا تخم مرغی-مستطیلی، ۱ تا ۳ بار شانه‌ای بخش، قطعات برگها سرنیزه‌ای

نوک دار، کپه‌ها با گل‌های شعاعی، فندقه‌ها گوه‌ای، فشرده، با تاجی لبه باریک. اطلاع دهنده

ها: لیلا رضی، کریم موسوی، نذری رضی حرفه: کشاورز، باغدار، گیاهان دارویی

کورتیپ: ناحیه ایران-تورانی

فرم رویشی: تروفیت

محل جمع آوری: استان مازندران، جنوب ساری، پارک ملی کیاسر، روستای آتنی، ۱۴۰۸ متر،

" $34^{\circ} 33' E$ و " $39^{\circ} 07' N$ - قربانی و قلی پور

قسمت مورد استفاده: گل

کاربرد گیاه: دارویی

خواص درمانی: درمان سرما خوردگی، سردرد، سینه پهلو، درمان زخم و ورم معده، ایجادکننده لطافت

در پوست و مو

شیوه مصرف: از دم کرده گل‌های این گیاه برای درمان بیماری‌ها استفاده می‌کنند، یا گیاه را خشک

کرده و از پودر آن برای درمان استفاده می‌شود. برای درمان زخم معده یک لیوان چای بابونه درست می

کنند و صبح ناشتا میل می‌کنند. تا دو هفته این نوشیدنی را آماده و استفاده می‌کنند تا زخم و ورم معده

به کلی شفا یابد.

گل‌های گیاه را جوشانده و با عصاره آن پوست صورت و موی سر را می‌شویند باعث لطافت پوست و مو

می‌شود.



12- *Artemisia annua* L.

نام محلی: موره

نام فارسی: گندواش، درمنه خزری

مشخصات گیاه: گیاه یک ساله، بدون کرک، بلند به ارتفاع ۴۰ تا ۱۱۰ سانتیمتر، ساقه آن متعدد، منشعب و ایستاده به صورت پاتیکول و مرکب، برگدار می‌باشد. گل آذین پانیکول گسترده، با شاخه‌های بلند، مورب تا افقی گسترده، اغلب تنگ و با فاصله از یکدیگر، کپه‌ها متعدد، کروی، پرگل

اطلاع دهنده‌ها: سید جلال موسوی، کریم موسوی، رضا خواست حرفه: کشاورز، کشاورز، باغدار

فرم رویشی: تروفیت کوروتیپ: ناحیه ایران - تورانی و خزری

محل جمع‌آوری: استان مازندران، جنوب ساری، پارک ملی کیاسر، روستای میر افضل، ۲۰۲۸ متر،

" ۱۶' ۴۰" E: ۵۳° و " ۲۷' ۰۸" N: ۳۶° - قربانی و قلی پور

کاربرد گیاه: دارویی قسمت مورد استفاده: بخش هوایی

مصرف دارویی: ضد درد، ضد ورم مفاصل، رفع دل درد بچه‌ها همراه با نبات، رفع شکم درد و دلپیچه،

درمان گوش درد، درمان زردی، تسهیل زایمان

شیوه مصرف: برای درمان درد، ورم و یا شکستگی، سرشاخه‌های جوان گیاه را پخته به صورت گرم

داخل پارچه ریخته روی محل درد و یا قسمت آسیب دیده می‌گذارند. هم چنین این مرهم را برای

تسهیل زایمان به شکم زائو می‌بندند. برای درمان گوش درد، آب تازه گیاه را گرفته روزی چند قطره داخل

گوش می‌ریزند. برای درمان دل پیچه، شکم درد و زردی آب تازه گیاه را همراه با نبات مصرف می‌کنند.



13- *Carthamus tinctorius* L.

نام محلی: گلرنگ

نام فارسی: گلرنگ

مشخصات گیاه: گیاهی علفی، یکساله می‌باشد. این گیاه دارای گلبرگ های قرمز و ارغوانی است که به عنوان طعم و رنگ دهنده غذا استفاده می‌شود. از کلاله و گلبرگ این گیاه به عنوان رنگ گیاهی استفاده می‌شود. میوه اش فندقی بوده و برخی نقاط دنیا معمولاً بو داده میوه‌اش را به همراه گندم به عنوان آجیل استفاده می‌کنند. گیاه مقاومی است که استفاده خوراکی برای دام ندارد و ظهور این گیاه در هر منطقه ای نشان دهنده تخریب این خاک در منطقه است. فصل گل دهی آن از خرداد ماه تا تیر ماه است.

اطلاع دهنده ها: سید جلال موسوی، کبری موسوی، نذری رضی حرفه: کشاورز، باغدار، گیاهان دارویی

فرم رویشی: تروفیت

کورتیپ: ایران-تورانی

محل جمع آوری: استان مازندران، جنوب ساری، پارک ملی کیاسر، روستای لنگر، ۱۵۰۹ متر،

" ۳۴ ۳۷' ۵۳° E و " ۱۴ ۱۲' ۳۶° N - قربانی و قلی پور

کاربرد گیاه: مصرف خوراکی (به عنوان رنگ کننده برنج، کوکو و خورشت ها)

قسمت مورد استفاده: گل و کلاله شیوه مصرف: پودر گل و کلاله



14- *Centaurea depressa* M.Bieb.

Recently: *Cyanus depressus* (M.Bieb.) Soják

نام محلی: گل گندم نام فارسی: گل گندم

مشخصات گیاه: گیاهی است علفی یکساله یا دو ساله، دارای برگ های سبز، چون در مزارع به ویژه مزارع گندم و غلات یافت می شود به گل گندم موسوم شده است. برگ های قاعده ای دارای بریدگی های عمیق است. اما برگهای قسمت فوقانی باریک و بدون بریدگی است. گل های آن آبی رنگ و دارای غشای قهوه ای یا مایل به سفید هستند.

اطلاع دهنده ها: سیده زهرا موسوی، کبری رستمی، آقا بابا موسوی حرفه: خانه دار، کشاورز، دامدار

فرم رویشی: همی کریپتوفیت کوروتیپ: چند ناحیه ای

محل جمع آوری: استان مازندران، جنوب ساری، پارک ملی کیاسر، روستای آتنی، ۱۴۰۸ متر،

" ۳۴ ۳۳ ۵۳° E و " ۳۹ ۰۷ ۳۶° N - قربانی و قلی پور

کاربرد گیاه: دارویی قسمت مورد استفاده: بخش هوایی

مصرف دارویی: درمان دردهای عصبی و روماتیسم، تصفیه کننده و روان کننده خون، اشتها آور، تقویت

کننده کبد، کمک به هضم غذا، ادرار آور، تب بر، خنک کننده

شیوه مصرف: گیاه را خشک و پودر کرده، یک قاشق از آن را در نیم لیتر آب جوش دم کرده و روزانه

سه بار از آن مصرف می کنند که برای درمان بیماری های بالا مفید است.



15- *Cichorium intybus* L.

نام محلی: کاسنی نام فارسی: کاسنی

مشخصات گیاه: گیاهی است علفی و یکساله، ریشه قطور و طول نیم تا ۱۰ متر می رسد. برگها متناوب بوده و شکل ظاهری برگهای پایین و بالا تفاوت دارد و هرچه از پایین به بالا می رویم برگها کوچکتر شده تا جاییکه در انتهای ساقهها به نظر می رسد که گیاه فاقد برگ می باشد. گلها به صورت کاپیتول یا کپهای و به رنگ آبی می باشد.

اطلاع دهنده ها: نذری رضی، فاطمه حیاتی، نجیبه موسوی حرفه: گیاهان دارویی، کشاورز، دامدار

فرم رویشی: همی کریپتوفیت کوروتیپ: چند ناحیه ای

محل جمع آوری: استان مازندران، جنوب ساری، پارک ملی کیاسر، روستای لنگر، ۱۵۰۹ متر،

" ۳۴° ۳۷' E و " ۱۴' ۱۲' ۳۶° N - قربانی و قلی پور

کاربرد گیاه: دارویی قسمت مورد استفاده: ریشه، برگ و گل

مصرف دارویی: خنک کننده و مقوی معده، تب بر، کاهش قند خون، تصفیه کننده خون، مفید در درمان سیاتیک، کاهش چربی خون، مقوی معده، درمان خونریزی و التهاب لثه.

شیوه مصرف: ریشه گیاه را پوست کنده همراه با برگ می جوشانند و به صورت ناشتا مصرف می کنند و یا ریشه گیاه را پوست کنده و در آب گذاشته و یک شب در هوای آزاد گذاشته و صبح آب را به صورت ناشتا مصرف می کنند. جوشانده کاسنی و یا خوردن خام برگ کاسنی برای درمان سیاتیک مفید است. برای کاهش دادن چربی خون ریشه کاسنی را به همراه برگ شوید و شاهتره دم کرده و مصرف می کنند. ریشه بو داده کاسنی را خرد می کنند و مصرف می نمایند معده را تقویت می کند و ورمهای التهابی لثه و دندان و خونریزیهای آن را مداوا می کند.



16- *Helianthus annuus* L.

نام محلی: آفتاب گردان نام فارسی: آفتاب گردان

مشخصات گیاه: گیاهی علفی، یکساله، دو لپه، گرما پسند، دارای برگ های قلمی شکل، ساقه خشن و پوشیده از کرک های نسبتاً زبر است. ارتفاع گونه های مختلف بین ۱ تا ۶ متر متفاوت است. این گیاه در بسیاری از خاکها می روید ولی رشد مطلوب آن در خاکهایی است که دارای اسیدیته (PH) خنثی هستند. به علت داشتن ریشه های طویل نسبت به گیاهان دیگر، در مقابل خشکی و کم آبی مقاوم است. گل آذین آن به صورت کپه ای است (کلاپرک، کاپیتول، طبق). هر گل آذین آفتابگردان دارای صدها گل می باشد و به همین دلیل گل هزار گل است (۸۰۰-۱۵۰۰ گل در یک گل آذین). گل آفتاب گردان دارای گلپه دو جنسی و گلپه های تک جنسی دارای پرچم (اندام نر: تولید کننده سلول جنسی نر) و مادگی (اندام ماده تولید کننده گامت ماده) است. چون این اندامها در زمانهای متفاوت بالغ می شوند، گیاه خود لقاح نیست و گرده افشانی آن توسط پرندگان، حشرات و بویژه زنبورها انجام می گیرد.

اطلاع دهنده ها: نذری رضی، فاطمه حیاتی، نجیبه موسوی حرفه: گیاهان دارویی، کشاورز، دامدار

فرم رویشی: تروفیت کوروتیپ: چند ناحیه ای

محل جمع آوری: استان مازندران، جنوب ساری، پارک ملی کیاسر، روستای لنگر، ۱۵۰۹ متر،

" ۳۴ ۳۷ ° E و " ۱۴ ۱۲ ° N - قربانی و قلی پور

کاربرد گیاه: خوراکی، دارویی قسمت مورد استفاده: دانه

خواص درمانی: چربی خون را پایین می آورد، خوردن تخم آفتابگردان مفید در درمان سرفه، برطرف

کننده گال، اعصاب را تقویت می کند، بر طرف کننده زنگ گوش، چاق کننده و اشتها آور، موثر در رشد

استخوان کودک



شیوه مصرف: خام، روغن آفتابگردان چربی خون را پایین می آورد، خوردن تخمه آفتابگردان در درمان سرفه مفید است و گال را بر طرف می کند و اعصاب را تقویت می کند مغز ساقه آفتابگردان را در آبجوش ریخته و مانند چایی دم کرده و روزی ۲ فنجان میل می شود.

17- *Lactuca sativa* L.

نام فارسی: کاهو

نام محلی: کاهو

مشخصات گیاه: گیاهی است علفی و یک ساله، دارای برگ های پهن و دراز و سبز، با طعم کمی شیرین می باشد. این سبزی مفید علاوه بر خواص درمانی، مصرف غذایی نیز دارد.

اطلاع دهنده ها: کریم موسوی، حسین علی خواست، کبری رستمی **حرفه:** کشاورز، دامدار، کشاورز

کورتیپ: چند ناحیه ای

فرم رویشی: تروفیت

محل جمع آوری: استان مازندران، جنوب ساری، پارک ملی کیاسر، روستای میر افضل، ۲۰۲۸ متر،

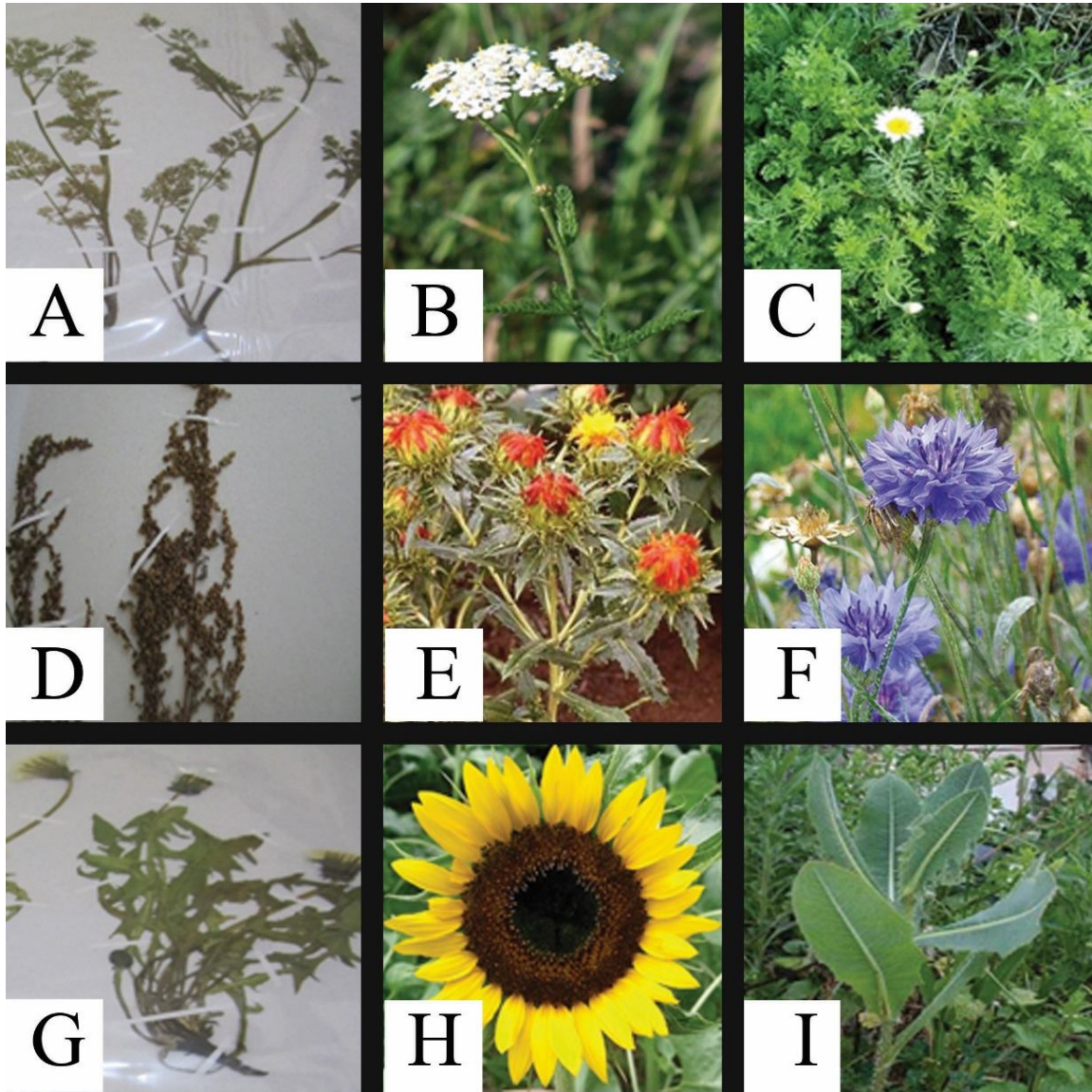
" ۱۶' ۴۰" E: ۵۳° و " ۲۷' ۰۸" N: ۳۶° - قربانی و قلی پور

قسمت مورد استفاده: برگ، ساقه

کاربرد گیاه: دارویی، خوراکی

خواص درمانی: تصفیه کننده خون، لاغر کننده

شیوه مصرف: مردم بومی کاهو را در سالاد و همچنین به عنوان ته دیگ در غذا استفاده می کنند.



شکل ۴-۱۱ : A- *Petroselinum crispum* B- *Scandix pectin-veneris* C- *Anthemis altissima*

D- *Artemisia annua* E-*Carthamus tinctorius* F-*Centaurea depressa* G-*Cichorium intybus*

H- *Helianthus annuus* I- *Lactuca sativa*



18- *Sonchus oleraceus* (L.) L.

نام محلی: شیر کنگل نام فارسی: شیر تیغک

مشخصات گیاه: دارای ظاهری خشن و پر برگ، برگ ها بزرگ، نرم، چرب و براق، مانند اره دو سر و خاردار و دندانه دار، برگ های فوقانی شیر تیغک ساقه را در آغوش می گیرد و شیردار است گل ها سفید یا زرد رنگ، میوه های شیر تیغک به صورت اریب یا عرضی چین دار است.

اطلاع دهنده ها: سید جلال موسوی، کریم سلطانی، کبری رستمی، حرفه: کشاورز، معمار، کشاورز،

فرم رویشی: تروفیت کوروتیپ: جهان وطنی

محل جمع آوری: استان مازندران، جنوب ساری، پارک ملی کیاسر، روستای آتنی، ۱۴۰۸ متر،

" ۳۴' ۳۳° E: و " ۳۹' ۰۷° N: - قربانی و قلی پور

کاربرد گیاه: دارویی، خوراکی سمت مورد استفاده: تمام قسمت های گیاه

خواص درمانی: برای درمان یبوست مفید است، افزایش دهنده شیر دام

شیوه مصرف: همراه با سبزی های دیگر به عنوان سبزی پلویی و سبزی آش مصرف شود که برای درمان یبوست خوردن این غذاها مفید است. برای افزایش شیر دام از تمام قسمت های گیاه برای دام استفاده می شود. مصرف زیاد این گیاه، باعث احساس سنگینی در انسان می شود.

19- *Taraxacum montanum* (C.A.Mey.) Dc.

Recently: *Taraxacum sonchoides* (D.Don) Sch.Bip.

نام محلی: قاصدک نام فارسی: قاصدک

مشخصات گیاه: این گیاه دارای ریشه ای است به رنگ قهوه ای مایل به زرد که پر از شیرابه سفید رنگی می باشد. در انتهای ساقه آن گل قرار دارد. برگ های گل قاصدک سبز رنگ و بریدگی های مثلث شکل و



نوک تیز دارد و بر روی سطح زمین می‌باشد. گل قاصدک در وسط چمن، حاشیه شوره زارها، کنار جاده ها و اراضی بایر و بطور کلی در همه جا می‌روید.

اطلاع دهنده‌ها: جعفر جعفری، نجیبه موسوی، لیلا رضی **حرفه:** گیاهان دارویی، دامدار، کشاورز

فرم رویشی: همی کریپتوفیت **کورتیپ:** ناحیه ایران-تورانی

استان مازندران، جنوب ساری، پارک ملی کیاسر، روستای بالاده، ۱۷۰۲ متر، " ۲۰' ۳۷° E و " ۱۹' ۰۸° N - قربانی و قلی پور

کاربرد گیاه: دارویی **قسمت مورد استفاده:** گل و برگ،

خواص درمانی: دفع سنگ صفرا، درمان بیماری‌های دستگاه گوارشی و بیماری‌های کلیه و مجاری ادراری

شیوه مصرف: گل و برگ این گیاه را دم کرده و برای درمان بیماری‌ها استفاده می‌کنند.

20- *Tragopogon pratensis* L.

نام محلی: شنگ **نام فارسی:** شنگ

مشخصات گیاه: گیاهی است علفی دو ساله، بلندی آن در زمین‌های رسی ۱۵-۱۰ سانتی‌متر و در دشت مرطوب و علفزارها گاهی تا ۷۰ سانتی‌متر می‌رسد. ریشه آن دوکی شکل سفید مایل به زرد. گلها لوله‌ای زرد و در اواخر بهار ظاهر می‌شود. برگ‌های نواری دراز مانند برگ تره قسمت پایین آن پهن تر از قسمت بالای برگ است به رنگ سبز مایل به کبود. میوه آن خاکستری مایل به سبز که در انتهای آن یک دسته تار سفید رنگ مایل به بنفش است.

اطلاع دهنده‌ها: نذری رضی، کبری رستمی، لیلا رضی **حرفه:** گیاهان دارویی، دامدار، کشاورز

فرم رویشی: همی کریپتوفیت **کورتیپ:** ناحیه ایران تورانی



محل جمع آوری: استان مازندران، جنوب ساری، پارک ملی کیاسر، روستای لنگر، ۱۵۰۹ متر،

" $34^{\circ} 37' 53''$ E و " $14^{\circ} 12' 36''$ N - قربانی و قلی پور

کاربرد گیاه: دارویی، خوراکی قسمت مورد استفاده: همه بخش های گیاه

خواص درمانی: کمک به دفع سنگ کلیه، نرم کننده سینه، اشتها آور، درمان نقرس و رماتیسم

شیوه مصرف: از این سبزی به صورت تازه، به عنوان سبزی خوردن استفاده می کنند و یا اینکه سبزی را خشک کرده در پلو می ریزند. جوشانده ریشه آن نرم کننده سینه و اشتها آور است، هم چنین در دفع سنگ کلیه موثر است.

Berberidaceae Family

گیاهان تیره زرشک

21- *Berberis integerrima* Bunge

۲۲- نام محلی: زرشک نام فارسی: زرشک زرافشانی

مشخصات گیاه: درختچه ای با تنه های متعدد افراشته، با ارتفاع تا ۴ متر، شاخه های جوان مایل به زرد تا قهوه ای به ندرت مایل به زرشکی، شاخه های مسن خاکستری مایل به زرد، خارها به طول ۱ تا ۳/۵ سانتیمتر، ساده یا سه یا پنج قسمتی، برگ ها چرمی و ضخیم، در حاشیه اغلب صاف یا با تعدادی دندان نامنظم پراکنده یا گاهی دندانهای منظم. گل آذین خوشه ای ساده یا به ندرت خوشه ای مرکب یا دسته ای، کاسبرگ ها اغلب گرد، زرد متمایل به خاکستری، گلبرگ ها واژ تخم مرغی پهن، میوه سته، بیضوی تا اغلب کروی، فاقد خامه، قرمز تا زرشکی رنگ، اغلب غبار آلود.

اطلاع دهنده ها: لیلا رضی، راضیه بابایی، آقا بابا موسوی حرفه: کشاورز، خانه دار، دامدار

فرم رویشی: فانروفیت کوروتیپ: ناحیه ایران-تورانی



محل جمع آوری: استان مازندران، جنوب ساری، پارک ملی کیاسر، روستای آتنی، ۱۴۰۸ متر،

" $34^{\circ} 33' 53''$ E و " $39^{\circ} 07' 36''$ N - قربانی و قلی پور

کاربرد گیاه: دارویی، خوراکی، دامپزشکی قسمت مورد استفاده: بخش هوایی

خواص درمانی: درمان چربی، کاهش فشار و قند خون، اشتها آور، تصفیه و روان کننده خون، رفع

خشکی کبد، درمان درد عضلات مصرف دامپزشکی: ضد کرم حیوانات

شیوه مصرف: برای درمان کرم بدن حیوانات، ریشه گیاه را پخته و سپس آبش را گرفته و به دام

می دهند. از میوه آن آب زرشک می گیرند و برای تنظیم چربی و قند خون و... مصرف می کنند. از میوه

خام آن هم استفاده می شود. از میوه آن شربت و مربا تهیه می کنند. در زرشک پلو هم از زرشک خشک

شده استفاده می کنند. دم کرده زرشک را برای بر طرف کردن ناراحتی های دهان، غرغره می کنند. میوه

زرشک تقویت کننده قلب و کبد است. برای به اشتها آمدن و تصفیه خون و درمان اسهال های مزمن

مقدار زیاد زرشک را در آبجوش ریخته و می گذارند به مدت ۱۰ دقیقه دم بکشد و بعد مصرف می کنند.

Betulaceae Family

گیاهان تیره توسکا (غان)

22- *Alnus subcordata* C.A.Mey.

نام فارسی: توسکا ییلاقی

نام محلی: توسکا

مشخصات گیاه: توسکای ییلاقی گیاهی درختی است که در اغلب نقاط جنگل های شمال ایران حضور

دارد. ارتفاع آن بیش از ۴ متر بوده و شکل کشیده برگ و قاعده قلبی شکل، آن را از

گونه های دیگر متمایز می سازد. از پر کاربردترین درختان برای خشکاندن زمین های باتلاقی است. چوب

توسکا کرم مایل به قرمز است. چوب آن نرم یا نیمه سخت و سبک است و کار با آن آسان است.

حرفه: کشاورز، خانه دار، باغدار

اطلاع دهنده ها: لیلا رضی، راضیه بابایی، مهدی کوچکی



فرم رویشی: فانروفیت کوروتیپ: ناحیه یورو-سیبری

محل جمع آوری: استان مازندران، جنوب ساری، پارک ملی کیاسر، روستای آتنی، ۱۴۰۸ متر،

" ۳۴ ۳۳ ° E و " ۳۹ ۰۷ ° N: - قربانی و قلی پور

کاربرد گیاه: نجاری، صنایع دستی، خوراک دام، تهیّه ذغال قسمت مورد استفاده: چوب، برگ

شیوه مصرف: از چوب درخت به عنوان هیزم برای تهیّه ذغال و نیز در نجاری برای ساختن در و پنجره و

..استفاده می شود. از چوب درخت برای ساختن ظرف تهیّه دوغ (به اصطلاح محلی تلم)، استفاده

می شود. از برگ سبز به عنوان علوفه دام استفاده می کنند.

Boraginaceae Family

گیاهان تیره گاوزبان

23- *Echium amoenum* Fish & C.A. Mey.

نام محلی: تتی نام فارسی: گل گاوزبان

مشخصات گیاه: گیاهی علفی پایا و دارای اعضای پوشیده از تارهای نرم است. ساقه راست یا به حالت

خمیده و برگ های ساده با یک رگ برگ منحصر به فرد دارد. گل های درشت و آبی مایل به بنفش رنگ

آن، در ماه های اردیبهشت تا تیر به تعداد کم بر روی ساقه آن ظاهر می گردد. میوه اش فندقه، نوک تیز و

پوشیده از برجستگی های کوچک و متعدد است.

اطلاع دهنده ها: فاطمه رضی، کریم موسوی، کبری رستمی حرفه: کشاورز، باغدار، کشاورز

فرم رویشی: همی کریپتوفیت کوروتیپ: ناحیه ایران - تورانی

استان مازندران، جنوب ساری، پارک ملی کیاسر، روستای بالاده، ۱۷۰۲ متر، " ۲۰ ۳۷ ° E و

" ۱۹ ۰۸ ° N: - قربانی و قلی پور

کاربرد گیاه: دارویی، خوراکی قسمت مورد استفاده: گل



خواص درمانی: درمان سردرد، درمان سرماخوردگی، تقویت کلیه، تصفیه کننده خون، درمان سرفه، درمان سینه پهلوی، درمان آسم، آرامش اعصاب، مفید برای قلب، مفید جهت درمان سرخک و مخملک. ضماد برگ‌های گل گاوزبان برای رفع ورم موثر است.

شیوه مصرف: برای از بین بردن سرماخوردگی و سرفه گل را به صورت تازه یا خشک و همانند چای دم کرده و استفاده می‌کنند. به این صورت که دو قاشق غذاخوری از گل آن را در نصف پارچ آب میریزند تا بجوش آید بعد با حرارت غیر مستقیم آنرا دم میکنند. سپس محلول را کنار میگذارند تا کمی سرد شود و بعد آن را مصرف میکنند. خوردن آن باعث ایجاد خواص بالا می‌شود.

24- *Onosma microcarpum* DC.

نام محلی: هوکچو، اُکجو نام فارسی: گل زنگوله‌ای

مشخصات گیاه: گیاهی چندساله، با ساقه‌های متعدد، افراشته یا خیزان، ساده یا منشعب، به ارتفاع ۱۵ تا ۳۰ سانتیمتر، پوشیده از موهای زبر پراکنده همراه با کرک‌های ریز سفید. برگ‌های قاعده‌ای قاشقی، به طول ۱۰ تا ۶۰ و عرض ۲۵ تا ۸ میلی‌متر، با قاعده کشیده بر دمبرگ و نوک کند و یا به ندرت تیز، برگ‌های ساقه‌ای قاشقی با قاعده‌ای باریک شونده با پراکندگی یکنواخت کرک‌های زبر در سطح فوقانی و تجمع بیشتر روی رگبرگ‌ها در سطح تحتانی. گل آذین یک یا چند شاخه، افراشته شده بعد از گل دهی. براکته نیزه‌ای. جام گل استوانه‌ای استکانی، زرد متمایل به سفید، فندقه‌ها به طول ۳ تا ۵ میلی‌متر با سطح صاف.

اطلاع دهنده‌ها: سیده سلیمه موسوی، کریم موسوی، کبری رستمی **حرفه:** کشاورز، باغدار، کشاورز

فرم رویشی: همی کریپتوفیت **کورتیپ:** ناحیه ایران تورانی



محل جمع آوری: استان مازندران، جنوب ساری، پارک ملی کیاسر، روستای میر افضل، ۲۰۲۸ متر،

"۱۶' ۴۰" E: ۵۳° و "۲۷' ۰۸" N: ۳۶° - قربانی و قلی پور

کاربرد گیاه: دارویی قسمت مورد استفاده: ریشه

خواص درمانی: التیام دهنده زخم، درمان ترک خوردگی و خشکی دست و صورت

شیوه مصرف: ریشه این گیاه را چیده و خشک می کنند سپس آن را ساییده و با روغن حیوانی می پزند و به صورت ضماد برای درمان بیماری ها استفاده می کنند.

Brassicaceae Family

گیاهان تیره شب بو (کلم)

25- *Alyssum minus* Rothm.

Recently: *Alyssum simplex* Rudolph

نام فارسی: قدومه

نام محلی: قدومه

مشخصات گیاه: گیاهی است چند ساله، به بلندی ۵ تا ۱۰ سانتیمتر، شاخه های آن از قسمت پایینی گیاه منشعب شده و انشعابات به صورت افراشته و بسیار شکننده می باشند. برگ آن کشیده، قاشقی، دارای نوک کند، دم برگ پوشیده از کرک ها، گل آذین به طول ۴ تا ۱۰ سانتیمتر، انشعابات آن به تعداد زیاد و شکننده، میوه خورجینک به طول ۳ تا ۷ میلی متر یا بیشتر.

اطلاع دهنده ها: یار علی گلی، صغری نادری، فاطمه اسدی حرفه: کشاورز، خانه دار، خانه دار

کورتیپ: ناحیه ایران-تورانی

فرم رویشی: همی کریپتوفیت

محل جمع آوری: استان مازندران، جنوب ساری، پارک ملی کیاسر، روستای بندبن،

۱۱۱۴ متر، "۷۳' ۳۱" E: ۵۳° و "۱۴' ۰۶" N: ۳۶° - قربانی و قلی پور



قسمت مورد استفاده: دانه

کاربرد گیاه: دارویی

خواص درمانی: خلط آور، ضد التهاب

شیوه مصرف: بذر این گیاه را پس از خشک کردن به مقدار یک قاشق چایخوری در یک لیوان آب ولرم ریخته دم می‌کنند.

26- *Brassica nigra* (L.) K. Koch.

نام محلی: شلم بیک نام فارسی: خردل سیاه

مشخصات گیاه: گیاه یکساله، با انشعابات زیاد ساقه، برگ‌ها شکاف دار و چنگ مانند است. در طول مدت تابستان گل‌های زرد روشن دارد که تبدیل به غلاف‌های کوچک، راست و چهار ضلعی می‌گردد. این غلاف‌ها محتوی بذرهای قهوه‌ای مایل به سیاه هستند.

اطلاع دهنده‌ها: نادعلی فرامرزی، صغری نادری، معصومه موسوی حرفه: کشاورز، خانه دار، خانه دار

فرم رویشی: تروفیت کوروتیپ: ناحیه ایران-تورانی

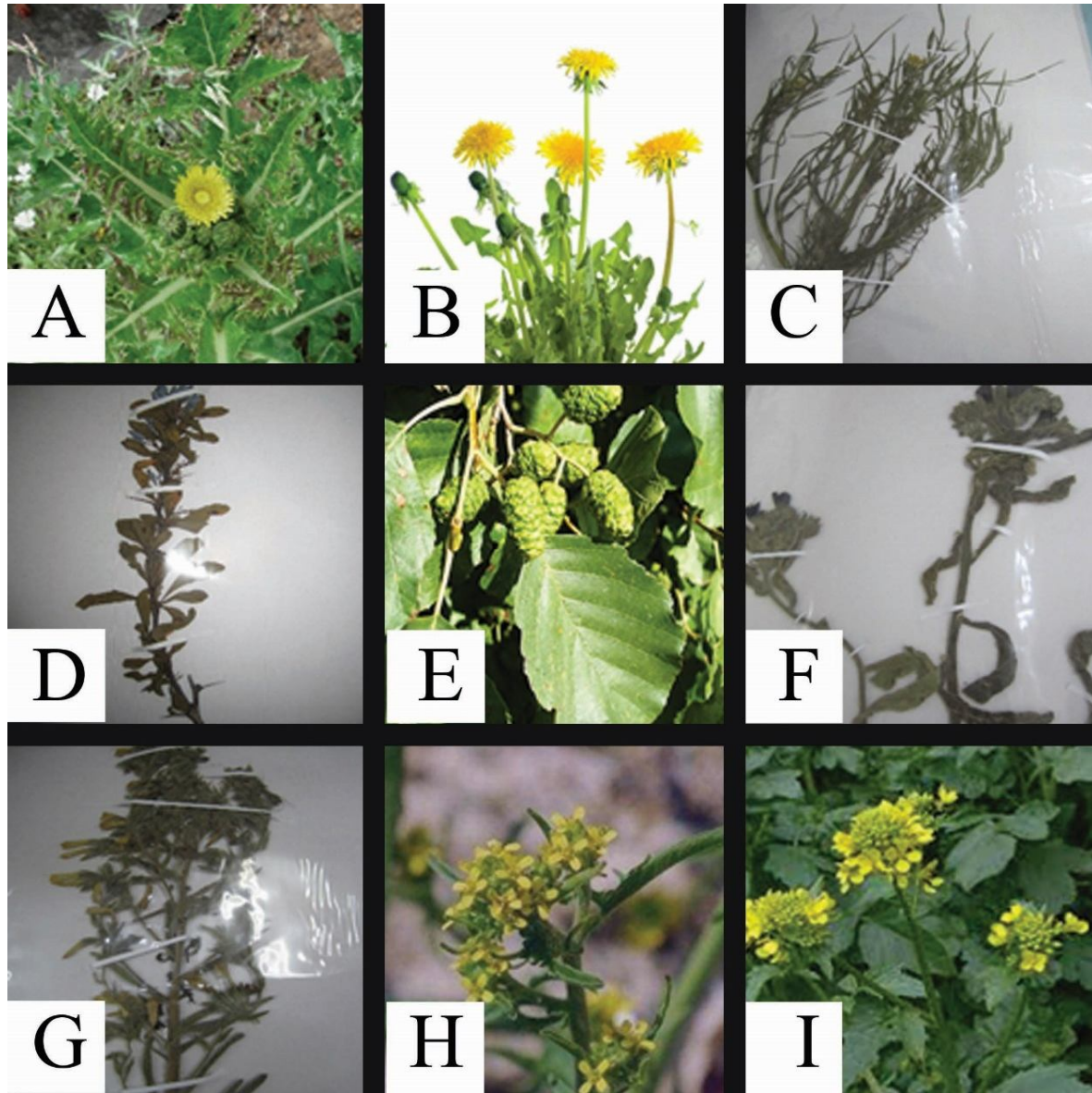
محل جمع آوری: استان مازندران، جنوب ساری، پارک ملی کیاسر، روستای سواسره، ۱۶۹۵ متر،

" ۳۰' ۳۲" E: ۵۳° و " ۰۲' ۰۹" N: ۳۶° - قربانی و قلی پور

کاربرد گیاه: دارویی، خوراکی قسمت مورد استفاده: بخش هوایی، بذر

خواص درمانی: مسهل، تقویت کننده معده، رفع مسمومیت، کمک به هضم غذا (به عنوان ادویه در غذا استفاده می‌شود)

شیوه مصرف: این سبزی به صورت خام و یا همراه با سبزی‌های دیگر برای پختن کوکو و آش مصرف می‌شود که خوردن آن خواص بالا را دارد. همچنین دانه خردل سیاه ساییده شده و به مقدار یک قاشق غذاخوری مخلوط در نصف لیوان آب برای رفع مسمومیت، جهت تخلیه محتویات معده مفید است.



شکل ۴-۱۲: A-*Sonchus oleraceus* B-*Taraxacum montanum* C-*Tragopogon pratensis*
D-*Berberis integerrima* E-*Alnus subcordata* F-*Echium amoenum* G-*Onosma microcarpum*
H-*Alyssum minus* I-*Brassica nigra*



27- *Capsella bursa-pastoris* (L.) Medik.

نام محلی: کلاچ په، مهغو نام فارسی: کیسه کشیش

مشخصات گیاه: گیاهی است علفی، یکساله یا دو ساله، به بلندی ۱۰-۶۰ سانتیمتر. برگهای این گیاه در پای ساقه به شکل گروهی از ناحیه یقه خارج می‌شوند. برگها پهن و دارای بریدگی و چاک نامنظم هستند. گل‌های آن ریز و سفید است و میوه آن به شکل خورجین کوچک است که پس از رسیدن شکاف بر می‌دارد و به همین علت آن را کیسه کشیش می‌گویند.

اطلاع دهنده‌ها: فاطمه شجاعی، امرا. سادات پور، فاطمه اسدی حرفه: کشاورز، کشاورز، خانه دار

فرم رویشی: تروفیت کوروتیپ: چندین ناحیه‌ای

محل جمع آوری: استان مازندران، جنوب ساری، پارک ملی کیاسر، روستای بالاده، ۱۷۰۲ متر،

" ۲۰' ۳۷° E و " ۱۹' ۰۸' ۳۶° N - قربانی و قلی پور

کاربرد گیاه: دارویی، خوراکی قسمت مورد استفاده: بخش هوایی گیاه

خواص درمانی: درمان خونریزی، ضد عفونی کننده دستگاه گوارش، درمان شکم درد و دل درد

شیوه مصرف: از جوشانده کیسه کشیش به عنوان داروی بند آورنده خونریزی استفاده می‌کنند. برگ این

گیاه را به عنوان سبزی در آش و سبزی پلو می‌ریزند و مصرف می‌کنند.

28- *Nasturtium officinale* R.Br

نام محلی: اوتره نام فارسی: علف چشمه

مشخصات گیاه: گیاهی است پایا و آبی و اغلب در چشمه سارها و مجاری آب باریک و گاهی در باتلاق-

ها می‌روید. دارای ساقه‌ای خزنده است که از نقاط مختلف آن ریشه های کوچک سفید خارج می‌شود. گل

های آن سفید خوشه‌ای است. تکثیر آن از طریق بذر یا کاشت قطعات ریشه دار ساقه آن انجام می‌شود.

اطلاع دهنده‌ها: رضا خواست، امرا. سادات پور، فاطمه اسدی حرفه: کشاورز، کشاورز، خانه دار



فرم رویشی: همی کریپتوفیت کوروتیپ: ناحیه ایران-تورانی

محل جمع آوری: استان مازندران، جنوب ساری، پارک ملی کیاسر، روستای میر افضل، ۲۰۲۸ متر،

" ۱۶' ۴۰° E و " ۲۷' ۰۸° N - قربانی و قلی پور

کاربرد گیاه: خوراکی، دارویی قسمت مورد استفاده: بخش هوایی

خواص درمانی: رفع دل درد و درد معده

شیوه مصرف: به عنوان سبزی خوردن مصرف می شود. از جوشانده برگ و ساقه تازه گیاه جهت رفع دل

درد و درد معده استفاده می شود.

29- *Sisymbrium irio* L.

نام محلی: خاکشی نام فارسی: خاکشیر

مشخصات گیاه: گیاهی علفی، یکساله، به ارتفاع ۱۵ تا ۱۵۰ سانتیمتر که توسط بذر تکثیر می شود. ساقه آن منشعب، برگها دمبرگ دار، دارای بریدگی های عمیق، به طول ۷ تا ۲۰ سانتیمتر، لوب انتهایی برگ مثلثی شکل و دندانه دار است. گلها کوچک و زرد رنگ و بر روی دمگل های باریک قرار گرفته اند. میوه گیاه خورجین و بذرها آن به رنگ قهوه ای متمایل به قرمز و کوچک و اندازه آن حدود ۱/۵ میلی متر است.

اطلاع دهنده ها: شهربانو قدبنان، معصومه موسوی، نذری رضی حرفه: کشاورز، کشاورز، گیاهان دارویی

فرم رویشی: تروفیت، کوروتیپ: چندین ناحیه ای

محل جمع آوری: استان مازندران، جنوب ساری، پارک ملی کیاسر، روستای سواسره، ۱۶۹۵ متر،

" ۳۰' ۳۲° E و " ۰۲' ۰۹° N - قربانی و قلی پور

کاربرد گیاه: دارویی قسمت مورد استفاده: بذر



خواص درمانی: درمان جوش صورت، رفع سنگ کلیه، خنک کننده، تب بر، درمان زردی، مدر، مفید

برای دوران بارداری، رفع دل ضعفه، بهبود اسهال

شیوه مصرف: مخلوط دو قاشق غذا خوری خاکشیر با عرق شاهتره و عرق کاسنی هر کدام یک استکان

به صورت خوراکی برای درمان جوش‌های صورت مفید است. برای دفع سنگ کلیه مخلوطی از خاکشیر

و ترنجبین را استفاده می‌کنند. با تخم این گیاه شربت درست کرده به عنوان خنک کننده و تب بر

می‌خورند. این شربت را برای درمان زردی به مادرانی که نوزادشان مبتلا به زردی است می‌دهند و نیز

مصرف آن در دوران بارداری توصیه می‌شود. برگش را نیز دم کرده برای رفع زردی، تب و به عنوان مدر

به بیماران می‌دهند. برای درمان دل ضعفه، خاکشیر و آب عسل را با هم مخلوط می‌کنند و می‌خورند.

برای بهبود اسهال خاکشیر را بو داده و آن را با آب و عسل مخلوط می‌کنند و به بیمار می‌دهند.

Caprifoliaceae Family

گیاهان تیره آقظی

Recently: Adoxaceae

30- *Sambucus ebulus* L.

نام فارسی: آقظی

نام محلی: پلم، شوند

مشخصات گیاه: گیاهی علفی و به ارتفاع ۱ تا ۲ متر است. در سراسر منطقه شمال ایران در کنار

جاده‌ها، حاشیه گودال‌ها و حدود خارجی جنگل‌ها یافت می‌شود. برگ‌های آن دارای ۵ تا ۷ و گاهی ۹

برگچه بیضوی دراز، نوک تیز و دندانه دار است. گل‌های مجتمع آن رنگ سفید دارند و پس از رسیدن نیز

به میوه‌های کوچک، کروی و به رنگ سیاه مایل به ارغوانی تبدیل می‌گردند.

اطلاع دهنده‌ها: شهربانو قدبنان، سید جلال موسوی، کریم موسوی **حرفه:** کشاورز، کشاورز، باغدار

کرووتیپ: ناحیه ایران - تورانی، یورو - سیبری و مدیترانه ای

فرم رویشی: همی کرتوفیت



محل جمع آوری: استان مازندران، جنوب ساری، پارک ملی کیاسر، روستای آتنی، ۱۴۰۸ متر،

" ۳۴' ۳۳° E: و " ۳۹' ۰۷° N: - قربانی و قلی پور

کاربرد گیاه: کود شالیزار، حشره کش، دارویی قسمت مورد استفاده: برگ، ساقه و میوه

خواص درمانی: درمان درد و عفونت چشم، رفع التهاب، ضد عفونی کننده، درمان زخم و قارچ لای

انگشتان دست و پا، افزایش قدرت سیستم ایمنی بدن در برابر بیماری سرماخوردگی

شیوه مصرف: برای درمان زخم ناشی از گزش عنکبوت، برگ پلم را ریز ریز کرده و آب آن را گرفته روی

محل زخم می‌ریزند. میوه قرمز آن به صورت خوراکی برای درمان چشم درد مفید است و برای رفع

التهاب، برگ سبز را روی قسمت ملتهب قرار می‌دهند. این گیاه را به صورت کود برای از بین بردن کرم

شالی در زمین شالیزار می‌ریزند و باعث تقویت زمین نیز می‌شود. برگ‌های تازه و شاخه‌های برگدار این

گیاه را در انبار روی کیسه‌های گندم می‌گزارند تا از نفوذ حشرات و پیدایش شپشه جلوگیری کنند.

Chenopodiaceae Family

گیاهان تیره اسفناج

31- *Chenopodium album* L.

نام محلی: سلمه نام فارسی: سلمه تره

مشخصات گیاه: گیاهی علفی یکساله و دارای ساقه راست و زاویه دار، برگ‌ها دندانه دار یا کامل، نوک

تیز و گل‌هایی به وضع مجتمع در کنار برگ‌ها، دانه اش صاف و لغزنده می‌باشد.

اطلاع دهنده‌ها: کریم موسوی، نادعلی فرامرزی، صغری نادری حرفه: باغدار، دامدار، باغدار

فرم رویشی: تروفیت کوروتیپ: جهان وطنی

محل جمع آوری: استان مازندران، جنوب ساری، پارک ملی کیاسر، روستای آتنی، ۱۴۰۸ متر،

" ۳۴' ۳۳° E: و " ۳۹' ۰۷° N: - قربانی و قلی پور



کاربرد گیاه: دارویی، خوراکی

قسمت مورد استفاده: بخش هوایی

خواص درمانی: درمان شکم درد، دل درد، مسهل، خنک کننده، دردهای مفصلی، مسکن، دفع کننده

کرم روده

شیوه مصرف: با این سبزی نوعی غذای محلی درست کرده و استفاده می‌کنند. به عنوان سبزی پلویی و آشی نیز استفاده شده و باعث خوش طعم شدن غذا می‌شود.

32- *Spinacia Oleracea* L.

نام فارسی: اسفناج

نام محلی: اِزبنا

مشخصات گیاه: گیاه یکساله دارای ساقه‌ای راست، به ارتفاع نیم متر که برگ‌های آن پهن و نرم مثلثی شکل به رنگ سبز می‌باشد. اسفناج نسبت به سرمای زمستان مقاوم است. دو نوع اسفناج وجود دارد که به نام پاییزه و بهاره نامیده می‌شود. اسفناج بهاره در فصل بهار کاشته می‌شود و به اسفناج انگلیسی معروف است. نوع پاییزه آن که به خاک بسیار غنی نیاز دارد در پاییز کاشته می‌شود. گل‌ها به رنگ سبز کم رنگ. اسفناج چون دارای مواد غذایی فراوانی است کشت آن امروزه در تمام نقاط دنیا معمول است

اطلاع دهنده‌ها: شهربانو قدبنان، سید جلال موسوی، کریم موسوی حرفه: کشاورز، کشاورز، باغدار

کورتیپ: ایران-تورانی

فرم رویشی: تروفیت

محل جمع آوری: استان مازندران، جنوب ساری، پارک ملی کیاسر، روستای آتنی، ۱۴۰۸ متر،

" ۳۴' ۳۳° E و " ۳۹' ۰۷° N - قربانی و قلی پور

قسمت مورد استفاده: برگ، ساقه

کاربرد گیاه: خوراکی، دارویی

خواص درمانی: مانع یبوست می‌شود. برای فشار خون مفید است. زیاد کردن شیر در مادران شیر ده ،

کاهش چربی خون، درمان کم خونی، رفع ورم معده، پایین آورنده تب، پیشگیری از سرطان ، کمک به

هضم غذا، پایین آورنده کلسترول خون



شیوه مصرف: مصرف به صورت خام خواری و استفاده در سالاد و غیره است. همچنین از این گیاه به صورت پخته در خورشتها، آش، سوپ و ... استفاده می‌شود.

Convolvulaceae Family

گیاهان تیره پیچک

33- *Calystegia sepium* (L.) R.Br.

نام محلی: ککی مار **نام فارسی:** پیچک جنگلی پرچینی

مشخصات گیاه: گیاهی چندساله، علفی، بالارونده یا پیچنده، بدون کرک، برگ‌ها دمبرگ دار، تخم مرغی، سه گوش، قلبی یا نیزه‌ای، نوک دار، در حاشیه کامل یا موج دار، دمبرگ‌ها برابر یا بلندتر از برگ، گل‌ها تکی، جانبی، دمگل بلند، برگک تخم مرغی یا تخم مرغی کشیده، نوک تیز، بزرگتر از کاسبرگ، طول جام بزرگ ۴ تا ۶ سانتیمتر، سفید یا صورتی، پرچم‌ها کوتاه تر از جام گل، میله‌های پرچم، در پایین پهن، کرک دار، خامه تکی، کلاله ۲ تایی، کپسول بدون کرک.

اطلاع دهنده‌ها: رستم قدبنان، تقی آباد، کلثوم خواستی **حرفه:** دامدار، سفید کار، کشاورز

فرم رویشی: کامفیت **کورتیپ:** جهان وطنی

محل جمع آوری: استان مازندران، جنوب ساری، پارک ملی کیاسر، روستای آتنی، ۱۴۰۸ متر،

" ۳۴ ۳۳ ° E و " ۳۹ ۰۷ ° N - قربانی و قلی پور

کاربرد گیاه: دارویی، خوراکی، افزایشده شیر دام **قسمت مورد استفاده:** تمام قسمت‌های گیاه

مصرف دارویی: ضدیبوست و سرماخوردگی، درمان جوش‌های صورت، ضدکرم

شیوه مصرف: برگ و ساقه گیاه رابه صورت سبزی آشی و پلویی مصرف می‌کنند. برای دفع کرم و انگل، ریشه گیاه را شسته، داخل آب گذاشته و آن را در هوای آزاد می‌گذارند و بعد از یک روز به صورت ناشتا مصرف می‌کنند. تمام قسمت‌های گیاه به عنوان خوراک دام و افزایش دهنده شیر دام استفاده می‌شود.



Cornaceae Family

گیاهان تیره ذغال اخته (ال)

34- *Cornus australis* C.A.Mey

Recently: *Cornus sanguinea* subsp. *australis* (C.A.Mey.) Jáv.

نام محلی: سیو آل نام فارسی: آل ، شفت

مشخصات گیاه: گیاهی درختچه‌ای، با برگ‌های ساده، متقابل، بدون گوشواره، گل‌ها اغلب نر ماده، چهارتایی، لوله کاسه گل به قاعده تخمدان چسبیده، کاسبرگ‌ها کوچک، پرچم‌ها چهارتایی، متناوب با گلبرگ‌ها، میوه شفت

اطلاع دهنده‌ها: فاطمه رضی، نادعلی فرامرزی، معصومه موسوی حرفه: خانه دار، دامدار، باغدار

فرم رویشی: فانروفیت کوروتیپ: یورو-سیبری

محل جمع آوری: استان مازندران، جنوب ساری، پارک ملی کیاسر، روستای بالاده، ۱۷۰۲ متر،

" ۲۰ ۳۷ ° E: ۵۳ ° و " ۱۹ ۰۸ ° N: ۳۶ - قربانی و قلی پور

کاربرد گیاه: علوفه دام قسمت مورد استفاده: برگ



Corylaceae Family

گیاهان تیره ممرز(فندق)

Recently: Betulaceae

35- *Carpinus betulus* L.

نام محلی: کچب نام فارسی: ممرز

مشخصات گیاه: درختی کوچک که به ندرت به ۱۰ متر می‌رسد. برگ‌ها متناوب، کوچک، ساده، ریزان، به طول ۳-۵ سانتی‌متر، رگبرگ‌های شانهای، گل‌ها یک جنسی، نامشخص، گرده افشانی توسط باد انجام می‌گیرد. گل‌های نر در شاتون‌های متراکم آویزان، بدون گلپوش، گل‌های ماده سنبله‌ای، میوه فندقه، دانه منفرد، بدون آندوسپرم.

اطلاع دهنده‌ها: کریم موسوی، نذری رضی، امرا.. سادات پور حرفه: باغدار، گیاهان دارویی، دامدار

فرم رویشی: فانروفیت کوروتیپ: یورو-سیبری

محل جمع آوری: استان مازندران، جنوب ساری، پارک ملی کیاسر، روستای سواسره، ۱۶۹۵ متر،

" ۳۰ ۳۲ ۵۳° E و " ۰۲ ۰۹ ۳۶° N - قربانی و قلی پور

کاربرد گیاه: صنایع دستی، نجاری، خوراک دام، تهیه ذغال

قسمت مورد استفاده: برگ، چوب

شیوه استفاده: از چوب درخت به عنوان هیزم، برای تهیه ذغال و نیز در نجاری برای ساختن در و پنجره

و... استفاده می‌شود. از برگ سبز و تازه گیاه به عنوان علوفه دام استفاده می‌شود.



Dipsaceceae Family

گیاهان تیره خواجه باشی (طوسک)

Recently: Caprifoliaceae

36- *Scabiosa* sp.

نام محلی: علف کبوتر نام فارسی: طوسک

مشخصات گیاه: گیاهی علفی با برگ‌هایی متقابل، ساده یا داری بریدگی، بدون گوشواره هستند. گل آذین کلاپرگ برگه دار، گل‌ها ندرتاً به صورت ردیف‌های فراخ و خار مانند است. کاسبرگ‌ها به تعداد ۵ تا ۱۰ و پيله مانند، گلبرگ‌ها بین ۴ تا ۵ عدد و پیوسته، پرچم‌ها ۴ عدد، گاهی دو عدد و چسبیده به گلبرگ‌ها و برچه‌ها ۲ عدد و پیوسته، تخمک ۱ عدد و تمکن رأسی است. میوه فندقه و محصور در براکته‌های حلقوی است.

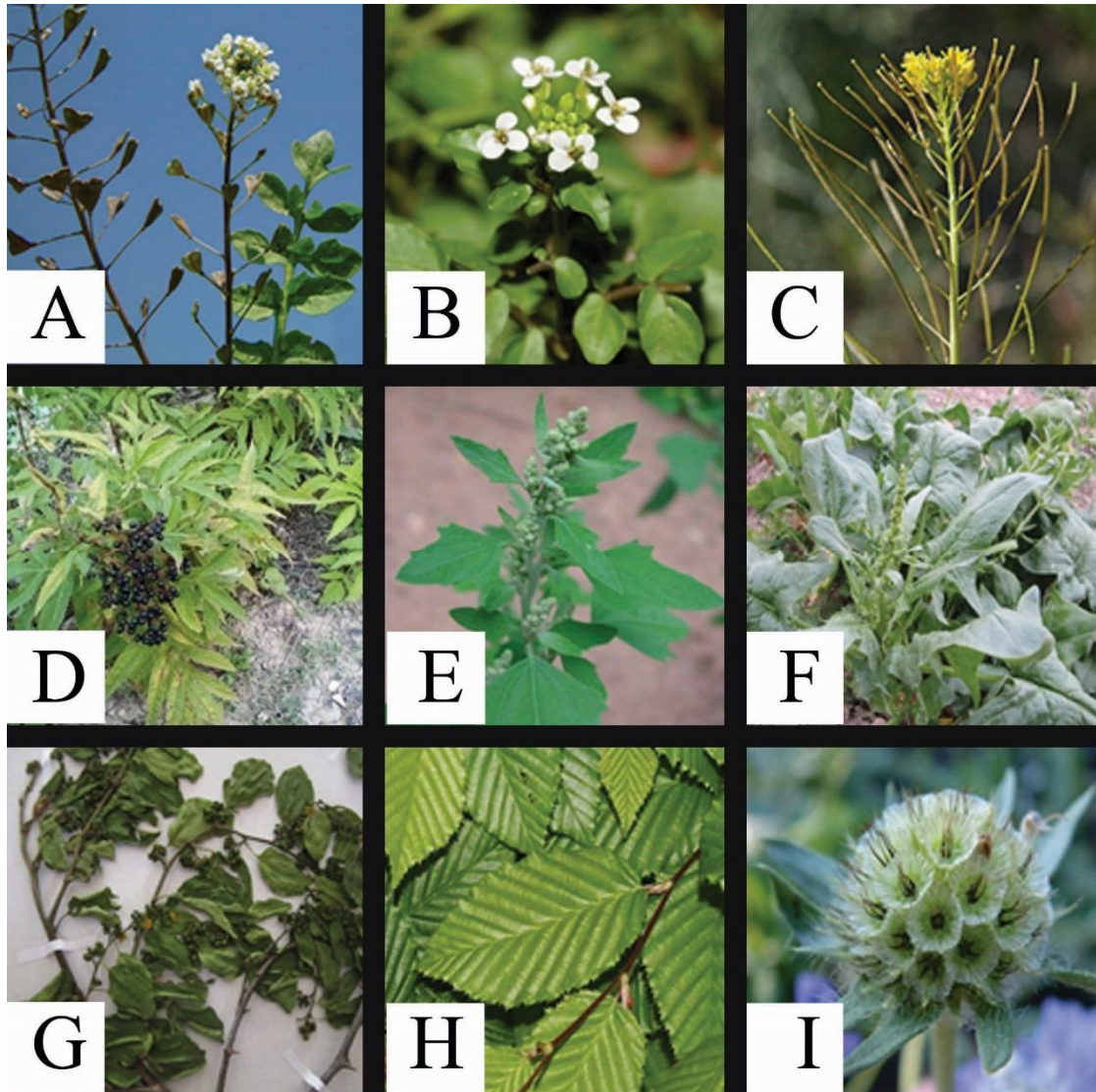
اطلاع دهنده‌ها: جعفر جعفری، آقا بابا موسوی، شهربانو قدبنان حرفه: گیاهان دارویی، درودگر، کشاورز

فرم رویشی: تروفیت کوروتیپ: ایران-تورانی

محل جمع آوری: استان مازندران، جنوب ساری، پارک ملی کیاسر، روستای بالاده، ۱۷۰۲ متر،

" ۲۰ ۳۷' ۵۳° E: و " ۱۹ ۰۸' ۳۶° N - قربانی و قلی پور

کاربرد گیاه: علوفه دام قسمت مورد استفاده: اندام هوایی



شکل ۴-۱۳: **A-** *Capsella bursa-pastoris-pastoris* **B-** *Nasturtium officinale* **C-** *Sisymbrium irio*
D- *Sambucus ebulus* **E-** *Spinacia Oleracea* **F-** *Chenopodium album* **G-** *Cornus australis*
H- *Carpinus betulus* **I-** *Scabiosa sp.*



Equisetaceae Family

گیاهان تیره دم اسبیان

37- Equisetum arvense L.

نام فارسی: دم اسب

نام محلی: ترکمون ریش

مشخصات گیاه: گیاهی با ریزوم افقی یا زاویه دار، دارای ساقه‌های بند بند، به ارتفاع ۵۰ تا ۶۰ سانتیمتر و بر دو نوع زایا و ونزاست. در غالب نواحی مرطوب می‌روید. ساقه‌های بارور آن در آغاز بهار، قبل از پیدایش ساقه‌های نازا ظاهر می‌شوند، کوتاه تر از آن ولی دارای قطر بیشتر، به رنگ مایل به قرمز و فاقد دانه‌های کلروفیل‌اند. در اریب‌هشت و خرداد، ساقه‌های نازا ظاهر می‌شوند که رنگ سبز دارند و منشعب‌اند.

اطلاع دهنده‌ها: سید جلال موسوی، آقا بابا موسوی، شهربانو قدبنان **حرفه:** کشاورز، درودگر، کشاورز

کورتیپ: چندین ناحیه ای

فرم رویشی: کریتوفیت

محل جمع آوری: استان مازندران، جنوب ساری، پارک ملی کیاسر، روستای آتنی، ۱۴۰۸ متر،

" ۳۴° ۳۳' E: و " ۳۹° ۰۷' N: - قربانی و قلی پور

کاربرد گیاه: دارویی، علوفه **قسمت مورد استفاده:** بخش هوایی

مصرف دارویی: درمان روماتیسم، کم خونی، بیماری قند و لطافت پوست

شیوه مصرف: از جوشانده بخش هوایی گیاه برای درمان کم خونی و بیماری قند و لطافت پوست

استفاده می‌شود. از ضماد این گیاه برای درمان ورم مفاصل و روماتیسم استفاده می‌شود. بخش هوایی

گیاه به عنوان خوراک دام نیز استفاده می‌شود.



Euphorbiaceae Family

گیاهان تیره فرفیون

38- *Chrozophora tinctoria* (L.) A.Juss.

نام محلی: رنگینک نام فارسی: رنگینک، ازرق

مشخصات گیاه: گیاه یکساله، ایستا، به ارتفاع ۱۰ تا ۶۰ سانتیمتر که توسط بذر تکثیر می‌یابد. ساقه این گیاه علفی گیاه سمی، خودرو و علف هرز باغی است. تا حدودی چوبی دارای انشعابات فراوان و کمی کرک دار است. برگ‌های سطحی نمدی و کرک دار، طول آنها ۴ تا ۶/۵ و عرض آنها ۳ تا ۵ سانتیمتر است. این برگ‌ها تخم مرغی تا لوزی شکل، حاشیه آن کامل یا دندانه دار، قاعده مدور است. گل آذین متراکم کوتاه به طول ۱۲ تا ۱۵ میلیمتر، دارای گل‌های نر و ماده که گل‌های نر در بخش‌های بالا قرار گرفته و بدون دم گل هستند. بذرهای این گیاه به طول ۴ تا ۵ و قطر ۳ تا ۴ میلیمتر هستند که کم و بیش ۳ وجهی و دارای سطحی زبر و زگیل دار است. دوره گل دهی این گیاه از تیر تا اواخر مهر ماه است.

اطلاع دهنده‌ها: سید جلال موسوی، کریم سلطانی، نادعلی فرامرزی **حرفه:** کشاورز، کشاورز، دامدار

فرم رویشی: همی کریپتوفیت کوروتیپ: ایران تورانی

محل جمع آوری: استان مازندران، جنوب ساری، پارک ملی کیاسر، روستای سواسره، ۱۶۹۵ متر،

" ۳۰' ۳۲" E و " ۰۲' ۰۹" N: ۳۶° - قربانی و قلی پور

کاربرد گیاه: گیاه سمی، خودرو و علف هرز باغی قسمت مورد استفاده: برگ



39- *Euphorbia amygdaloides* L.

نام محلی: ورگ شیر نام فارسی: فرفیون

مشخصات گیاه: گیاهی چند ساله، همیشه سبز انبوه، به ارتفاع ۸۰ سانتیمتر، برگها سبز تیره، کمی کرک دار، به طول حدود ۶ سانتیمتر، اجتماع گل آذین سبز-زرد، زمان گل دهی اواخر بهار و اوایل تابستان. لاتکس شیری این گیاه سمی است و در تماس با پوست می تواند باعث تحریک پوست می شود.

اطلاع دهنده ها: سید جلال موسوی، کریم سلطانی، نادعلی فرامرزی حرفه: کشاورز، کشاورز، دامدار

فرم رویشی: کریپتوفیت کوروتیپ: ناحیه اروپا سیبری و مدیترانه ای

محل جمع آوری: استان مازندران، جنوب ساری، پارک ملی کیاسر، روستای سواسره، ۱۶۹۵ متر،

" ۳۰' ۳۲" E: ۵۳° و " ۰۲' ۰۹" N: ۳۶° - قربانی و قلی پور

کاربرد گیاه: دارویی قسمت مورد استفاده: شیرابه

خواص درمانی: درمان زگیل و قارچهای پوستی

شیوه مصرف: شیره گیاه را روی زگیل و بیماریهای قارچی می ریزند و این کار را تا مرحله رفع بیماری تکرار می کنند. از چند قطره شیره این گیاه برای درست کردن پنیر از شیر نیز استفاده می کنند.

Fagaceae Family

گیاهان تیره راش (بلوط)

40- *Quercus castaneifolia* C.A.Mey.

نام محلی: موزی نام فارسی: بلوط

مشخصات گیاه: درختی خزان کننده، به ارتفاع ۳۵ متر و قطر تنه ۲/۵ متر، برگها به طول ۲۰-۱۰ سانتیمتر و پهنای ۵-۳ سانتیمتر، با لوبهای مثلثی منظم در هر طرف، میوه بلوط ۲-۳ سانتیمتر طول و



۱/۵-۲ سانتیمتر پهنا دارد، جام بلوط با ۲ سانتیمتر عمق، به طور متراکم پوشیده شده از پرز زبر خزه مانند، میوه های بلوط خیلی تلخ مزه اند.

اطلاع دهنده‌ها: آقا بابا موسوی، معصومه موسوی، حوریه رضازاده **حرفه:** درودگر، باغدار، خانه دار

فرم رویشی: فانروفیت **کورتیپ:** ناحیه یورو-سیبری

محل جمع آوری: استان مازندران، جنوب ساری، پارک ملی کیاسر، روستای سواسره، ۱۶۹۵ متر،

" ۳۰' ۳۲° E و " ۰۲' ۰۹° N - قربانی و قلی پور

کاربرد گیاه: دارویی، صنعتی، سوخت، علوفه دام **قسمت مورد استفاده:** چوب، برگ

خواص درمانی: درمان تب

شیوه مصرف: از دم کرده برگ برای درمان تب استفاده می‌کنند، از چوب درخت برای تهیه ظروف چوبی

اسفاده می‌شود، در صنعت نجاری کاربرد دارد. به عنوان هیزم و جهت تهیه ذغال استفاده می‌کنند. برگ

آن نیز به عنوان علوفه دام مصرف می‌شود.

Fumariaceae Family

گیاهان تیره شاه‌تره

Recently: Papaveraceae

41- *Fumaria vaillantii* Loisel.

نام فارسی: شاه‌تره

نام محلی: شاتره

مشخصات گیاه: گیاهی علفی، یکساله، ساقه به ارتفاع ۵ تا ۲۰ سانتیمتر، معمولاً از قاعده به شاخه‌های

گسترده منشعب می‌گردد، به ندرت با انشعابات کم، راست، با شیارهای نامعلوم. برگ‌ها ۳ بار شانه‌ای

بخش، خطی یا نخعی شکل. گل‌ها نر ماده، خوشه‌ای، کاسبرگ‌ها خیلی کوچک، نوک تیز، به ندرت



دندانهای، باریک تر از جام گل. جام گل صورتی - بنفش. پرچمها دو تایی. میوه فندقه، در انتها دارای زائده کوچک.

اطلاع دهنده‌ها: آقا بابا موسوی، معصومه موسوی، حوریه رضازاده **حرفه:** درودگر، باغدار، خانه‌دار

فرم رویشی: تروفیت **کورتیپ:** ناحیه اروپا سیبری، ایران تورانی و مدیترانه ای

محل جمع آوری: استان مازندران، جنوب ساری، پارک ملی کیاسر، روستای سواسره، ۱۶۹۵ متر،

" ۳۰ ۳۲ ° E و " ۰۲ ۰۹ ° N - قربانی و قلی پور

کاربرد گیاه: دارویی **قسمت مورد استفاده:** برگ، کل گیاه

خواص درمانی: رفع سر درد، موثر برای بینایی، جلوگیری از ریزش مو و خارش سر، خنک کننده، التیام

زخم و مشکلات پوستی، بالا برنده فشار خون، ضد عفونی کننده، مقوی معده، درمان مشکلات کبد

شیوه مصرف: پودر گیاه خشک شده را در داخل حنا می‌ریزند. برای جلوگیری از ریزش مو و خارش سر

رفع سر درد و بینایی مفید است، برای التیام زخم گیاه را خشک کرده و پودر میکنند و سپس روی

زخم می‌ریزند. خوردن شاهره به همراه سبزی های دیگر در سبزی خوردن توصیه می شود. مقدار ۲ تا ۴

گرم از برگ و ساقه و گل خشک شده گیاه را در یک لیوان آب جوش ریخته و یک ربع ساعت بماند

و آن را ۳ بار در روز میل می‌کنند که خواص بالا دارد.

Hamamelidaceae Family

گیاهان تیره انجیلی

42- *Parrotia Persica* C.A.Mey

نام فارسی: انجیلی

نام محلی: انجیلی

مشخصات گیاه: این گونه درختی حداقل تا ۲۰ متر بلندی دارد و یکی از گونه‌های شاخص فلور جنگل

های خزری است دامنه پراکندگی آن از سطح دریا تا ارتفاع ۱۴۰۰ متری می‌باشد. پوست تنه صاف،



قهوه‌ای مایل به صورتی، برگ‌ها متناوب، تخم مرغی شکل، به طول ۱۵-۶ و پهنای ۱۰-۴ سانتیمتر با حاشیه موج دار، به رنگ سبز براق، گل‌ها تا حدودی شبیه به گل‌های درخت فندق اما به رنگ سبز براق. میوه کپسول که از دو بخش جدا از هم تشکیل شده و در هر بخش دو دانه وجود دارد.

اطلاع دهنده‌ها: یارعلی گلی، حوریه رضازاده، محمد الندانی حرفه: کشاورز، خانه‌دار، کشاورز

فرم رویشی: فانروفیت کوروتیپ: یورو- سیبری (زیر حوزه خزری)

محل جمع آوری: استان مازندران، جنوب ساری، پارک ملی کیاسر، روستای بندین،

۱۱۱۴ متر، "۷۳ ۳۱' ۵۳° E و "۱۴ ۰۶' ۳۶° N - قربانی و قلی پور

کاربرد گیاه: سوخت، صنعتی، خوراک دام قسمت مورد استفاده: برگ و چوب درخت

شیوه مصرف: چوب درخت یکی از بهترین چوب‌ها برای تهیه ذغال و هیزم است، از چوب آن در صنعت

نجاری استفاده می‌شود، برگ درخت‌ها برای خوراک دام استفاده می‌شود.

Juglandaceae Family

گیاهان نیره گردو

43- *Juglans regia* L .

نام فارسی: گردو

نام محلی: آغوز

مشخصات گیاه: درختانی به ارتفاع ۵۰ متر، تاج گردی، دارای پوست عمیق شکاف دار، طول برگ‌ها ۶۰

- ۳۰ سانتیمتر برگچه‌ها ۲۳-۱۵ عدد که به شکل تخم مرغی تا نیزه‌ای و دارای حاشیه نامنظمی هستند

که ۱۲-۶ سانتیمتر طول دارند که در سطح بالا بدون کرک و گاهی اوقات براق و صاف و در سطح تحتانی

کرک‌دار و غده‌ای هستند. برگچه‌های انتهایی اغلب بسیار کوچک‌اند یا وجود ندارند. میوه‌ها گرد و ۵-۴



سانتیمتر قطر و پوست سخت و بسیار ضخیمی دارد و فندقه‌ها زبر و خشن و نامنظم می‌باشد و به طور طولی شکافدار می‌باشد.

اطلاع دهنده‌ها: محمد الندانی، آقا مار رضازاده، فاطمه اسدی

حرفه: کشاورز، ماما، باغدار

فرم رویشی: فانروفیت

کورو تیپ: ناحیه یورو-سیبری و مدیترانه ای

محل جمع آوری: استان مازندران، جنوب ساری، پارک ملی کیاسر، روستای بندبن،

۱۱۱۴ متر، "۷۳' ۳۱° E و "۱۴' ۰۶° N - قربانی و قلی پور

کاربرد گیاه: خوراکی، دارویی، کود، حشره‌کش

قسمت مورد استفاده: برگ، میوه

خواص درمانی: درمان دردهای روماتیسمی و مفصلی، ازبین بردن جرم و سفید شدن دندان، کاهنده

کلسترول خون، افزایش حافظه، رفع اسهال، درمان یبوست، درمان سیاه سرفه، کاهش قند خون، درمان

ریزش مو و موخوره، رنگ مو.

شیوه مصرف: از مغز گردو به صورت خوراکی در انواع غذاها، برای افزایش حافظه و کاهش کلسترول و

درمان یبوست استفاده می‌کنند. چوب وسط مغز گردو را دم کرده برای کاهش قند خون و همچنین

درمان اسهال و سیاه سرفه استفاده می‌کنند. برای درمان دردهای روماتیسمی و مفصلی، برگ گردو را

روی حرارت گرم کرده داخل پارچه ریخته و به صورت مرهم روی قسمت درد می‌گذارند. پوست سبز

گردو را کوبیده و به محل ریزش مو و موخوره می‌مالند. این کار باعث رویش و تقویت مو می‌شود و نیز

پوست سبز گردو را در داخل آب گذاشته وقتی رنگ آب برگشت و تیره شد برای رنگ کردن مو

استفاده می‌کنند. همچنین پوست سبز گردو را به دندان می‌مالند تا رنگ دندان سفید شده و جرم آن از

بین برود. برگ گردو را قبل از شروع برنج کاری به عنوان کود داخل شالیزار می‌ریزند. از پوست گردو به

همراه پوست انار در رنگرزی استفاده می‌کنند. برگ تازه درخت گردو حشرات مانند بید و ساس و شپشه

گندم وجو را از بین می‌برد.



Juncaceae Family

گیاهان تیره سازو

44- *Juncus effusus* L.

نام محلی: چور، خی دم نام فارسی: سازوی افشان

مشخصات گیاه: گیاهی است چند ساله با برگ‌های صاف و بدون کرک، صاف، مغز ساقه توپر می‌باشد. میوه به صورت کپسول است که دارای سه خانه و محتوی تعداد زیادی دانه های ریز است. این گیاه اغلب در نقاطی مرطوب و در کنار یا داخل آب می‌روید.

اطلاع دهنده‌ها: مهدی کوچکی، حوریه رضازاده، محمد الندانی حرفه: کشاورز، خانه‌دار، کشاورز

فرم رویشی: همی کریپتوفیت کوروتیپ: جهان وطنی

محل جمع آوری: استان مازندران، جنوب ساری، پارک ملی کیاسر، روستای آتنی، ۱۴۰۸ متر،

" ۳۴' ۳۳° E و " ۳۹' ۰۷° ۳۶° N - قربانی و قلی پور

کاربرد گیاه: صنایع دستی قسمت مورد استفاده: بخش هوایی

شیوه مصرف: در حصیربافی و ساختن پالان اسب از برگ این گیاه استفاده می‌کنند.

Lamiaceae (Labiatae) Family

گیاهان تیره نعنا

45- *Lamium album* L.

نام محلی: کر گزنا نام فارسی: گزنه سفید

مشخصات گیاه: گیاهی است علفی، پایا و به ارتفاع ۱۵ تا ۶۵ سانتیمتر که حدّ وفور در نواحی مرطوب، حاشیه جنگل ها و اماکن سایه دار می‌روید. ساقه راست و خمیده، چهار گوش و برگ‌های متقابل، به شکل



قلب، نوک تیز و دندانه دار دارد. گل‌های آن در فاصله فروردین و اردیبهشت، به صورت دسته‌های ۴ تا ۱۰ تایی در کناره برگ‌های قسمت فوقانی ساقه مجتمع می‌گردند. رنگ گل‌های آن سفید مایل به زرد است.

اطلاع دهنده‌ها: حسین حیاتی، آقا مار رضازاده، جعفر جعفری حرفه: کشاورز، ماما، باغدار

فرم رویشی: همی کریپتوفیت کوروتیپ: ناحیه ایران-تورانی

محل جمع آوری: استان مازندران، جنوب ساری، پارک ملی کیاسر، روستای لنگر، ۱۵۰۹ متر،

" ۳۴' ۳۷° E: و " ۱۴' ۱۲° N: - قربانی و قلی پور

کاربرد گیاه: دارویی، خوراکی قسمت مورد استفاده: بخش هوایی

خواص درمانی: برای دفع سنگ کلیه خیلی تأثیر دارد، در درمان دیابت موثر است. درمان زخم، کورک،

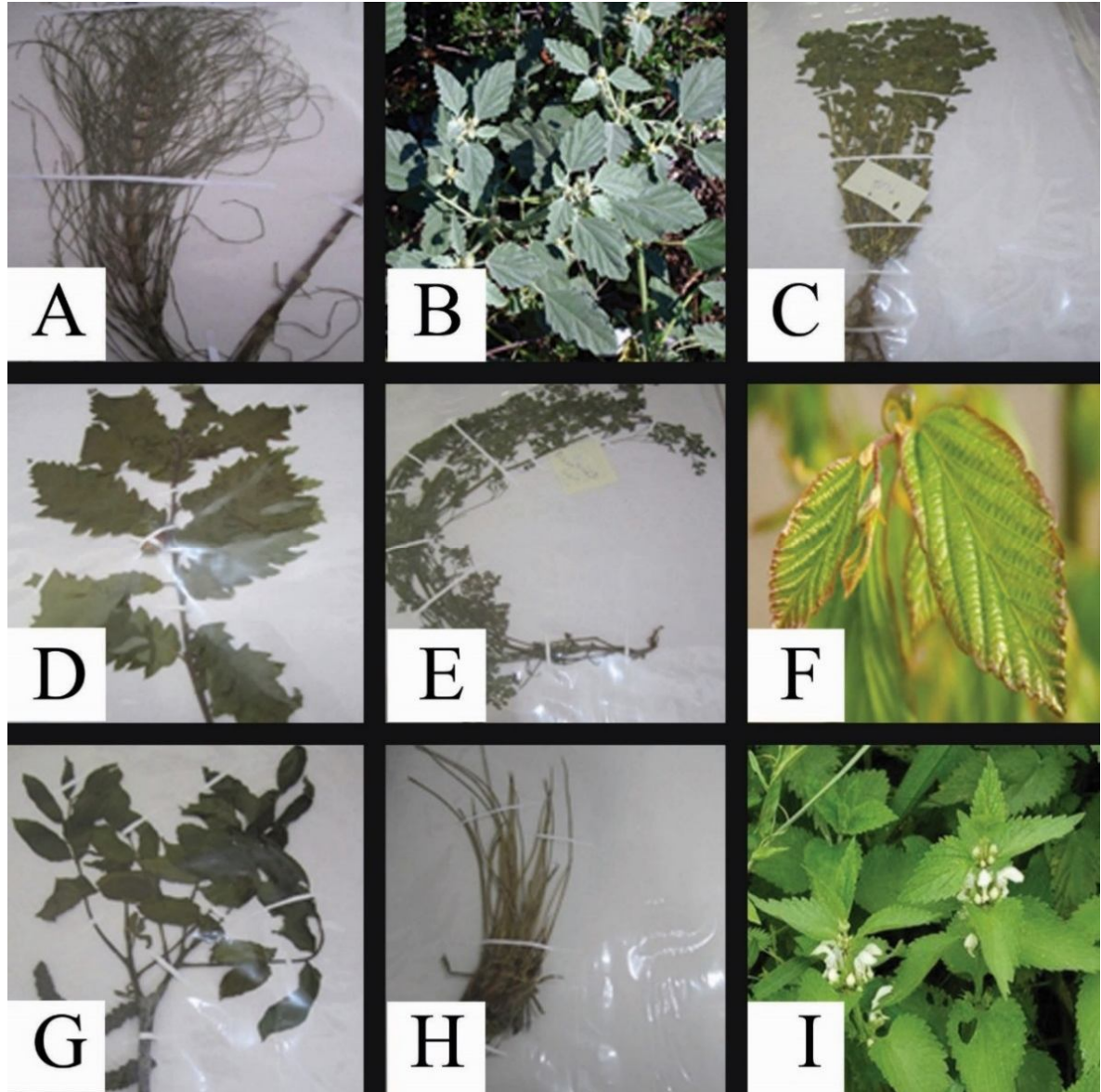
گلودرد چرکی، تنظیم قند و چربی خون

شیوه مصرف: برای درمان بیماری‌های ذکر شده، از جوشانده برگ گیاه گزنه و همچنین دم کرده این

گیاه می‌توان به طور مرتب استفاده کرد. این گیاه به صورت تازه در آش ترش نیز استفاده می‌شود، از

خشک شده آن در ماست و سالاد استفاده می‌کنند. برای درمان زخم و سر باز کردن دمل، گیاه را پخته و

به صورت ضماد در می‌آورند.



شکل ۴-۱۴: **A-** *Eguisetum arvense* **B-** *Chrozophora tinctoria* **C-** *Euphorbia amygdaloides*
D- *Quercus castaneaefolia* **E-** *Fumaria Vaillantii* **F-** *Parrotia Persica* **G-** *Juglans regia*
H- *Juncus effusus* **I-** *Lamium album*



46- *Marrubium astracanicum* Jacq.

نام محلی: سگ میزه، سگ هیزه واش نام فارسی: فراسیون

مشخصات گیاه: گیاهی علفی چند ساله و یا بوته‌ای با ساقه‌های متعدد و به ارتفاع ۱۷ تا ۷۵ سانتیمتر، ساده و یا در پایین منطقه گل آذین منشعب، پوشیده از کرک‌های ستاره‌ای بلند تا کم و بیش بدون کرک، اغلب متمایل به ارغوانی، برگ‌ها دمبرگ دار، بیضوی، واژتخم مرغی و یا دایره ای، در قاعده قلبی، در حاشیه با دندان‌های نامنظم هلالی یا اره‌ای، چرخه‌های گل به تعداد ۳ تا ۱۰ چرخه، به ندرت دارای دمگل گل آذین، جام گل قرمز یا ارغوانی و به ندرت سفید، فندقه سیاه رنگ، بیضوی، سه وجهی. زمان گل دهی بهار و تابستان.

اطلاع دهنده‌ها: ماه تیره خرسند، فاطمه اسدی، فاطمه شجاعی حرفه: دامدار، خانه‌دار، کشاورز

فرم رویشی: همی کریپتوفیت کوروتیپ: چند ناحیه‌ای

محل جمع آوری: استان مازندران، جنوب ساری، پارک ملی کیاسر، روستای بندبن،

۱۱۱۴ متر، "E: ۵۳° ۳۱' ۷۳" و "N: ۳۶° ۰۶' ۱۴" - قربانی و قلی پور

کاربرد گیاه: کود قسمت مورد استفاده: تمام قسمت‌های گیاه

شیوه مصرف: از این گیاه به عنوان کود برای حاصلخیزی زمین استفاده می‌کنند.

47- *Mentha aquatica* L.

نام محلی: اوجی نام فارسی: پونه آبی، سوسنمبر

مشخصات گیاه: گیاهی علفی چندساله با ساقه‌های زیرزمینی و ساقه‌های ایستاده به ارتفاع ۲۰ تا ۹۰ سانتیمتر، افراشته و یا خیزان، برگ‌ها دمبرگ دار، مستطیلی، تخم مرغی، مثلی تا دایره‌ای، در قاعده بریده تا قلبی، نوک کم و بیش تیز تا نوک گرد، برگ‌های گل آذینی شبیه به برگ‌های ساقه‌ای ولی



کوچک تر، گل آذین کپه ای، کروی، در انتهای ساقه‌ها و یا انتهای شاخه‌های کوتاه در محور برگ‌ها، کاسه گل استکانی، اغلب بنفش، جام گل به طول ۴ تا ۶ میلی متر، پرچم‌ها بلند، فندقه تخم مرغی پهن تا کم و بیش کروی، کرم رنگ. زمان گل دهی تابستان.

اطلاع دهنده‌ها: سیده سلیمه موسوی، فاطمه رضی، فاطمه شجاعی **حرفه:** دامدار، خانه‌دار، کشاورز

فرم رویشی: کریتوفیت (هیدروفیت) **کورتیپ:** چندین ناحیه‌ای

محل جمع‌آوری: استان مازندران، جنوب ساری، پارک ملی کیاسر، روستای میر افضل، ۲۰۲۸ متر،

" ۱۶' ۴۰" E و " ۲۷' ۰۸" N - قربانی و قلی پور

کاربرد گیاه: خوراکی، دارویی **قسمت مورد استفاده:** بخش هوایی

خواص درمانی: درمان ورم معده، نفخ، روماتیسم و ورم مفاصل

شیوه مصرف: گیاه را خشک کرده و به صورت پودر در ماست و غذا استفاده می‌کنند، گیاه معطری است و غذا را خوش طعم می‌کند.

48- *Mentha longifolia* (L.) L.

نام محلی: پیتنک **نام فارسی:** پونه جنگلی

مشخصات گیاه: گیاهی علفی چند ساله با ریزوم خزنده است، گل آذین سنبله‌ای و انتهای گاهی چرخ‌های پایینی با فاصله نسبت به یکدیگر. وارپته‌های مختلفی از آن در نقاط پر آب خصوصاً کنار جوی‌های آب و باغات مشاهده می‌گردد. ساقه‌های چهارگوش، برگ‌های کرک دار و غبار آلوده به رنگ سبز نقره‌ای و دندانه دار و گل‌های آبی رنگ و مجتمع در انتهای شاخه‌ها از خصوصیات آن است. از کلیه قسمت‌های هوایی گیاه بوی مخصوص نعناع استشمام می‌گردد.

اطلاع دهنده‌ها: یارعلی گلی، تقی آباد، فاطمه آباد **حرفه:** کشاورز، معمار، خانه دار

فرم رویشی: ژئوفیت **کورتیپ:** چند ناحیه‌ای



محل جمع آوری: استان مازندران، جنوب ساری، پارک ملی کیاسر، روستای بندبن،

۱۱۱۴ متر، "۷۳ ۳۱' ۵۳° E و "۱۴ ۰۶' ۳۶° N - قربانی و قلی پور

کاربرد گیاه: خوراکی، دارویی، ادویه ماست و دوغ

قسمت مورد استفاده: برگ و ساقه

خواص درمانی: اشتها آور، مسهل، ضد تشنج، ضد نفخ

شیوه مصرف: خام، پودر و جوشانده.

49- *Mentha spicata* L.

نام فارسی: نعناع، پونه سنبله‌ای

نام محلی: نعنا

مشخصات گیاه: گیاهی است علفی و پایا که غالباً در باغ‌ها و اطراف آن می‌روید. برگهای پهن به رنگ سبز تیره در هر دو سطح پهنک دارد که عموماً عاری از تار یا دارای تعداد بسیار کمی از آن است. از مشخصات آن که باعث تشخیص گیاه می‌شود، آن است که اولاً برگهایش، دمبرگ ندارند و ثانیاً سنبله های گل آذین آن دارای ظاهری باریک تر ولی دراز تر از سایر گونه های بومی هستند. بطوری که از همان نظر اول می‌توان پی به وجود این اختلاف برد.

حرفه: کشاورز، معمار، خانه دار

اطلاع دهنده‌ها: یارعلی گلی، تقی آباد، فاطمه آباد

فرم رویشی: کریپتوفیت (ژئوفیت) کوروتیپ: چند ناحیه‌ای

محل جمع آوری: استان مازندران، جنوب ساری، پارک ملی کیاسر، روستای بندبن،

۱۱۱۴ متر، "۷۳ ۳۱' ۵۳° E و "۱۴ ۰۶' ۳۶° N - قربانی و قلی پور

کاربرد گیاه: دارویی، خوراکی (سبزی خوردن و ادویه)

قسمت مورد استفاده: ساقه، برگ

خواص درمانی: رافع درد و نفخ معده، هاضم غذا

شیوه مصرف: خام، پودر و دم کرده



50- *Ocimum basilicum* L.

نام محلی: ریحون

نام فارسی: ریحان

مشخصات گیاه: گیاهی علفی و یکساله است، با ساقه چهارگوش بصورت افراشته و منشعب به ارتفاع ۱۵ سانتیمتر تا یک متر. برگهایش تخم مرغی تا سر نیزه‌ای و متقابل که در سطح فوقانی نرم و صاف و در سطح تحتانی بر روی رگبرگ‌ها کرک دارد. برگها در حاشیه کمی دندانه دار بوده و رنگ برگ سبز و گاهی شدیداً بنفش رنگ می‌شود. برگ‌های واقع در سر شاخه‌های گل دار به شکل پهن و تخم مرغی شکل، نوک تیز، خشن و به بلندی کاسبرگ‌ها و اغلب بنفش رنگ هستند. مجموعه گل‌ها به صورت چرخه‌های دارای ۶ گل آذین دیده می‌شود. گلبرگ‌ها سفید یا صورتی یا چند رنگ هستند. تعداد پرچم‌ها ۶ عدد است. میوه به صورت فندقه کوچک، تقریباً کروی حاوی ۴ دانه خیلی کوچک بیضوی به رنگ قهوه‌ای تا سیاه می‌باشد. برگها دارای بوی معطر مطبوع و طعم گرم و قابض و اندکی شور می‌باشند. منشاء اولیه گیاه احتمالاً از آسیا بوده ولی امروز در بسیاری از کشورهای جهان خصوصاً در کشورهای نواحی مدیترانه کاشته می‌شود. کشورهای فرانسه، مراکش، ایتالیا، مصر، بلغارستان، مجارستان، هند و آمریکا از پرورش دهنده گان عمده این گیاه هستند. پرورش این گیاه در اغلب نواحی ایران در محیط باز و گلخانه معمول می‌باشد.

اطلاع دهنده‌ها: نجیبه موسوی، روح ا... رضا زاده، رستم قدبنان حرفه: خانه‌دار، دامدار، دامدار

فرم رویشی: تروفیت کوروتیپ: چند ناحیه‌ای

محل جمع آوری: استان مازندران، جنوب ساری، پارک ملی کیاسر، روستای آغون گله، ۱۶۰۰ متر،

" ۲۸ ۳۲ ۵۳° E و " ۲۹ ۰۹ ۳۶° N - قربانی و قلی پور

کاربرد گیاه: دارویی، خوراکی قسمت مورد استفاده: برگ و دانه

خواص درمانی: رفع دل درد، ضد نفخ، معطر کردن غذا، اشتها آور

شیوه مصرف: خام، شربت، جوشانده



51- *Teucrium hircanicum* L.

نام محلی: گندم‌راجن نام فارسی: مریم نخودی خزری، مریم نخودی جنگلی

مشخصات گیاه: گیاهی علفی چندساله به ارتفاع ۲۰ تا ۱۰۰ سانتیمتر، با ساقه ساده یا با تعدادی شاخه کوتاه، اغلب قرمز رنگ، برگ‌های گل آذینی کوچکتر، برگ‌ها متفاوت از برگ‌ها، خطی، درفشی، مساوی یا کمی کوچک‌تر از کاسه گل، چرخه گل‌ها نزدیک به هم، گل آذین سنبله‌ای، گل‌ها با دمگل نازک، نخ مانند، کاسه گل استکانی، آویخته، جام گل ارغوانی، میله پرچم‌ها بلند، از گل خارج شده، فندقه کروی، همراه با غده‌های ترش‌حی، زمان گل دهی بهار.

اطلاع دهنده‌ها: کلثوم خواستی، روح ا... رضا زاده، صغری نادری حرفه: خانه‌دار، دامدار، کشاورز

فرم رویشی: همی کریپتوفیت کوروتیپ: ناحیه یورو-سیبری

محل جمع آوری: استان مازندران، جنوب ساری، پارک ملی کیاسر، روستای بندبن،

۱۱۱۴ متر، "۳۱' ۷۳" E: ۵۳° و "۱۴' ۰۶" N: ۳۶° - قربانی و قلی پور

کاربرد گیاه: دارویی قسمت مورد استفاده: بخش هوایی

خواص درمانی: ضد کرم، درمان زخم، ضد عفونی کننده

شیوه مصرف: برای دفع کرم از دم کرده بخش هوایی گیاه استفاده می‌کنند. برای درمان و ضد عفونی

کردن زخم، گیاه را له کرده، آبش را گرفته و به صورت ضماد روی زخم می‌گذارند.

52- *Teucrium polium* L.

نام محلی: ایشم نام فارسی: مریم نخودی

مشخصات گیاه: گیاهی است علفی، پایا، پرشاخه، به ارتفاع ۱۰ تا ۳۵ سانتیمتر و دارای ظاهری سفید

پنبه‌ای، برگ‌های آن باریک، دراز و پوشیده از کرک‌های پنبه‌ای در هر دو سطح پهنک است. گل‌هایی

متفاوت به رنگ های سفید، سفید مایل به زرد و یا زرد و ارغوانی دارد.



اطلاع دهنده‌ها: شهربانو قدبنان، میترا رضی، حسین علی خواست حرفه: کشاورز، پرستار، دامدار

فرم رویشی: همی کریتوفیت کوروتیپ: ناحیه ایران-تورانی، یورو-سیبری و مدیترانه‌ای

محل جمع‌آوری: استان مازندران، جنوب ساری، پارک ملی کیاسر، روستای میر افضل، ۲۰۲۸ متر،

"۱۶' ۴۰° E و "۲۷' ۰۸° N - قربانی و قلی پور

کاربرد گیاه: دارویی قسمت مورد استفاده: بخش هوایی

خواص درمانی: درمان نفخ، دفع کرم و ضد عفونی کننده، ضد سرماخوردگی و حساسیت، مدر، تب بر،

مسکن

شیوه مصرف: برای پایین آوردن تب، گیاه را پخته و با آبش مریض را حمام می‌کنند. از دم کرده و عرق

گیاه نیز برای درمان نفخ، حساسیت، سرماخوردگی و دفع کرم استفاده می‌کنند.

Alliaceae Family

گیاهان تیره پیاز

Recently: Amarylidaceae

Pereviously: Liliaceae

53- *Allium ampeloprasum* L.

نام محلی: تره، طلسم نام فارسی: تره کوهی، پیاز کلاغ، تره ایرانی

مشخصات گیاه: گیاهی علفی، چند ساله، پرورش یافته و دارای برگ‌های نواری شکل، نسبتاً پهن و با

غلاف دراز است از مشخصات دیگر آن این است که قاعده نسبتاً ضخیم آن در داخل پیاز جای دارد. گل‌های

آن سفید رنگ و مجتمع به صورت چتر بزرگ کروی است.

اطلاع دهنده‌ها: شهربانو قدبنان، فاطمه اسدی، اعظم رضی حرفه: کشاورز، خانه دار، پرستار

فرم رویشی: ژئوفیت کوروتیپ: چند ناحیه‌ای



محل جمع آوری: استان مازندران، جنوب ساری، پارک ملی کیاسر، روستای بندبن،

۱۱۱۴ متر، "E: ۵۳° ۳۱' ۷۳" و "N: ۳۶° ۰۶' ۱۴" - قربانی و قلی پور

کاربرد گیاه: دارویی، خوراکی

قسمت مورد استفاده: برگ و پیاز

خواص درمانی: کاهنده فشار خون و چربی سوز

شیوه مصرف: خام یا پخته.

54- *Allium paradoxum* (M.B.) G.Don.

نام محلی: الرزی، الرزی

نام فارسی: پیاز زنگوله‌ای

مشخصات گیاه: گیاه پایا با پیاز تخم مرغی و کوچک است. برگ منحصر به یکی، طویل‌تر از محور گل، نیزه‌ای، باریک و در انتها نوک تیز است. گل شامل جام سفید با تقسیمات عریض، پهن، دراز، بیضی شکل و در انتها باریک است. گل آذین چتری شکل، غده دار و شامل یک تا شش گل است. دم گل‌ها نخی و نازک هستند. میوه به شکل کپسول است. برداشت این گیاه در فصل بهار می‌باشد.

اطلاع دهنده‌ها: حسین‌علی خواست، راضیه بابایی، یارعلی گلی حرفه: کشاورز، ماما محلی، کشاورز

فرم رویشی: ژئوفیت

کورتیپ: اروپا-سیبری

محل جمع آوری: استان مازندران، جنوب ساری، پارک ملی کیاسر، روستای آغون گله، ۱۶۰۰ متر،

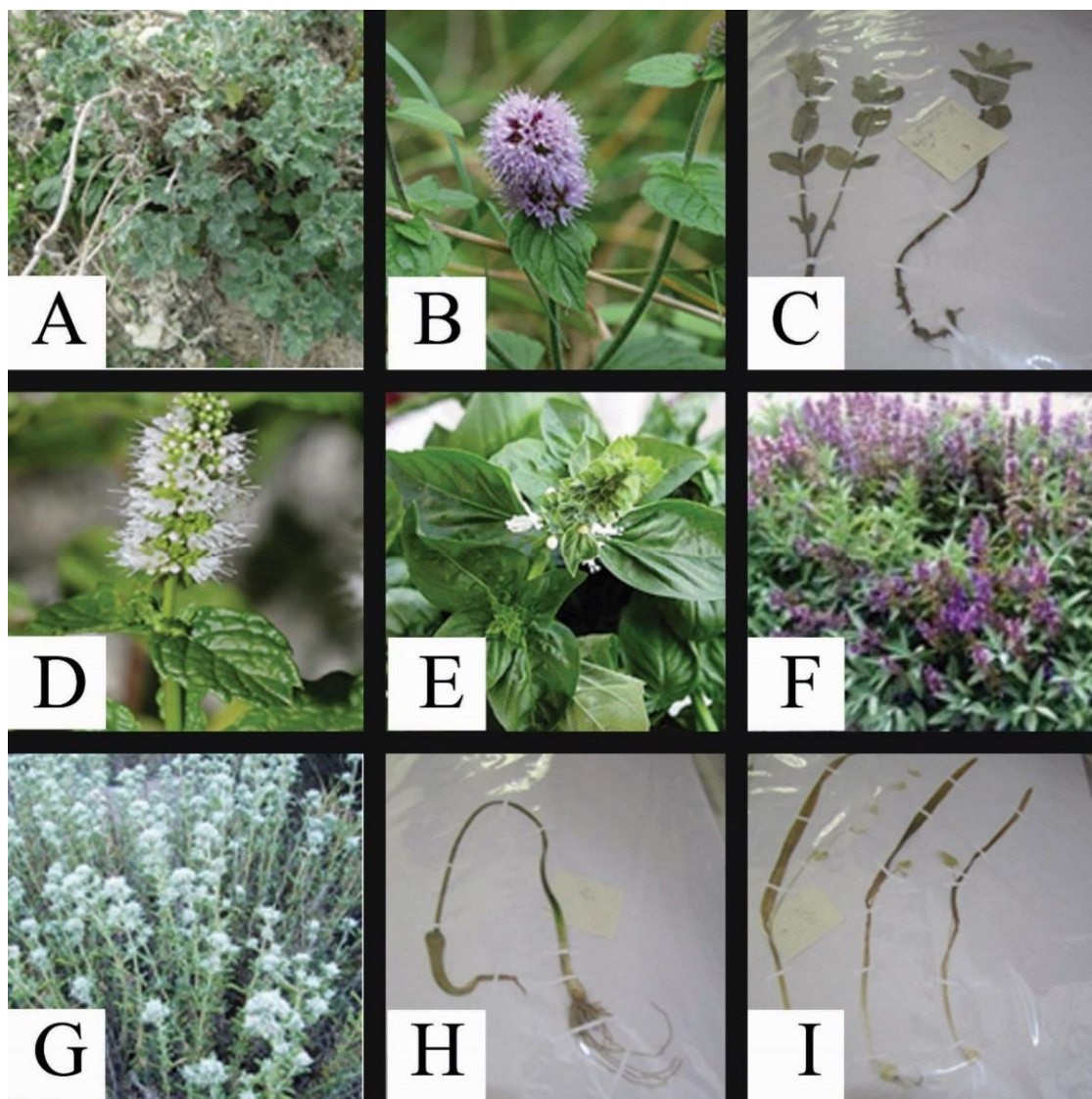
"E: ۵۳° ۳۲' ۲۸" و "N: ۳۶° ۰۹' ۲۹" - قربانی و قلی پور

کاربرد گیاه: دارویی، خوراکی

قسمت مورد استفاده: تمام بخش های گیاه

خواص درمانی: درمان سرما خوردگی، تب بر

شیوه مصرف: این گیاه به عنوان سبزی خوراکی مصرف می‌شود. همچنین در برنج و آش نیز می‌ریزند.



شکل ۴-۱۵ : A- *Marrubium astracanicum* B- *Mentha aquatica* C- *Mentha longifolia*
 D- *Mentha spicata* E- *Ocimum basilicum* F- *Teucrium hircanicum* G- *Teucrium polium*
 H- *Allium ampeloprasum* I- *Allium paradoxum*



55- *Allium Sativum* L.

نام محلی: سیر

نام فارسی: سیر

مشخصات گیاه: گیاهی است علفی و دائمی که ساقه آن تا ۴۰ سانتیمتر نیز می‌رسد. قسمت زیرزمینی آن متورم و مرکب از ۵ تا ۱۲ قطعه و محصور در غشاهای نازک و ظریف به رنگ خاکستری و سفید می‌باشد. برگ‌های آن باریک و نواری شکل به رنگ سبز تیره و گل‌های آن کوچک و صورتی رنگ که به صورت یک چتر در انتهای ساقه ظاهر می‌شود.

اطلاع دهنده‌ها: کریم موسوی، رضا خواست، عمه گل سلیمانی حرفه: باغدار، دامدار، کشاورز

فرم رویشی: همی کریپتوفیت (ژئوفیت) کوروتیپ: چند ناحیه‌ای

محل جمع آوری: استان مازندران، جنوب ساری، پارک ملی کیاسر، روستای آغون گله، ۱۶۰۰ متر،

" ۲۸ ۳۲' ۵۳° E و " ۲۹ ۰۹' ۳۶° N - قربانی و قلی پور

کاربرد گیاه: دارویی، خوراکی قسمت مورد استفاده: کل گیاه

خواص درمانی: پایین آورنده فشار خون، رافع انگل، مسکن نیش حشرات، ضد عفونی کننده دستگاه

گوارش

شیوه مصرف: خام، مرهم، جوشانده. سیر را خام هم مصرف می‌کنند همچنین در انواع غذاهای دلخواه

می‌توان سیر را اضافه کرد. سیر را به صورت خام داخل سوپ و ... می‌ریزند. همچنین به صورت تفت داده

به همراه پیاز به غذاها استفاده می‌کنند مثل خورش مرغ یا به صورت سیر داغ و یا به صورت اینکه وقتی

سیر تازه جوانه زده و برگ تازه آن داخل سبزی خوردن و یا کوکو استفاده می‌کنند.

56- *Allium schoenoprasum* L.

نام محلی: پیازچه

نام فارسی: پیاز کوهی



مشخصات گیاه: گیاهی است علفی، دوساله، دارای برگ‌های تو خالی و استوانه‌ای شکل، ساقه پیازچه تا ارتفاع یک متر می‌رسد که آن هم استوانه‌ای و تو خالی است. گل‌های پیازچه به رنگ سفید یا بنفش به صورت چتر در انتهای ساقه دیده می‌شود. پیازچه سوخ اندام اختصاصی شده زیر زمینی، اغلب پوشیده از فلس‌های ضخیم گوشتی است که در برگ‌گیرنده محور ساقه‌ای کوتاه و گوشتی و به طور معمول عمودی است و در پایان زمان گل دادن گیاه، پیاز شروع به رشد می‌کند. پس از مدتی گل‌ها پژمرده می‌شوند و تنها پیاز است که باقی می‌ماند و منبع غذایی جوانه‌های تازه می‌شود.

اطلاع دهنده‌ها: حسین علی خواست، نجیبه موسوی، یارعلی گلی **حرفه:** باغدار، ماما محلی، کشاورز

فرم رویشی: همی کریپتوفیت (ژئوفیت) **کورتیپ:** ایران-تورانی

محل جمع آوری: استان مازندران، جنوب ساری، پارک ملی کیاسر، روستای آغون گله، ۱۶۰۰ متر،

" ۲۸' ۳۲° E و " ۲۹' ۰۹° N - قربانی و قلی پور

کاربرد گیاه: دارویی و خوراکی **قسمت مورد استفاده:** برگ و ریشه

خواص درمانی: چربی سوز، تنظیم قند خون **شیوه مصرف:** خام و پخته در غذا

Liliaceae Family

گیاهان تیره سوسن

Recently: Asparagaceae

57- *Ornithogalum bungei* Boiss.

نام فارسی: شیر مرغ

نام محلی: گوجوجو

مشخصات گیاه: علفی چند ساله، بدون ساقه، سمی، دارای غده پوششی، پوشش غده سفید، برگ‌ها قاعده‌ای، پهنک خطی تا سرنیزه‌ای، گل آذین خوشه، براکته‌ها سفید، کاسبرگ گلبرگ نما، زرد متمایل به



سفید، گلبرگ ها ۶ تا، جدا، پرچمها ۶ تا، جدا، تخمدان زیرین، میوه کپسول، زاویه دار، دانهها متعدد،
کروی تا تخم مرغی.

اطلاع دهندهها: شهربانو قدبنان، احمدعلی احمدی، تقی آباد حرفه: کشاورز، دامدار، کشاورز

فرم رویشی: ژئوفیت کوروتیپ: ناحیه یورو- سیبری

محل جمع آوری: استان مازندران، جنوب ساری، پارک ملی کیاسر، روستای واوسر، ۲۰۴۲ متر،

" ۲۱ ۴۲ ° E و ۵۲ ۰۷ ° N - قربانی و قلی پور

کاربرد گیاه: خوراکی قسمت مورد استفاده: گل و برگ

شیوه مصرف: به صورت خام یا پودر خشک شده در انواع غذاها استفاده میشود.

Malvaceae Family

گیاهان تیره پنیرک

58- *Malva sylvestris* L.

نام محلی: تپا نام فارسی: پنیرک

مشخصات گیاه: پنیرک گیاهی است علفی، پایا، بلندی آن ۸۰-۴۰ سانتیمتر است. برگها مدور، متناوب با دمبرگ بلند و با بریدگی عمیق که برگ را به ۵-۷ قسمت تقسیم می کنند. گل های آن درشت و در ماههای اردیبهشت تا تیر ماه به رنگ قرمز مایل به بنفش ظاهر می شود. ریشه آن عمودی، کمی ضخیم و گوشت دار، سفید رنگ و ساقه آن پوشیده از کرک است. تخمدان آزاد مدور دارای خانه های متعدد و میوه های آن کپسول گرد و مدور است که در خانه های متعدد و مشخص آن هر خانه یک دانه قرار دارد.

اطلاع دهندهها: محمد الندانی، آقا مار رضازاده، نذری رضی حرفه: کشاورز، ماما، کشاورز

فرم رویشی: تروفیت کوروتیپ: ناحیه ایران-تورانی



محل جمع آوری: استان مازندران، جنوب ساری، پارک ملی کیاسر، روستای آتنی، ۱۴۰۸ متر،

" $34^{\circ} 33' E$ و " $36^{\circ} 07' 39'' N$ - قربانی و قلی پور

کاربرد گیاه: دارویی، خوراکی

قسمت مورد استفاده: همه بخش‌های گیاه

خواص درمانی: درمان عفونت و سرما خوردگی

شیوه مصرف: از این گیاه به صورت تازه در غذا مصرف می‌شود، از میوه، گل، برگ و ریشه گیاه برای

درمان بیماری‌ها به صورت جوشانده و یا دمکرده استفاده می‌شود.

Moraceae Family

گیاهان تیره توت

59- *Morus alba* L.

نام فارسی: توت سفید

نام محلی: تی دار

مشخصات گیاه: درختی است که ارتفاع آن ۲۰ متر و قطرش تا یک متر می‌رسد. پوست تنه آن شیاردار،

خاکستری مایل به زرد، برگ‌های آن مختلف، بعضی با کناره صاف و برخی قلبی با کناره دندانه دار، رنگ

برگ سبز روشن و برآق، با دمبرگ بلند است. میوه آن مرگب، استوانه‌ای با پایک می باشد.

حرفه: کشاورز، ماما، باغدار

اطلاع دهنده‌ها: محمد الندانی، آقا مار رضازاده، راضیه بابایی

کورو تیپ: ایران-تورانی

فرم رویشی: فانروفیت

محل جمع آوری: استان مازندران، جنوب ساری، پارک ملی کیاسر، روستای آغون گله، ۱۶۰۰ متر،

" $28^{\circ} 32' E$ و " $36^{\circ} 09' 29'' N$ - قربانی و قلی پور

کاربرد گیاه: دارویی، خوراکی، صنعتی (خوراک کرم ابریشم)

قسمت مورد استفاده: میوه، برگ

و چوب درخت



خواص درمانی: مدر، تصفیه کننده خون، مفید برای افراد مبتلا به مرض قند

شیوه مصرف: میوه گیاه به صورت خام و مربا مصرف شده و خاصیت دارویی دارد. برگ گیاه، خوراک کرم ابریشم بوده و قبل از پیله بستن مورد استفاده است. از چوب درخت در صنعت نجاری استفاده می شود.

Oleaceae Family

گیاهان تیره زیتون

60- *Olea europaea* L.

نام فارسی: زیتون

نام محلی: زیتون

مشخصات گیاه: درختی چند ساله و دولپه، برگها متقارن و باریک و سبز تیره و همیشه سبز، نسبتاً ضخیم بوده و در قسمت فوقانی یعنی روی سطح برگ کاملاً صاف و صیقلی است. در صورتی که در سطح زیرین آن دسته‌های متفرق کرک مشاهده می شود. این کرکها در اطراف روزنه قرار دارند و در نقش آنها جلوگیری از تبخیر در موقع گرما و خشکی هوا است. جوانه گل زیتون در اواخر تابستان بین برگ و ساقه جوان همان سال ظاهر می شود. ولی به حال رکود باقی مانده تا بهار سال بعد که جوانه رشد کرده و شاخه تولید می کند. گل دارای چهار گلبرگ و دو پرچم و گل آذین آن خوشه‌ای است. جوانه گل روی شاخه همان سال ظاهر می شود ولی میوه زیتون روی شاخه سال قبل قرار دارد. ریشه درخت زیتون نیز مجموعه ای از جوانه ها و ساقه هوایی فشرده به یک دیگر به شکل غده که اندازه آن به درستی تخم غاز است مشاهده می شود.

اطلاع دهنده‌ها: کریم سلطانی، حوریه رضازاده، محمد الندانی **حرفه:** کشاورز، خانه‌دار، کشاورز

فرم رویشی: فانروفیت **کورتیپ:** چند ناحیه‌ای



محل جمع آوری: استان مازندران، جنوب ساری، پارک ملی کیاسر، روستای آغون گله، ۱۶۰۰ متر،

" ۲۸' ۳۲" E: ۵۳° و " ۲۹' ۰۹" N: ۳۶° - قربانی و قلی پور

کاربرد گیاه: دارویی، خوراکی قسمت مورد استفاده: میوه

خواص درمانی: پایین آورنده فشار خون، دفع کننده سنگ کیسه صفرا، کرم کش، رفع سرفه‌های خشک،

باعث جلوگیری از امراض قلبی و سرطان می‌شود (با مصرف روغن زیتون)

شیوه مصرف: دم کرده برگ زیتون داروی خوبی برای پایین آوردن فشار خون است و همچنین تب بر

و برطرف کننده نقرس و رماتیسم است. بدین صورت که ۲۰ عدد برگ زیتون را در داخل نصف پارچ آب

ریخته و آن را به مدت ۱۵ دقیقه می‌جوشانند. سپس کمی قند به آن اضافه کرده و به مقدار یک فنجان

دو بار در روز از آن می‌نوشند. روغن زیتون دفع کننده سنگ کیسه صفرا است. همچنین کرم کش است.

روغن زیتون بهترین روغن برای پخت و پز است. چون در اثر حرارت خراب نمی‌شود. جویدن برگ

زیتون برای از بین بردن زخم‌های دهان مفید است.

Papaveraceae Family

گیاهان تیره خشخاش

61- *Chelidonium majus* L.

نام فارسی: مامیران کبیر

نام محلی: تسگلی

مشخصات گیاه: گیاهی چند ساله، برگ‌های آن به رنگ زنگاری یا سبز مایل به کبود که به چندین

قسمت تقسیم شده و هر قسمت دندانه‌دار می‌باشد. گل‌های آن زرد رنگ است و بلندی گیاه ۴۰ تا ۱۰۰

سانتیمتر است. میوه آن خورجین دراز و باریک، که پس از رسیدن شکاف بر می‌دارد و دانه‌ها که در داخل

آن میوه قرار گرفته‌اند، دیده می‌شود. در تمام گیاه شیرهای به رنگ زرد نارنجی وجود دارد که سوزاننده

پوست است و برای قطع میخچه به کار می‌رود.



اطلاع دهنده‌ها: شهربانو قدبنان، حسین حیاتی، سکینه سلطانی **حرفه:** کشاورز، دامدار، کشاورز

فرم رویشی: همی کریپتوفیت **کوروتیپ:** ناحیه یورو- سیبری

محل جمع آوری: استان مازندران، جنوب ساری، پارک ملی کیاسر، روستای لنگر، ۱۵۰۹ متر،

" ۳۴ ۳۷' ۵۳° E و " ۱۴ ۱۲' ۳۶° N - قربانی و قلی پور

کاربرد گیاه: دارویی **قسمت مورد استفاده:** برگ و شیره ساقه

خواص درمانی: ضد عفونی کننده، رفع زخم زرد و کچلی

شیوه مصرف: برگ این گیاه را پخته و آبش را گرفته و به همراه شیره ساقه روی محل زخم و کچلی

می‌مالند و نیز برگ را خشک کرده به صورت پودر در می‌آورند و روی زخم می‌ریزند.

62- *Papaver bracteatum* Lindl.

نام محلی: شقایق **نام فارسی:** خشخاش کبیر، خشخاش طناز

مشخصات گیاه: چند ساله با گل‌های سرخ رنگ بزرگ و پهن و به اندازه ۲۰ سانتیمتر است و لکه سیاه

رنگ برجسته ای در مرکز گلبرگ‌های آن دیده می‌شود.

اطلاع دهنده‌ها: یارعلی گلی، امرا... سادات پور، فاطمه اسدی **حرفه:** کشاورز، کشاورز، خانه‌دار

فرم رویشی: همی کریپتوفیت **کوروتیپ:** ناحیه ایران-تورانی

محل جمع آوری: استان مازندران، جنوب ساری، پارک ملی کیاسر، روستای بندبن،

۱۱۱۴ متر، " ۷۳ ۳۱' ۵۳° E و " ۱۴ ۰۶' ۳۶° N - قربانی و قلی پور

کاربرد گیاه: دارویی، خوراکی **قسمت مورد استفاده:** برگ، دانه، کپسول

خواص درمانی: درمان التهاب و تورم، درمان سرفه، سیاه سرفه، آسم، سرما خوردگی، تنگی نفس، خلط

آور، درمان تکرر ادرار



شیوه مصرف: جوشانده کپسول آن در چای برای رفع بی‌خوابی استفاده می‌شود، دانه آن اثر ملین دارد. گل‌های آن برای درمان التهاب و تورم موثر است. میوه این گیاه را خشک کرده و خرد می‌کنند. بعد الک کرده و دانه‌های سیاه آن را به عنوان کنجد کوهی در نان استفاده می‌کنند.

Papilionaceae (Fabaceae) Family

گیاهان تیره نیام داران (حبوبات)

63- *Astragalus aureus* Will.

Recently: *Astracantha aurea* (Willd.) Podlech

نام محلی: گون نام فارسی: نوعی گون

مشخصات گیاه: گیاهی بوته‌ای، بالشتکی، خار پستی، گسترده در سطح خاک، به ارتفاع تا ۳۰ سانتیمتر، رنگ گل زرد لیمویی، میوه نیام، زمان گل‌دهی و رسیدن میوه خرداد تا تیر ماه، این گونه مولد کتیرا می‌باشد و ارزش صنعتی و دارویی دارد. این گونه مورد استفاده زنبور عسل نیز قرار می‌گیرد.

اطلاع دهنده‌ها: نذری رضی، عمه گل سلیمانی، نجیبه موسوی حرفه: گیاهان دارویی، کشاورز، دامدار

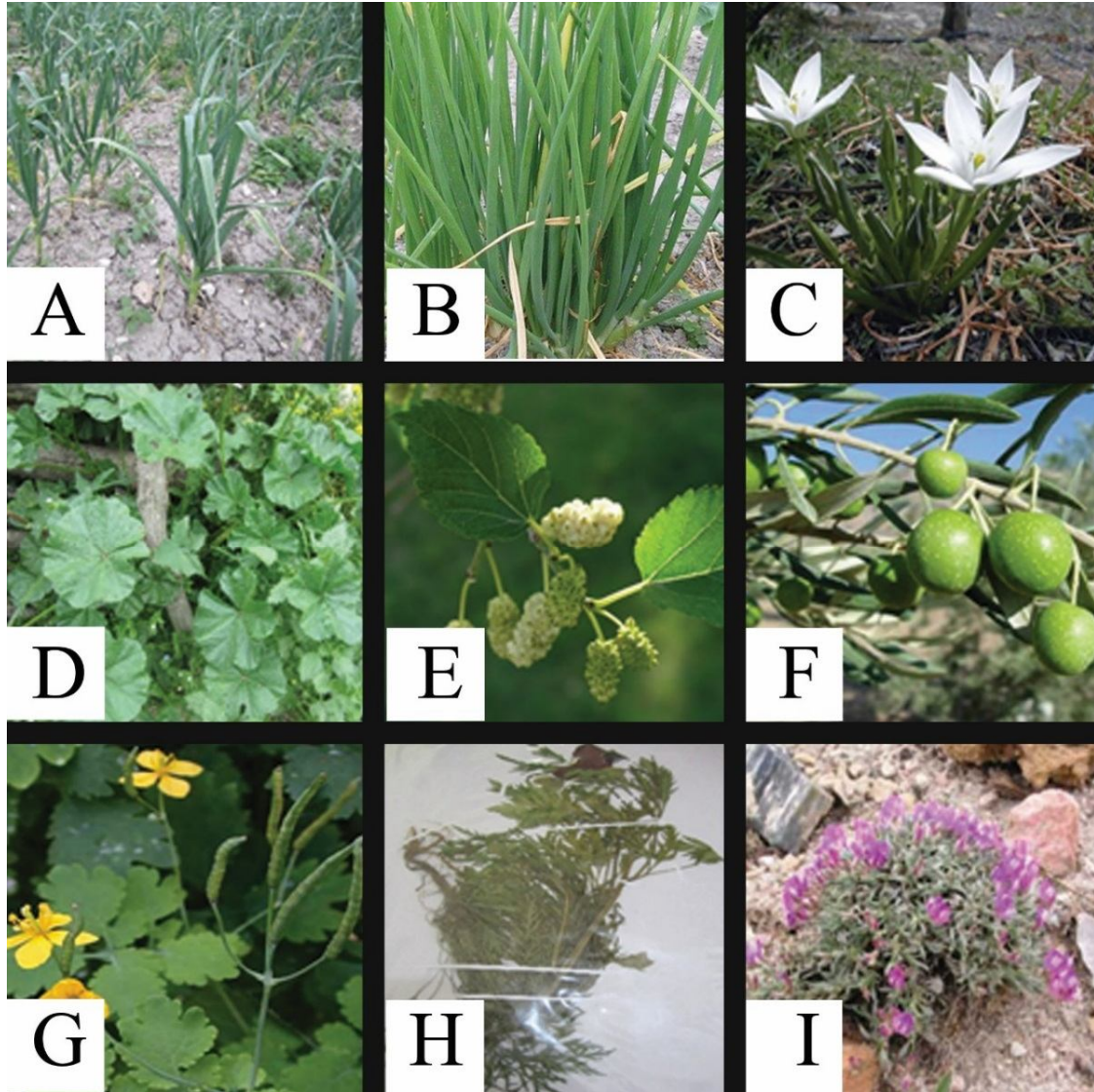
فرم رویشی: کامفیت کوروتیپ: ناحیه ایران-تورانی

محل جمع‌آوری: استان مازندران، جنوب ساری، پارک ملی کیاسر، روستای میر افضل، ۲۰۲۸ متر،

" ۱۶' ۴۰" E و " ۲۷' ۰۸" N: ۳۶° - قربانی و قلی پور

کاربرد گیاه: خوراکی، زینتی، صنایع دستی قسمت مورد استفاده: تمام بخش‌های گیاه

شیوه مصرف: خوراک حیواناتی مثل بز است. بومیان از ساقه خشک آن به عنوان هیزم استفاده می‌کنند. به علت زیبایی و ماندگاری گیاه آن را خشک کرده و برای تزیین منزل استفاده می‌کنند. زنبور عسل از شهد و گرده گل آن تغذیه می‌کند.



شکل ۴-۱۶ : A- *Allium Sativum* B- *Allium schoenoprasum* C-*Ornithogalum Bungei*
D- *Malva sylvestris* E- *Morus alba* F- *Olea europaea* G- *Chelidonium majus*
H- *Papaver bracteatum* I- *Astragalus aureus*



64- *Coronilla varia* L.

Recently: *Securigera varia* (L.) Lassen

نام محلی: کک‌کش نام فارسی: یونجه باغی، یونجه تاجی

مشخصات گیاه: گیاهی است علفی، زیبا و دارای ساقه‌های خمیده و راست، به طول ۲۰ تا ۷۰ سانتیمتر است. برگ‌های آن در قسمت‌های تحتانی ساقه، مرکب از تعداد زیادی برگچه بیضوی، ولی در قسمت‌های فوقانی ساقه، شامل ۹ تا ۱۱ عدد از آن است. گل‌های زیبا به رنگ‌های سفید، ارغوانی یا ابلق و مجتمع به تعداد ۱۰ تا ۱۵ تایی در قسمت انتهایی یک دم گل دراز دارد. میوه نیام، دارای ظاهری ناصاف، نوک باریک، دراز.

اطلاع دهنده‌ها: یارعلی گلی، امرا... سادات پور، فاطمه اسدی حرفه: کشاورز، کشاورز، خانه‌دار

فرم رویشی: همی کریپتوفیت کوروتیپ: یورو-سیبری

محل جمع آوری: استان مازندران، جنوب ساری، پارک ملی کیاسر، روستای بندبن،

۱۱۱۴ متر، "۷۳' ۳۱° E: و "۱۴' ۰۶° N: - قربانی و قلی پور

کاربرد گیاه: خوراک دام قسمت مورد استفاده: همه بخش‌های گیاه

شیوه مصرف: این گیاه به عنوان خوراک دام استفاده می‌شود و باعث افزایش شیر دام می‌شود، البته

مصرف یونجه تازه به مقدار زیاد برای دام موجب پارگی شیردان و سیرابی و در نتیجه تلف شدن دام

می‌شود.



65- *Lathyrus vernus* (L.) Bernh.

نام فارسی: خلر

نام محلی: یونجه کوهی

مشخصات گیاه: گیاهی علفی چند ساله، با ساقه راست، بدون شاخه، به طول ۲۰-۳۰ سانتیمتر و بدون کرک. برگها متناوب، با دمبرگ کوتاه و گوشوارک پهن، گل آذین با دسته‌ای بلند و ۳ تا ۱۰ گل ارغوانی تا قرمز که هر گل ۵ گلبرگ و ۵ کاسبرگ نامنظم دارد.

اطلاع دهنده‌ها: یارعلی گلی، امرا... سادات پور، فاطمه اسدی حرفه: کشاورز، کشاورز، خانه‌دار

کورو تیپ: ناحیه اروپا سبیری

فرم رویشی: همی کریپتوفیت

محل جمع آوری: استان مازندران، جنوب ساری، پارک ملی کیاسر، روستای بندبن،

۱۱۱۴ متر، "۷۳' ۳۱" E: ۵۳° و "۱۴' ۰۶" N: ۳۶° - قربانی و قلی پور

قسمت مورد استفاده: میوه

کاربرد گیاه: خوراکی

شیوه مصرف: میوه این گیاه به صورت خام و پخته در غذا مصرف می‌شود.

66- *Onobrychis* sp.

نام فارسی: اسپرس

نام محلی: اسپرس

مشخصات گیاه: اسپرس گیاهی است چند ساله بدون تیغ که دارای ریشه عمیق با انشعابات جانبی بسیار می‌باشد. ساقه‌های این گیاه قائم، تو خالی با ارتفاع حدود ۱ متر است. برگ‌های اسپرس شانهای متقابل که اغلب دارای ۷ تا ۱۰ جفت برگچه به شکل بیضی می‌باشد. اسپرس دارای گل آذین خوشه ای منفرد و قائم به طول ۱۰ تا ۱۵ سانتیمتر که واجد دست کم ۱۰ گل صورتی یا سرخابی با رگه‌های قدری تیره است. هر گل آذین دارای ۵ گلبرگ شامل دو بال، دو ناو و یک درفش می‌باشد. میوه این گیاه به صورت غلافی ناشکופا به شکل عدس سطح خارجی آن مشبک و برجسته می‌باشد.

اطلاع دهنده‌ها: شهربانو قدبنان، احمدعلی احمدی، سکینه سلطانی حرفه: کشاورز، دامدار، کشاورز



فرم رویشی: همی کریپتوفیت

کوروتیپ: ناحیه ایران-تورانی

محل جمع آوری: استان مازندران، جنوب ساری، پارک ملی کیاسر، روستای میر افضل، ۲۰۲۸ متر،

" ۱۶' ۴۰" E: ۵۳° و " ۲۷' ۰۸" N: ۳۶° - قربانی و قلی پور

کاربرد گیاه: داروئی

قسمت مورد استفاده: تمام قسمت های گیاه

خواص درمانی: التیام زخم و درد مفاصل، ملین، سهولت کار دستگاه گوارش

شیوه مصرف: جهت درمان زخم گیاه را له کرده به صورت ضماد استفاده می شود. دم کرده این گیاه

ملین است. برای درمان درد مفاصل از ضماد این گیاه استفاده می شود.

67- *Robinia Pseudoacacia* L.

نام محلی: درخت افاقیا

نام فارسی: درخت افاقیا

مشخصات گیاه: درختی پایا با حالت رشد غیر قابل پیش بینی، غالباً چند تنه ای، دارای تاجی با فرم باز

کروی و نامنظم و شاخه هایی افراشته به سمت بالا بوده، پوست تنه خاکستری تیره، خشن و ترک خورده و

دارای برجستگی است. برگها مرکب و متناوب، به طول ۱۰-۱۹ سانتیمتر و متشکل از ۷-۱۹ برگچه کامل

دوکی تا گرد به طول ۲ تا ۵ سانتیمتر هستند. برگها هنگام باز شدن سبز، زرد و در پاییز به رنگ سبز تیره

در می آیند. گل های بسیار معطر، پروانه آسا به طول ۲ سانتیمتر و سفید رنگ، در قسمت گردن لکه های

زرد دارند و به شکل گل آذین های خوشه ای به طول ۱۰-۱۵ سانتیمتر هستند. زمان گلدهی اردیبهشت

تا خرداد می باشد. میوه، نیام های لوبیایی شکل قهوه ای مایل به قرمز، به طول ۳ تا ۱۰ سانتیمتر و عرض

۱.۵ سانتیمتر که در پاییز و زمستان پایا هستند. سیستم ریشه ای، ریشه های گسترده و فیبری با عمق

متوسط و گره های تثبیت کننده نیتروژن و بسیار تهاجمی هستند.

اطلاع دهنده ها: نذری رضی، کریم سلطانی، معصومه موسوی حرفه: گیاهان داروئی، معمار، دامدار

فرم رویشی: فانروفیت

کوروتیپ: چند ناحیه ای



محل جمع آوری: استان مازندران، جنوب ساری، پارک ملی کیاسر، روستای سواسره، ۱۶۹۵ متر،

" ۳۰' ۳۲' ۵۳° E و " ۰۲' ۰۹' ۳۶° N - قربانی و قلی پور

کاربرد گیاه: درخت زینتی، دارویی، صنعتی

قسمت مورد استفاده: گل، چوب

خواص درمانی: آرام بخش

شیوه مصرف: دمکرده گل ارامبخش بوده و برای این منظور استفاده میشود. از چوب درخت برای تهیه هیزم و سوخت استفاده می‌شود. برگ تازه درخت به عنوان علوفه دام مصرف می‌شود.

68- *Trifolium Pratense* L.

نام محلی: شوید علف

نام فارسی: شبدر قرمز، شبدر چمن زاری

مشخصات گیاه: گیاهی علفی و چند ساله، به ارتفاع ۶۰ گاهی تا ۱۰۰ سانتیمتر، پوشیده از کرک، ساقه‌ها از بن منشعب، برگ‌ها ۳ برگچه‌ای، برگچه‌ها واژ تخم مرغی، گل آذین کروی یا تخم مرغی شکل، جام گل قرمز ارغوانی یا قرمز میوه نیام تخم مرغی شکل، یک دانه‌ای. دانه مستطیلی-تخم مرغی شکل.

اطلاع دهنده‌ها: یارعلی گلی، امرا... سادات پور، فاطمه اسدی

حرفه: کشاورز، کشاورز، خانه‌دار

فرم رویشی: همی کریپتوفیت

کورتیپ: چندین ناحیه‌ای

محل جمع آوری: استان مازندران، جنوب ساری، پارک ملی کیاسر، روستای بندبن،

۱۱۱۴ متر، " ۷۳' ۳۱' ۵۳° E و " ۱۴' ۰۶' ۳۶° N - قربانی و قلی پور

کاربرد گیاه: خوراک دام

قسمت مورد استفاده: بخش هوایی

شیوه مصرف: گیاه را خشک کرده و به عنوان سبزی پلویی استفاده می‌کنند و سبزی تازه را نیز به عنوان سبزی خوردن و خورشتی استفاده می‌کنند.



69- *Trigonella foenum-graecum* L.

نام محلی: شنبلیله

نام فارسی: شنبلیله

مشخصات گیاه: یک ساله دارای برگ‌هایی شبیه شبدر است. برگها دارای دمبرگ، سه برگچه تخم مرغی شکل وارونه است. گل‌های زرد رنگ روشن آن بدون دمگل و به صورت منفرد در محور برگ وجود دارد. میوه آن داسی شکل بوده که محتوی بذر می‌باشد.

اطلاع دهنده‌ها: آقا بابا موسوی، حوریه رضازاده، محمد الندانی

حرفه: درودگر، خانه دار، کشاورز

فرم رویشی: تروفیت

کوروتیپ: چند ناحیه‌ای

محل جمع آوری: استان مازندران، جنوب ساری، پارک ملی کیاسر، روستای آتئی، ۱۴۰۸ متر،

" ۳۴' ۳۳° E و " ۳۹' ۰۷° N - قربانی و قلی پور

کاربرد گیاه: خوراکی

قسمت مورد استفاده: بخش هوایی

شیوه مصرف: از این گیاه به عنوان سبزی خوراکی و معطر در انواع غذاها استفاده می‌شود.

70- *Vicia crocea* (Desf.) Fritsch

نام محلی: ماشک

نام فارسی: ماشک

مشخصات گیاه: ماشک گیاهی است یکساله به شکل بوته‌ای یا بالارونده، ریشه‌های آن مستقیم و قدری منشعب هستند. ساقه‌ها راست، ظریف، منشعب، کرکدار، به رنگ سبز روشن و به ارتفاع ۴۵ تا ۹۰ سانتیمتر می‌باشند. گل آذین آن به صورت خوشه و گل‌های آن که بنفش می‌باشند بر روی دمگل بلندی قرار گرفته اند. غلاف‌های آن باریک، استوانه‌ای و کرکدار بوده که قبل از رسیدن سبز روشن یا سبز تیره و به هنگام رسیدن سبز مایل به قهوه‌ای یا سیاه رنگ می‌شود. در هر بوته ۲ تا ۸ غلاف و در هر غلاف ۱۰ تا ۲۰ بذر به رنگ سبز طلایی قهوه‌ای و سیاه دیده می‌شوند.



اطلاع دهنده‌ها: رضا خواست، حوریه رضازاده، محمد الندانی حرفه: کشاورز، خانه دار، کشاورز

فرم رویشی: همی کریپتوفیت کوروتیپ: ناحیه ایران تورانی

محل جمع آوری: استان مازندران، جنوب ساری، پارک ملی کیاسر، روستای میر افضل، ۲۰۲۸ متر،

"۱۶' ۴۰" E: ۵۳° و "۲۷' ۰۸" N: ۳۶° - قربانی و قلی پور

کاربرد گیاه: خوراک دام قسمت مورد استفاده: بخش هوایی

شیوه مصرف: از این گیاه به عنوان خوراک دام استفاده می‌کنند.

Plantaginaceae Family

گیاهان تیره بارهنگ

71- *Plantago lanceolata* L.

نام محلی: بارتنگ نام فارسی: بارهنگ

مشخصات گیاه: گیاهی روزت، علفی چندساله، با ساقه‌های گل دهنده کرکدار، نرم، بدون برگ، برگ-
های قاعده‌ای سرنیزه‌ای پهن یا راست، به ندرت دندان‌های، گل آذین سنبله، متشکل از تعداد زیادی گل-
های کوچک، هر یک با یک براکته نوک دار، هر گل می‌تواند تشکیل دو دانه دهد.

اطلاع دهنده‌ها: شهربانو قدبنان، احمد علی احمدی، کریم سلطانی حرفه: کشاورز، دامدار، کشاورز

فرم رویشی: همی کریپتوفیت کوروتیپ: چندین ناحیه‌ای

محل جمع آوری: استان مازندران، جنوب ساری، پارک ملی کیاسر، روستای آغون گله، ۱۶۰۰ متر،

"۲۸' ۳۲" E: ۵۳° و "۲۹' ۰۹" N: ۳۶° - قربانی و قلی پور

کاربرد گیاه: دارویی قسمت مورد استفاده: ریشه، برگ، دانه



خواص درمانی: تب بر، تصفیه خون، ضد اسهال، ضد دردهای استخوانی و ضد اسهال خونی

شیوه مصرف: از جوشانده و یا دم کرده دانه گیاه برای درمان بیماری‌ها استفاده می‌شود. برگ‌های بارهنگ را می‌توان به صورت ضماد به روی جراحات و یا جای گزیدن زنبور و حشرات قرارداد. این کار به بهبود جای زخم کمک می‌کند. درمان کلیه و مثانه و ضد میکروب، درمان کم خونی درمان دردهای معده، دردهای گلو، برگ‌های تازه و خرد شده آن برای زخم‌هایی که دیر التیام می‌یابند و مالیدن برگ‌های تازه له شده بر روی زخم‌های حاصل از گزیدگی حشرات موثر است. جوشانده ریشه بارهنگ نیز برای قطع اسهال خونی توصیه شده است.

دم کرده تخم آن نیز نرم کننده سینه، تب بر و ضد دردهای استخوانی است. دانه‌های ریز بارهنگ از غذاهای ناب و مفید پرندگان قفس است. مقداری برگ تازه بارهنگ را به مدت ۵ دقیقه در شیر بجوشانید و سپس مایع حاصل را پس از صاف کردن و سرد شدن بر روی پوست صورت بمالید تا ناراحتی‌های ناشی از تاثیر گرما و اشعه خورشید بر روی پوست نیز از بین می‌رود. نوشیدن جوشانده و شربت بارهنگ هر روز ۳ فنجان برای درمان درد معده و کم خونی مفید است هم چنین برای سوزش معده و ترش کردن معده مفید است.

72- *Plantago major* L.

نام محلی: بارتنگ نام فارسی: بارهنگ

مشخصات گیاه: گیاهی چند ساله، کوتاه یا متوسط تا بلند، بدون ساقه، بدون کرک یا دارای کرک‌های پراکنده، دارای ریزوم، برگ‌ها طوقه‌ای، خیزان یا افراشته، دمبرگ‌دار، پهنک بیضی-تخم مرغی، با حاشیه صاف یا کنگره‌ای - دندان‌های، خشک یا کمی شکننده، بدون کرک یا دارای کرک‌های پراکنده به طول ۵ تا ۳۱ و پهنای ۴ تا ۶ و به ندرت ۸ سانتیمتر، دارای ۳ تا ۷ رگبرگ مشخص، دمگل آذین افراشته، سنبله استوانه‌ای باریک، کپسول تخم مرغی، گوشه دار.



اطلاع دهنده‌ها: سید جلال موسوی، حوریه رضازاده، محمد الندانی حرفه: کشاورز، خانه دار، کشاورز

فرم رویشی: همی کریپتوفیت کوروتیپ: چندین ناحیه‌ای

محل جمع آوری: استان مازندران، جنوب ساری، پارک ملی کیاسر، روستای آتنی، ۱۴۰۸ متر،

" ۳۴' ۳۳° E: و " ۳۹' ۰۷° N: - قربانی و قلی پور

کاربر گیاه: دارویی قسمت مورد استفاده: ریشه، برگ، دانه، میوه

خواص درمانی: درمان تنگی نفس، سرماخوردگی، آسم، سرفه، سینه پهلو، درمان کمردرد، تب بر، تصفیه

خون، ضد اسهال، ضد دردهای استخوانی و ضد اسهال خونی درمان دردهای معده، دردهای گلو

شیوه مصرف: از جوشانده و یا دم کرده دانه گیاه برای درمان بیماری‌ها استفاده می‌شود. برگ‌های

بارهنگ را می‌توان به صورت ضماد به روی جراحات و یا جای گزیدن زنبور و حشرات قرارداد. این کار به

بهبود جای زخم کمک می‌کند. برگ‌های تازه و خرد شده آن برای زخم‌هایی که دیر التیام می‌یابند و

مالیدن برگ‌های تازه له شده بر روی زخم‌های گزیدگی حشرات موثر است. دم کرده تخم آن نرم کننده

سینه، تب بر و ضد دردهای استخوانی است. دانه‌های ریز بارهنگ از غذاهای ناب و مفید پرندگان قفس

است.

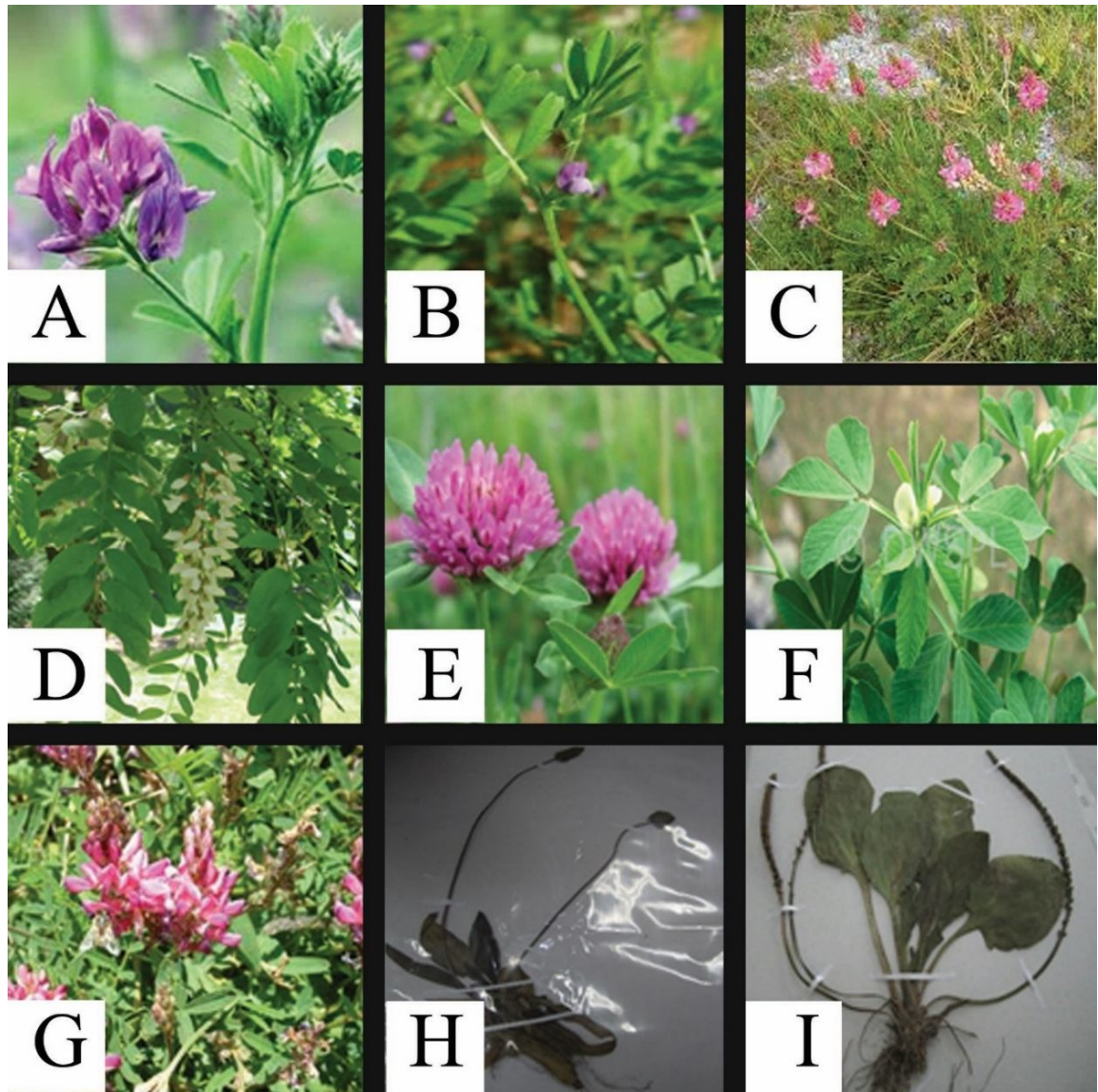
مقداری برگ تازه بارهنگ را به مدت ۵ دقیقه در شیر جوشانده و سپس مایع حاصل را پس از صاف

کردن و سرد شدن بر روی پوست صورت می‌مالند تا ناراحتی‌های ناشی از تاثیر گرما و اشعه خورشید بر

روی پوست نیز از بین برود.

نوشیدن جوشانده و شربت بارهنگ هر روز ۳ فنجان برای درمان درد معده و کم خونی مفید است هم

چنین برای سوزش معده و ترش کردن معده مفید است.



شکل ۴-۱۷ : **A-** *Coronilla varia* **B-** *Lathyrus vernus* **C-** *Onobrychis* **D-** *Robinia Pseudoacacia*
E- *Trifolium Pratense* **F-** *Trigonella foenum-graecum* **G-** *Vicia crocea*
H- *Plantago lanceolata* **I-** *Plantago major*



Poaceae Family

گیاهان تیره گندم

73- *Hordeum vulgare* L.

نام محلی: جو نام فارسی: جو

مشخصات گیاه: گیاهی است علفی و یک ساله که ارتفاع آن بسته به انواع مختلف آن تا یک متر می‌رسد. برگ‌های آن متناوب و باریک و دراز و به رنگ سبز تیره می‌باشد. جو از نظر کاشت به دو دسته تقسیم می‌شود: جو بهاره و جو پاییزه، جو بهاره در بهار کشت می‌شود و احتیاج به سرمای زمستان ندارد و قبل از زمستان دانه می‌دهد در حالی که جو پاییزه در پاییز کشت می‌شود و محتاج سرمای زمستان است.

اطلاع دهنده‌ها: یارعلی گلی، امرا... سادات پور، فاطمه اسدی حرفه: کشاورز، کشاورز، خانه‌دار

فرم رویشی: تروفیت کوروتیپ: چند ناحیه‌ای

محل جمع آوری: استان مازندران، جنوب ساری، پارک ملی کیاسر، روستای بندبن،
۱۱۱۴ متر، "۷۳ ۳۱' E: ۵۳° و "۱۴ ۰۶' N: ۳۶° - قربانی و قلی پور

کاربرد گیاه: دارویی، خوراکی، علوفه دام و طیور قسمت مورد استفاده: میوه و دانه

خواص درمانی: کاهنده چربی و قند خون، لاغر کننده، تصفیه کننده خون، جو طبع سرد و خشک دارد برای کاهش تب از جوشانده جو استفاده می‌کنند برای بیماری‌های کبدی این جوشانده مفید است. برای کم خونی خوردن جو مفید است. از سفید شدن مو جلوگیری می‌کند-پایین آورنده کلسترول شیوه مصرف: خام و پودر، سوپ جو برای لاغر شدن مفید است. برای درمان زخم‌های بدخیم، آرد جو را با زرده تخم مرغ مخلوط کرده و روی زخم می‌مالند. همچنین جوشانده جو برای درمان اسهال مفید است. این جوشانده جو برای تنگی نفس مفید است و همچنین برای اختلالات کلیه مفید است. نان جو بر نان گندم ارجحیت دارد ولی مواد مغذی از گندم کم‌تر است. در قدیم از جو برای سقط جنین استفاده می‌شد.



74- *Setaria glauca* (L.) P.Beauv.

Recently: *Pennisetum glaucum* (L.) R.Br.

نام محلی: گرس نام فارسی: ارزنی، گاورس

مشخصات گیاه: گیاهی یکساله، ساقه ها بند بند، راست، برگها متناب و دارای غلاف، زیانک و پهنک، کم و زرد، پهن، صاف با حاشیه‌هایی که اغلب زبر و نا صافند، به طول ۳۰-۵ سانتیمتر. گل آذین استوانه‌ای، متراکم، راست، سنبله، زرد رنگ، گندمه یک دانه‌ای، ناشکوفه.

اطلاع دهنده‌ها: محمد الندانی، آقا مار رضازاده، فاطمه اسدی حرفه: کشاورز، ماما، خانه‌دار

فرم رویشی: تروفیت کوروتیپ: چندین ناحیه‌ای

محل جمع آوری: استان مازندران، جنوب ساری، پارک ملی کیاسر، روستای بندبن،

۱۱۱۴ متر، "۳۱' ۳۱" E: ۵۳° و "۱۴' ۰۶" N: ۳۶° - قربانی و قلی پور

کاربرد گیاه: خوراکی، دارویی، خوراک دام قسمت مورد استفاده: دانه، اندام هوایی

خواص درمانی: تب بر، چاق کننده انسان و دام، ضد اسهال، مدر ولی نفخ آور

شیوه مصرف: دانه و آرد دانه آن در شیرینی پزی و پخت نان استفاده می‌شود. با دانه آن آش یا پلو درست کرده و مصرف می‌کنند که ضد اسهال، تب بر و چاق کننده ولی نفخ آور است و پایین آورنده قند خون می‌باشد. اندام هوایی و دانه گیاه خوراک دام نیز هست.

75- *Triticum aestivum* L.

نام محلی: گندم نام فارسی: گندم

مشخصات گیاه: گیاهی علفی، تک لپه و یک ساله می‌باشد. گل آذین سنبله‌ای دارد. از هر گره آن معمولاً ۱ سنبله متشکل از ۲ گلوم و ۳ گلچه بوجود می‌آید. گاهی تعداد گلچه ها به ۹ هم می‌رسد. دانه گرده بین دو پوشش قاشق مانند به نامهای پوشک بیرونی (لما) و پوشک درونی (پالئا) قرار گرفته است.



برگهای گندم مانند برگهای سایر غلات (به جز ذرت و سورگوم)، نازک و کم عرض بوده و زبانه‌های کوچکی دارند، میوه گندم با توجه به رقم آن، ۳ تا ۱۰ میلی‌متر طول و ۳ تا ۵ میلی‌متر هم قطر دارد.

اطلاع دهنده‌ها: نذری رضی، کریم سلطانی، نجیبه موسوی **حرفه:** گیاهان دارویی، معمار، دامدار

فرم رویشی: تروفیت **کورتیپ:** چند ناحیه‌ای

محل جمع آوری: استان مازندران، جنوب ساری، پارک ملی کیاسر، روستای آتنی، ۱۴۰۸ متر،

" ۳۴° ۳۳' E و " ۳۹° ۰۷' N - قربانی و قلی پور

کاربرد گیاه: دارویی، خوراکی، علوفه دام **قسمت مورد استفاده:** کل اندام گیاه

خواص درمانی: مفید در رفع سوختگی‌ها، مفید برای رفع لک و کک و مک

شیوه مصرف: پودر، ضماد، ماسک صورت، از آرد گندم برای تهیه نان استفاده می‌شود. از جوانه گندم برای درست کردن سمنو استفاده می‌کنند، سوپ گندم، حریره گندم با شکر و بادام برای اطفال مفید است. گندم با توجه به اینکه غذای کاملی است جلوی سرطان روده را می‌گیرد.

76- *Zea mays* L.

نام محلی: کول گندم **نام فارسی:** ذرت، بلال

مشخصات گیاه: گیاهی علفی، یک ساله، تک لپه‌ای و ساقه بلندی است. برگ‌های آن بصورت متناوب و به صورت افتاده در دو طرف ساقه قرار گرفته‌اند. زاویه بین برگ و ساقه، ۹۰ درجه می‌باشد، در اوایل رشد گیاه، بعضی از یاخته‌های موجود در بخش بالایی ساقه اصلی ذرت از شاخه‌های فرعی متمایز می‌شود. در انتهای این شاخه‌ها، میوه گیاه به نام عمومی بلال بوجود می‌آید که در واقع، گل ماده گیاه ذرت است. این شاخه‌ها میان گره‌های بسیار کوتاهی دارند که از این گره‌ها برگ‌های تغییر شکل یافته‌ای بوجود می‌آید که همدیگر و بلال را می‌پوشانند. بیرونی‌ترین این برگ‌ها، برگ‌ها، برگ‌ها است کامل که غلاف، زبانک، گوشواره و



پهنک دارد. اما برگ‌های زیرین غیر کامل اند. موقعی که ارتفاع ساقه ذرت به ۸۰ تا ۱۲۰ سانتیمتر رسید، کلاله‌های ابریشم مانند یا کاکل ذرت به تعداد دانه‌های ذرت موجود در بلال، نمایان می‌شوند.

اطلاع دهنده‌ها: سید جلال موسوی، امرا... سادات پور، فاطمه اسدی حرفه: کشاورز، کشاورز، خانه‌دار

فرم رویشی: تروفیت کوروتیپ: چند ناحیه‌ای

محل جمع آوری: استان مازندران، جنوب ساری، پارک ملی کیاسر، روستای بندبن،

۱۱۱۴ متر، "۷۳' ۳۱" E: ۵۳° و "۱۴' ۰۶" N: ۳۶° - قربانی و قلی پور

کاربرد گیاه: دارویی، خوراکی، علوفه دام قسمت مورد استفاده: اندام هوایی، بذر

خواص درمانی: درمان لک و جوش پوستی، رفع چین و چروک

شیوه مصرف: پودر، ماسک صورت.

Polygonaceae Family

گیاهان تیره علف هفت بند

77- *Rumex acetosa* L.

نام محلی: تپا نام فارسی: ترشک باغی

مشخصات گیاه: گیاه بزرگ و پایایی است با ریزوم ضخیم و منشعب که سطح داخلی آن زرد رنگ است. برگ‌های آن به شکل قلب به طول ۵۰ سانتیمتر و عرض ۲۰ سانتیمتر با دم برگ‌های دراز است. ساقه آن تا ۱ متر طول دارد و گل‌های کوچک سبز تا زرد رنگی به شکل خوشه‌های افشان و متراکم روی آن قرار دارد.

اطلاع دهنده‌ها: کلثوم خواستی، روح... رضا زاده، رستم قدبنان حرفه: خانه‌دار، دامدار، دامدار

فرم رویشی: ژئوفیت کوروتیپ: ایران-تورانی



محل جمع آوری: استان مازندران، جنوب ساری، پارک ملی کیاسر، روستای واوسر، ۲۰۴۲ متر،

" ۲۱' ۴۲° E: ۵۳° و " ۵۲' ۰۷° N: ۳۶° - قربانی و قلی پور

کاربرد گیاه: علوفه دام، دارویی

قسمت مورد استفاده: کل اندام گیاه

مصرف دارویی: رفع سرما خوردگی و حالت تهوع

شیوه مصرف: دارویی خام و دم کرده

Punicaceae Family

گیاهان تیره انار

Recently: Lythraceae

78- *Punica granatum* L.

نام فارسی: انار

نام محلی: انار

مشخصات گیاه: درختچه هایی با ارتفاع ۲ متر، شاخه های جوان خار دارند. برگ ها اغلب متقابل و گاهی در شاخه های کشیده متناوب و به صورت گروهی در شاخه های کوتاه به شکل نیزه ای مایل به تخم مرغی که ۳-۸ سانتیمتر طول دارند و حاشیه برگ صاف است. برگ ها خشک، سخت و به رنگ سبز روشن، گل ها قیفی یا چرخی شکل، گل ها بدون پایک به ساقه متصل و به رنگ قرمز مرجانی که ۳ سانتیمتر پهنا دارند، میوه گرد و ۱۲-۲ سانتیمتر قطر دارند که کاسه گل آن پایا و به رنگ قرمز مایل به زرد است.

اطلاع دهنده ها: رستم قدبنان، تقی آباد، کبری رستمی

حرفه: دامدار، سفید کار، کشاورز

کورو تیپ: یورو-سیبری، مدیترانه ای، ایران - تورانی

فرم رویشی: فانروفیت

محل جمع آوری: استان مازندران، جنوب ساری، پارک ملی کیاسر، روستای واوسر، ۲۰۴۲ متر،

" ۲۱' ۴۲° E: ۵۳° و " ۵۲' ۰۷° N: ۳۶° - قربانی و قلی پور

قسمت مورد استفاده: میوه

کاربرد گیاه: دارویی، رنگرزی، خوراکی



خواص درمانی: تنظیم قند و فشارخون، التیام لثه، درمان زخم، ضد اسهال

شیوه مصرف: میوه انار را استفاده می کنند و هم چنین از آب انار هم استفاده می کنند که خواص بالا را دارد. از دانه های انار در بعضی غذاها استفاده می کنند. با میوه انار رب انار می پزند که برای تنظیم فشار و قند خون از آن استفاده می کنند و نیز در انواع غذاها از آن به عنوان چاشنی استفاده می کنند. میوه گیاه قابض بوده و در درمان اسهال مورد استفاده می باشد.

پوست انار را جوشانده و عصاره آن را برای درمان و التیام زخم استفاده می کنند. نیز بعد از کشیدن دندان با این آب غرغره کرده باعث التیام لثه می شود و از آب پوست انار و گردو در رنگرزی استفاده می کنند.

Ranunculaceae Family

گیاهان تیره آلاله

79- *Ranunculus* sp.

نام فارسی: آلاله

نام محلی: آلاله

مشخصات گیاه: گیاهی چند ساله، این گیاه در حال رشد به ۴۵ سانتیمتر بلندی می رسد. دارای ساقه های ساده و یا پرشاخه است. برگ های پایینی آن سه لوب دارند و برگ های بالاتر آن بر روی ساقه عمیق تر می باشند. در اوایل تابستان گل می دهد.

اطلاع دهنده ها: فاطمه آباد، حوریه رضازاده، محمد الندانی **حرفه:** کشاورز، خانه دار، کشاورز

فرم رویشی: همی کریپتوفیت **کورتیپ:** ناحیه ایران-تورانی و مدیترانه ای

محل جمع آوری: استان مازندران، جنوب ساری، پارک ملی کیاسر، روستای واوسر، ۲۰۴۲ متر،

" ۲۱' ۴۲" E: ۵۳° و " ۵۲' ۰۷" N: ۳۶° - قربانی و قلی پور

قسمت مورد استفاده: بخش هوایی

کاربرد گیاه: خوراکی



شیوه مصرف: گیاه را چیده و خشک می‌کنند، سپس الک کرده در برنج استفاده می‌کنند. باید آن را خشک کرد در غیر این صورت مزه تلخی دارد و سمی می‌باشد.

Rhamnaceae Family

گیاهان تیره عناب

80- *Paliurus spina-christi* Miller

نام فارسی: سیاه تلو

نام محلی: اسکلیم تلی

مشخصات گیاه: درختچه‌های خاردار که در مناطق بومی خود تا ۵ متر ارتفاع دارند. شاخه‌های جوان دارای کرک‌های ریز و نرم خاردار هستند. برگ‌ها تخم مرغی تا گرد که ۲-۴ سانتیمتر طول و به مقدار کم یا کامل دنداندارند، سطح فوقانی برگ سبز تیره و در سطح تحتانی رگبرگ کرکدار است، گل‌ها زرد مایل به سبز هستند. میوه‌ها گوشت آلود و چوبی است که ۲-۳ سانتیمتر پهنا دارد.

اطلاع دهنده‌ها: رستم قدبنان، تقی آباد، سیده زهرا موسوی **حرفه:** دامدار، سفیدکار، کشاورز

کورتیپ: چندین ناحیه‌ای

فرم رویشی: فانروفیت

محل جمع آوری: استان مازندران، جنوب ساری، پارک ملی کیاسر، روستای آتنی، ۱۴۰۸ متر،

مختصات: E: ۵۳° ۳۳' ۳۴" و N: ۳۶° ۰۷' ۳۹" - قربانی و قلی پور

کاربرد گیاه: صنعتی، سوخت و هیزم، خوراک دام **قسمت مورد استفاده:** چوب، برگ و میوه

شیوه مصرف: از چوب گیاه در نجاری و صنایع چوبی استفاده می‌شود. همچنین برای تهیه سوخت و هیزم چوب مناسبی دارد. برگ‌ها و میوه‌های گیاه برای خوراک دام استفاده می‌شود.



Rosaceae Family

گیاهان تیره گلسرخ

81- *Cerasus avium* (L.) Moench

نام فارسی: گیلاس

نام محلی: گیلاس

مشخصات گیاه: درخت بدون خار به ارتفاع ۲۰-۳ متر، برگ‌ها بزرگ، متناوب به طول ۱۵-۸ سانتیمتر، گل آذین دیهیم، گل‌ها به رنگ سفید، بادمگل فرعی، با ۵ کاسبرگ و ۵ گلبرگ جدا، میوه شفت کروی، به رنگ قرمز یا زرد.

اطلاع دهنده‌ها: رستم قدبنان، تقی آباد، معصومه موسوی حرفه: دامدار، سفید کار، کشاورز

کورو تیپ: ناحیه ارو سیبری

فرم رویشی: فانروفیت

محل جمع آوری: استان مازندران، جنوب ساری، پارک ملی کیاسر، روستای عالی کلا، ۱۸۲۵ متر،

" ۴۱' ۳۹" E: ۵۳° و " ۵۸' ۱۱" N: ۳۶° - قربانی و قلی پور

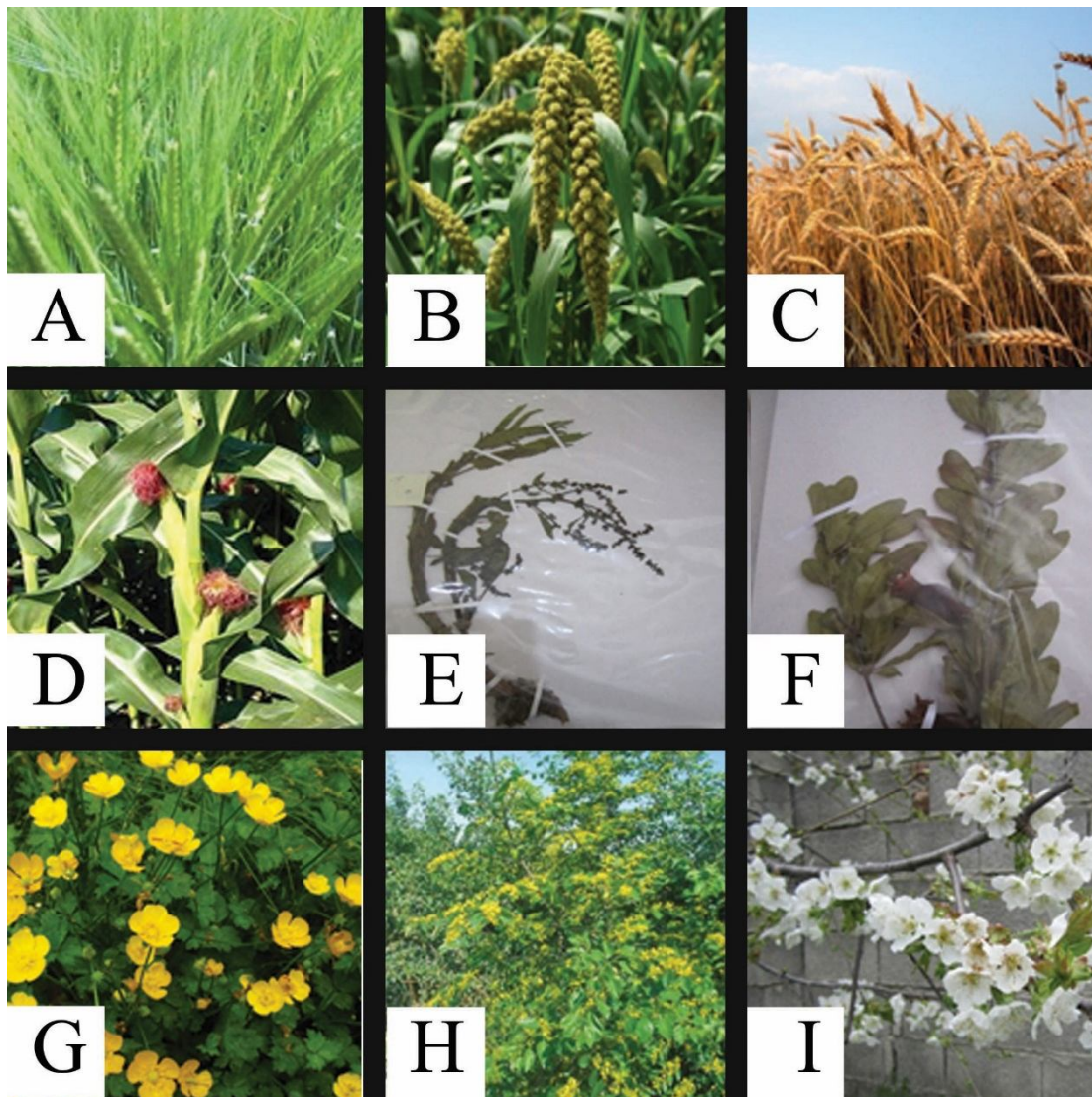
قسمت مورد استفاده: میوه

کاربرد گیاه: خوراکی، دارویی

مصرف دارویی: درمان یبوست، مسکن اعصاب، دفع سموم بدن، ملین، خون راتصفیه کرده و معده را

تمیز می‌کند

شیوه مصرف: میوه این درخت به صورت تازه و خام مصرف می‌شود و نیز از آن مرتباً نیز تهیه می‌کنند.



شکل ۴-۱۸ : A- *Hordeum vulgare* B- *Setaria glauca* C- *Triticum aestivum* D- *Zea mays*
 E- *Rumex acetosa* F- *Punica granatum* G- *Ranunculu* sp. H- *Paliurus spina-christi*
 I- *Cerasus avium*



82- *Cerasus microcarpa* (C.A.Mey) Boiss.

Recently: *Prunus microcarpa* C.A.Mey.

نام محلی: آبدو نام فارسی: آلبالوی دانه ریز

مشخصات گیاه: درختچه، افراشته یا دارای شاخه‌های پایین‌گرا یا خوابیده روی زمین، تا ارتفاع ۳ متر، بدون خار یا گاهی شاخه‌های کوتاه داری خارهای محدود، شاخه‌های جوان کرک دار تا حدودی آلبالویی رنگ. برگ‌ها به شکل‌های مختلف، تقریباً دایره‌ای، بیضی، تخم مرغی تا واژ تخم مرغی یا گاهی تخم مرغی نیزه‌ای. میوه شفت، معمولاً تخم مرغی و گاهی کروی، سیاه، سرخ، نارنجی و یا زرد، هسته نرم تا حدودی ناوی شکل.

اطلاع دهنده‌ها: نذری رضی، محمد الندانی، نجیبه موسوی **حرفه:** گیاهان دارویی، کشاورز، دامدار

فرم رویشی: فانروفیت **کورتیپ:** ناحیه ایران تورانی

محل جمع آوری: استان مازندران، جنوب ساری، پارک ملی کیاسر، روستای عالی کلا، ۱۸۲۵ متر،

" ۴۱' ۳۹" E: ۵۳° و " ۵۸' ۱۱" N: ۳۶° - قربانی و قلی پور

کاربرد گیاه: دارویی، خوراکی **قسمت مورد استفاده:** میوه

خواص درمانی: کاهش چربی خون

شیوه مصرف: میوه این درخت به صورت تازه و خام مصرف می‌شود و نیز با آن مرتباً درست می‌کنند.

83- *Crataegus microphylla* K.koch.

نام محلی: سرخ ولیگ نام فارسی: ولیک قرمز

مشخصات گیاه: درختچه‌ای دارای خارهای فراوان به طول ۰/۵ تا ۱/۲ سانتیمتر، شاخه‌های جوان بدون کرک، سبز متمایل به قهوه‌ای، برگ‌ها از سایر گونه‌ها کوچکتر، تخم مرغی پهن، دارای سه لوب، گل آذین چتر ساده، دارای ۴ تا ۱۰ گل، میوه قرمز روشن، بیضوی یا گلابی شکل به طول تا ۱۲ میلی متر.



اطلاع دهنده‌ها: کلثوم خواستی، روح ا... رضازاده، رستم قدبنان حرفه: خانه‌دار، دامدار، دامدار

فرم رویشی: فانروفیت کوروتیپ: ناحیه ارو- سیبری

محل جمع آوری: استان مازندران، جنوب ساری، پارک ملی کیاسر، روستای واوسر، ۲۰۴۲ متر،

" ۲۱ ۴۲' ۵۳° E و " ۵۲' ۰۷ ۳۶° N - قربانی و قلی پور

کاربرد گیاه: خوراکی، دارویی قسمت مورد استفاده: میوه

خواص درمانی: مفید برای قلب و معده و ضد یبوست

شیوه مصرف: میوه بصورت خام و پخته شده مصرف می‌شود، ترشی از این میوه تهیه می‌شود که خواص

بالا را دارد.

84- *Crataegus pentagyna* Waldst.& kite ex Wild.

نام محلی: سیو ولیک نام فارسی: ولیک سیاه

مشخصات گیاه: درخت کوچک، به ارتفاع ۳ تا ۸ متر، دارای خارهای پراکنده تا ۱سانتیمتر، برگ‌ها واژ

تخم مرغی تا تخم مرغی پهن، گل آذین دیهیمی دارای گل‌های زیاد، دمگل، هیپانتیوم و سطح خارجی

کاسبرگ‌ها کم و بیش کرک دار، گل‌ها به قطر ۱۲ تا ۱۷ میلی‌متر، میوه سیاه با غشایی مومی، کروی به طول

تا ۱۰ میلی‌متر، دانه ۳ تا ۵ عدد.

اطلاع دهنده‌ها: تقی آباد، روح ا... رضازاده، فاطمه اسدی حرفه: کشاورز، کشاورز، خانه‌دار

فرم رویشی: فانروفیت کوروتیپ: ناحیه اروپا سیبری

محل جمع آوری: استان مازندران، جنوب ساری، پارک ملی کیاسر، روستای واوسر، ۲۰۴۲ متر،

" ۲۱ ۴۲' ۵۳° E و " ۵۲' ۰۷ ۳۶° N - قربانی و قلی پور

کاربرد گیاه: دارویی، خوراکی قسمت مورد استفاده: میوه

خواص درمانی: تصفیه کننده خون، پایین آورنده چربی و فشار خون



شیوه مصرف: میوه آن را به صورت خام و مربا مصرف می‌کنند.

85- *Cydonia oblonga* Mill.

نام محلی: به

نام فارسی: به

مشخصات گیاه: درخت کوچکی است به ارتفاع حداکثر ۵ متر از ۴-۵ سالگی میوه تولید می‌کند و عمر آن به ۵۰ سال می‌رسد. شاخه های جوان، برگ‌ها و پشت میوه از کرک‌های نرم سفید یا خاکستری مایل به قهوه‌ای پوشیده شده است. برگ‌های تخم مرغی یا تقریباً گرد یا بیضی نوک دار با قاعده گرد، گل‌ها در درشت و صورتی مایل به سفید، گل‌ها دارای ۵ کاسبرگ، ۵ گلبرگ و به صورت خود بارورند. گل‌ها در انتهای شاخک‌های برگدار ظاهر می‌شوند. گلبرگ‌ها تخم مرغی شکل هستند. میوه بر حسب رقم گرد، تخم مرغی، گلابی شکل با رنگ زرد طلایی و در بعضی ارقام مایل به سبز و کرک دار است. میوه به دارای گوشت خشک و کرکی است که طعمی ترش و تقریباً گس دارد.

اطلاع دهنده‌ها: عباس صادقی، حوریه رضازاده، محمد الندانی **حرفه:** کشاورز، خانه‌دار، کشاورز

فرم رویشی: فانروفیت

کورتیپ: چند ناحیه‌ای

محل جمع آوری: استان مازندران، جنوب ساری، پارک ملی کیاسر، روستای عالی کلا، ۱۸۲۵ متر،

" ۴۱' ۳۹" E: ۵۳° و " ۵۸' ۱۱" N: ۳۶° - قربانی و قلی پور

کاربرد گیاه: خوراکی، دارویی

قسمت مورد استفاده: برگ، دانه، میوه

خواص درمانی: رافع سرما خوردگی، گلو درد، سرفه، آب ریزش بینی، تقویت کننده قلب و مقوی معده و دستگاه گوارش، رفع سرفه و خشکی سینه

شیوه مصرف: خام و دم کرده، خوردن میوه به تمام خواص بالا را دارد و همچنین دم کرده گل و شکوفه خشک شده به، تقویت کننده قلب و مقوی معده و دستگاه گوارش است. جوشانده دانه به، نرم کننده



سینه است، سرفه و خشکی سینه را برطرف می‌کند. با میوه به مربا و کمپوت درست می‌کنند. به همراه شکر جوشانده برگ درخت به، ورم چشم را مداوا می‌کند.

برای درمان خشکی زبان و دهان مفید است، آفتاب زدگی را با مالیدن لعاب به دانه بر روی پوست درمان میکنند. برای درمان بی خوابی دمکرده گل به را با آب نارنج مخلوط کرده و قبل از رفتن به رختخواب مینوشند.

گرفتن روغن از به: به را تکه تکه کرده و می‌پزند. سپس آب آن را گرفته و با دو برابر وزن آن روغن زیتون مخلوط کرده و آنقدر می‌جوشانند تا تمام آب آن بخار شود و فقط روغن باقی بماند. البته باید دقت کرد که روغن آن نسوزد. این روغن خواص زیر را دارد:

۱- خونریزی ریه را درمان می‌کند ۲- سرگیجه را برطرف می‌کند ۳- برای برطرف کردن زنگ زدن در گوش مفید است. ۴- اسهال را درمان می‌کند ۵- زخم روده‌ها را درمان می‌کند.

86- *Malus orientalis* Uglitzk. ex Juz.

نام محلی: سیب نام فارسی: سیب

مشخصات گیاه: درختی کوچک، تا ارتفاع ۱۰ متر، برگ‌ها مستطیلی، بیضی یا نیزه‌ای، دمبرگ پوشیده از کرک‌های نمدی، یک دوم تا یک چهارم پهنک، گل‌ها به قطر ۴ تا ۵ سانتیمتر، کاسبرگ‌ها مثلثی-نیزه‌ای، پوشیده از کرک، گلبرگ‌ها سفید در قسمت خارجی صورتی، میوه اغلب گرد، کاسبرگ‌ها روی میوه باقی می‌مانند.

اطلاع دهنده‌ها: رستم قدبنان، تقی آباد، آقا مار رضا زاده حرفه: دامدار، سفید کار، ماما

فرم رویشی: فانروفیت کوروتیپ: ناحیه یورو-سیبری



محل جمع آوری: استان مازندران، جنوب ساری، پارک ملی کیاسر، روستای عالی کلا، ۱۸۲۵ متر،

" ۴۱' ۳۹° E: ۵۳° و " ۵۸' ۱۱° N: ۳۶° - قربانی و قلی پور

قسمت مورد استفاده: میوه

کاربرد گیاه: خوراکی، دارویی

خواص درمانی: درمان یبوست

شیوه مصرف: میوه به صورت خام و مربا مصرف می‌شود.

87- *Mespilus germanica* L.

نام محلی: گندیس، گندیز نام فارسی: ازگیل جنگلی

مشخصات گیاه: درختچه به ارتفاع ۲ تا ۳ متر، خاردار، خارها حدود یک سانتیمتر، شاخه‌های جوان

پوشیده از کرک‌های بلند در اوایل رشد که بعدها از بین می‌رود. برگ‌ها نیزه‌ای، گل‌ها منفرد به قطر ۳ تا

۴ سانتیمتر، کاسبرگ‌ها نیزه‌ای، بلندتر از گلبرگ‌ها، میوه غضروفی، کروی یا گلابی شکل، کاسبرگ‌ها در

حالت میوه به صورت تاجی در قسمت فوقانی میوه باقی می‌ماند. فصل گل دهی بهار.

اطلاع دهنده‌ها: کلثوم خواستی، روح ا... رضا زاده، رستم قدبنان حرفه: خانه دار، دامدار، دامدار

فرم رویشی: فانروفیت کوروتیپ: ناحیه یورو-سیبری

محل جمع آوری: استان مازندران، جنوب ساری، پارک ملی کیاسر، روستای واوسر، ۲۰۴۲ متر،

" ۲۱' ۴۲° E: ۵۳° و " ۵۲' ۰۷° N: ۳۶° - قربانی و قلی پور

قسمت مورد استفاده: برگ، میوه

کاربرد گیاه: دارویی، خوراکی

خواص درمانی: درمان اسهال، تب بر، تنظیم قند، چربی و فشار خون، درمان آبسه، برفک و سالک

شیوه مصرف: میوه بصورت خام و ترش مصرف می‌شود و برگ کندس به صورت جوشانده برای درمان

اسهال و تب به کار می‌رود. از جوشانده برگ ازگیل برای درمان آبسه‌های دهان و گلو و برفک و سالک و



ورم گلو استفاده می‌شود. میوه آن ملین است. برگ آن قابض و به صورت غرغره در رفع آفت و التهاب گلو استفاده می‌شود. دانه گیاه ضد سنگ‌های کلیه است.

88- *Prunus divaricata* Ledeb.

نام محلی: هلی

نام فارسی: آلوچه

مشخصات گیاه: درختچه یا درخت کوچک، به ارتفاع تا ۱۰ متر، بدون خار یا کمی خاردار، خزان کننده، برگ‌ها تخم مرغی، حاشیه هلالی-اره ای، دمبرگ تا ۲ سانتیمتر، بدون غده، گل‌ها منفرد، به ندرت ۲ تایی، قبل از برگ‌ها ظاهر می‌شوند، میوه شفت، آویزان، کروی تا تخم مرغی-کروی، قرمز تا بنفش، هسته صاف و نرم تا کمی زبر، فصل گل دهی اوایل بهار.

اطلاع دهنده‌ها: نذری رضی، محمد الندانی، نجیبه موسوی **حرفه:** گیاهان دارویی، کشاورز، دامدار

فرم رویشی: فانروفیت

کورو تیپ: ناحیه ایران- تورانی و ارو- سیبری

محل جمع آوری: استان مازندران، جنوب ساری، پارک ملی کیاسر، روستای عالی کلا، ۱۸۲۵ متر،

" ۴۱' ۳۹" E و " ۵۸' ۱۱" N: ۳۶° - قربانی و قلی پور

کاربرد گیاه: دارویی، خوراکی

قسمت مورد استفاده: میوه

خواص درمانی: تنظیم فشار و قند خون

شیوه مصرف: میوه آن هم به صورت خام و هم به صورت ترشی مصرف می‌شود.



89- *Pyrus boissieriana* Buhse

نام محلی: تلکا

نام فارسی: گلابی وحشی

مشخصات گیاه: درختچه یا درخت کوچک، تا ۵ متر ارتفاع، به ندرت خاردار، بدون کرک، برگها دایره ای-تخم مرغی، تخم مرغی پهن و یا دایره ای، نوک کند یا گاهی منقارک دار، قاعده گرد و گاهی قلبی شکل، حاشیه ارّه‌ای، دمبرگ بلند و اغلب طویل تر از برگ، گل آذین دیهیمی، پر گل، کمی کرک دار، میوه کروی یا گلابی شکل به قطر یک سانتیمتر، قرمز مایل به سیاه، دارای خال های سفید، فصل گل دهی بهار

اطلاع دهنده‌ها: محمد الندانی، آقا مار رضازاده، جعفر جعفری **حرفه:** کشاورز، ماما، باغدار

فرم رویشی: فانروفیت

کورتیپ: ناحیه یورو-سیبری

محل جمع آوری: استان مازندران، جنوب ساری، پارک ملی کیاسر، روستای عالی کلا، ۱۸۲۵ متر،

" ۴۱ ۳۹' ۵۳° E و " ۵۸ ۱۱' ۳۶° N - قربانی و قلی پور

کاربرد گیاه: خوراکی، خوراک دام، صنعتی

قسمت مورد استفاده: میوه، برگ

شیوه مصرف: میوه مصرف خوراکی دارد. برگها به مصرف خوراک دام می‌رسد، از چوب آن در تجاری استفاده می‌شود

90- *Rosa damascena* Herrm.

نام محلی: گل محمدی

نام فارسی: گل محمدی

مشخصات گیاه: درختچه‌ای چند ساله، دارای شاخه‌های گل دهنده، تیغ دار، استوانه‌ای شکل، بدون شیار و دارای برگ‌های مرکب شانه‌ای، که دارای ۳-۵ برگچه متقابل دنداندار می‌باشد. رگبرگ های پشت برگ مشخص و درهم رفته، برگچه چرمی و بیضی شکل، نوک تیز به طول ۳-۵ سانتیمتر، بر بروی برگها صاف و سبز و پشت آنها سبز کمرنگ و دمبرگ هایش خزی و نمدی است و با کرک‌های غده‌ای و پوشیده شده تا انتهای جام گل کشیده شده است. گل‌ها به صورت صورتی خوش رنگ با ۳۲ گل برگ صورتی مشابه و یک دست که در اوایل صبح شروع به ظاهر شدن می‌کنند. کاسبرگ ها به تعداد ۵ عدد که



حداقل ۳ تایی آنها دارای زوائد بزرگی در لبه‌ها هستند. پرچم‌ها زرد رنگ به تعداد حدود ۱۰۰ عدد در ترکیب گل وجود دارند. میوه آن پس از ریزش گلبرگ‌ها گوشتی گرد و یا تخم مرغی به طول ۱.۵ سانتیمتر که در داخل برجستگی کوزه‌ای شکل زیر گلبرگ‌ها قرار دارد. زمان باز شدن گلها در اوایل فروردین تا اردیبهشت می‌باشد و در هر منطقه مدت زمان باز شدن گلها ۳۰ تا ۲۰ روز طول می‌کشد. دوام گل حداکثر یک روز بوده و بعد از آن رنگ صورتی خوش رنگ گلبرگ‌ها به سفید می‌گراید و با اندک نسیمی گلبرگ‌ها پرپر شده و می‌ریزند.

اطلاع دهنده‌ها: کلثوم خواستی، روح ا... رضازاده، رستم قدبنان **حرفه:** خانه دار، دامدار، دامدار

فرم رویشی: فانروفیت **کورتیپ:** چند ناحیه‌ای

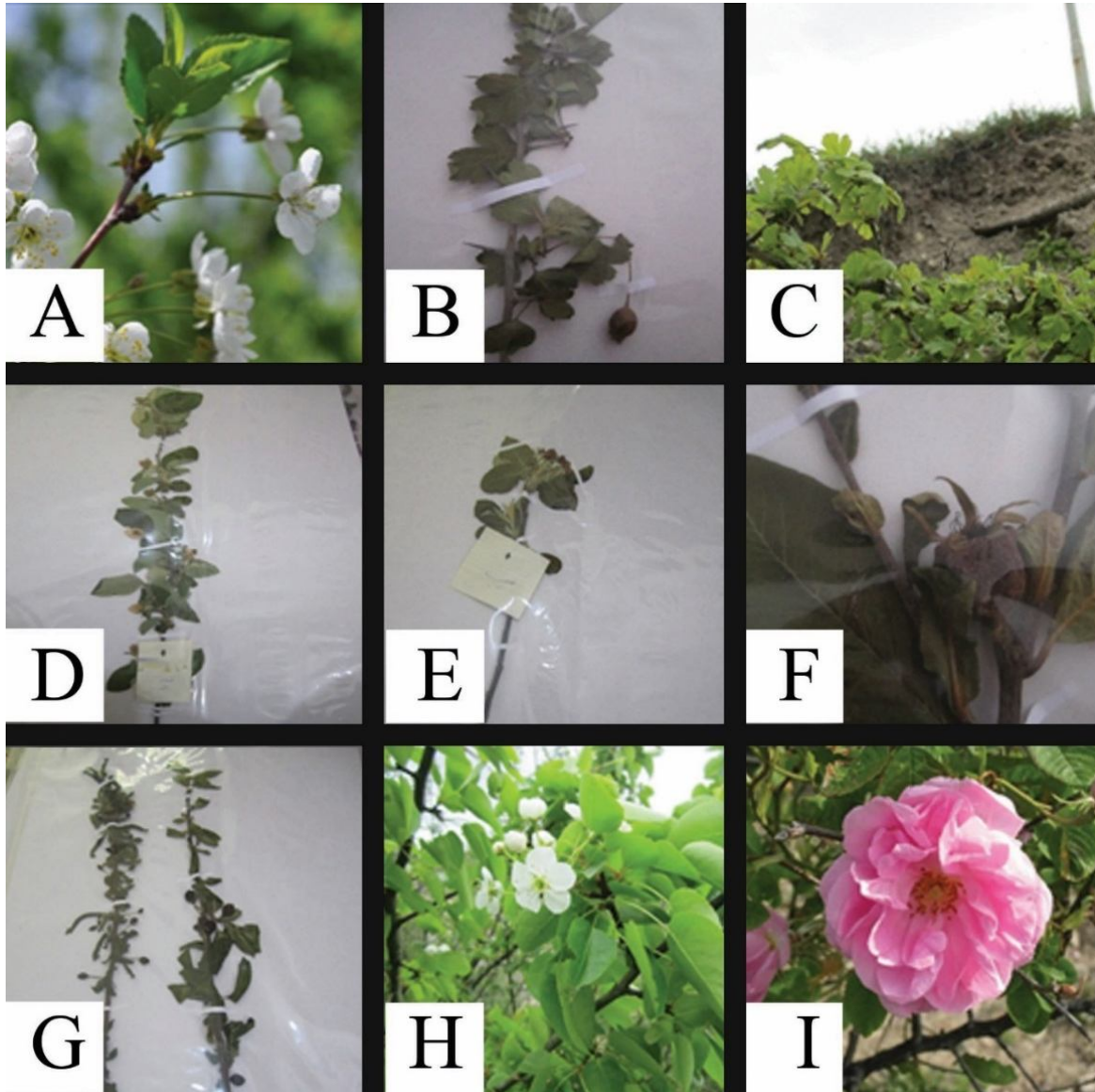
محل جمع آوری: استان مازندران، جنوب ساری، پارک ملی کیاسر، روستای واوسر، ۲۰۴۲ متر،

" ۲۱ ۴۲ ° ۵۳ E و " ۵۲ ۰۷ ° ۳۶ N - قربانی و قلی پور

کاربرد گیاه: دارویی، زینتی **قسمت مورد استفاده:** غنچه و گل

خواص درمانی: آرام بخش، مقوی قلب، مفید در رفع زخم معده و یبوست مزاج

شیوه مصرف: عرق و دم کرده



شکل ۴-۱۹ : A- *Cerasus microcarpa* B- *Crataegus microphylla* C- *Crataegus pentagyna*
D- *Cydonia oblonga* E- *Malus orientalis* F- *Mespilus germanica* G- *Prunus divaricata*
H- *Pyrus boissieriana* I- *Rosa damascena*



91- *Rubus hyrcanus* Juz.

نام محلی: تمش

نام فارسی: تمشک خزری

مشخصات گیاه: درختچه، شاخه‌ها تا حدودی زاویه دار و کرکدار، خارها ریز، اندک و خمیده، شاخه‌های جوان دارای کرک‌های بلند، برگ‌ها ۳ تا ۵ قسمتی، برگچه فوقانی واژ تخم مرغی، نوک باریک، قاعده گرد یا تا حدودی قلبی شکل، دمبرگچه بلند و کرک دار، برگچه‌های کناری دارای دمبرگچه‌های بسیار کوتاه، گل آذین کم گل پوشیده از کرک، بدون غده، اغلب بدون خار یا با تعداد بسیار کمی خار، گلبرگ‌ها سفید، بسیار بلند تر از کاسبرگ‌ها، برچه‌ها بدون کرک، میوه گرد، فصل گل دهی اواخر بهار تا اواخر تابستان
اطلاع دهنده‌ها: میترا رضی، حوریه رضازاده، محمد الندانی حرفه: پرستار، خانه دار، کشاورز

فرم رویشی: فانروفیت

کورتیپ: ناحیه یورو-سیبری

محل جمع آوری: استان مازندران، جنوب ساری، پارک ملی کیاسر، روستای واوسر، ۲۰۴۲ متر،

" ۲۱' ۴۲" E و " ۵۲' ۰۷" N - قربانی و قلی پور

کاربرد گیاه: دارویی، خوراکی

قسمت مورد استفاده: میوه، ریشه

خواص درمانی: درمان قند و فشار خون، مسهل، درمان قارچ لای انگشتان دست و پا

شیوه مصرف: جوشانده ریشه برای تنظیم قند و فشار خون مصرف می‌شود. میوه گیاه به مصارف تغذیه به صورت خام و یا پخته و یا تهیه شربت و مربا می‌رسد. از میوه رسیده گیاه شربت تهیه کرده که جهت رفع اسهال کودکان استفاده می‌شود. برای درمان قارچ، میوه گیاه را کوبیده در محل قارچ می‌گذارند.

92- *Rubus persicus* Boiss.

نام محلی: تمش

نام فارسی: تمشک

مشخصات گیاه: درختچه، شاخه‌ها زاویه دار، دارای خارهای درشت و فراوان، شاخه‌های جوان دارای کرک‌های کوتاه گاهی همراه با مو. برگ‌ها ۳ تا ۵ قسمتی، سطح فوقانی برگ سبز، سطح تحتانی برگ



سفید. برگچه‌ها تخم مرغی، نوک کشیده، قاعده گرد، دمبرگچه انتهایی بلندتر از دمبرگچه‌های کناری، تیغ دار، گوشوارک خطی، در حاشیه مژه دار، شاخه‌های گل دهنده پوشیده از کرک و مو، دارای تیغ‌های درشت خمیده، کاسبرگ‌ها تخم مرغی، گلبرگ‌ها سفید، فصل گل دهی اواخر بهار تا اواخر تابستان

اطلاع دهنده‌ها: کلثوم خواستی، روح ا... رضا زاده، رستم قدبنان **حرفه:** خانه‌دار، دامدار، دامدار

فرم رویشی: فانروفیت **کورو تیپ:** ناحیه یورو-سیبری

محل جمع آوری: استان مازندران، جنوب ساری، پارک ملی کیاسر، روستای واوسر، ۲۰۴۲ متر،

" ۲۱' ۴۲" E و " ۵۲' ۰۷" N - قربانی و قلی پور

کاربرد گیاه: دارویی، خوراکی **قسمت مورد استفاده:** میوه، ریشه

خواص درمانی: درمان قند و فشار خون، مسهل، درمان قارچ لای انگشتان دست و پا

شیوه مصرف: جوشانده ریشه برای تنظیم قند و فشار خون مصرف می شود. میوه گیاه به مصارف تغذیه به صورت خام و یا پخته و یا تهیه شربت و مربا می‌رسد. از میوه رسیده گیاه شربت تهیه کرده که جهت رفع اسهال کودکان استفاده می‌شود. برای درمان قارچ، میوه گیاه را کوبیده در محل قارچ می‌گذارند.

Scrophulariaceae Family

گیاهان تیره گل میمون

93- *Rhynchospora elephas* (L.) Griseb.

نام محلی: گل فیل **نام فارسی:** سر فیلی

مشخصات گیاه: گل فیل از خانواده گل میمونی می‌باشد که گلی است زرد رنگ و بسیار زیبا به شکل خرطوم فیل که به همین جهت به آن گل فیلی گویند. موسم گل دهی آن در اوایل فروردین ماه بوده و به فراوانی در چمنزارها و حاشیه باغ‌ها و جاده‌ها و مناطق جلگه‌ای شمال ایران می‌روید.



اطلاع دهنده‌ها: حسین حیاتی، کبری رستمی، فاطمه اسدی **حرفه:** کشاورز، کشاورز، خانه‌دار

فرم رویشی: تروفیت **کورتیپ:** ناحیه یورو-سیبری و ایران تورانی

محل جمع آوری: استان مازندران، جنوب ساری، پارک ملی کیاسر، روستای لنگر، ۱۵۰۹ متر،

" ۳۴ ۳۷' ۵۳° E و " ۱۴ ۱۲' ۳۶° N - قربانی و قلی پور

کاربرد گیاه: زینتی **شیوه مصرف:** به عنوان گل زینتی در باغچه‌ها کاشته می‌شود.

94- *Verbascum cheiranthifolium* Boiss.

نام محلی: خروشک، خروسک **نام فارسی:** گل ماهور

مشخصات گیاه: گیاهانی چند ساله، به ندرت یکساله، به ارتفاع نیم تا ۳ متر، این گیاهان ابتدا برگ‌های متراکم در سطح زمین دارند، برگ‌ها با آرایش مارپیچ، اغلب به شدت کرکدار، در بعضی گونه‌ها بدون کرک، گل‌ها با ۵ گلبرگ هم اندازه، رنگ گلبرگ‌ها در گونه‌های مختلف، زرد، پرتقالی، قرمز-قهوه‌ای، ارغوانی، آبی یا سفید. میوه کپسول با تعداد زیادی دانه‌های کوچک.

اطلاع دهنده‌ها: نذری رضی، رضا خواست، نجیبه موسوی **حرفه:** گیاهان دارویی، کشاورز، دامدار

فرم رویشی: همی کریپتوفیت **کورتیپ:** ناحیه یورو-سیبری و ایران تورانی

محل جمع آوری: استان مازندران، جنوب ساری، پارک ملی کیاسر، روستای میر افضل، ۲۰۲۸ متر،

" ۱۶ ۴۰' ۵۳° E و " ۲۷ ۰۸' ۳۶° N - قربانی و قلی پور

کاربرد گیاه: دارویی، خوراکی **قسمت مورد استفاده:** همه بخش‌های گیاه

شیوه مصرف: از دانه این گیاه برای درمان قند خون و تنگی نفس استفاده می‌شود، از برگ برای رنگ

کردن مو، از ساقه و برگ برای شستن ظروف و نیز به عنوان هیزم استفاده می‌شود.



95- *Verbascum stachydiforme* Boiss. & Buhse

نام محلی: پنبول

نام فارسی: گل ماهور

مشخصات گیاه: گیاهی دو ساله، به ارتفاع ۳۳ تا ۶۰ سانتیمتر، با کرک‌های متراکم خاکستری-زرد، بدون کرک غده‌ای، ساقه برافراشته، کم و بیش قوی، برگ‌های قاعده‌ای به طول ۱۰ تا ۳۰ و عرض ۴ تا ۸ سانتیمتر، دمبرگ به طول ۳ تا ۷ سانتیمتر، پهنک سرنیزه‌ای یا مستطیلی، با دندان‌های هلالی، برگ‌های ساقه‌ای شبیه به قاعده‌ای ولی کوچکتر، با دمبرگ کوتاه یا بدون دمبرگ، گل‌ها متراکم، دسته‌های گل با ۲ تا ۴ گل، دمگلدان، در حاشیه با دندان‌های هلالی ریز، گل آذین ساده، سنبله‌ای، گل‌ها متراکم، دسته‌های گل با ۲ تا ۴ گل، کاسه به طول ۴ تا ۶ میلی‌متر، با کرک‌های متراکم نمدی، جام زرد، کپسول تخم مرغی-بیضی، فصل گل دهی و میوه دهی از اوایل تابستان تا اواخر تابستان.

اطلاع دهنده‌ها: کلثوم خواستی، روح ا... رضازاده، شهربانو قدبنان حرفه: خانه دار، دامدار، کشاورز

فرم رویشی: همی کریپتوفیت

کورتیپ: یورو-سیبری

محل جمع آوری: استان مازندران، جنوب ساری، پارک ملی کیاسر، روستای آتنی، ۱۴۰۸ متر،

" ۳۴ ۳۳' ۵۳° E و " ۳۹ ۰۷' ۳۶° N - قربانی و قلی پور

کاربرد گیاه: دارویی

قسمت مورد استفاده: برگ، ریشه

خواص درمانی: مسکن، بازکننده زخم و کورک، ضد درد و قولنج

شیوه مصرف: این گیاه را پخته و با آن خمیر درست کرده و مثل چسب زخم روی محل درد

می‌گذارند. ریشه‌اش را کوبیده و می‌پزند، روی زخم و کورک می‌گذارند زخم را باز می‌کند.



Solanaceae Family

گیاهان تیره سیب زمینی

96- *Datura innoxia* Mill.

نام فارسی: تاتوره

نام محلی: تاتوره

مشخصات گیاه: گیاهی علفی و یک ساله است که از خرداد تا مهر گل می‌دهد. ساقه بی کرک و منشعب به طول ۴۰ سانتیمتر تا ۲ متر استوانه‌ای شکل و به رنگ سبز، قطر ساقه اصلی نسبت به رشد گیاه به ۱-۲ سانتیمتر می‌رسد. برگها معمولاً متناوب بوده و صفحه آنها پهن و بیضی نوک تیز و با نظم و مدور است. طول برگها ۱۰-۱۲ و عرضشان ۶-۸ سانتیمتر است. اگر کمی از برگ تازه تاتوره را در دست له نمائید بوی بد و غیر مطبوع از آن متصاعد می‌گردد. ولی برگ خشک شده بوی خیلی کمتری دارد. گل‌های تاتوره شبیه شیپور و تک تک می‌باشد و هر گل بیش از یک تا دو روز دوام ندارد. دانه‌های تاتوره شبیه دانه‌های سماق و شکلشان قلوهای و در دو سطح جانبی صاف و هموار و در سطح زیری و روئی زگیل‌دار است. رنگ این دانه‌ها سیاه مایل به قهوه‌ای است و بزرگی آنها ۴ تا ۵ میلیمتر است. میوه آن بیضی شکل خاردار و کپسول است که با ۴ شکاف باز می‌شود.

اطلاع دهنده‌ها: نذری رضی، کریم موسوی، نجیبه موسوی حرفه: گیاهان دارویی، کشاورز، دامدار

کورتیپ: ایران-تورانی

فرم رویشی: همی کریپتوفیت

محل جمع آوری: استان مازندران، جنوب ساری، پارک ملی کیاسر، روستای آتنی، ۱۴۰۸ متر،

" ۳۴' ۳۳° E: و " ۳۹' ۰۷° N: - قربانی و قلی پور

قسمت مورد استفاده: برگ و دانه

کاربرد گیاه: سمی، زینتی، دارویی

خواص درمانی: درمان سوختگی، درمان نقرس

شیوه مصرف: پودر و مرهم



97- *Hyoscyamus niger* L.

نام محلی: بنگدانه

نام فارسی: بذر البنج

مشخصات گیاه: گیاهی علفی و بوته‌ای است که ارتفاع آن تا ۸۰ سانتیمتر می‌رسد. برگ‌ها تقریباً مثلثی و نوک تیز و دارای بریدگی‌های نسبتاً عمیقی‌اند، به طوری که به لوب‌های نامساوی و نوک تیزی تقسیم شده‌اند. طول برگ‌ها به ۲۰ و عرض آنها به ۷ سانتیمتر می‌رسد و در قسمت انتهایی ساقه بدون دم‌برگ می‌باشد، رنگ برگ‌ها سبز روشن است. گل‌ها دو جنسی و با حشرات گرده افشانی می‌شوند. اغلب به رنگ زرد کم رنگ، شبکه‌ای ظریف به رنگ بنفش یا ارغوانی، سطح برگ‌ها را پوشانده که خود یکی از کلیدهای شناسایی گیاه بنگدانه است.

اطلاع دهنده‌ها: جعفر جعفری، فاطمه شجاعی، فاطمه اسدی حرفه: کشاورز، کشاورز، خانه‌دار

فرم رویشی: کریپتوفیت کوروتیپ: ناحیه اروپا سیبری و ایران تورانی

محل جمع آوری: استان مازندران، جنوب ساری، پارک ملی کیاسر، روستای بالاده، ۱۷۰۲ متر،

" ۲۰' ۳۷° E: و " ۱۹' ۰۸° N: - قربانی و قلی پور

کاربرد گیاه: دارویی، سمی، آفت زدایی قسمت مورد استفاده: برگ، ساقه

خواص درمانی: مسکن، درمان گوش درد، روماتیسم، ضد نفخ، ضد اسپاسم عضلانی، خواب آور، درمان

آسم و سرفه

شیوه مصرف: بصورت خشک شده استفاده می‌شود. بخاطر داشتن آکالوئید بسیار سمی است. برگ آن

دور کننده موش‌ها است و باعث مرگ موش می‌باشد.



98- *Solanum nigrum* L.

Recently: *Solanum americanum* Mill.

نام محلی: سگ انگور نام فارسی: تاجریزی سیاه

مشخصات گیاه: گیاهی است یک ساله، علفی، ایستا یا خوابیده تا ارتفاع ۳۰ تا ۶۰ سانتیمتر، توسط بذر تکثیر می‌یابد. ساقه آن گرد یا زاویه‌دار، سطح گیاه کرکدار یا فاقد کرک و انشعابات آن منظم یا نامنظم باشند. برگ‌های این گیاه متناوب، تخم مرغی شکل یا ۳ گوش، صاف یا دندانه‌دار با دندانه‌هایی منظم یا نامنظم هستند. رنگ این برگ‌ها سبز تیره می‌باشد. گل‌ها معمولاً بر روی ساقه‌های گل دهنده به صورت تاج مانند یا گاهی اوقات چتر مانند دیده می‌شود. گلبرگ‌ها سفید یا زرد رنگ و قسمت‌های زایشی گل اعم از پرچم و مادگی به طور مشخص در مرکز آن قرار گرفته‌اند. بذر تاجریزی سیاه به رنگ کرم روشن، واژ تخم مرغی ناقص، به قطر نیم تا ۱.۵ میلیمتر و دارای سطحی تقریباً خشن است. موسم گل دهی این گیاه اردیبهشت تا تیر ماه است.

اطلاع دهنده‌ها: نذری رضی، کریم موسوی، فاطمه حیاتی **حرفه:** گیاهان دارویی، کشاورز، خانه دار

فرم رویشی: تروفیت کوروتیپ: جهان وطنی

محل جمع آوری: استان مازندران، جنوب ساری، پارک ملی کیاسر، روستای لنگر، ۱۵۰۹ متر،

" ۳۴' ۳۷° E و " ۱۴' ۱۲° N - قربانی و قلی پور

کاربرد گیاه: علوفه دام، دارویی قسمت مورد استفاده: میوه و دانه

خواص درمانی: مقوی، مسکن درد شیوه مصرف: خام و جوشانده



Ulmaceae Family

گیاهان تیره نارون

99- *Zelkova carpinifolia* (pall.) K. Koch

نام محلی: ازدار نام فارسی: درخت آزاد

مشخصات گیاه: درخت بلند به ارتفاع تا ۳۵ متر، رنگ پوست ساقه خاکستری متمایل به قهوه‌ای، شاخه‌های جوان دارای کرک‌های کوتاه، برگ‌ها تخم مرغی تا بیضی، در اندازه‌های مختلف، نوک تیز تا نوک کند، قاعده گرد یا تا حدودی قلبی و کمی مورب، حاشیه ساده یا دارای دندانه‌های هلالی-اره، میوه خشک ناشکופا، فندقه، به قطر ۵ میلی متر، نامتقارن، جدار میوه چین خورده، سبز رنگ، فصل گل دهی اوایل بهار.

اطلاع دهنده‌ها: رستم قدبنان، تقی آباد، کبری رستمی حرفه: دامدار، سفید کار، کشاورز

فرم رویشی: فانروفیت کوروتیپ: ناحیه یورو-سیبری

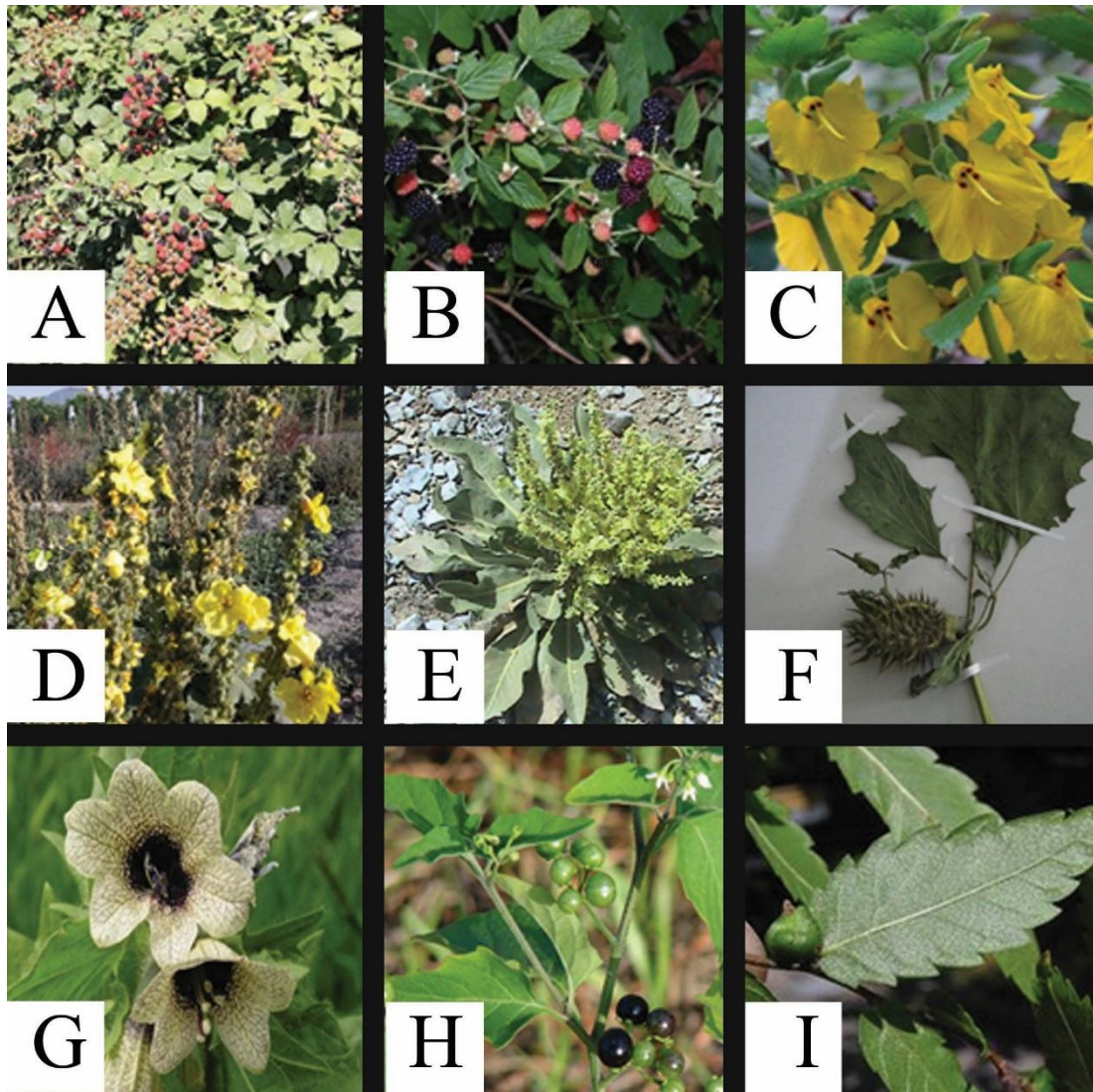
محل جمع آوری: استان مازندران، جنوب ساری، پارک ملی کیاسر، روستای سواسره، ۱۶۹۵ متر،

" ۳۰' ۳۲° E: ۰۲' ۰۹° N: ۳۶° - قربانی و قلی پور

کاربرد گیاه: صنعتی، سوخت، خوراکی قسمت مورد استفاده: برگ، چوب

شیوه مصرف: چوب درخت یکی از بهترین چوب‌ها در صنعت نجاری و تهیه ذغال و هیزم می‌باشد. برگ

گیاه به عنوان خوراک دام مصرف می‌شود.



شکل ۴-۲۰: **A-** *Rubus hyrcanus* **B-** *Rubus persicus* **C-** *Rhynchocorys elephas* **D-** *Verbascum cheiranthifolium* **E-** *Verbascum stachydiforme* **F-** *Datura innoxia* **G-** *Hyoscyamus niger* **H-** *Solanum nigrum* **I-** *Zelkova carpinifolia*



Urticaceae Family

گیاهان تیره گزنه

100- *Urtica dioica* L

نام فارسی: گزنه

نام محلی: گزنا

مشخصات گیاه: گیاهی علفی و چندساله، به ارتفاع نیم تا یک متر و گاهی بیشتر، دارای ساقه چهارگوش، به علت ریشه‌های خزنده، گیاه به صورت پایه‌های متعدد درآمده و محل رویش خود را فرا می‌گیرد. ساقه آن پر از تار و پرز چسبناک بوده و برگ‌های بیضی - نوک تیز و دندانه دار درشت با رگبرگ‌های مشخص می‌باشد. گل‌ها به صورت گل آذین به رنگ سبز یا کمی زرد است و پس از تشکیل میوه به وضع خمیده در می‌آید.

اطلاع دهنده‌ها: احمدعلی احمدی، ماه تیره خرسند، فاطمه اسدی **حرفه:** کشاورز، کشاورز، خانه‌دار

کورو تیپ: جهان وطنی

فرم رویشی: همی کریپتوفیت

محل جمع‌آوری: استان مازندران، جنوب ساری، پارک ملی کیاسر، روستای میر افضل، ۲۰۲۸ متر،

" ۱۶' ۴۰" E و " ۲۷' ۰۸" N - قربانی و قلی پور

قسمت مورد استفاده: همه بخش های گیاه

کاربرد گیاه: خوراکی، دارویی

خواص درمانی: درمان سنگ کلیه، تنگی نفس، تنظیم قند و چربی خون، درمان رماتیسم، درمان

ناراحتی‌های عصبی

شیوه مصرف: دم کرده ریشه گزنه برای اعصاب و کاهش چربی خون و دفع سنگ کلیه مفید است. برگ و

ساقه گیاه را خشک کرده و از دم کرده آن برای درمان بیماری‌ها استفاده می‌کنند. گزنه تازه را روی پوست

می‌زنند تا خون در آن قسمت به جریان در آید. با برگ و ساقه تازه گیاه آش می‌پزند.



Violaceae Family

گیاهان تیره بنفشه

101- *Viola odorata* L.

نام فارسی: بنفشه

نام محلی: ونوشه

مشخصات گیاه: گیاهی چندساله بدون ساقه اصلی (ساقه و برگ‌ها همگی طوقه‌ای)، به ارتفاع ۱۵ تا ۲۵ سانتیمتر، ریزوم ضخیم، استولون باریک، روی سطح زمین رشد کرده و تولید ریشه و گیاه جدید می‌کند. گوشوارک تخم مرغی پهن تا نیزه ای پهن، نوک باریک، برگ‌ها دایره‌ای یا کلیوی تا تخم مرغی پهن، قاعده قلبی، نوک گرد، حاشیه هلالی-اره‌ای، گل‌ها به طور مشخص معطر، بنفش، کاسبرگ‌ها مستطیلی-تخم مرغی، بدون نوک، گلبرگ‌ها واژ تخم مرغی پهن، مهمیز بلندتر از کاسبرگ‌ها، کلاله قلبی شکل، نوک باریک و کشیده هم قطر خامه، کپسول گرد، دارای ۳ یا ۶ زاویه، فصل گل دهی اواخر زمستان و اوایل بهار

اطلاع دهنده‌ها: رستم قدبنان، تقی آباد، سیده سلیمه موسوی **حرفه:** دامدار، سفید کار، کشاورز

کورو تیپ: ناحیه یورو-سیبری و ایران - تورانی

فرم رویشی: همی کریپتوفیت

محل جمع‌آوری: استان مازندران، جنوب ساری، پارک ملی کیاسر، روستای میر افضل، ۲۰۲۸ متر،

" ۱۶' ۴۰" E: ۵۳° و " ۲۷' ۰۸" N: ۳۶° - قربانی و قلی پور

قسمت مورد استفاده: تمام قسمت‌های گیاه

کاربرد گیاه: دارویی

خواص درمانی: درمان یبوست، تب بر، تقویت، درمان سرما خوردگی، تصفیه کننده خون

شیوه مصرف: دم کرده بخش هوایی گیاه، گل این گیاه برای درمان سرما خوردگی، تب و به عنوان یک

شربت تقویتی مصرف می‌شود. دم‌کرده ریشه بعنوان تصفیه کننده خون و درمان یبوست استفاده می‌شوند



Vitaceae Family

گیاهان تیره انگور

102- *Vitis vinifera* L .

نام محلی: مو نام فارسی: مو، انگور

مشخصات گیاه: درختی پیچنده، ضخیم، تا ۳۵ متر رشد می‌کند، با پوست تنه پوسته پوسته است. شاخه‌های جوان بدون کرک یا تا حدودی با کرک، پیچک‌ها با خوشه‌های متناوب، برگ‌ها نازک، با محیطی دایره‌ای یا دایره‌ای تخم مرغی، به پهنای ۱۰ تا ۲۲ سانتیمتر، با لبه دندان‌های کم و بیش نوک تیز، سینوس قاعده‌ای عمیق و لوبها اغلب هم پوش، در شاخه‌های جوان کم و بیش لوب دار، بدون کرک یا در حالت رسیده در سطح تحتانی تا حدودی کرک نمدی، خوشه‌ها بزرگ و بلند.

اطلاع دهنده‌ها: رستم قدبنان، تقی آباد، سیده سلیمه موسوی **حرفه:** دامدار، سفید کار، کشاورز

فرم رویشی: فانروفیت **کورتیپ:** چند ناحیه‌ای

محل جمع‌آوری: استان مازندران، جنوب ساری، پارک ملی کیاسر، روستای میر افضل، ۲۰۲۸ متر،

" ۱۶' ۴۰" E و " ۲۷' ۰۸" N - قربانی و قلی پور

کاربرد گیاه: خوراکی، دارویی، آرامبخش، لاغر کننده **قسمت مورد استفاده:** میوه و دانه

خواص درمانی: بسیار مقوی و مغذی است، خون را تصفیه می‌کنند، سینه و ریه را صاف و تمیز می‌کند، بر طرف کننده یبوست، انگور برای درمان ورم معده و روده مفید است، در درمان سل ریوی و سیاه سرفه موثر است، درمان اسهال خونی، درمان نقرس.

شیوه مصرف: انگور بهترین میوه برای کسانی است که می‌خواهند لاغر شوند و سنگ‌های صفراوی و سم‌ها از بدن آن‌ها پاک شود اینگونه اشخاص باید در هر هفته به مدت ۲ روز فقط آب انگور بخورند و رژیم آب انگور بگیرند و بدین ترتیب که هر دو ساعت یکبار آب انگور تازه گرفته و بنوشند، مقدار مصرف



روزانه ۲ کیلوگرم است و در این دو روز نباید غذای دیگری مصرف کنند فقط آب بنوشند این رژیم آب انگور برای مبتلایان به سل ریوی و بواسیر نیز مفید است.

Zygophyllaceae Family

گیاهان تیره قیچ

103- *Tribulus terrestris* L.

نام فارسی: خارخسک

نام محلی: خارخاسک

مشخصات گیاه: گیاهی است علفی، یک ساله، دارای ساقه‌های خوابیده با انشعابات گسترده بر سطح خاک و پوشیده از تار که برگ و ساقه‌های جوان آن را تارهای ظریف ابریشمی می‌پوشاند. برگ‌های آن متقابل اغلب نامساوی و مرکب از برگچه‌های کوچک و ریزی است که به تعداد ۳ تا ۶ زوج در طرفین دمبرگ اصلی جای دارند. گل‌ها زرد کوچک و منفرد هستند. میوه آن شیزوکارپ ناشکופا که در موقع رسیدن قسمت‌های پنجگانه آن از هم جدا و پراکنده می‌شوند. میوه خارخسک، خارهای تیزی دارد که در اواخر تابستان و اوایل پاییز رشد می‌کند.

اطلاع دهنده‌ها: حسین حیاتی، راضیه بابایی، محمد الندانی **حرفه:** کشاورز، خانه دار، کشاورز

کورتیپ: ایران - تورانی

فرم رویشی: همی کریپتوفیت

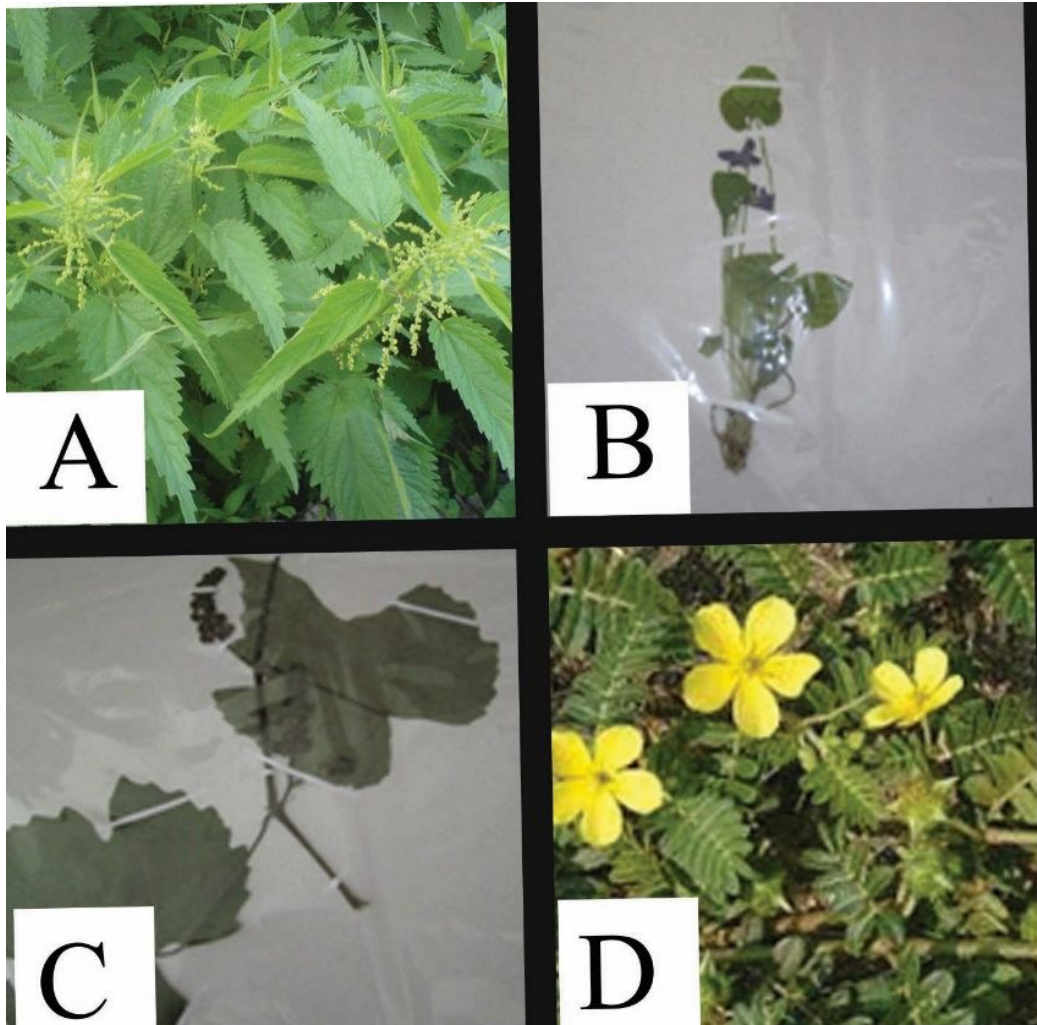
محل جمع آوری: استان مازندران، جنوب ساری، پارک ملی کیاسر، روستای لنگر، ۱۵۰۹ متر،

" ۳۴' ۳۷° E و " ۱۴' ۱۲' ۳۶° N - قربانی و قلی پور

قسمت مورد استفاده: کل اندام هوایی

کاربرد: دارویی، دافع سنگ کلیه

شیوه مصرف: خام، جوشانده و پودر



شکل ۴-۲۱ : A- *Urtica dioica* B- *Viola odorata* C- *Vitis vinifera* D- *Tribulus terrestris*

۴-۱۲- طراحی سامانه جمع آوری اطلاعات اتنوبوتانی

در بخش بعدی اجرای طرح حاضر، سامانه جامعی برای جمع آوری، دسته بندی اطلاعات و استفاده از اطلاعات اتنوبوتانی منطقه طراحی و اجرا گردید. سامانه مذکور با آدرس الکترونیکی <http://impoherb.ir/ethnobotany> در دسترس بوده و در حال حاضر دسترسی به سامانه جمع آوری اطلاعات اتنوبوتانی با داشتن نام کاربری و رمز برای کاربران و مدیران پایگاه امکان پذیر است (شکل ۴-۲۲).



شکل ۴-۲۲: صفحه ورود به سامانه جمع آوری اطلاعات اتنوبوتانی

این سامانه شامل ۴ بخش بجهت ورود داده های مربوطه می باشد که شامل موارد زیر است:

۱- مشخصات گیاهشناسی

۲- اطلاعات پایه

۳- فرم ورود داده ها

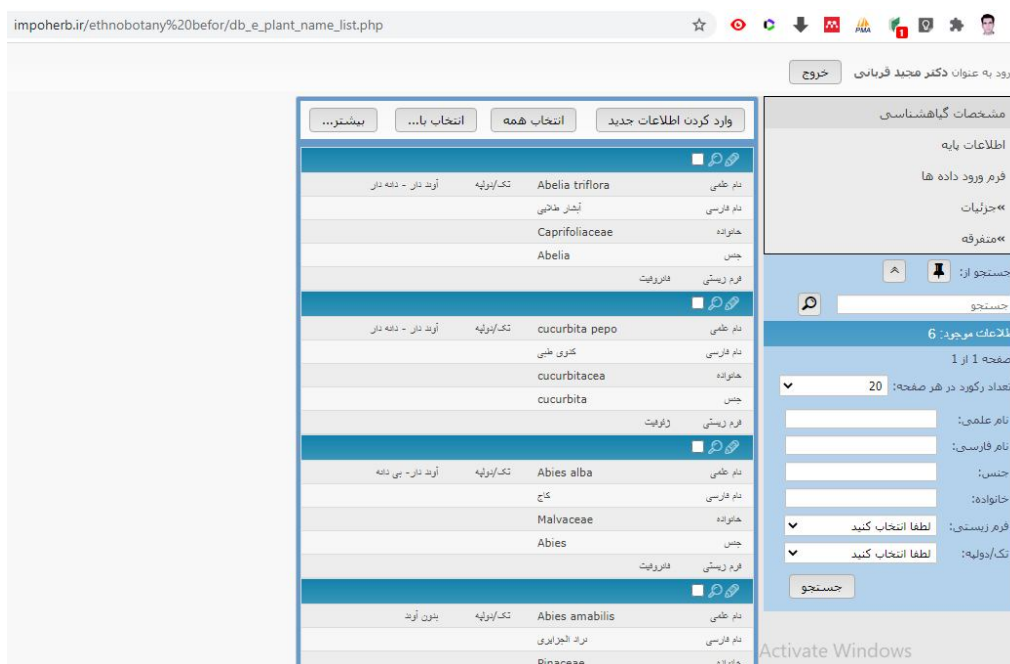
۴- جزئیات

۴-۱۲-۱- مشخصات گیاهشناسی

در این بخش اطلاعات سیستماتیک گیاهی هر گیاه به عنوان یک ورودی برای یک بار وارد می شود و در تمامی فرم های ورود اطلاعات به کرار از آن استفاده خواهد شد (شکل ۴-۲۳). این فرم قابلیت اضافه کردن، ویرایش، حذف و جستجوی اطلاعات را دارا می باشد. این اطلاعات شامل موارد ذیل می باشد:

- ۱- نام علمی
- ۲- نام فارسی
- ۳- خانواده
- ۴- جنس
- ۵- فرم رویشی
- ۶- تک/دولپه

تمامی این اطلاعات قابلیت جستجو با یک یا هر شش فیلد را دارا می باشد.



The screenshot shows a web browser window with the URL `impoherb.ir/ethnobotany%20befor/db_e_plant_name_list.php`. The page displays a table of plant records and a search sidebar.

نام علمی	نام فارسی	خانواده	جنس	فرم رویشی
<i>Abelia triflora</i>	آبیلر ثلاثی	Caprifoliaceae	<i>Abelia</i>	فاخریخت
<i>cucurbita pepo</i>	کدو تنبل	cucurbitacea	<i>cucurbita</i>	زغوفت
<i>Abies alba</i>	کاج	Malvaceae	<i>Abies</i>	فاخریخت
<i>Abies amabilis</i>	نراد الحاریری	Pinaceae		

The search sidebar on the right includes fields for:

- نام علمی (Scientific Name)
- نام فارسی (Persian Name)
- خانواده (Family)
- فرم رویشی (Growth Form)
- تک/دولپه (Mono/Polypetalous)

شکل ۴-۲۳: صفحه مشخصات گیاهشناسی در سامانه جمع آوری اطلاعات اتنوبوتانی

۴-۱۲-۲- اطلاعات پایه

در این بخش نام فردی که جمع آوری کننده اطلاعات و گیاه می باشد وارد می شود و مشخصات مناطقی که جمع آوری در آن صورت گرفته است ثبت می گردد (شکل ۴-۲۴). اطلاعات این بخش شامل موارد ذیل می باشد:

- ۱- نام جمع آوری کننده
- ۲- نام گیاه
- ۳- تاریخ
- ۴- استان
- ۵- شهرستان
- ۶- منطقه
- ۷- طول جغرافیایی
- ۸- عرض جغرافیایی
- ۹- ارتفاع از سطح دریا
- ۱۰- آدرس

نام جمع آوری کننده	فرمانی	منطقه	شکل
نام جمع آوری کننده	فرمانی	منطقه	شکل
نام جمع آوری کننده	فرمانی	منطقه	شکل

شکل ۴-۲۴: صفحه اطلاعات پایه در سامانه جمع آوری اطلاعات اتنوبوتانی

۴-۱۲-۳- فرم ورود داده ها

در این بخش اطلاعاتی که از افراد مطلع جمع آوری شده است، در بانک اطلاعاتی به صورت جداگانه برای هر گیاه و منطقه ثبت می شود (شکل ۴-۲۵). تمامی فیلدهای ورودی قابلیت ویرایش و جستجو را دارا می باشند. اطلاعات این بخش شامل موارد ذیل می باشد:

- ۱- کد گیاه
- ۲- نام جمع آوری کننده
- ۳- اطلاع دهنده
- ۴- نام محلی گیاه
- ۵- کاربرد
- ۶- قسمت مورد استفاده
- ۷- شیوه مصرف
- ۸- موارد کاربرد و خواص درمانی
- ۹- سایر فراورده ها و موارد استفاده
- ۱۰- نام علمی گیاه
- ۱۱- بیماری

The screenshot shows a web application for plant data management. The main content area contains a table with the following data:

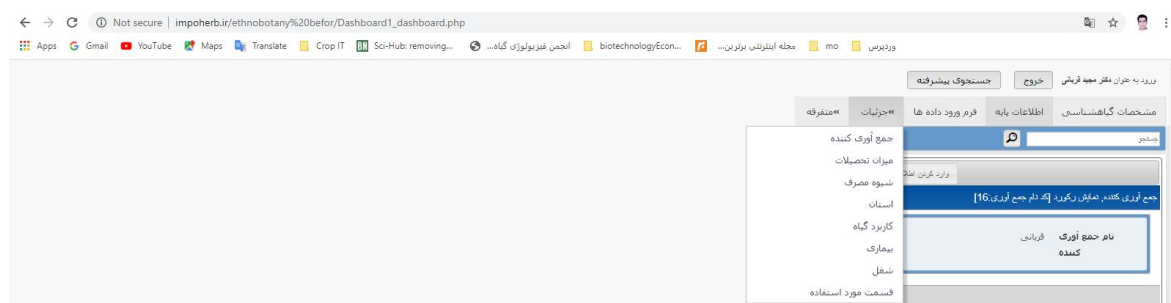
کد گیاه	قسمت مورد استفاده	بیماری	کاربرد	نام محلی گیاه	نام علمی گیاه
27	قسمت مورد استفاده	بیماری	دفع حررات	کد گیاه	cucurbita pepo
28	قسمت مورد استفاده	بیماری	مسهل	کد گیاه	Abies alba
29	قسمت مورد استفاده	بیماری	کاهش قند خون، دفع حررات، مسهل	کد گیاه	Adonis aestivalis
30	قسمت مورد استفاده	بیماری		کد گیاه	

The right sidebar includes search filters for 'نام علمی گیاه' (Scientific Name), 'نام محلی گیاه' (Local Name), 'کاربرد' (Use), 'قسمت مورد استفاده' (Used Part), 'شیوه مصرف' (Consumption Method), 'بیماری' (Disease), 'موارد کاربرد و خواص درمانی' (Uses and Therapeutic Properties), and 'سایر فراورده ها و موارد استفاده' (Other Products and Uses). It also shows a search bar and a 'جستجو' (Search) button.

شکل ۴-۲۵: صفحه فرم ورود داده ها در سامانه جمع آوری اطلاعات اتنوبوتانی

۴-۱۲-۴- جزئیات

این بخش فقط در دسترس مدیران سایت است و کاربران معمولی به این قسمت دسترسی ندارند. در این قسمت لیست جمع آوری کننده ها، میزان تحصیلات، شیوه مصرف، استان، کاربرد گیاه، بیماری، شغل و قسمت مورد استفاده گیاه قرار دارد و برای یکپارچگی سایت این اطلاعات یک بار در این قسمت ها وارد می شود و در بخش های دیگر سایت در موارد مورد نیاز استفاده می شود. این قسمت برای کاهش اشتباه در نحوه ورود داده ها و جلوگیری از اشکالات بالقوه در نحوه ورود از سیستم های مختلف طراحی شده است (شکل ۴-۲۶).



شکل ۴-۲۶: بخش جزئیات در سامانه جمع آوری اطلاعات اتنوبوتانی



فصل پنجم

بحث و نتیجه گیری

۵-۱- رویکرد کلی

اگر چه ما امروزه در دنیای پیچیده صنعتی زندگی می‌کنیم ولی هرگز وابستگی خود به گیاهان را از دست نداده ایم. انسان طی هزاران سال ارتباط تناتنگ با گیاهان، تجربه ای عظیم و دانشی گرانبها از گیاهان اندوخته و به صورت شفاهی از نسلی به نسل بعد منتقل شده است. این دانش ارزش بالقوه بسیار بالایی برای بشر دارد، که در حال حاضر در بسیاری از نواحی بومی به دلیل فرهنگ زدایی باستانی و رواج فرهنگ شهر نشینی و زندگی نوین با سرعت در حال انقراض و نابودی می‌باشد. این انقراض و نابودی دانش بومیان به ویژه در این زمان جدی و با اهمیت جلوه می‌کند، چرا که ما امروزه در جست و جوی گونه های گیاهی با ارزش دارویی بالا هستیم که هنوز شناسایی و مطالعه نشده‌اند. بنابراین رسالت و هدف اصلی مردم گیاه شناسی و خصوصاً مردم دارو شناسی جمع آوری این اطلاعات گران بها از بومیان تا دیر نشده می‌باشد. بر اساس نتیجه بدست آمده در تحقیق حاضر از تعداد ۱۰۳ گونه گیاهی کاربردی شناسایی شده بزرگترین تیره ها از نظر غنای گونه ای، تیره Rosaceae با ۱۲ گونه و تیره Asteraceae با ۱۱ گونه می‌باشند. بررسی اشکال زیستی در گونه های گیاهی نشان داد که فرم رویشی همی کریپتوفیت (۳۴٪)، فراوان ترین شکل زیستی را در میان این گونه های مطالعه شده به خود اختصاص داده اند و پس از آن به ترتیب تروفیت (۲۷٪)، فانروفیت (۲۵٪) و ژئوفیت (۶٪)، کریپتوفیت (۵٪) و کامفیت (۳٪) در رده های بعدی قرار می‌گیرند. مطالعه پراکنش جغرافیایی این گونه ها نیز موید این نکته بود که (۱، ۲۷٪) از گونه ها عنصر رویشی ناحیه ایران تورانی، (۱، ۲۶٪) از گونه ها چند ناحیه ای (در بیش از دو ناحیه مختلف به خصوص اروپا-سیبری، ایران-تورانی و مدیترانه ای پراکنش دارند)، (۲۰، ۵٪) اروپا سیبری، (۹، ۳٪) عناصر مشترک اروپا سیبری و ایران تورانی، عناصر دیگر همچون عناصر جهان وطنی (۶، ۵٪)، عناصر مشترک ایران-تورانی و مدیترانه (۵، ۶٪) عناصر مشترک مناطق اروپا-سیبری و مدیترانه ای (۴، ۶٪) در رده های بعدی قرار می‌گیرند. این یافته ها با نتایج بدست آمده در تحقیقات فلوریستیک پیشین (قلی پور، ۱۳۷۸) در استان مطابقت دارد. در این مطالعه تعداد ۱۰۳ گونه از گیاهان مذکور، متعلق به ۹۲ جنس و ۴۳ تیره کاربرد

دارویی داشتند. بیشترین بیماری هایی که در این منطقه با گیاهان دارویی قابل درمان می باشند شامل: ناراحتی های دستگاه گوارش، دستگاه گردش خون، دستگاه تنفسی و بیماری های ادراری-تناسلی است. با مقایسه نتایج این تحقیق با نتایج سایر تحقیقات انجام شده در این منطقه، تعدادی گونه دارای کاربرد دارویی جدید بودند، از جمله می توان به این موارد اشاره کرد: از جوشانده و ضماد ساقه و برگ خشک شده بو مادران (*Achillea millefolium*)، برای درمان کم خونی، یبوست و روماتیسم و درد مفاصل استفاده می شود.

از بیشترین گیاهانی که در این منطقه استفاده می شوند و تقریباً می توان گفت همه افراد این منطقه آن را شناخته و مورد مصرف آن را نیز می دانند گل گاوزبان ایرانی (*Echium amoemm*) می باشد که افراد بومی برای درمان سینه پهلو، سرماخوردگی، آسم، درمان شکم درد و گلو درد و آرامش اعصاب از دم کرده گل آن استفاده می کنند و در منابع هم به اثرات آرام بخشی و برطرف کننده سرماخوردگی آن اشاره شده است (میر حیدر، ۱۳۸۳؛ زرگری، ۱۳۷۴). در مطالعات اتنوبوتانیکی مختلفی که در شمال ایران (منطقه ترکمن صحرا، منطقه شرق مازندران، دهستان زارم رود نکا، دهستان چهاردانگه) انجام شده است (Gholipour, 2005; Ahvazi et al. 2010; Gholipour et al, 2014; Heidari et al, 2014)، این گیاه با کاربرد مشابه برای مناطق مذکور، توسط افراد بومی استفاده می شود. گونه گیاهی دیگری که به فراوانی مورد استفاده قرار می گیرد فرسیون (*Euphorbia amygdaloides L.*) می باشد که در این منطقه رویش بسیار خوبی دارد. همچنین این گیاه در سبد مصرفی اکثر بومیان این منطقه قرار داشته و تقریباً نحوه مصرف آن نیز با هم مشابه می باشد. افراد محلی از شیره این گیاه برا درمان زگیل، زخم و قارچ های پوستی استفاده می کنند، در منابع (میر حیدر، ۱۳۸۳؛ زرگری، ۱۳۷۴) برای این گیاه اثراتی چون قی آور، مسهل، درمان زگیل و دفع کرم اشاره شده، در مطالعه اتنوبوتانیکی منطقه کارامنداراس ترکیه (Demici S. & Ozhatay. N, 2012) مطالعه اتنوباتانیکی دهستان ولویی شهرستان سوادکوه (قلی پور، ۱۳۹۰) و مطالعه اتنوبوتانیکی دهستان زارم رود (Gholipour, et al, 2014) نیز از شیره این



گیاه برای درمان زگیل استفاده می کنند. گیاهانی چون پیچک جنگلی (*Calystegia sepium*)، هوکچو (*Onosma microarpum*)، خاکشیر (*Sysimbrium irio*)، سرخ ولیک (*Crataegus microphylla*)، ازگیل (*Mespilus germanica*)، گزنه (*Urtica dioica*)، نیز در مطالعه اتنوبوتانیکی دهستان زارم رود نکا با کاربردی مشابه با منطقه مورد مطالعه گزارش شده اند. از نقطه نظر تنوع گونه ای گیاهان دارویی، نتایج بدست آمده در این پژوهش تا حدودی با نتایج پیشینیان مطابق بوده و به طور کلی می توان گفت که تکمیل کننده اطلاعات قبلی می باشند.

در مطالعه اتنوبوتانیکی ترکمن صحرا (Ghorbani, 2005)، مردم ترکمن از گیاه پونه (*Mentha longifolia*)، در درمان مشکلات معده و هضم غذا استفاده می کنند. در مطالعه اتنوبوتانیکی دهستان زارم رود نکا (Gholipour, et al, 2014)، از این گیاه برای درمان ورم و نفخ معده، زردی و به عنوان مسکن استفاده می کنند در حالی که در منابع (زرگری، ۱۳۷۴؛ میر حیدر، ۱۳۸۳)، برای این گیاه اثرات درمانی چون صفرا بر، خلط آور، ضد عفونی کننده، درمان آسم و سیاه سرفه ذکر شده و در منطقه مورد مطالعه برای درمان عفونت، دل درد، سرما خوردگی، درمان زردی، ورم و نفخ معده و نیز مسکن استفاده می شود. مردم ترکمن از گیاه آقظی برای درمان بیماری های پوستی و ناراحتی های معده استفاده می کنند و بر اساس منابع (زرگری، ۱۳۷۴؛ میر حیدر، ۱۳۸۳)، اثراتی چون مسهل، مدر، معرق، رفع التهاب بافت ها، درمان مزمن مفاصل و بیماری های جلدی دارد و در منطقه مورد مطالعه نیز علاوه بر موارد گفته شده برای درمان عفونت و درد چشم استفاده می شود. با توجه به فارماکوپه گیاهی ایران بارهنگ (*Plantago major*)، به عنوان درمان کننده یبوست و به عنوان زد التهاب دستگاه گوارش معرفی شده است. اما در طب سنتی دهستان چهاردانگه، دهستان زارم رود و شرق مازندران و منطقه آلموت از دم کرده و جوشانده بذر آن برای سرما خوردگی، تنگی نفس، سرفه، سینه پهلو و کمر درد استفاده می شود. (Gholipour et al, 2014; Ahvazi et al. 2010; Ahvazi et al. 2008; Iranian Herbal Pharmacopoeia, 2002) بیشترین بخش های گیاهی مورد مصرف در منطقه مورد مطالعه بخش های



هوایی و برگ ها می باشند، این نتیجه با نتایج بدست آمده از مطالعات اتنوبوتانیکی زارم رود نکا (Ahvazi et al. شرق مازندران (Ghorbani, 2005)، ترکم صحرا (Gholipour, et al, 2014)، کوه هزار (Rajaaei & Mohamadi 2011)، کهکیلویه و بویراحمد (Mosaddegh et al. 2010)، منطقه زنگلانلو در شمال شرق ایران (Amiri et al. 2011)، کارامانماراس ترکیه (Demirci S. 2012)، Ozhatay .N, 2012)، مطابقت دارد. با توجه به این که در مناطق مختلف، برای استفاده از گیاهان دارویی، آداب و رسوم متفاوتی وجود دارد، بنابراین گیاهانی که مصرف می شوند، روش های استفاده متفاوتی خواهند داشت مثلاً ممکن است گیاهی که در یک منطقه به صورت جوشانده مصرف می شود، در مکانی دیگر و برای درمان بیماری دیگر، بصورت ضماد مصرف شود و یا در دو مکان مختلف برای درمان یک بیماری از دو گیاه متفاوت استفاده شود.

مقایسه نتایج حاضر با نتایج مشابه در استان نشان می دهد که مردم دهستان چهاردانگه از گیاهان دارویی پیرامون خود استفاده های منحصر به فردی دارند. این تفاوت ها بیشتر به تفاوت در دانش سنتی افراد بومی از گیاهان دارویی در هر منطقه مربوط می باشد. در جدول ۵-۱ مقایسه اتنوبوتانیکی (از نظر مساحت، تعداد گونه های گیاهی، تیره های غالب، نحوه مصرف متداول، بخش های استفاده شده غالب، بیشترین استفاده های دارویی گزارش شده) بین منطقه مورد مطالعه با دهستان زارم رود شهرستان نکا (شمال ایران)، ترکمن صحرا (شمال شرق ایران) و کوه هزار (در جنوب شرق ایران) نشان داده می شود.



جدول ۵-۱: مقایسه غنای اتنوبوتانیکی منطقه مطالعه شده با شمال شرق ایران (ترکمن صحرا) و جنوب شرقی ایران (کوه

هزار) و شمال ایران (دهستان زارم رود)

منطقه	مطالعه حاضر (شمال ایران، کیاسر)	شمال ایران، شمال ایران، دهستان زارم رود	جنوب شرقی ایران (کوه هزار)	شمال شرقی ایران (ترکمن صحرا)
مساحت	۶۵۹ کیلومتر مربع	۶۰۹ کیلومتر مربع	۹۰۰ کیلومتر مربع	بیش از ۱۵۰۰ کیلومتر مربع
تعداد گونه های دارویی	۶۷ گونه	۶۴ گونه	۹۲ گونه	۱۳۶ گونه
خانواده های غالب	Rosaceae, Asteraceae, Lamiaceae	Rosaceae, Lamiaceae, Asteraceae	Lamiaceae, Asteraceae, Apiaceae, Fabaceae	Asteraceae, Lamiaceae, Apiaceae
نحوه مصرف متداول	خوراکی، دم کرده و جوشانده، ضماد	جوشانده و دم کرده، ضماد، خوراکی	جوشانده، تزریق	جوشانده، تسکین دهنده
بخش های غالب استفاده شده	بخش هوایی (۲۶٪)، میوه (۱۵٪)، گل و برگ (۱۴٪)	برگ (۲۷٪)، بخش های هوایی (۲۵٪)، میوه (۲۲٪)	برگ (۳۳٪)، ریشه و دانه (۱۳٪)، بخش هوایی (۱۱٪)	برگ (۲۲٪)، میوه، دانه و بخش های هوایی (۱۲٪)
بیشترین استفاده های دارویی گزارش شده	اختلالات گوارشی، گردش خون و تنفسی	اختلالات گوارشی، گردش خون، تنفسی	ادراری-تناسلی، تنفسی، گردش خون	پوستی-عروقی، کلیه و تناسلی

۵-۲- گیاهان با کاربرد جدید در منطقه

از تعداد ۱۰۳ گونه کاربردی جمع شده از منطقه مورد مطالعه، در مقایسه با منابع، تعداد ۱۷ گونه دارای

کاربرد جدید می باشند. جدول (۵-۲)

جدول ۵-۲: لیست گیاهان دارویی با کاربرد جدید در منطقه

نام علمی	تیره	کاربرد جدید در منطقه
<i>Achillea millefolium</i>	Apiaceae	درمان درد مفاصل، کم خونی، بیماری قند، یبوست
<i>Echium amoenum</i>	Boraginaceae	آرامبخش اعصاب، درمان سرما خوردگی و بیماری دستگاه تنفسی،
<i>Artemis altissima</i>	Asteraceae	درمان سرما خوردگی و سینه پهلو
<i>Calystegia sepium</i>	Apiaceae	ضد کرم، افزایش شیر دام
<i>Centaurea deperessa</i>	Asteraceae	تب بر، تصفیه کننده خون، تقویت کبد، کمک به هضم غذا
<i>Chenopodium album</i>	Chenopodiaceae	درمان درد های مفصلی
<i>Equisetum arvense</i>	Equisetaceae	درمان روماتیسم، کم خونی، بیماری قند، برای لطافت پوست
<i>Hyosyamus niger</i>	Solanaceae	ضد نفخ
<i>Lamium album</i>	Lamiaceae	تنظیم قند و چربی خون
<i>Onobrychis SP.</i>	Papilionaceae	درمان زخم
<i>Taraxacum montanum</i>	Asteraceae	درمان بیماری کلیه
<i>Urtica dioica</i>	Urticaceae	کاهش چربی و قند خون
<i>Verbascum cheirantifolium</i>	Scrophulariaceae	درمان قند خون
<i>Berberis integerrima</i>	Berberidaceae	دفع کرم حیوانات
<i>Punica granatum</i>	Punicaceae	التیام لثه
<i>Sambucus ebulus</i>	Caprifoliaceae	درمان زخم و قارچ لای انگشتان دست و پا
<i>Malva sylvestris</i>	Malvaceae	درمان قند و چربی خون



۳-۵- پر کاربردترین گیاهان منطقه

تعدادی از گونه ها (جدول ۳-۵)، در منطقه مورد مطالعه به فراوانی مورد استفاده قرار می گیرند، که اکثر این گونه ها جزو علف های هرز منطقه می باشند و به راحتی در کنار جوامع انسانی رشد می کنند و قابل دسترس می باشند.

جدول ۳-۵: لیست گیاهان با بیشترین گزارش مصرف

نام علمی	تیره	نام محلی	کاربرد متداول
<i>Calystegia sepium</i>	Apiaceae	کَکی مار	دارویی، خوراکی
<i>Echium amoenum</i>	Boraginaceae	گل گاوزبان	دارویی
<i>Allium paradoxum</i>	Amarylidaceae	الزی	دارویی، خوراکی
<i>Achillea millefolium</i>	Asteraceae	اسب دم	دارویی، خوراکی
<i>Mentha longifolia</i>	Lamiaceae	پیتنک	دارویی، خوراکی
<i>Sisymbrium irio</i>	Brassicaceae	خاکشیر	دارویی، خوراکی
<i>Urtica dioica</i>	Urticaceae	گزنه	دارویی، خوراکی
<i>Lamium album</i>	Lamiaceae	کَر گزنه	دارویی
<i>Anethum graveolens</i>	Apiaceae	شوید	دارویی، خوراکی
<i>Coriandrum sativum</i>	Apiaceae	گشنیز	دارویی، خوراکی
<i>Froriepia subpinnata</i>	Apiaceae	اناریجه	خوراکی
<i>Eryngium caeruleum</i>	Apiaceae	زولنگ	خوراکی
<i>Spinacia oleracea</i>	Chenopodiaceae	اسفناج	خوراکی



<i>Vitis vinifera</i>	Vitaceae	انگور	
<i>Mentha spicata</i>	Lamiaceae	نعناع	دارویی، خوراکی
<i>Nasturtium officinale</i>	Brassicaceae	اوتره	دارویی، خوراکی
<i>Mentha aquatica</i>	Lamiaceae	اوجی	دارویی، خوراکی
<i>Ocimum basilicum</i> Var. <i>Thyrsiflorum</i>	Lamiaceae	ریحان	دارویی، خوراکی
<i>Allium ampeloprasum</i>	Liliaceae	تره	دارویی، خوراکی
<i>Allium schoenoprasum</i>	Liliaceae	پیازچه	دارویی، خوراکی
<i>Allium sativum</i>	Liliaceae	سیر	دارویی، خوراکی
<i>Morus alba</i>	Moraceae	توت سفید	دارویی، خوراکی
<i>Trigonella foenum-graecum</i>	Papilionaceae	شمبلیله	خوراکی
<i>Euphorbia amygdaloides</i>	Euphorbiaceae	ورگ شیر	دارویی
<i>Berberis integerrima</i>	Berberidaceae	زرشک	دارویی، خوراکی
<i>Juglans regia</i>	Juglandaceae	آغوز	دارویی، خورکی
<i>Plantago major</i>	Plantaginaceae	بارتنگ	دارویی
<i>Cichorium intybus</i>	Asteraceae	کاسنی	دارویی
<i>Artemisia annua</i>	Asteraceae	موره	دارویی

۴-۵- گیاهان دارویی دارای خواص مشابه در منابع

با مطالعه ی کاربرد دارویی سنتی گیاهان دارویی جمع آوری شده از منطقه مورد مطالعه و مقایسه ی آن با منابع علمی معتبر (گیاهان دارویی دکتر زرگری و معارف گیاهی میر حیدر)، تعداد ۵۴ گونه از گیاهان جمع آوری شده، دارای خواص دارویی مشابه در منابع بودند (جدول ۴-۵).

جدول ۴-۵: لیست گیاهان دارویی با خواص مشابه در منابع

نام علمی	تیره	خواص دارویی مشابه با منابع
<i>Allium sativum</i>	Liliaceae	پایین آورنده فشار خون، رافع انگل، ضد عفونی کننده دستگاه گوارش
<i>Allium paradoxum.</i>	Amarylidaceae	درمان سرما خوردگی، تب بر
<i>Alyssum minus</i>	Brassicaceae	خلط آور و ضد التهاب
<i>Anethum graveolens</i>	Apiaceae	کاهنده قند خون و چربی خون، لاغر کننده، رافع دل پیچه
<i>Antemis altissima</i>	Asteraceae	درمان ترک دست و پا، لطافت پوست
<i>Artemisia annua</i>	Asteraceae	ضد درد و ورم مفاصل، رفع دل درد
<i>Berberis integerrima</i>	Berberidaceae	درمان درد عضلات، فشار خون، چرب و قند خون، رفع خشکی کبد
<i>Calystegia sepium</i>	Convolvulaceae	درمان یبوست و سرما خوردگی
<i>Centataurea depresa</i>	Asteraceae	ادرار آور قوی
<i>Chelidonium majus</i>	Papaveraceae	درمان زخم زرد و کچلی
<i>Cichorium intybus</i>	Asteraceae	تب بر و تصفیه و روان کننده خون، کاهش قند خون، اشتها آور، ملین، مقوی معده
<i>Coriandrum Sativum</i>	Apiaceae	ضد نفخ، هاضم غذا، کاهنده چربی خون، لاغر کننده



<i>Crataegus microphylla</i>	Rosaceae	درمان یبوست، تب بر، مفید برای قلب
<i>Crataegus pentagyna.</i>	Rosaceae	درمان چربی و فشار خون، تصفیه خون
<i>Cydonia oblonga</i>	Rosaceae	رفع سرما خوردگی، گلو درد، رفع سرفه و آب ریزش بینی
<i>Datura Innoxia</i>	Solanaceae	درمان سوختگی، درمان نقرس
<i>Descurainia Sophia</i>	Brassicaceae	تب بر، درمان سرخک و آبله
<i>Echium amoenum.</i>	Boraginaceae	آرامش اعصاب، درمان سرما خوردگی، گلو درد، شکم درد، آسم، فشار خون
<i>Equisetum arvense</i>	Equisetaceae	قابض، درمان بیماری قند
<i>Euphorbia amygdaloides</i> <i>E. boissieriana</i>	Euphorbiaceae	درمان زخم، زگیل و قارچ های پوستی
<i>Fumaria vailantii</i>	Fumariaceae	درمان ریزش مو، سر درد، بهبودی زخم، خنک کننده، جلوگیری از خارش سر، مفید برای بینایی
<i>Helianthus annuus</i>	Asteraceae	چاق کننده و اشتها آور، موثر در رشد استخوان کودک
<i>Hyoscyamus niger</i>	Solanaceae	مسکن، درمان گوش درد، روماتیسم، آسم، سرفه، خواب آور
<i>Juglans regia</i>	Juglandaceae	درمان اسهال و سیاه سرفه، درد های روماتیسمی و مفصلی، ریزش مو، کچلی، مو خوره

<i>Lactuca sativa</i>	Asteraceae	مصرف خوراکی، تصفیه کننده خون، لاغر کننده
<i>Lamium album</i>	Lamiaceae	درمان زخم و کورک
<i>Malva sylvestris</i>	malvaceae	درمان سرما خوردگی و عفونت
<i>Mentha longifolia</i>	Lamiaceae	درمان سرما خوردگی دل درد، زردی، نفخ و درد معده و عفونت، مسکن
<i>Mespilus germanica</i>	Rosaceae	درمان اسهال، قند و فشار خون
<i>Nasturtium officinale</i>	Brassicaceae	درمان سرما خوردگی، دل درد، درد معده، درد کلیه، چربی خون
<i>Ocimum basilicum</i>	Lamiaceae	رفع دل درد، ضد سرفه، سبزی خوردن، رافع یبوست
<i>Onobrychis SP.</i>	Fabaceae	التیام زخم و درد مفاصل
<i>Onosma microcarpum</i>	Boraginaceae	درمان ترک و خشکی دست و صورت، التیام زخم
<i>Papaver bracteatum</i>	Papaveraceae	درمان سرما خوردگی، التهاب و تورم، سرفه، سیاه سرفه، آسم، تنگی نفس، تکرر ادرار، خلط آور
<i>Plantago lanceolate</i>	Plantaginaceae	درمان آسم، سرفه، سینه پهلو، کمر درد، کلیه درد
<i>Plantago major</i>	Plantaginaceae	درمان تنگی نفس، سرما خوردگی، سرفه، سینه پهلو، کمر درد، مسکن،

		خلط آور
<i>Prunus Divaricata</i>	Rosaceae	تنظیم قند و فشار خون
<i>Prunus divaricate</i>	Rosaceae	کاهش فشار خون
<i>Romex acetosa</i>	Polygonaceae	رفع سرما خوردگی و حالت تهوع
<i>Rosa demascena</i>	Rosaceae	آرام بخش، مقوی قلب، رافع زخم معده و یبوست
<i>Rubus persicus</i> <i>R. hyrcanus</i>	Rosaceae	درمان قند و فشار خون، درمان یبوست، قارچ لای انگشتان
<i>Sambucus ebulus</i>	Caprifoliaceae	رفع التهاب
<i>Sisymbrium irio</i>	Brassicaceae	تب بر، خنک کننده، درمان زردی، مدر، مصرف در دوران بارداری
<i>Solanum nigrum</i>	Solanaceae	مقوی بدن، مسکن درد
<i>Taraxacum montanum</i>	Asteraceae	درمان ناراحتی های دستگاه گوارش، دفع سنگ صفرا
<i>Teucrium Polium</i>	Lamiaceae	تب بر، مدر، درمان سرما خوردگی، مسکن
<i>Tribulus terrestris</i>	Zygophyllaceae	رافع سنگ کلیه
<i>Urtica dioica</i>	Urticaceae	درمان درد مفاصل، روماتیسم، کمر درد، درمان چربی، قند و فشار خون، تنگی نفس، مدر، روی پوست می زنند تا خون در آن قسمت به جریان بیفتد

<i>Verbascum cheirantifolium</i>	Scrophulariaceae	درمان تنگی نفس
<i>Vitis vinifera</i>	Vitaceae	مقوی حافظه

۵-۵- گیاهان دارویی سمّی

با اینکه داروهای گیاهی درجه اطمینان بالایی از لحاظ سالم بودن و نداشتن آثار سوء دارند، با این حال بعضی از گیاهانی که به عنوان دارویی مصرف می شوند سمّی بوده و دارای ترکیبات سمّی در خود می باشند (Elvine-Levis, ۲۰۰۱). در مطالعه حاضر، گونه های زیر از این گروه می باشند.

جدول ۵-۵: لیست گیاهانی دارویی سمّی

نام علمی	نام تیره	بخش سمی مصرفی	موارد مصرف دارویی
<i>Euphorbia amygdaloides</i>	<i>Euphorbiaceae</i>	ریشه، دانه، شیرابه	ریشه قی آور، دانه مسهل، شیرابه از بین برنده زگیل
<i>Datura stramonium</i>	Solanaceae	برگ، دانه	درمان سوختگی، درمان نقرس
<i>Solanum nigrum</i>	Solanaceae	برگ، میوه، دانه	مقوی بدن، مسکن درد

۵-۶- گیاهانی که به عنوان علوفه دام مصرف می شوند

تعدادی از گیاهان جمع آوری شده از منطقه به عنوان علوفه دام مصرف می شوند که در بعضی موارد بر اساس بررسی منابع علمی موجود تا کنون مشابه آن ذکر نشده است (جدول ۵-۶).

جدول ۵-۶: لیست گیاهانی که به عنوان علوفه دام مصرف می شوند

قسمت مورد استفاده	تیره	نام علمی
-------------------	------	----------



<i>Calystegia sepium</i>	Convolvulaceae	همه بخش های گیاه
<i>Daucus carota</i>	Apiaceae	همه بخش های گیاه
<i>Onobrychis SP.</i>	Fabaceae	همه بخش های گیاه
<i>Salvia officinalis</i>	Lamiaceae	همه بخش های گیاه
<i>Vicia crocea</i>	Fabaceae	همه بخش های گیاه
<i>Acer velotinum</i>	Asteraceae	برگ
<i>Alnus subcordata</i>	Betulaceae	برگ
<i>Cornus australis</i>	Cornaceae	برگ
<i>Morus alba</i>	Moraceae	برگ
<i>Parratia persica.</i>	Hamamelidaceae	برگ
<i>Pyrus boissieriana</i>	Rosaceae	برگ
<i>Quercus castaneifolia</i>	Fagaceae	برگ و دانه
<i>Setaria glauca</i>	Poaceae	بخش هوایی
<i>Sonchus Oleraceus</i>	Asteraceae	تمام بخش های گیاه
<i>Trifolium Pretense</i> <i>T. repens</i>	Papilionaceae	تمام بخش های گیاه
<i>Zelkova corpinifolia</i>	Ulmaceae	برگ
<i>Lactuca sativa</i>	Asteraceae	گل
<i>Chrozophora tinctoria</i>	Euphorbiaceae	تمام بخش های گیاه
<i>Coronilla varia</i>	Papilionaceae	تمام بخش های گیاه



۷-۵- گیاهان مورد استفاده به عنوان سوخت

تعدادی از گونه های درختی، برای تأمین نیازهای حرارتی مردم، به عنوان سوخت مصرف می شوند که لیست این گیاهان به صورت جدولی ارائه شده است (جدول ۷-۵).

جدول ۷-۵: لیست گیاهانی که به عنوان سوخت مصرف می شوند

قسمت مورد استفاده	تیره	نام علمی
همه قسمت های گیاه	Fabaceae	<i>Astragalus aureus</i>
ساقه خشک شده	Scrophulariaceae	<i>Verbascum SP.</i>
چوب تنه درخت	Corylaceae	<i>Carpinus betulus</i>
چوب شاخه و تنه	Hamamelidaceae	<i>Parrotia persica</i>
چوب شاخه و تنه	Punicaceae	<i>Punica granatum</i>
چوب شاخه و تنه	Fagaceae	<i>Quercus castaneifolia</i>
چوب شاخه و تنه	Ulmaceae	<i>Zelkova corpinifolia</i>

۸-۵- گیاهانی که کاربرد صنعتی دارند

تعدادی از گیاهان منطقه به علت استحکام دارای کاربرد صنعتی بوده و در صنعت نجاری و ساختن ظروف چوبی مورد استفاده قرار می گیرند که بعضی از موارد در منابع مورد بررسی موجود بود (جدول ۸-۵).

جدول ۸-۵: لیست گیاهانی که کاربرد صنعتی دارند

کاربرد	تیره	نام علمی
زنبورداری	Fabaceae	<i>Astragalus aureus</i>
پنیر سازی	<i>Euphorbiaceae</i>	<i>Euphorbia amygdaloides</i>
صنعت نجاری و ظروف چوبی	Asteraceae	<i>Acer velotinum</i>
صنعت نجاری و ساختن ظروف	Betulaceae	<i>Alnus subcordata</i>



		چوبی
<i>Carpinus betulus</i>	Corylaceae	نجاری و صنایع دستی
<i>Parratia persica</i>	Hamamelidaceae	صنعت نجاری
<i>Quercus castaneifolia</i>	Fagaceae	صنعت نجاری

۹-۵- گیاهانی که خاصیت آفت زدایی دارند

در منطقه مورد مطالعه، طبق گزارشات افراد محلی، ۵ گونه خاصیت آفت زدایی دارد.

جدول ۹-۵: لیست گیاهانی که خاصیت آفت زدایی دارند

نام علمی	تیره	قسمت مورد استفاده
<i>Hyosyamus niger</i>	Solanaceae	برگ
<i>Calystegia sepium</i>	Convolvulaceae	ریشه
<i>Coronilla varia</i>	Papilionaceae	سر شاخه گلدار
<i>Juglans regia</i>	Juglandaceae	برگ
<i>Sambucus ebulus</i>	Caprifoliaceae	همه بخش های گیاه

۱۰-۵- گیاهانی که خاصیت رنگرزی، صنایع خانگی (حصیر بافی) و کود زیستی دارند

بر اساس گزارشات محلی چهار گونه در رنگرزی کاربرد داشتند. در حالی که یک گونه در صنایع دستی خانگی (حصیر بافی) استفاده شده و سه گونه نیز به عنوان کود زیستی جهت غنی سازی خاک زراعی مورد استفاده قرار میگیرد.



جدول ۵-۱۰: لیست گیاهانی که خاصیت رنگرزی دارند

نام علمی	تیره	قسمت مورد استفاده
<i>Verbascum SP.</i>	Scrophulariaceae	برگ
<i>Juglans regia</i>	Juglandaceae	پوست سبز میوه
<i>Punica granatum</i>	Punicaceae	پوست میوه
<i>Carthamus tinctorius</i>	Asteraceae	گل و کلاله

جدول ۵-۱۱: لیست گیاهانی مورد استفاده در حصیر بافی

نام علمی	تیره	قسمت مورد استفاده
<i>Juncus effusus</i>	Juncaceae	برگ

جدول ۵-۱۲: لیست گیاهانی به عنوان کود زیستی مصرف می شوند

نام علمی	تیره	قسمت مورد استفاده
<i>Juglans regia</i>	Juglandaceae	برگ
<i>Sambucus ebulus</i>	Caprifoliaceae	همه قسمت های گیاه
<i>Urtica dioica</i>	Urticaceae	همه قسمت های گیاه

۵-۱۱- نتیجه گیری

با توجه به نتایج به دست آمده از این مطالعه، منطقه مورد مطالعه از نظر حضور گیاهان دارویی از غنای بالایی برخوردار است. بنابراین با توجه به فلور غنی منطقه مورد مطالعه همچنین دانش غنی مردم محلی،



توصیه می شود اقدامات حمایتی جهت شناسایی و حفظ و ازدیاد گونه های دارویی با ارزش منطقه به عمل آید. از آنجا که بخش عمده این اطلاعات نزد افراد مسن است جمع آوری و ثبت این دانش بیش از پیش ضروری به نظر می رسد. همچنین از طریق بررسی های علمی تر در طب سنتی اقوام مختلف می توان به منابع جدیدی در درمان بیماری ها دست یافت.

۵-۱۲- پیشنهادات

۱. انجام مطالعات جامعه شناختی گیاهی نیز برای تعیین فراوانی گونه های مهم با توجه به گستردگی گیاهان دارویی در منطقه مطالعه شده.
۲. توسعه طرح های اشتغالزایی بر مبنای کشت و توسعه ی گیاهان دارویی سازگار با شرایط اکولوژیک منطقه، با توجه به محدودیت منابع داخلی، و ایجاد راه کارهای مناسبی برای حفظ این منابع.
۳. مطالعه ترکیبات شیمیایی گیاهان دارویی شناخته شده در دهستان چهاردانگه.
۴. مطالعه اتنوفارماکولوژیکی گونه های دارویی شناسایی شده در منطقه مورد مطالعه.
۵. مطالعه خواص آنتی باکتریایی برخی گیاهان دارویی شناسایی شده.
۶. مطالعه فنولوژیکی گیاهان کاربردی منطقه.
۷. مطالعه و شناسایی عوامل تهدید کننده پوشش گیاهی منطقه.

منابع فارسی

۱. احمدی، شهلا، باباخانلو، پرویز، کریمی فر، محمدعلی (۱۳۸۸). گیاهان دارویی استان لرستان، فصلنامه علمی پژوهشی دانشگاه علوم پزشکی لرستان، دوره دوازدهم، ویژه‌نامه گیاهان دارویی، ص ۸۸-۸۵.
۲. اکبرزاده، عباس، جایمند، کامکار، همّتی، ارسلان، خانجانی شیراز، بابا (۱۳۸۹). گیاهان دارویی گیلان و قسمت‌های مورد استفاده آن‌ها، فصلنامه علمی پژوهشی تحقیقات گیاهان دارویی و معطر ایران، جلد ۲۶، شماره ۳، ص ۳۲۶-۳۴۷.
۳. اهوازی، مریم، اکبرزاده، محمد، خلیقی سیگارودی، فرحناز، کهندل، اصغر (۱۳۹۱). معرفی گیاهان دارویی پرمصرف در طب سنتی منطقه شرق مازندران، فصلنامه گیاهان دارویی، (۴) ۱۱: ص ۱۶۴-۱۷۵.
۴. ایران‌منش، محبوبه، نجفی، شهلا، یوسفی، مهدی (۱۳۸۹). بررسی اتنوبوتانی گیاهان دارویی منطقه سیستان، فصلنامه داروهای گیاهی، پیش‌شماره ۲: ص ۶۸-۶۱.
۵. برزگر، مونا، علاقبند، فدرا، صفاپور، شهره، ابدالی، نرگس (۱۳۸۹). بررسی جایگاه گیاهان دارویی در فرهنگ مردم مازندران (مطالعه موردی شهرستان ساری)، چکیده مقالات همایش گیاهان دارویی، دانشگاه علوم کشاورزی و منابع طبیعی ساری.
۶. جهانتاب، اسفندیار، مرادی، حسین، محمدی، سیدعبدالمحمد (۱۳۸۹). بررسی اتنوبوتانی گیاهان دارویی منطقه گچساران، چکیده مقالات همایش گیاهان دارویی، دانشگاه علوم کشاورزی و منابع طبیعی ساری، ص ۱۲۷۳.
۷. حسینی (رضا)، سیدعلی، ابرسجی، قاسمعلی و حسینی (حبیب)، سیدعلی (۱۳۸۷). فصلنامه علمی پژوهشی تحقیقات گیاهان دارویی و معطر ایران، جلد ۲۴، شماره ۴، ص ۳۷۲-۴۹۹.
۸. حیدری، قدرت‌الله، امیری، محدثه (۱۳۸۹). کاربردهای طب سنتی گیاهان دارویی حوزه ی آبخیز سرخ آباد سوادکوه، چکیده مقالات همایش گیاهان دارویی، دانشگاه علوم کشاورزی و منابع طبیعی ساری.
۹. دولتخواهی، مهدی، قربانی نهوجی، مجید، مهرآفرین، علی، امینی‌نژاد، غلامرضا، دولتخواهی، علی (۱۳۹۱). مطالعه اتنوبوتانیکی گیاهان دارویی شهرستان کازرون: شناسایی، پراکنش و مصارف سنتی، فصلنامه گیاهان دارویی، (۲) ۱۱: ص ۱۶۳-۱۷۸.
۱۰. دولتخواهی، مهدی، قربانی نهوجی، مجید (۱۳۹۲). معرفی گیاهان دارویی پرمصرف شهرستان دشتستان در استان بوشهر با تأکید بر کاربرد سنتی، فصلنامه گیاهان دارویی، سال دوازدهم، دوره دوم، شماره ۱ مسلسل چهل و ششم.
۱۱. زالی، سیدحسین، صفاپور، شهره، احمدی، سمیه، برزگر، مونا (۱۳۸۹). مطالعه اتنوبوتانی قوم بربر در شهرستان قائمشهر مازندران، چکیده مقالات همایش گیاهان دارویی، دانشگاه علوم کشاورزی و منابع طبیعی ساری، ص ۱۳۱۲.
۱۲. زالی، سیدحسین، فغانی، محدث، نبوی، سیدجابر، حشمتی، سارا (۱۳۸۹). معرفی گیاهان دارویی منطقه کلاله با تأکید بر بیولوژی و اثرات دارویی، چکیده مقالات همایش گیاهان دارویی، دانشگاه علوم کشاورزی و منابع طبیعی ساری.
۱۳. زرگری، علی (۱۳۷۴-۱۳۷۶). گیاهان دارویی، دانشگاه تهران، جلد ۱-۵، ۴۹۷۰ صفحه.
۱۴. سجادی، سید ابراهیم، بتولی، حسین، قنبری، علی (۱۳۹۰). جمع‌آوری و بررسی مصارف سنتی منتخبی از گیاهان شهرستان کاشان، مجله طب سنتی اسلام و ایران، سال دوم، شماره اول، ص ۳۶-۳۰.
۱۵. سعیدی، احمدرضا، حیدری، قدرت‌الله، علوی، سیدذکریا، فوردویی میلان، قهرمان (۱۳۸۹). معرفی گیاهان دارویی با تأکید بر مواد مؤثره و اثرات درمانی (مطالعه موردی: مرتع قاضی مزرعه شهرستان آمل)، چکیده مقالات همایش گیاهان دارویی، دانشگاه علوم کشاورزی و منابع طبیعی ساری، ص ۱۳۲۰.

۱۶. سلامی، ابوالحسن، اکبرزاده، محمد (۱۳۸۹). معرفی تعدادی از مهم‌ترین گیاهان دارویی مراتع بیلاقی آلاشت سوادکوه، چکیده مقالات همایش گیاهان دارویی، دانشگاه علوم کشاورزی و منابع طبیعی ساری.
۱۷. شاهسواری، عباس (۱۳۷۶). ثعلب‌های ایران، انتشارات موسسه تحقیقات جنگل‌ها و مراتع، شماره‌ی انتشار: ۱۲۶-۱۳۷۶.
۱۸. شریفی‌فر، فریبا، کوهپایه، عابد، متقی، محمد مهدی، امیرخسروی، آرزو، پورمحسنی، الهام (۱۳۸۹). بررسی اتنوبوتانی گیاهان دارویی شهرستان سیرجان استان کرمان، فصلنامه داروهای گیاهی، پیش شماره ۳، ص ۱۹-۲۸.
۱۹. صفاپور، شهره، آصفی، زهرا، رستگار، فرشته، جانقربان، مریم (۱۳۸۹). بررسی اتنوبوتانی و جایگاه گیاه دارویی گزنه دوپایه در طب سنتی، چکیده مقالات همایش گیاهان دارویی، دانشگاه علوم کشاورزی و منابع طبیعی ساری، ص ۱۳۲۷.
۲۰. ضرغامی مقدم، پرستو، همتی، هلن، مازندرانی، معصومه (۱۳۸۹). اتنوفارماکولوژی گیاه دارویی هواچوبه *Onosma dichroanthum* Boiss در طب سنتی منطقه کوهستانی کیاسر استان مازندران، چکیده مقالات همایش گیاهان دارویی، دانشگاه علوم کشاورزی و منابع طبیعی ساری، ص ۱۳۲۹.
۲۱. غلامی، پرویز، قادری، شهلا، قربانی، جمشید، مهدی، حسنی (۱۳۸۹). شناسایی و معرفی مهمترین گیاهان دارویی مراتع با بهره‌گیری از دانش بومی، چکیده مقالات همایش گیاهان دارویی، دانشگاه علوم کشاورزی و منابع طبیعی ساری، ص ۱۰۸۷.
۲۲. قاسمی دهکردی، نصرالله، سجادی، سید ابراهیم، قنّادی، علیرضا، امن‌زاده، یعقوب، آزادبخت، محمد، اصغری، غلامرضا، حاجی‌آخوندی، عباس، طالب، امیرمهدی (۱۳۸۲). فارماکوپایه گیاهی ایران، دوره‌ی ششم، شماره‌ی سوم، ص ۶۳-۶۹.
۲۳. قلی‌پور، عباس (۱۳۸۹). بررسی فلوریستیک و پوشش گیاهی پناهگاه حیات وحش دودانگه، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشکده علوم، دانشگاه شهید بهشتی.
۲۴. قلی‌پور، عباس (۱۳۸۹). مطالعه تنوع گیاهی پارک ملی کیاسر استان مازندران، فصلنامه علمی محیط زیست، شماره ۴۹: ص ۳۲-۴۲.
۲۵. قلی‌پور، عباس، صمدی، معصومه، عیسی‌زاده آرایبی، محسن (۱۳۸۹). پژوهشی در فرهنگ گیاه‌درمانی روستای وسطی کلا قائمشهر، چکیده مقالات همایش گیاهان دارویی، دانشگاه علوم کشاورزی و منابع طبیعی ساری، ص ۱۳۱۲.
۲۶. قلی‌پور، عباس (۱۳۹۰). مطالعه گیاه‌شناسی مردمی (Ethnobotany) دهستان ولویی شهرستان سوادکوه مازندران. طرح پژوهشی، دانشگاه پیام نور مرکز ساری.
۲۷. قلی‌زاده، عبدالرضا، یوسفی، مهدی، اکبرزاده، محمد (۱۳۸۹). معرفی تعدادی از گیاهان دارویی مراتع مشجر و بیلاقی سنگده، چکیده مقالات همایش گیاهان دارویی، دانشگاه علوم کشاورزی و منابع طبیعی ساری، ص ۱۱۱۰.
۲۸. قربانی، عبدالباسط (۲۰۰۴). مطالعه اتنوبوتانیکی در استان گلستان و مناطق مجاور. پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه تهران.
۲۹. قهرمان، احمد (۱۳۸۲-۱۳۵۷). فلور رنگی ایران، جلد‌های ۱-۲، انتشارات موسسه تحقیقات جنگل‌ها و مراتع.
۳۰. کاظمی، زینب، نقی‌نژاد، علیرضا، سعیدی مهرورز، شهریار (۱۳۸۹). بررسی اتنوبوتانی و تنوع زیستی گیاهان دارویی سواحل ذخیره‌گاه زیست‌کره میانکاله، چکیده مقالات همایش گیاهان دارویی، دانشگاه علوم کشاورزی و منابع طبیعی ساری، ص ۱۳۵۹.
۳۱. کامرانی، اصغر، نقی‌نژاد، علیرضا، عطّار، فریده (۱۳۸۹). تنوع زیستی و اتنوبوتانی فلور دارویی مانداب‌های شیب جنوبی البرز، چکیده مقالات همایش گیاهان دارویی، دانشگاه علوم کشاورزی و منابع طبیعی ساری، ص ۱۱۲۴.



۳۲. کلوندی، رمضان، صفی‌خانی، کیوان، نجفی، قاسم، باباخانلو، پرویز (۱۳۸۶). شناسایی گیاهان دارویی استان همدان، فصلنامه علمی پژوهشی تحقیقات گیاهان دارویی و معطر ایران، جلد ۲۳، شماره ۳، صفحه ۳۵۰-۳۷۴.
۳۳. مازندران، معصومه، کسای، مهرداد، رضایی، محمدباقر (۱۳۸۳). معرفی گیاهان دارویی کوهستان زیارت گرگان، فصلنامه علمی پژوهشی تحقیقات گیاهان دارویی و معطر ایران، سال بیستم، شماره ۱ (پیاپی ۲۳).
۳۴. متین، فریده (۱۳۷۶). لاله‌های ایران، سازمان تحقیقات، آموزش و ترویج کشاورزی، ISBN 964-6598-10-2.
۳۵. مردم‌دارشناسی (Ethnopharmacology) و ضرورت مطالعه گیاهان دارویی. ترجمه دکتر عباس قلی‌پور. منتشر نشده.
۳۶. مظفریان، ولی‌الله (۱۳۷۵). فرهنگ نام‌های گیاهان ایران، فرهنگ معاصر، ۶۷۱ صفحه.
۳۷. موسوی، احمد (۱۳۸۳). گیاهان دارویی استان زنجان، فصلنامه علمی پژوهشی تحقیقات گیاهان دارویی و معطر ایران، جلد ۲۰، شماره ۳، ص ۳۴۵-۳۶۸.
۳۸. مؤمنی مقدم، ت (۱۳۸۴). قره‌قات گیاه دارویی نادر و باارزش شمال خراسان، مجموعه مقالات همایش ملی توسعه پایدار گیاهان دارویی، مشهد.
۳۹. میر حیدر، حسین (۱۳۸۳). معارف گیاهی (کاربرد گیاهان در پیشگیری و درمان بیماری‌ها)، دفتر نشر فرهنگ اسلامی، تهران، جلد ۷-۱، ۴۱۸۲ صفحه.
۴۰. میردیلمی، سید زهره، حشمتی، غلامعلی، بارانی، حسین، مازندرانی، معصومه، همّت‌زاده، یلدا (۱۳۸۹). بررسی دانش بومی ۵ گونه از گیاهان دارویی منطقه مراوه‌تپه در فرهنگ عمومی مردم ترکمن، چکیده مقالات همایش گیاهان دارویی، دانشگاه علوم کشاورزی و منابع طبیعی ساری، ص ۱۱۹۲.
۴۱. وکیلی، بهزاد، صفاپور، شهره، حمیدی، مهری، غیبی، محبوبه (۱۳۸۹). معرفی گیاهان دارویی مرتع رینه، چکیده مقالات همایش گیاهان دارویی، دانشگاه علوم کشاورزی و منابع طبیعی ساری، ص ۱۲۱۷.

منابع انگلیسی

- 42- Ahvazi, M., Mozaffarian, V., Nejdassattari, T., Mojab, F., Charkhchian, M., Khalighi-Sigaroodi, F. and Ajani, Y. (2008). Medicinal Application of Native Plants (Lamiaceae and Rosaceae Family) in Alamut region in Gazvin Province (in Persian). *J. Med. Plants*; 24: 74 – 84.
- 43- Ahvazi M, Mozaffarian VA, Khalighi- Sigharodi F, Charkhchian MM and Ajani Y. Florestical and Ethnobotanical Investigation in Alamut region. (ACECR) 2008, pp: 476, 477.
- 44- Amin, G. (1992). Popular Medicinal Plants of Iran. Vol. 1, Research Deputy, Ministry of Health, Treatment and Medical Education, Tehran. used by indigenous people in Zangelanlo district, Northeast Iran. *Journal of Medicinal Plants Research*, Vol. 6 (5), pp. 749-753.
- 45- Amiri, MS., Jabbarzadeh, P. and Akhondi, M. (2012). An ethnobotanical survey of medicinal plants
- 46- Anonymous (1996). An Introduction to Ethnobotany, veilleux, C., R. King, S., (<http://www.Accessexcellence.org/RC/ethnobotany>).
- 47- Boxall, AB., Johnson, P., Smith, EJ., Sinclair, CJ., Stutt, E., Levy, LS. (2006). Uptake of veterinary medicines from soils in to plants. *J agric food chem* 6; 22, 54(6): 2288-97. *Of Ethnopharmacol.* 89 (2-3): 199-209.
- 48- Camejo – Rodriguse J, Ascensao L, Bonet MA, Valles J., (2003). An ethnobotanical study of medicinal and aromatic plants in the Natural park of "Sera de sao mamede" (Portugal). *Journal*



- 49- Delnavaz Hashemlouian ,B. and Ataii Azimi, A. (2008). Medicinal and Edible Attributes in Plants, (InPersian) Islamic Azad University Press. Saveh, 180 pp.
- 50- Demirci, S., Ozhatay,N. (2012). An Ethnobotanical Study in Kahramanmaras (TURKEY), Wild plants used for medicinal purpose in Andirin, Kahramanmaras, Turk J.pharm.Sci.9(1) 75-92.
- 51- Falsetto, S. (2009). Medicinal properties of aromatic plant families. Therapeutic properties in the same scented plant family, 120 pp.
- 52-Ghasemi, A. (2011). Medicinal and Aromatic Plants, (In Persian). Islamic Azad University Press. Shahrekord, 536 pp.
- 53- Ghasemi pirbaluti, A., Momeni, M. and Bahmani, M. (2013). Ethnobotanical study of medicinal plants used by Kurd tribe in Dehloran and Abdanan districts, Ilam province, Iran, Afr J Tradit complement Altern Med, 10(2): 368-385.
- 54- Ghorbani, A., w. Bussman, R., Naghibi, F., Kueppers, M. (2006). Turkmen Ethnobotany in Northern Iran-maintaining traditions in a changing enviroment. Journal of Ethnopharmacology.
- 55- Ghorbani A. (2005). Studies on pharmaceutical ethnobotany in the region of Turkmen Sahra, north of Iran (Part1): General results. J. Ethnopharmacol., 102: 58-68.
- 56- Guarino, C., Desimone, L., Santoro, S. (2008) Ethnobotanical study of the Sannio Area, Campania, Southrn Italy, Ethnobotany Research &Application 6:225-317.
- 57- Hazrat, A., Nisar, M., Shah, J. and Ahmad, Sh. (2011). Ethnobotancal study of some elite plants belonging to Dir, Kohistan valet, Khyber pukhtunkhwa, Pakistan. Pak. J. Bot; 43 (2): 787 - 95.
- 58- Heinrich, M. (2000). Ethnobotany and its role in drug development. Phytotherapy Research. 14: 479-488.
- 59- Hooper D., Field H. (1937). Useful plants and drugs of Iran and Iraq field museum of Natural History. Botanical seies. 9 (3): 71-241.
- 60- M.A.Khan; M.Ajab.Khan; G.Mujtaba and M.Hussain (2012). Ethnobotanical Study about medicinal plant of Poonch Valley,Azad Kashmir, the Journal of Animal & Plant Sciences, 22(2) page: 493-500.
- 61- Mesfin, F., Demissew, S., Teklehay manot, T. (2009). An ethnobotanical study of medicinal plants in wonago woreda, SNNPR, Ethiopia. Journal of Ethnobiology and Ethnomedicine, 5: 28, doi: 10, 1186/1746- 4269- 5- 28.
- 62- Miraldi, E., Ferri, S., Mostaghimi, V. (2001). Botanical drugs and preparation in the traditional medicine of west Azarbbaijan (Iran). Journal of Ethnopharmacology, 75: 77-87.
- 63- Mosaddegh, M., Naghibi, F., Moazzeni, H., Pirani, A., Esmaeili, S. (2012). Ethnobotanical survey of herbal remedies traditionally used in Kohghiluyeh va Boyer Ahmad province of Iran. Journal of Ethnopharmacology, 141 80-95.
- 64- Mozaffarian V. (1996). Dictionary of Plant NamesFarhang Moaser Publishers. Tehran. Iran. pp: 198, 272.
- 65- Naghibi F, Mosaddegh M, Mohammadi Motamed S and Ghorbani A. (2005). Labiatae Family in folk Medicine in Iran: from Ethnobotany to Pharmacology. *Iran. J.Pharm. Res.* 2: 63 - 79.
- 66- Prajapati, N. and Purohit, SS. (2004). Agro's colour Atlas of Medicinal Plants. Shyam Printing Press, India, 133 pp.
- 67- Prance, G. T., Balee, W., Bornm, B. M., & Carneiro, R. L. (1987). Quantitative ethnobotany and the case for conservation in Arnazonia. *Conservation Biology*, 1: 296-310.
- 68- Rajaei, P. and Mohamadi, N. (2011). Ethnobotanical study of medicinal plants of Hezar mountain a llocated in south east of Iran. *Iranian journal of pharmaceutical Research.* 11 (4): 1153-1167.
- 69- Rechinger KH. (ed.) *Flora Iranica*.Akademische Druck-u Verlaganstalt, Graz. (1963-2005). Vol. 1 - 178. 17136 pp.
- 70- Sairafianpuor, M. (2002). Iranian medicinal plants and antiparasitic compounds: from ethnobotany of contemporary scientific evidence, Ph. D. Dissertation, Department of medicinal chemistry, Royal Danish school of pharmacy, Copenhagen, Denmark.
- 71- Salehi surmaghi, M. H., Aynechi, y., Amin, GH. And Mahmoodi, Z. (1992). Survey of Iranian plants for saponins, alkaloids, flavonoids and tannins. IV. *Daru* 2:2 81-291.



- 72- Shokri, M. and Safaian, N. (1993). The study of medicinal plants in mazandaran (Northern Iran). Acta Hort. (ISHS) 333: 165-174.
- 73- Soltani pour M. Medicinal plants of Geno protected area (In Persian). *Pajouhesh & Sazandegi In Natural Resources*. 2006; 18 (3): 27 -37.
- 75- Soltani pour M. Medicinal plants of Geno protected area (In Persian). *Pajouhesh & Sazandegi in Natural Resources*. 2006; 18 (3): 27 - 37.
- 76- Tardio. J, Pardo. M, Santayana. DE, Morales. R. (2006). Ethnobotanical reviw of edible plants in spain; *Botanical Journal of the Linnean society*, 152, 27-71 with 2 figures.
- 77- Teng. Y, Guo. H, Liang. Z, Shu. Z, Li. Z, Wu. W. (2011) Ethnobotanica Survey of medicinal plants and their utilization in Shaanxi province, China, *Journal of medicinal plants Research* Vol. 5(9), pp.1762-1778.
- 78- Zargari A. Medicinal Plants, 6th ed. (In Persian) Tehran University Press. Tehran. 1997, Vol 1 - 5.4854 pp.



Abstract

Kiasar National Park is one of the protected areas of the Environment Organization of Iran and is located in the highlands of Alborz Mountains in south of Sari (between Mazandaran and Semnan provinces) and has been introduced as a national park since 2003.

The climate of the region along with its location in the transition areas between Hyrcanian and Irano-Turanian vegetation areas has led to the establishment of special groups of plants in this region. In addition to the floristic richness of the region, there are other factors such as presence of local and nomadic tribes who have lived in this area with a long history in the traditional use of plants to relieve pain and disease and limited access to modern medicine. These demonstrate the importance of ethnobotanical study of the region

Use of medicinal plants is mainly in the minds of elderly and experienced people, so the need to documentation of this information before destroying and losing them is necessary and inevitable. therefore (Ethnobotanical study was subjected in Kiasar National Protected earea located in North of Iran.

At first the area was carefully identified using suitable geographical maps. Then the information in traditional usages and effect of medicinal plants were gathered using questioning of old and experienced people. The plant specimens were collected from their natural habitat during the year 1398 and were trasfered to the both Herbarium of Payam Noor University and Institute of medicinal plants for correct identification and vocher deposition.

As a result, 103 species belongs to 92 genera and 43 families were determined in studied area. Rosaceae with 12 species, Asteraceae with 11 species, Lamiaceae with 8 species, Apiaceae with 8 species, Apiaceae with 7 species and Brassicaceae with 5 species were the largest families respectively. Regargding the life form of plants the hemicryptophytes was the most abundant life form observed in the area. The most usages of plants were reported as Edible, medicinal, Forage and incerasing agent in Milk of Livestocks. The most usages of plant in medicinal purpose were reported in treatment of gastro-intestinal, cardiovascular and repiratory system disorders repectively.

Keywords: Ethnobotany, Kiasar National Protected Area, Medicinal Plants, Traditional Usage



Final report
Ethnobotanical study of Kiasar National Protected
Area

Name of Research Institute:
Institute of Medicinal Plants
and
Payam Noor University of Sari

Investigator:
Dr. Majid Ghorbani Nohooji
and
Dr. Abbas Gholipour

Date: Aguste 2020

